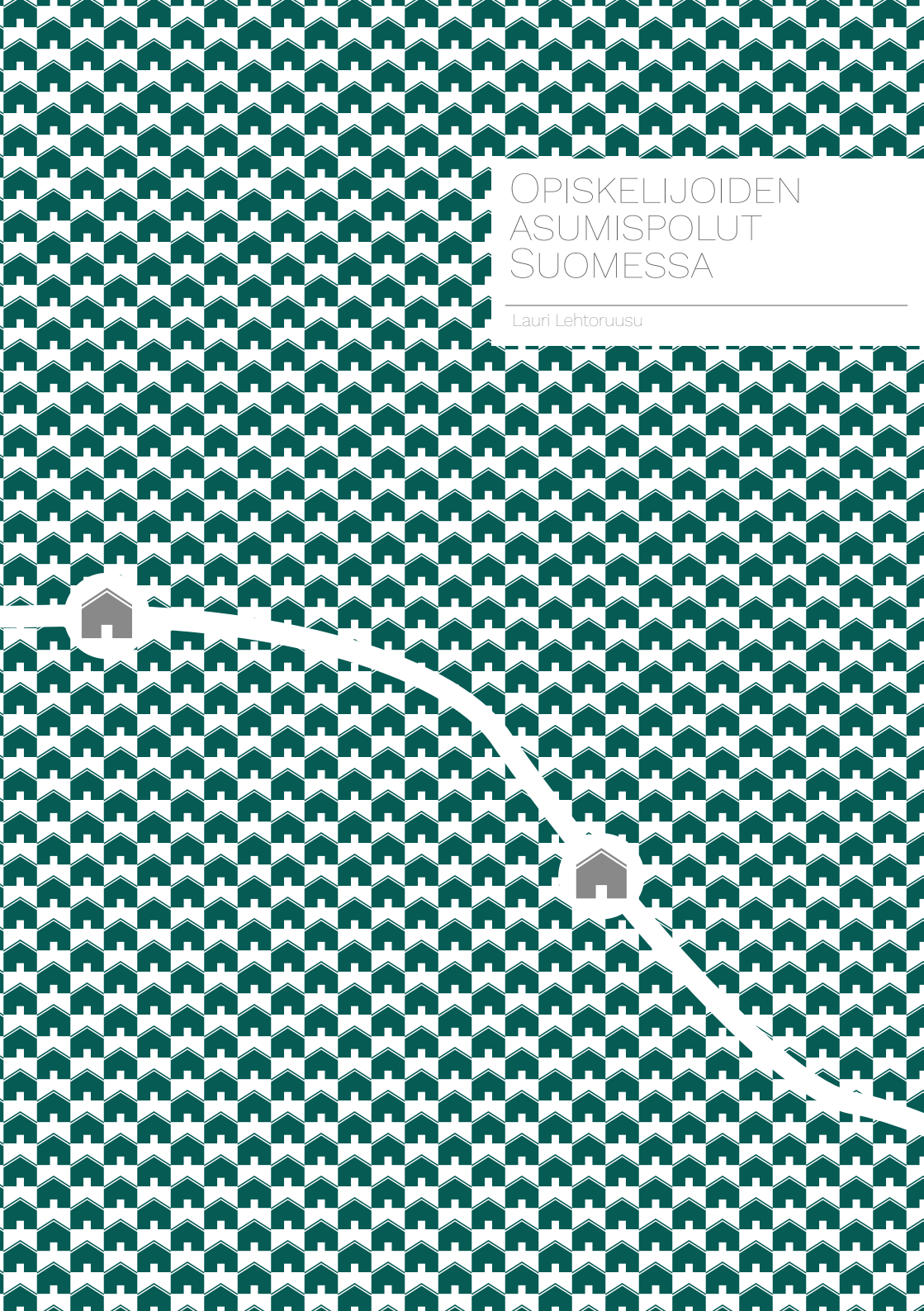
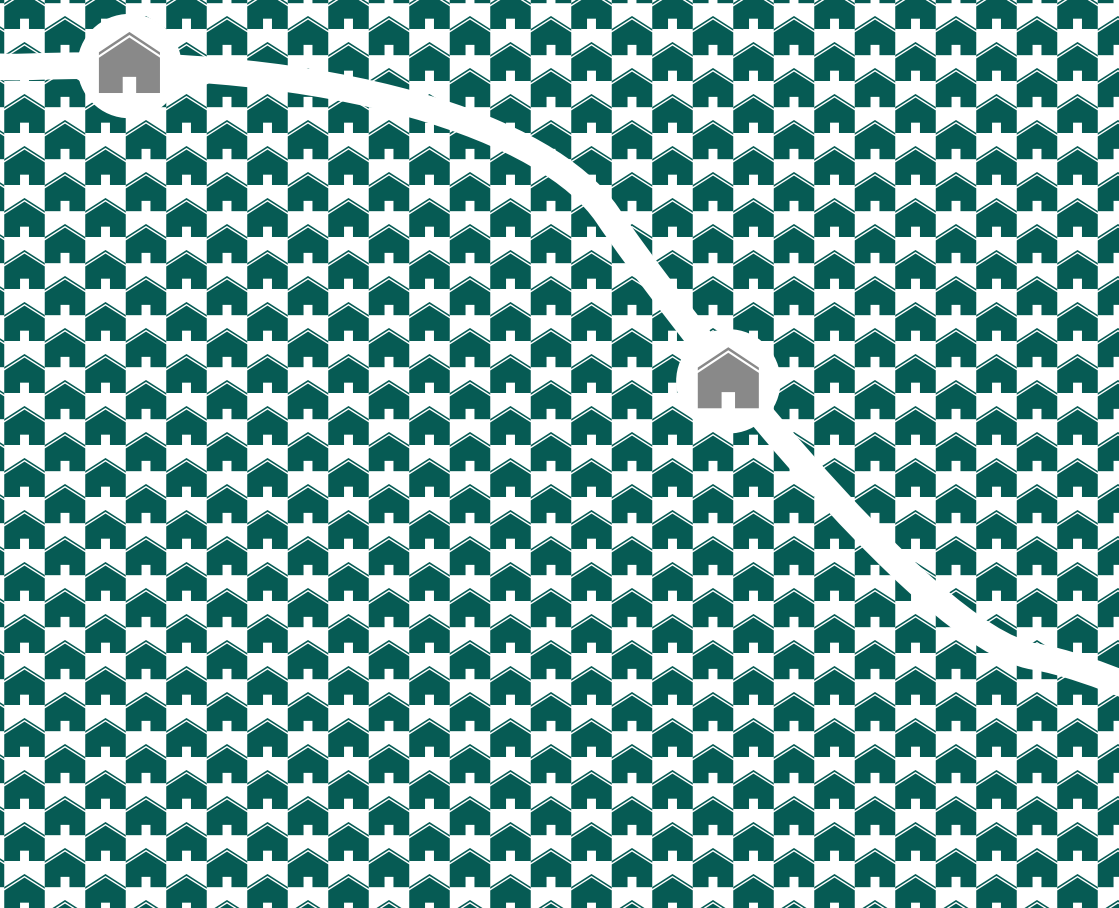

OPISKELIJOIDEN ASUMISPOLUT SUOMESSA

Lauri Lehtoruusu

Opiskelijoiden asumispolut Suomessa

Kirjoittajan sidonnaisuudet

Lauri Lehtoruusu työskentelee opiskelija-asuntoyhteisöjä edustavan Suomen opiskelija-asunnot SOA ry:n toiminnanjohtajana. SOA on tukenut tämän työn toteuttamista maksamalla tutkimuskuluja.

Lehtoruusu toimii myös Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen sekä Valtion asuntorahaston johtokunnan jäsenenä.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	6
1.1	Työn tausta	6
1.2	Työn tavoite	8
1.3	Aiheen rajaus	9
1.4	Työn rakenne	12
2	Opiskelijoiden asuminen tutkimuskohteena	16
2.1	Asumispolkujen viitekehys ja opiskelijat	16
2.2	Miksi ihmiset muuttavat?	23
2.3	Asunnonvalinnan prosessi	26
2.4	Kodin käsite	30
3	Opiskelijoiden asumisen nykytilanne	36
3.1	Asuntokunnat ja asumismuodot	36
3.2	Asumiskustannukset, tuet ja toimeentulo	38
3.3	Asumistilanteiden kirjo	40
4	Tutkimusmenetelmä ja aineisto	44
4.1	Tutkimusmenetelmän esittely	44
4.2	Kyselyaineisto	45
4.2.1	Kyselyn rakenne	45
4.2.2	Keruumenetelmä	49
4.2.3	Rajoitteet	50
4.2.4	Aineiston käsittely	52
4.2.5	Saatu aineisto ja suhde perusjoukkoon	54
4.3	Haastatteluaineisto	65
4.3.1	Haastateltavien valinta	65
4.3.2	Haastatteluiden toteutus ja aineiston käsittely	66
4.3.3	Rajoitteet	68
5	Kyselyn tulokset	72
5.1	Asumisen kesto	72

5.1.1	Muuttotiheys ja asumishistorian vaihe.	72
5.1.2	Mikä selittää tiheän muuttotahdin?	75
5.1.3	Hallintamuodon, asuntotyyppien ja asumismuotojen vaikutus	78
5.1.4	Paikkakunta	86
5.2	Muutot	91
5.2.1	Muuttotilanteet	91
5.2.2	Muuttotilanteiden tyypittely	96
5.2.3	Monisyiset muutot	110
5.3	Kyselyn tulosten yhteenveto	116
6	Haastatteluiden tulokset	120
6.1	Suunnitelmallisuutta vai sattumia?	120
6.2	Koteja vai kämppiä?	127
6.3	Asumisen strategiat elämäntilanteissa	137
6.3.1	Itsenäistyminen vanhempien kodista	138
6.3.2	Muuttuvat asutokunnat	146
6.3.3	Vaihto-opiskelu ja muut erityisjaksot	152
6.4	Asumisen moottoritiet	156
6.4.1	Opiskelija-asuminen asumisen moottoritienä	158
6.4.2	Yhteisöllinen asuminen moottoritienä	162
6.4.3	Asumisura	168
6.5	Haastatteluiden tulosten yhteenveto	170
7	Pohdinta ja suositukset jatkotutkimukselle	174
7.1	Opiskelijoiden monenkirjavat asumispolut haastavat tutkimusta ja tukijärjestelmiä	174
7.2	Valitun tutkimusmenetelmän arviointi ja suositukset	179
8	Johtopäätökset	184
9	Lähteet	188
10	Liitteet	200

1 Johdanto

1.1 Työn tausta

Julkisesta keskustelusta välittyy yksinkertaistava kuva opiskelijoiden asumisesta. Yhtäältä opiskelu nähdään elämänvaiheena, jota yhteiskunnan yleinen asumistaso ei koske. Samalla kun yleisessä asuntopoliittisessa keskustelussa väläytellään jopa yksioiden kieltämistä asumistason nimissä (Oksanen, 20.8.2018), opiskelijoiden kohdalla pohditaan, onko heillä edes oikeutta asua yksiossa jaetun asunnon sijaan, koska – Helsingin Sanomien kolumnisti Tuija Siltamäkeä lainaten – ”aikuisten mielestä opiskelijalla kuuluu olla vähän kurjaa” (Siltamäki, 5.8.2018). Toisaalta opiskelijoiden asumiskäyttäytymistä tulkitaan yksinkertaisten syy-seuraussuhteiden kautta. Kun opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin, nähtiin, että ”uudistus ajaa opiskelijoita asumaan yksin” (Saarinen, 30.7.2017) ja ”muutokset ohjaavat opiskelijat asumaan kalliimmin” (Metsola, 15.8.2017). Ovatko opiskelijoiden asumisvalintojen motivaattorit oikeasti niin yksinuottisia, että tukioptimointi ajaa ohi jopa parisuhteista ja asumispreferensseistä? Poliittikkatoimet tai opiskelijoiden asumisen kehittämiseen tähtäävät ratkaisut eivät toimi halutulla tavalla, jos niiden taustalla on suppea tai puutteellinen ymmärrys opiskelijoiden asumisesta.

Opiskeluaika on monelle keskeinen etappi henkilökohtaisessa asumishistoriassa, osa nuoren itsenäistymisprosessia: muutto vanhempien luota omilleen; kumppanin löytäminen ja ensimmäinen yhteinen koti; valmistumisen kynnyksellä muutto perheasuntoon ja kenties siirtyminen omistusasujaksi. Perinteinen mielikuva opiskelijan asumisurasta on siirtymäriitti kahden vakaan tilan välillä – lapsuudenkodista uudeksi ruokakunnaksi.

Nykyopiskelijat eivät kuitenkaan aina istu perinteisiin stereotyyppeihin.

Opiskelijoiden elämäntilanteet ovat moninaisia (Saari & Syrjänen, 2018, s. 31-32). Noin 26 prosenttia opiskelijoista on yli 30-vuotiaita (Eurostudent-konsortio, 2018). 25 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista ja 42 prosenttia yliopisto-opiskelijoista on suorittanut korkeakouluopintoja tai tutkinnon ennen nykyisiä opintojaan (Villa, 2016, s. 37). 16 prosentilla opiskelijoista on lapsia (Potila et al. 2017, s. 28). Vastaako perinteinen kuva opiskelijoiden asumisestakaan siten enää nykyistä todellisuutta?

Olemassa olevat opiskelijoiden asumista koskevat tutkimukset eivät riitä haastamaan yksioikoista kuvaa opiskelijoiden asumisesta. Tutkimuksissa painottuu käytännön sovellettavuus eivätkä ne huomioi opiskelijoiden heterogeenisuutta. Niissä muun muassa selvitetään opiskelijoiden asumispreferenssejä tulevia rakennushankkeita varten (esimerkiksi Lehtoruusu 2016 ja Hartikainen et al. 2017), lähestytään asuntotilannetta järjestelmälähtöisesti esimerkiksi opiskelija-asuntojen tuotantomäärien ennustamista varten (esimerkiksi Korhonen 2003, Sedig 2012 ja Kortelainen et al 2018) tai karotetaan asumisen roolia osana toimeentuloa (esimerkiksi Saari 2015, Villa 2016 ja Potila et al. 2017). Opiskelijoiden asumisen tutkimukseen näyttäisi pätevän se, mistä asumisen tutkimusperinnettä on ylipäänsä kritisoitu: se ei onnistu uskottavasti selittämään kotitalouksien toimintaa, vaan ne nähdään yhteiskunnallisten rakenteiden ohjailemina passiivisina toimijoina tai niiden oletetaan olevan rationaalisia ja tavoitteellisia toimijoita, mutta niiden tavoitteet nähdään yksinkertaistettuina ja yleistettävänä (Clapham 2005, s. 10).

Opiskelijat ovat moninaisissa elämäntilanteissa ja odottavat asumiseltaan erilaisia asioita. Asumisen polku kulkee rinnan muiden elämän polkujen, kuten opintopolun, työuran ja parisuhteiden, kanssa. Nykyiset opiskelijoiden asumista koskevat tutkimukset eivät auta ymmärtämään näiden polkujen välisiä vuorovaikutuksia. Ne eivät myöskään ulota tarkastelua kotitalouden ja yksilön tasolle ja siten selitä asumisen valintoja ja arvostuksia yksilöllisen kokemuksen kautta. Siksi nykyisen opiskelijoiden asumista kos-

kevan tutkimustiedon rinnalle tarvitaan tutkimusta, joka asettaa opiskelijan asumiskokemuksineen tarkastelun keskiöön. Syvempi ymmärrys asumisvalintojen ja -kokemusten taustalla olevista tekijöistä voi haastaa tilastoihin, keskiarvoihin ja ryhmittelyihin perustuvia oletuksia ja ennakkoluuloja. Tämä voi vaikuttaa paitsi tietämyksemme opiskelijoiden asumistilanteista, myös auttaa kehittämään opiskelija-asumista ja opiskelijoiden tukijärjestelmiä vastaamaan paremmin opiskelijoiden tarpeita.

1.2 Työn tavoite

Tämän diplomityön tavoitteena on syventää ja monipuolistaa kuvaa opiskelijoiden asumisesta Suomessa. Pääosa olemassa olevasta tutkimuksesta tarkastelee opiskelijoiden asumista yksittäisenä hetkenä sen sijaan, että se nähtäisiin sarjana erilaisia valintoja ja kokemuksia. Siksi tässä työssä huomioidaan asumisen ajallinen ulottuvuus ja tutkitaan aiempien asumiskokemusten vaikutusta asumisen arvostukseen ja myöhempiin valintoihin. Aiemmat tutkimukset tarjoavat kattavan kuvan opiskelijoiden asumisesta keskiarvojen tasolla, mutta niiden taustalla olevat yksilöiden ja kotitalouksien päätökset ja kokemukset jäävät pimentoon. Siksi työssä paneudutaan yksilöiden ja kotitalouksien tasoon, mutta myös tunnistetaan yksittäisiä kotitalouksia yhdistäviä rakenteita ja ilmiöitä. Asuminen ei tapahdu tyhjiössä vaan linkittyy kiinteästi muihin elämäntilanteisiin, kuten opintopolkuihin, työuriin ja parisuhteisiin. Tämän vuoksi työssä myös tarkastellaan näiden ja asumisen vuorovaikutusta.

Tämän perusteella työn keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

- Minkälaisia ovat opiskelijoiden asumispolut Suomessa, minkälaiset tekijät niihin vaikuttavat ja mikä näitä erilaisia yksilöllisiä polkuja yhdistää?
- Miksi opiskelijat muuttavat, miten opiskelijat valitsevat asumisensa ja mitkä tekijät asunnonvalintaan vaikuttavat opiskelijoiden omien kokemusten perusteella?

- Miten asumispolun käännekohdat liittyvät muihin elämäntilanteen muutoksiin ja minkälaisia merkityssisältöjä näille käännekohdille annetaan?

Tällä työllä ei tavoitella suoraan käytäntöön sovellettavia ratkaisuja, vaan tavoitteena on ymmärryksen syventäminen opiskelijoiden asumisesta. Työ on siis lähtökohtaisesti perustutkimusta, mutta tavoitteena on silti, että tutkimuksen tuloksia voidaan joillain keinoilla käyttää opiskelijoiden asumisen kehittämiseksi. Siksi työssä nostetaan esiin esimerkkejä tilanteista, joissa tutkimuksen havainnot ovat ristiriidassa muun muassa opiskelijoiden tukijärjestelmien ja opiskelija-asuntoyhteisöjen vallitsevien käytäntöjen kanssa.

Työn teoreettisena lähtökohtana toimii David Claphamin (2005) kehittämä asumispolkujen viitekehys. Asumispolkuja tutkitaan tyypillisesti kvalitatiivisilla menetelmillä, kuten haastattelututkimuksilla. Työn tavoitteena on tunnistaa yhdistäviä tekijöitä yksilöllisten asumispolkujen välillä. Näitä voi kuitenkin olla hankala tunnistaa yksinomaan suppeahkon haastatteluaineiston perusteella, joten työssä yhdistellään kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Siksi edellä mainittujen tutkimuskysymysten ohella tässä työssä tutkitaan kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien soveltamista ja rajoitteita asumispolkujen tutkimuksessa sekä tapoja tunnistaa ja määritellä erilaisia asumispolkujen yhdistelmiä.

1.3 Aiheen rajaus

Työssä tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden opiskelunaikaista asumista Suomessa. Työssä huomioidaan sekä kotimaiset opiskelijat että kansainväliset opiskelijat, mutta vain pitkäaikaisesti tai pysyvästi Suomessa asuvien osalta. Lyhytaikaisesti Suomessa oleskelevat opiskelijat, kuten vaihto-opiskelijat, rajataan tarkastelun ulkopuolelle, sillä valtaosa heidän opiskelunaikaisesta asumispolustaan sijoittuu Suomen ulkopuolelle. Asuminen on vahvasti kulttuurisidonnaista ja asumisen mahdollisuudet vaihtelevat eri maiden välillä olosuhteiden mukaan. Tuntematta kunkin maan kulttuuria

on vaikea arvioida, miten aiemmat asumiskokemukset ovat vaikuttaneet kokemuksiin Suomessa. Sen sijaan Suomessa pääsääntöisesti opiskelevien vaihto-opiskelujaksot otetaan tarkastelussa huomioon siltä osin, kun ne vaikuttavat opiskelunaikaisiin asumispolkuihin Suomessa.

Tarkastelun rajaaminen korkeakouluopiskelijoihin tarkoittaa, että toisen asteen opiskelijat, eli ammattiin opiskelevat ja lukiolaiset jäävät tarkastelun ulkopuolella. Toisen asteen opiskelijoista merkittävä osa asuu vielä vanhempien luona, kun taas korkeakouluopiskelijoista vain harva. Amisbarometrin (Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus & Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry, 2017) mukaan 62 prosenttia ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista asuu vanhempien luona ja vuonna 2007 julkaistun selvityksen mukaan lukiolaisilla vastaava luku oli 93 prosenttia (Hämäläinen, Juutilainen & Hellsten, 2007, s. 71). Sen sijaan yliopisto-opiskelijoista vanhempien luona asuu neljä prosenttia ja ammattikorkeakouluopiskelijoista kolme prosenttia (Villa, 2016, s. 61). Korkeakouluopiskelijat muodostavat selkeästi rajattavan ja verrattain yhtenevän kokonaisuuden.

Opiskelijat ovat asuntopolitiikan näkökulmasta erityisryhmä¹ ja siksi opiskelijoille on kehitetty varta vasten opiskelijoille suunnattua asumista, opiskelija-asuntoja². Näitä ei kuitenkaan riitä kaikille opiskelijoille, eivätkä

1 Opiskelijoille suunnatut opiskelija-asunnot ovat esimerkiksi oikeutettuja valtion asuntorahastosta maksettavaan erityisryhmien investointiavustukseen.

2 Opiskelija-asunnoilla viitataan asumiseen, joka on suunnattu nimenomaisesti opiskelijoille. Englanninkielisessä kirjallisuudessa opiskelija-asunnoista käytetään määritelmää purpose built student accommodation (PBSA), varta vasten rakennettu opiskelijamajoitus. Tästä termistä huolimatta, opiskelija-asunnot kattavat myös asuntokohteet, jotka on rakentamisen jälkeen päätetty muuntaa opiskelija-asuntokäyttöön. Suomalaisessa kontekstissa valtaosa opiskelija-asunnoista on yleishyödyllisten toimijoiden omistamaa

kaikki opiskelijat myöskään hakeudu niihin. Työn lähtökohtana on tarkastella opiskelijoita asujina, ei tiettyä asumismuotoa. Siksi tämä työ ei rajaudu vain opiskelija-asumiseen, vaan kaikkiin asumismuotoihin – mihin ikinä opiskelijat päätyvät asumaan. Tämän myötä on mahdollista myös tarkastella opiskelija-asumisen roolia opiskelijoiden asumispoluissa: miksi ja miten opiskelijat päätyvät tai eivät päädy asumaan juuri opiskelija-asunnoissa ja miten tämä kytkeytyy muuhun asumispolkuun. Tarkasteltavia asumismuotoja on tarkoitus rajata vain tutkimuksen käytännön toteuttamisen kannalta välttämättömillä tavoilla. Esimerkiksi oppilaitosten tarjoama asuntolamuotoinen asuminen ei ole erityisen yleistä suomalaisissa korkeakouluissa, joten harvinaisuuden vuoksi se rajautuu luonnostaan tarkastelun ulkopuolelle.

Asuminen ei ala opiskeluiden alkamisesta eikä pääty valmistumiseen. Moni muuttaa opintojen perässä kotipaikkakunnalta opiskelupaikkakunnalle, osa on saattanut muuttaa opiskelupaikkakunnalle jo ennen opintojen alkua välivuotta viettämään ja osa on asunut opiskelupaikkakunnalla koko elämänsä. Opintoja edeltävä asumispolku voi vaikuttaa opiskelunaikaisiin asumisratkaisuihin. Opintojen päättymisen ei välttämättä johda suureen muutoksen asumisoloihin, vaan asumisratkaisu on saattanut vakiintua jo opintojen aikana. Silti tarkastelu rajataan opintojen aikaiseen asumiseen. Opintoja edeltävät kokemukset eittämättä vaikuttavat opiskelunaikaisiin ratkaisuihin, jotka puolestaan vaikuttavat opintojen jälkeiseen asumiseen. Tutkimuksessa näitä käsitellään vain siltä osin, kuin se on tarpeen selittämään opiskelunaikaista asumista tai sen seurauksia.

Opiskelijoiden asumisen konteksti muuttuu jatkuvasti, mikä edellyttää työn ajallista rajaamista. Esimerkiksi opiskelijat siirtyivät syksystä 2017 ylei-

ja hallinnoimaa, omakustannushintaista ja usein tuettua asumista. Kansainvälisesti opiskelija-asunnot ovat kasvava kiinteistösijoitusmuoto (Ryynänen, 2016).

sen asumistuen piiriin, minkä on tulkittu vaikuttavan opiskelijoiden asumiskäyttäytymiseen. Svensk Ungdomin mukaan opintotukilakiin on vuoden 1994 jälkeen tehty 76 muutosta, eli keskimäärin 3,6 muutosta vuodessa (Uusitalo, 2016, s. 51). Kun järjestelmä on jatkuvassa muutoksessa, tarkastelun rajaaminen yksittäisen tukijärjestelmän mukaan on mahdotonta. Opin-tojen kesto voi vaihdella tavoitteellisista suoritusajoista vuosikymmeniin, joskin 2005 jälkeen aloittaneiden opintoaika on rajattu. Koska tavoitteena on tarkastella opiskelijoiden asumista monipuolisesti, siksi myöskään kovin tiukka ajallinen raja, esimerkiksi tietty vuosikymmen, ei ole mielekäs. Jotta on mahdollista arvioida myös opintojen loppumisen vaikutusta, työtä ei voi rajata vain nykyisin opiskeleviin. Tästä syystä tarkastelu rajataan nykyisin opiskeleviin ja hiljattain valmistuneisiin.

Tutkimuksessa yhdistellään laadullisia ja määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Tavoitteena on syventää ymmärrystä opiskelijoiden asumiskäyttäytymisestä ja tunnistaa erilaisia siihen liittyviä ilmiöitä. Sen sijaan tavoitteena ei ole arvioida näiden ilmiöiden suhteellista yleisyyttä perusjoukossa, eli opiskelijoissa – se on potentiaalinen aihe jatkotutkimukselle. Siksi valituilta tutkimusmenetelmiltä ei edellytetä tilastollista edustavuutta. Sen sijaan työssä pyritään tunnistamaan mahdollisimman kattavasti erilaisia opiskelijoiden asumiseen liittyviä ilmiöitä. Siksi menetelmien valinnassa painottuu kattavuus erilaisten ilmiöiden suhteen, ei niinkään tilastollinen edustavuus.

1.4 Työn rakenne

Toisessa luvussa perehdytään opiskelijoiden asumiseen tutkimuskoh-teena ja esitellään asumispolkujen viitekehys. Kolmannessa paneudutaan opiskelijoiden asumisen nykytilanteeseen. Neljännessä luvussa esitellään tutkimusmenetelmät ja niillä kerätty tutkimusaineisto. Työ pohjautuu kaksivaiheiseen tutkimusmenetelmään, kyselyaineistoon ja haastatteluihin, ja molempien keruumenetelmät ja käsittelytapa esitellään samassa luvussa. Viidennessä luvussa paneudutaan kyselyaineistolla saatuihin ja kuudennes-

sa haastatteluiden tuloksiin sekä vertaillaan näitä opiskelijoiden asumista koskevaan tutkimuskirjallisuuteen. Seitsemännessä ja kahdeksannessa luvussa työn tuloksia vertaillaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, esitetään tarpeet jatkotutkimukselle sekä kootaan tulokset yhteen johtopäätöksiksi.

Opiskelijoiden
asuminen
tutkimuskohteena

2 Opiskelijoiden asuminen tutkimuskohteena

2.1 Asumispolkujen viitekehys ja opiskelijat

Työn keskeisenä analyysikehikkona toimii David Claphamin (2005) lanseeraama asumispolkujen viitekehys (*housing pathways*). Clapham (2005, s. 27) määrittelee asumispolun käsitteen seuraavasti: “ – *as patterns of interactions (practices) concerning house and home, over time and space. – The housing pathway of a household is the continually changing set of relationships and interactions that is experienced over time in its consumption of housing.*” Asumispolkujen viitekehys korostaa asumisen yksilöllistä kokemusta ja nostaa tarkasteluun asumisen perusyksikön, kotitalouden, näkökulman yhteiskunnallisten rakenteiden sijaan. Claphamin (2005, s. 27) mukaan asumispolkujen viitekehystä ei pidä käsittää teoriana, vaan yhtenä asumisen tutkimuksen työkaluna.

Asumispolkujen viitekehys kumpuaa asumisen tutkimusperinteen postmodernista kritiikistä. Tällä viitataan globalisoituvaan ja yksilökeskeiseen maailmaan, joka haastaa aiemmat, erilaisessa yhteiskunnallisessa kontekstissa syntyneet asumisen tutkimuksen lähestymistavat (Clapham, 2005, s. 11-18). Asumisen tutkimus ei ole yksittäinen ala, vaan aihe, jota tutkitaan monen eri lähestymistavan leikkauspisteessä. Yhtäältä asumisen tutkimustraditio kumpuaa sosiaalipolitiikan saralta, jossa tutkimus tukee, arvioi ja kehittää asumiseen liittyvää yhteiskunnallista ohjausta. Tähän liittyy tendenssi ylitulkita yhteiskunnan toimien merkitystä asumisen ohjaamisessa. Toisaalta asumista on tutkittu uusklassisen taloustieteen lähtökohdista, jolloin on tendenssinä yksinkertaistaa toimijoiden motiiveja ja marginalisoida

julkisen sektorin vaikutusta. Kolmantena on maantieteilijöiden lähestymistapa, joka uusklassisen taloustieteen tavoin keskittyy kotitalouksien valintoihin, mutta tekee taloustiedettä monimutkaisempia oletuksia ihmisten toiminnasta. Maantieteilijöiden lähestymistapa keskittyy asumisvalintojen tilallisen ulottuvuuden ymmärtämiseen. Neljäntenä on sosiologian marxilaisesta ja weberiläisestä tutkimusperinteistä kumpuava lähestymistapa, jossa korostuvat valintaan liittyvät rajoitteet itse valintaprosessin sijaan. (Clapham, 2005, s. 7-10). Asumispolkujen viitekehys pyrkii täydentämään ja sovittamaan yhteen näitä eriäviä lähestymistapoja. Se tunnistaa kotitalouden aktiiviseksi toimijaksi, jolla on moniulotteiset motiivit. Nämä motiivit kehittyvät dynaamisesti aiempien kokemusten, asumisen diskurssin ja yhteiskunnallisten rajoitteiden ristipaineessa.

Asumispolkujen viitekehys pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin. Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtana on, että todellisuus jäsentyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyneiden merkitysten kautta (Clapham, 2005, s. 19; Hasu, 2017, s. 65). Asumispolkujen viitekehys asemoituu niin sanottuun heikkoon sosiaaliseen konstruktionismiin, joka tunnistaa materiaalisen todellisuuden diskurssin ulkopuolella, mutta että tämä todellisuus on tulkittavissa vain sosiaalisen konstruktion kautta (Clapham, 2005, s. 22). Tiukkaa sosiaalista konstruktionismia lievempi on kontekstuaalinen konstruktionismi, joka sisällyttää myös ei-diskursiiviset maailmat, kuten institutionaaliset rakenteet ja arkitiedon (Hasu, 2017, s. 66). Hasu (ibid.) näkee kontekstuaalisen konstruktionismin sopivan asumisen tutkimukseen tiukkaa konstruktionismia paremmin.

Diskurssin merkitys korostuu asumispolkujen viitekehyksessä. Diskurssi heijastuu käsityksiin hyvästä asumisesta sekä asumispreferensseihin ja -käyttäytymiseen. Esimerkiksi vanhempien luota muuttavat nuoret muodostavat käsityksen sopivasta asumisesta omien aiempien asumiskokemusten ohella esimerkiksi vanhempien näkemysten ja mediasta omaksuttujen normien pohjalta (Clapham, 2005, s. 194). Rowlands ja Guernsey (2001) ovat

osoittaneet, että lapsilla on 16-vuotiaaseen mennessä muodostunut yhteiskunnan konservatiivisia asumisen normeja mukaileva käsitys haluttavasta hallintamuodosta. Myös Suomessa nuoret toivovat omakotitaloa ja haaveilevat omistusasunnosta, mutta asuvat vuokralla kerrostalossa (Kilpeläinen et al. 2015, s. 14, 49), mikä saattaa selittyä samalla ilmiöllä.

Asuminen on kulttuurisidonnaista. Yhteiskunnan kulttuuriset normit ohjaavat sitä, mitä katsotaan hyväksyttäväksi asumiseksi ja näistä normeista poikkeaminen voi olla stigmatisoivaa. Esimerkiksi nuoren itsenäistymisprosessiin liittyy kulttuurisia normeja oikeasta ajoituksesta, prosessista ja syistä (Clapham, 2005, s. 186). Toisaalta kulttuuriset normit heijastuvat tavassa, jolla asumisesta puhutaan. Esimerkiksi vehreys ja turvallisuus saattaa toistua asumistoiveissa vailla tarkempaa määrittelyä ja viitata yllättävän erilaisiin ympäristöihin (Lapintie & Hasu, 2010, s. 159). Omia asumisen valintojen hyväksyttävyyttä saatetaan merkityksellistää ja arvioida suhteessa yhteiskunnalliseen diskurssiin esimerkiksi ympäristökysymyksissä (Hasu, 2017, s. 115).

Asumispolkujen viitekehys syntyi osaltaan asumisuran käsitteen kritiikistä. Asumisura viittaa lineaariseen käsitykseen yksilön asumisen valinnoista ja asumiskulutuksesta: vanhempien luota omaan asuntoon, yhteenmuutto parisuhteen solmimisen myötä, lisähuoneita perheen kasvaessa ja vaihto pienempään, kun jälkikasvu muuttaa omilleen (Hasu 2017, s. 32). Asumisuran käsite myös implikoi, että on olemassa yleisesti hyväksytty ja yksilöiltä odotettu asumiskäyttäytymisen malli. Asumispolkujen viitekehys haastaa tämän näkemyksen korostamalla, etteivät asumisen merkitykset, tavoitteet ja vaikuttimet ole universaaleja. Asumisurien tutkimus on keskittynyt hintaan, pinta-alaan ja objektiivisesti mitattavaan laatuun. Asumispolkujen käsite huomioi nämä, mutta laajentaa tarkastelua huomioimaan asumiselle annetut merkitykset. (Clapham, 2005, s. 28).

Asumispolkujen käsite korostaa asumista prosessina. Asumispreferenssit eivät ole absoluuttisia tai tiettyyn elämänvaiheeseen sidottuja, vaan

kontekstuaalisia. Asumisen kulttuurin sekä diskurssin ohella aiemmat kokemuksemme ja uskomuksemme muokkaavat asumisen preferenssejä ja vaikuttavat tuleviin asumisvalintoihin (Hasu, 2017, s. 99, 106). Tämä tekee itsenäisen asumisen alkumetreillä olevista opiskelijoista erityisen mielenkiintoisen tutkimuskohteen asumispolkujen näkökulmasta: miten ensimmäiset kokemukset itsenäisestä asumisesta heijastuvat myöhempään asumiskäyttäytymiseen?

Clapham (2005, s. 25-26) nimeää kotitalouden asumispolkujen viitekehyksen tarkastelun perusyksiköksi. Tarkoituksena on tehdä pesäeroa aiemman taloustieteen ja maantieteen tutkimusperinteeseen, jossa toimijoiden motiivit oletettiin universaaleiksi ja yksinkertaisiksi. Sen sijaan tarkoitus ei ole sivuuttaa yksilöä. Clapham (2005, s. 26) perustelee kotitalouden valintaa perusyksiköksi sillä, että yksilöt viettävät valtaosan asumispoluistaan osana muiden kanssa muodostamia kotitalouksia, ja siksi tarkastelussa on huomioitava sekä yksilön asumispolku että asumispolut kotitalouksilta, joihin yksilö elämänsä varrella kuuluu. Kotitaloudella ei kuitenkaan ole yhteen sulautettuja mieltymyksiä, vaan ne muodostuvat aina yksilöistä, joilla on omat toiveensa, tarpeensa ja preferenssinsä, joita he eri tavoin sovittavat yhteen (Hasu, 2017, s. 53-54).

Vaikka asumispolkujen viitekehyksessä fokus on yksilössä ja kotitaloudessa, Clapham (2005, s. 33-34) näkee viitekehyksen mahdollistavan myös makrotason yleistyksen, kunhan lähtöpisteenä on yksittäisen kotitalouden polku. Yksittäisten polkujen välisten yhdenmukaisuuksien perusteella niitä on mahdollista kimputtaa kokonaisuuksiksi, *asumisen moottoriteiksi (housing motorways)* (ibid.). Hasu (2017, s. 151) määritteli tutkimuksessaan tunnistamansa moottoritiet *asumiskäyttäytymisen strategioiksi*. Hasun tunnistamat kolme strategiaa, *optimoinnin*, *tyytymisen* ja *sopeutumisen strategiat*, vaikuttavat esimerkkien perusteella olevan tiettyyn elämäntilanteeseen ja valintatilanteeseen liittyviä, eivät välttämättä useamman muuton ylittäviä pitkäaikaisia jatkumoit. Yksilöiden ja kotitalouksien asunnonvalintakäyttäytyminen

oli Hasun (2017) tutkimuksen kohteena, joten tämä on ymmärrettävää. Sen sijaan jää epäselväksi, mitä Clapham tarkalleen ottaen tarkoitti asumisen moottoriteilla. Hasun asumiskäyttämisen strategioiden ohella moottoritiet voivat viitata pitkien, useamman asumisratkaisun ja valintatilanteen pitkien sarjojen välisiin yhdenmukaisuuksiin.

Asumispolkujen viitekehystä on sovellettu muun muassa asumisen valintaprosessien tutkimukseen (esimerkiksi Hasu, 2017) ja se soveltuu myös erilaisten asukasryhmien tutkimiseen (esimerkiksi Eskelä, 2015). Sitä on sovellettu myös opiskelijoiden asumisen tutkimiseen. Thomsen & Eikemo (2010) sekä Partanen (2015) pohjaavat tutkimuksensa asumispolkujen viitekehukseen, mutta molemmissa varsinainen tarkastelu keskittyy asumistyytyväisyyteen, jota selvitetään kvantitatiivisen kyselyaineiston pohjalta. Molemmissa opiskelijoiden asumista tarkastellaan keskiarvoilla ja tietyllä tutkimushetkellä, joten ne eivät kykene selittämään syy-seuraussuhteita kotitalouden tasolla. Hasun (2017, s. 26) mukaan onkin tyyppillistä, että asumispolkujen käsitettä käytetään perustelemaan metodivalintaa tai tutkimusasetelmaa.

Ford, Rugg ja Burrows (2002) tutkivat nuorten asumista Iso-Britanniassa ja tunnistivat kuusi erilaista polkua: kaoottinen polku (*chaotic pathway*), suunnittelematon polku (*unplanned pathway*), rajoitteinen polku (*constrained pathway*), suunniteltu ei-opiskelijan polku (*planned non-student pathway*) sekä opiskelijan polku (*student pathway*). Polut määrittyivät kolmen tekijän perusteella: nuoren mahdollisuus suunnitella ja hallita itsenäistymistä, asunnonsaannin rajoitteiden laajuus sekä perheen tuki. Tutkijat käyttivät tunnistamistaan tyypeistä termiä polku (*pathway*), mutta termiä ei määriteltä tarkasti eikä sitä myöskään tule rinnastaa suoraan Claphamin (2005) käyttämään asumispolun määritelmään. Sen sijaan tutkimuksessa tehdään selvä ero yksittäisen ihmisen asumishistorian (*housing biography*) ja ideaalisia kuvastavien polkujen (*pathway*) välille: yksilön asumishistoriassa voi olla useamman asumispolun piirteitä (Ford et al. 2002, s. 2463, 2466). Tässä mie-

lessä Fordin, Ruggin ja Burrowsin (ibid.) käyttämänä asumispolun (*pathway*) käsite rinnastuu Claphamin (2005) asumisen moottoriteiden käsitteeseen.

Fordin, Ruggin ja Burrowsin (2002) tutkimuksessa tunnistettu opiskelijan asumispolku (*student pathway*) viittaa suunnitelmalliseen itsenäistymiseen, jossa vanhempien tukemana siirrytään lukukausiksi oppilaitoksen tarjoamaan opiskelija-asuntoon tai vapaille vuokramarkkinoille yhteisölliseen asumismuotoon, mutta palataan säännöllisesti lapsuudenkotiin (Ford et al. 2002, s. 2465). Koska kyseessä on ideaalityypistä, tämä asumispolkutyyppe ei suinkaan kuvaa kaikkien opiskelijoiden polkua – eikä ole kaikkien ulottuvilla. Seurantatutkimuksessa (Rugg, Ford & Burrows, 2004) havaittiin, että tuettu opiskelijapolku paransi nuorten työmarkkina- ja asumisnäkymiä suhteessa niihin nuoriin, jotka eivät muuttaneet vanhempien luota opiskeluiden takia.

Clapham, Mackie, Orford, Thomas ja Buckley (2014) jatkoivat Ford (et al. 2002) työn pohjalta ja tunnistivat kvantitatiivisen tilastoaineiston ja kvalitatiivisten haastatteluiden pohjalta yhdeksän erilaista brittiläisten nuorten asumispolkua: kotoa omistusasujaksi (*stay at home to own*), kahden vanhemman perheet (*two parent families*), varhaiset pesänrakentajat (*early nesters*), dinkkuomistajat (*dual income – no kids – owners*), nuoret ammattilaiset vuokra-asujat (*young professional renters*), sosiaalisen asumisen jonottajat (*in the social queue*), sosiaalisissa vuokra-asunnoissa asuvat perheet (*social renting families*), yksinhuoltajat (*lone parents*) ja kaoottiset polut (*chaotic*). Tutkimuksen tekee mielenkiintoiseksi se, että siinä kukin vastaaja oli tyytety aineiston perusteella, jolloin eri polkutyyppe suhteellista yleisyyttä oli mahdollista arvioida. Tutkimus on mielenkiintoinen avaus asumispolkujen tutkimusmetodologiassa, mutta siinä on myös puutteensa. Tutkimuksessakin tunnistettiin haasteeksi verrattain pieni otoskoko, mikä johtui käytettävissä olevasta aineistosta. Toinen haaste voi liittyä siihen, että tunnistetut polut on synnytetty klusterianalyysillä vastaajien kokonaisista tutkimusaineistosta kuvatuista asumispoluista. Ne eivät siis välttämättä edusta asumispolku-

jen tyyppejä, joiden välillä yksilö saattaa siirtyä yksilöllisen asumispolkunsa varrella. Tämä on ristiriidassa Claphamin (2005, s. 33-34) asumisen moottoriteiden kuvauksen kanssa, missä juuri todetaan, että asutokunnat voivat kulkea monenlaisia enemmän tai vähemmän yleisiä asumisen polkuja – Clapham käyttää vertauskuvina moottoritietä ja pientä polkua – oman yksilöllisen matkansa varrella. Esimerkiksi voisi kuvitella, että moni sosiaalisen asumisen jonottaja päätyy myöhemmin sosiaalisessa vuokra-asunnossa asuvaksi perheeksi. Kaoottinen polkukaan ei välttämättä kuvaa yksilön koko asumispolkua, vaan kaoottisen jakson jälkeen voi löytyä pysyvämpi asumisratkaisu.

Hochstenbach ja Boterman (2015) tutkivat nuorten asumispolkuja Amsterdamissa ja tunnistivat kolme erilaista asumisen polku: virallisiin hallintamuotoihin nojaavan ja verrattain harvoja muuttoa sisältävän lineaarisen polun (*linear pathway*) sekä kaksi erilaista kaoottista polkua, progressiivisen polun (*progressive pathway*) ja reproduktiivisen polun (*reproductive pathway*). Jälkimmäisiä yhdistävät nopea muuttorytmi sekä epäviralliset tai puolililliset ja väliaikaiset asumisjärjestelyt. Erottavana tekijänä on oman polun hallintamahdollisuudet, jotka ovat progressiivisessa polussa paremmat, sekä asteittainen siirtyminen pysyvämpiin asumisjärjestelyihin progressiivisessa polussa. Hochstenbach ja Boterman (2015) soveltavat asumispolkujen viitekehyksen ohella Bourdieun pääomien teoriaa ja tarkastelevat, miten taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja symbolinen pääoma vaikuttavat nuorten asumispolkuihin. Taloudellisella pääomalla tarkoitetaan esimerkiksi tuloja, perittyä varallisuutta, taloudellista tukea ja muita perheen resursseja. Kulttuurisella pääomalla viitattiin muun muassa koulutukseen, tietoon asuntomarkkinoista ja valmiuteen rikkoo sääntöjä. Sosiaalinen pääoma tarkoitti esimerkiksi sosiaalisten verkostojen kautta saatua tietoa vapaista asunnoista. Näiden lisäksi pääomiin laskettiin mahdollisuus odottaa. (Hochstenbach & Boterman, 2015, s. 260).

Hochstenbach ja Boterman (2015) havaitsivat, että useimmilla nuorilla

ei ole riittävää taloudellista pääomaa virallisten hallintamuotojen määrittämään lineaariseen polkuun, joten he hyödyntävät sosiaalista ja kulttuurista pääomaa pärjätäkseen ja edetäkseen epävirallisilla varjovuokramarkkinoilla. Järjestelmä toisintaa eriarvoisuutta, sillä ne, joilta taloudellisen pääoman lisäksi puuttuu kulttuurista ja sosiaalista pääomaa, ajautuvat muiden vaihtoehtojen uupuessa tilapäisten asumisratkaisujen kierteseen. Ne, joilla on riittävästi sosiaalista ja kulttuurista pääomaa, pystyvät taloudellisen pääoman puutteesta huolimatta asteittain strategisempaan asumisen etsintäkäyttäytymiseen (*dominant search behavior*). (Hochstenbach & Boterman, 2015). Tämä asumisen etsintäkäyttäytyminen rinnastuu Hasun (2017, s. 151-158) asumisen strategioihin, mutta korostaa nimenomaan asumiskäyttäytymisen suunnitelmallisuuden astetta päätöksentekoprosessin sijaan.

2.2 Miksi ihmiset muuttavat?

Muuttaminen on työläs prosessi, johon liittyy niin asunnon etsintää ja valintaa kuin sopeutumista uuteen asumistilanteeseen. Aiemmista tutkimuksista (esimerkiksi Yee & Van Arsdol, 1977 ja Rossi, 1955; Dieleman, 2001) tiedämme, että nuoret ovat alttiimpia muuttamaan kuin varttuneemmat. Mutta miksi kotitaloudet ylipäänsä muuttavat?

Taloustieteen näkökulmasta muutto on keino reagoida muuttuneisiin olosuhteisiin tai parantaa asuntotilannetta. Esimerkiksi avo- ja avioliitot, erot ja lapsen saanti muuttavat asumisen tarpeita, ja muutto on siihen yksi ratkaisuvaihtoehto. Muuttoon ryhdytään, jos saavutettava hyöty ylittää muutosta aiheutuvat transaktiokustannukset. Kaikki muutot eivät myöskään ole vapaaehtoisia, vaan voivat johtua myös tarjonnan muutoksista, kuten vuokrasuhteen päättymisestä. (Laakso & Loikkanen, 2004, s. 260-261).

Muuttokäyttäytymisen tutkimusperinne on jakautunut mikro- ja makrotason lähestymistapoihin: yhtäältä tarkastellaan mitattavia sosioekonomisia ja ympäristöön liittyviä ominaisuuksia muuttojen selittämiseksi, toisaalta on painotettu muuttavan kotitalouden päätöksentekoprosessia (Halfacree &

Boyle, 1993, s. 333). Eri lähestymistapojen tulokset eivät välttämättä kohtaa. Osa muuttojen tutkimuksesta on arvioinut toteutuneiden muuttojen syitä muuton ominaisuuksien perusteella – esimerkiksi pitkän matkan muutot johtuvat työelämästä – mutta nämä eivät välttämättä vastaa muuttaneiden itse ilmaisemia syitä (Coulter & Scott, 2015, s. 2).

Muuttotilanteet selittyvät erilaisilla tekijöillä. Jo Rossi (1955) eritteli toisaalta vapaaehtoiset (*voluntary*) ja pakottavat muutot (*forced*). Vapaaehtoisissa muutoissa muuton syynä oli yksi tai useampi nykyiseen asumisratkaisuun liitetty tyytymättömyys (*complaints*). Pakottaviin muuttoihin luettiin kaikki ulkoisista syistä, kuten hädöistä tai työpaikan vaihdosta johtuvat muutot. Rossin (1955) keskeinen havainto on elinkaaren (*lifecycle*) keskeinen suhde muuttopäätöksiin: keskeinen muuton syy oli tyytymättömyys huonelukuun, mikä puolestaan oli seurausta asuntokunnan koon muutoksista elinkaaren varrella.

Clark ja Onaka (1983) syvensivät Rossin (1955) elinkaaren perustuvaa selitystä ja loivat tarkemman luokittelun muuttojen syille. He erottivat toisaalta aidosti pakottavat muutot vapaaehtoisista ja jakoivat edelleen jälkimmäiset sopeuttaviin (*adjustment*) ja aiheutuviin (*induced*). Sopeuttavat muutot liittyvät suoraan edeltävässä asumistilanteessa koettuihin puutteisiin esimerkiksi asunnon liian pieneen kokoon. Aiheutuvat muutot pitävät sisällään muutokset asuntokunnan rakenteessa, esimerkiksi uuden asuntokunnan muodostumisen tai muutoksen sen koossa, sekä monisyisestä tai epäselvästä asumistyytymättömydestä ("*multiple or ambiguous housing dissatisfaction*") johtuvat muutot. Clark ja Onaka korostavat muutoksia asuntokunnan rakenteessa muuton syinä, kun taas Rossi huomioi nämä lähinnä tilatarpeen kautta tai erotilanteiden osalta pakotettujen muuttojen alakategoriana.

Sekä Clark ja Onaka (1983) että Rossi (1955) selittivät muuttoja elinkaaren vaiheella. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää muuttokäyttäytymistä opiskelijoilla, jotka – kasvavasta heterogeenisuudesta huolimatta – ovat edelleen usein samassa elinkaaren vaiheessa. Tiettyjen muuton syiden

on havaittu olevan yleisiä tietyillä ikäluokilla. Niedomysl (2011, s. 849-850) havaitsi, että 18-25 -vuotiailla yleisin (45 prosenttia) syy pitkän matkan muuttoille oli opiskelu, kun taas 26-37 vuotiailla työhön liittyvät syyt (46 prosenttia). Sen sijaan lyhyet muutot liittyivät 18-25 -vuotiailla ensi sijassa asuntoon liittyviin (29 prosenttia) ja toissijaisesti sosiaalisiin syihin (27 prosenttia). Aiemman tutkimuksen perusteella voisi siis olettaa, että opiskelijoiden muutoissa korostuvat sekä opintoihin ja työpaikkaa liittyvät syyt että asumiseen ja sosiaalisiin syihin liittyvät muutot.

Selittyvätkö muutot yksittäisellä muuttoon johtaneella syyllä, vai ovatko ne useamman tekijän kulminaatio? Osa tutkimuskirjallisuudesta (esimerkiksi Clark & Onaka, 1983, s. 51) sivuuttaa kysymyksen vetoamalla, että useita syitä mahdollistaneessa aineistossa enemmistö on ilmoittanut muutolleen vain yhden syyn. Muuttojen tutkimuksissa keskitytään usein toteutuneiden muuttojen analysointiin. Halfacree & Boyle (1993, s. 339) kritisoiivat, että tämä lähestymistapa voi peittää alleen muuton syiden moninaisuuden. Coulter ja Scott (2015, s. 12) puolestaan eivät pidä useita syitä tarpeellisina vedoten havaintoon, että niitä useampia syitä ilmoitetaan harvoin. Sen sijaan he näkevät tarpeen pitkittäistarkastelulle, jossa verrataan ilmaistua muuttohalukkuutta myöhempään muuttokäyttäytymiseen (ibid.).

Jo Rossi (1955) tarkasteli muuttoja prosessina, jossa asumisessa koetut puutteet tai elämäntilanteen muutokset voivat johtaa muuttoon, ja tietyt tekijät johtavat muuttoihin muita todennäköisemmin. Jos muuttotutkimus rajataan vain toteutuneiden muuttojen analyysiin, sivuutetaan ne muuttohalukkuuden tekijät, jotka eivät lopulta johda muuttoon (Coulter & Scott, 2015, s. 11). Itse asiassa päätös olla muuttamatta voi olla aktiivinen prosessi (Coulter, Ham & Findlay, 2016, s. 363).

Asumisen tutkimuksen tyypillinen perusyksikkö on kotitalous. Toisaalta kotitalouksien muodostuminen ja purkautuminen on jo pitkään tunnistettu yhdeksi muuton syyksi (esimerkiksi Rossi, 1955 ja Clark & Osaka 1983). Tämän voisi olettaa näkyvän opiskeluiden aikaisessa asumisessa: perintei-

nen kuva opiskelijoiden asumisurasta on siirtymä vanhempien helmoista yksinasumisen kautta pariskunnan yhteiseen talouteen. Tuoreempi tutkimus on paneutunut asuntokunnan sisäisiin päätöksentekomalleihin (Dieleman, 2001, s. 253-257). Useamman henkilön asuntokunnassa yhteinen päätöksenteko edellyttää preferenssien ja elämänvalintojen yhteensovittamista, kompromisseja ja jopa suoranaista kaupankäyntiä. Aina ei yhteensovittaminen ole mahdollista, mikä voi johtaa asuntokunnan hajoamiseen ja eroon. (Hasu, 2017, s. 160). Opiskelijat ovat tästä näkökulmasta erityisen mielenkiintoinen tarkastelujoukko, sillä opiskelijoilla asuntokunnat eivät välttämättä ole pysyvä yksikkö.

2.3 Asunnonvalinnan prosessi

Edellä on todettu, että muutot liittyvät elinkaareen ja selittyvät niin taloudellisilla, koulutukseen liittyvillä, sosiaalisilla ja asumiskulutukseen liittyvillä syillä. Kun muuttopäätös on tehty, miten asunto valitaan? Ensinnäkin muutto ja asunnon valinta eivät välttämättä ole erillisiä prosesseja. Jos muuton ensisijainen syy on asumistilanteen kohentaminen, sopivan asunnon löytyminen voi olla keskeinen muuton syy. Toisaalta tällöinkin kotitalous on käynyt läpi prosessin, jonka päätteeksi juuri kyseinen asunto on päätynyt valinnan kohteeksi. Hasu (2017) käyttää tästä termiä *valintakäyttäytyminen*.

Taloustieteessä asunnon valintaan sovelletaan kuluttajan valintateoriaa, jossa kotitalous pyrkii maksimoimaan hankkimistaan asumispalveluista saamansa hyödyn resurssiensa puitteissa. Asunto on yhdistelmähyödyke, jonka eri ominaisuudet, kuten sijainti, koko ja hinta eivät ole hankittavissa erillisinä. Kukin kotitalous arvottaa näitä erilaisia ominaisuuksia eri tavoilla ja näiden arvostusten perusteella muodostuu kullekin kotitaloudelle *samahyötykäyrä*, joka kuvaa niitä ominaisuuksien yhdistelmiä, jotka ovat kotitaloudelle samanarvoisia. Kunkin kotitalouden kannalta optimaalinen valinta on se, jossa kotitalouden samahyötykäyrä sivuaa markkinahintakäyrää. (Laakso & Loikkanen, 2004, s. 254-257). Aikaisemmassa julkaisussani

(Lehtoruusu 2016, s. 13-14) olen esittänyt, että omakustannushinnoiteltu³ asuminen, kuten enemmistö opiskelija-asumisesta, poikkeaa tästä: sama ominaisuuksien yhdistelmä on tarjolla markkinahintaa edullisemmin. Tämä erotus voi tuottaa opiskelija-asunnossa asuvalle jopa yli 4000 euron vuosittaisen laskennallisen edun (Kortelainen et al. 2018, s. 59) samanlaiseen markkinahintaiseen asuntoon verrattuna. Lähtökohtaisesti rationaalinen kotitalous siis valitsisi aina enemmän edullisemman opiskelija-asunnon kalliimman sijaan, jos vastaava asunto olisi tarjolla. Toisaalta olen huomauttanut (Lehtoruusu 2016, s. 14) huomauttaa Kemppaisen ja Ranisen (2011, s. 30-31) tuloksiin nojaten, etteivät läheskään kaikki silti näe opiskelija-asumista itselleen ensisijaisena vaihtoehtona, mikä viittaa, etteivät kaikki näe opiskelija-asunnossa asumista itselleen mahdolliseksi tai eivät usko, että opiskelija-asuntokannassa on itselle sopivaa vaihtoehtoa.

Kun kotitaloudet tekevät valintoja, ne samalla paljastavat mieltymyksen (Laakso & Loikkanen 2004, s. 254-257). Näin paljastuneita mieltymyksiä kutsutaan *paljastuneiksi preferensseiksi* (*revealed preference*) erotuksena *ilmaistuihin preferensseihin* (*stated preference*), joita tutkitaan esimerkiksi kysymällä preferenssejään suhteessa ominaisuuksiin tai ominaisuuskokonaisuuksiin (Hasu, 2010, s. 105). Preferenssi tarkoittaa kirjaimellisesti edelle asettamista; minkä vaihtoehdon tai ominaisuuden kotitalous arvottaa toista tärkeäm-

3 Omakustannushintainen asuminen on asumista, jonka kustannukset määräytyvät suoraan asunnontarjoajalle aiheutuvien kustannusten perusteella. Omakustannushintaisen asumisen vastakohtana voisi pitää markkinaehtoista asumista, jossa hinta määräytyy kysynnän ja tarjonnan perusteella markkinoilla. Rinnakkainen ja kansainvälisesti käytetty termi on non-profit housing, voittoa tavoittelematon asuminen. Useimmat tuotantotuetun asumisen tukinstrumentit edellyttävät omakustannusperiaatteen noudattamista, mutta osa yleishyödyllisistä vuokranantajista noudattaa omakustannusperiaatetta silloinkin, kun tuotantotukiin liittyvä lainsäädäntö ei sitä edellytä.

mäksi? Preferenssien on nähty ennustavan asumisen valintaa (Molin, Oppewal & Timmermans, 1996), toisaalta Hasu (2017, s. 44) haastaa tämän ja korostaa, että preferenssit viittaavat ulkoisista rajoituksista riippumattomaan ominaisuuksien kiinnostavuuteen ja valinta todelliseen käyttäytymiseen. Heikoista ja vahvoista preferensseistä huolimatta valinta on viime kädessä tilannesidonnainen päätös.

Preferenssit ovat alkujaan olleet keino mallintaa asumisvalintoja matemaattisesti, mutta valintakäyttäytymisen ymmärtämiseksi on tarkasteltava itse valintaan johtavaa päätöksentekoa preferenssien sijaan (Hasu, 2017, s. 118). Abramsson, Borgegård ja Fransson (2002) hahmottelivat maahanmuuttajien asumisuria käsitelleessä tutkimuksessaan yksinkertaistetun mallin päätöksenteon prosessille: Elämäntilanne, elämäntapa, resurssit ja paikallinen asuntomarkkina määrittävät mahdollisuudet ja rajoitteet, jotka puolestaan sanelevat tarjolla olevat vaihtoehdot. Näiden perusteella kotitalous joutuu päättämään, muuttaako vai ei (ibid.). Wong (2002, s. s. 224) pyrki omassa mallissaan kuvaamaan sekä muuttopäätöksen että asunnonvalinnan osana yhtä kaksivaiheista prosessia: ulkopuoliset tekijät, kuten markkinat ja institutionaaliset rakenteet, tai kotitalouden oma tilanne muuttuvat tavalla, joka heijastuu tyytymättömyytenä nykyiseen asumiseen. Mikäli arvioinnin jälkeen muuttokynnys ylittyy, käynnistyy varsinainen asunnonvalintaprosessi (ibid.).

Wongin (2002, s. 224) malli keskittyy yksittäisen valintaprosessin mallintamiseen, kun taas Abramssonin et al. (2002) malli liittyy asumisuriin, jotka nähdään seurauksena mahdollisuuksien ja rajoitteiden välisestä suhteesta. Sen sijaan Hasu (2017, s. 144-145) laajentaa tarkastelun yksittäisestä valintakäyttäytymisestä laajempaan asumiskäyttäytymiseen, jota määrittää asukkaan pyrkimys tasapainoon asuntonsa ja asuinympäristönsä kanssa. Tähän tasapainoon pyrkiessään asukas tekee valintoja, muodostaa ja muokkaa omia käsityksiään ja selittää omia kokemuksiaan ymmärrettäviksi itselleen (ibid.). Hasun laajempi näkökulma eroaa Wongin (2002) yksittäiseen valin-

tatilanteeseen keskittyvästä mallista huomioimalla prosessin jatkuvuuden: valintaa seuraa sopeutuminen ja uusi valintaprosessi. Hasun asumiskäyttäytymisen ero jatkuvuuden myös tunnistavaan Abramssonin et al. (2002) malliin on sosiaalisen konstruktionismin perinne: muuttokäyttäytyminen ei ole vain rajoitteiden hidastamaa etenemistä suoraviivaisella asumisuralla, vaan käsitys tavoiteltavasta asumisesta sekä nykytilanteesta muuttuu alati prosessin osana.

Niin Wongin (2002) kuin Abramssonin et al. (2002) malleissa on puutteita opiskelijoiden asumisen näkökulmasta. Molemmat olettavat, että tieto tarjolla olevista mahdollisuuksista on päätöksentekijän saatavissa ja että myönteinen muuttopäätös automaattisesti johtaa muuttoon. Nämä oletukset sopivat parhaiten omistusasumiseen, jossa asuntoa myyvät pyrkivät tiedottamaan avoimesti tarjoamistaan asunnoista ja jossa päätös perustuu myyjän puolelta vain ostajalta saatavaan rahasummaan. Tiukassa markkina-tilanteessa vapaarahoitteisissa vuokra-asunnoissa saatetaan edellyttää montaa sitovaa asuntotarjousta – käytännössä siis tehtyä valintaa – ennen kuin vuokranantaja kelpuuttaa vuokralaiseksi. Toisaalta opiskelija-asuntojen asukasvalintaprosessi voi näyttäytyä vaikeasti hahmotettavana, eikä asunnon etsijän välttämättä ole mahdollista tietää minkälainen asunto ja millä aikataululla sieltä olisi saatavissa. Siksi valintakäyttäytymisen malleja olisi syytä laventaa huomioimaan prosessit, joissa tehdään useita rinnakkaisia valintoja ja lopputulos riippuu muistakin kuin valitsijasta.

Tästä näkökulmasta Hasun (2017, s. 151-152) *asumiskäyttäytymisen strategian* käsite voi olla hyödyllinen myös asunnon valinnan ymmärtämiseksi. Asumiskäyttäytymisen strategioissa asunnonvalinta on jatkuva prosessi, jossa asumisen preferenssit muotoutuvat kulloisessakin kontekstissa prosessin osana. Strategiat huomioivat tilannesidonnaisuuden, ja valintoihin liittyvät rajoitukset ovat kotitaloudelle yhteisiä, vaikka yksilöt voivatkin reagoida niiden seurauksiin eri tavoin (ibid.). Hasu käyttää asumisstrategioita makrotason käsitteenä ja rinnas-

taa ne Claphamin (2005, s. 34-35) asumisen moottoriteihin, mutta jättää kuitenkin avoimeksi, viitataan strategioilla yksittäiseen asumisratkaisuun tai valintatilanteeseen asumispolun varrella vaiko niiden sarjaan.⁴

Tämä oikeastaan tekee käsitteestä käyttökelpoisemman, kun se ei oleta asumispolkua päätösten ja asuntojen sarjaksi. Se huomioi monipaikkaisen elämän rinnakkaiset asuntoratkaisut ja asumiskäyttämisen suunnittelun seuraavaa asuntoa pidemmälle. Esimerkiksi muutettaessa lyhytaikaiseen määräaikaiseen asumisratkaisuun – vaikkapa vaihto-opiskelun vuoksi – asumiskäyttämistä saattaakin jo määrittää pidemmälle kurottava suunnitelma. Asumisen strategiat voivat siis toimia siltana asumiskäyttämisen mikro- ja makrotason tarkasteluiden välillä: ne yhtäältä huomioivat asunonvalinnan kontekstisidonnaisuuden ja toisaalta käsittelevät valintaa jatkuvana prosessina yksittäisen valintatilanteen sijaan.

2.4 Kodin käsite

Koti ei ole asunnon synonyymi. Siinä missä tutkimusperinteessä ja asuntopolitiikassa usein korostuvat asunnon fyysiset ominaisuudet, koti tulisi ymmärtää ihmisten ja ympäristönsä merkityksellisenä ja tunnepohjaisena suhteena (Clapham, 2005, s. 117-119).

Kodin käsite on moniulotteinen. Després (1991, s. 97-99) tunnistaa kirjallisuuskatsauksen perusteella kymmenen erilaista kodin merkitystä:

- koti turvana ja hallintana (*"home as security and control"*)
- koti ideoiden ja arvojen heijastumana (*"home as reflection of one's ideas and values"*)
- koti oman asumuksen muokkaamisena (*"home as acting upon and modifying one's dwelling"*)
- koti pysyvyytenä ja jatkuvuutena (*home as permanence and continuity*)

4 Ks. luku 2.1

- koti suhteena perheen ja ystävien kanssa (*"home as relationship with family and friends"*)
- koti toiminnan keskipisteenä (*"home as center of activities"*)
- koti turvapaikkana (*"home as refuge from the outside world"*)
- koti statuksen merkinä (*"home as indicator of personal status"*)
- koti fyysisenä rakenteena (*"home as material structure"*)
- koti omistettavana paikkana (*"home as a place to own"*).

Kodin käsitteeseen liittyvien monien merkitysten takia aiheetta on tutkittu monen tieteenalan näkökulmasta. Vaikka tarve monitieteelliselle lähestymistavalle on tiedostettu, Mallettin (2004, s. 64) mukaan vain harva tutkimus lähestyy kodin käsitettä monitieteisesti valtaosan keskittyessä yksittäiseen kodin ulottuvuuteen ja rajoittautuvan vain oman tieteenalansa näkökulmaan. Kodin käsitteen moniulotteisuuden takia tämän työn puitteissa ei ole mahdollista syventyä yksittäisiin kodin käsitteen ulottuvuuksiin.

Desprésin (1991, s. 97-99) tunnistamista kymmenestä kodin merkityksestä varsinainen fyysinen rakenne, asunto tai asumus, on vain yksi. Koti ei välttämättä ole yksittäinen paikka (Mallett, 2004, s. 84), vaan ihmisellä voi olla monia merkityksellisiä paikkoja ja koteja (Hasu, 2017, s. 61). Koti ei myöskään rajaudu fyysisesti asumukseen vaan voi viitata laajempaan alueeseen. Hasu (2017, s. 34) käyttää käsitettä *laajennettu koti*, joka korostaa kodin vaikutuspiiriä ja kodin prosessuaalisuutta: "asunto muuttuu kodiksi prosessina, jonka edetessä myös pihapiiri, kortteli ja lopulta myös laajemmat alueet liittyvät osaksi asukkaan kodin kokemusta." Näin asunto myös toimii välittäjänä roolissa ja ankkuroi kodin osaksi rakennettua ympäristöä (Hasu, 2017, s. 57).

Edellisessä luvussa käsiteltiin, miten yksilöt ja asuntokunnat tekevät muuttopäätöksiä ja valitsevat asuntonsa, mutta miten näistä asunnoista tulee koteja? Asunto ei itsessään vielä ole koti. Asunto muuttuu ajan myötä kodiksi, kun sille annetaan kokemusten myötä merkityksiä (Clapham, 2005,

s. 118, 137-143). Kodin rakentaminen – vaikkei välttämättä viittaa fyysiseen rakentamisprosessiin – on ihmiselle luontainen prosessi, jossa rakennamme elämämme tilaan esimerkiksi järjestelemällä ja sisustamalla elinympäristöämme (Mallett, 2004; Clapham, 2005, s. 138). Kodin rakentaminen ei ole valmiiksi saatettava tilapäinen prosessi, vaan määrittelemme jatkuvasti uudelleen kodin kokemusta. Tuckerin (1994, s. 184) mukaan useimmat ihmiset kuluttavat elämänsä etsimällä täydelliseen täyttymykseen johtavaa *ideaalista kotia*, ja varsinainen kotimme on sen paras rajoitusten puitteissa saavutettava approksimaatio. Vaikka Tuckerin (ibid.) artikkeli käsittelee kodin käsitettä muun muassa kansallisen identiteetin näkökulmasta, sama ajatus on sovellettavissa arkipöytä asumisen kontekstiin. Siksi kodin käsitettä käytettäessä on tärkeä tunnistaa, tarkoitetaanko saavuttamatonta *ideaalista kotia* vaiko tekijöitä, jotka arjen rajoitusten vallitessa synnyttävät kodin kokemuksen.

Opiskelijoiden asumispolut ovat mielenkiintoisia kodin käsitteen näkökulmasta: yhtäältä stereotyyppinen kuva opiskelijoiden asumisurasta mieltäisi opiskeluiden ajan asteittaisena siirtymänä vanhempien kotitaloudesta omaan itsenäiseen kotiin, toisaalta opiskeluiden aikainen asumispolku voi koostua lukuisista lyhytaikaisista ja poikkeavista asumisratkaisuksista. Jo Després (1991, s. 107) tunnistaa tarpeen tutkia kodin merkitystä ja kokemusta epätyypillisissä kotitalouksissa ja asuntotyypeissä.

Kenyon (1999, s. 84) tunnistaa kodin merkityksen nuorten itsenäistymisen prosessissa. Brittiläisten opiskelija-asunnoissa asuvien yliopisto-opiskelijoiden kodin kokemusta käsitelleessä artikkelissa (ibid.) asumisen monipaikkaisuus monimutkaisti kodin kokemusta. Vanhempien koti, johon palattiin lukukausien ulkopuolella, säilyi yhtenä kotina, ”*kotikotina*” (*”home-home”*). Yhtäältä lukukausien ajan asunto edusti vapautta sekä mahdollisuutta kehittyä ja itsenäistyä, mitkä tukivat kodin kokemusta. Toisaalta tilapäisyyden, laitospöytäisuuden ja asunnoissa koettujen puutteiden takia niitä ei mielletty täysimääräisiksi kodeiksi. Näiden rinnalla esiintyi kolmas kodin

mielikuva, joka edusti tulevaisuuden itsenäistä kotia. Tämä kolmas koti rinnastuu Tuckerin (1994, s. 184) *ideaaliseen kotiin*: koti, joka ei vielä tai välttämättä koskaan toteudu, mutta jota kohti pyritään. Kenyon (1999, s. 87) myös tunnisti neljätoista kodin piirrettä, jotka jaettiin neljään alakategoriaan:

- *”The personal home*
 - *Home is meaningful*
 - *Home is a sense of independence and freedom*
 - *Home is a personalised space*
 - *Home is a sense of belonging*
 - *Home is memories*
- *The temporal home*
 - *Home is stable and permanent*
 - *Home has the potential to be familiar and lasting*
- *The social home*
 - *Home is made up of significant others*
 - *Home is a supportive atmosphere*
 - *Home is a friendly neighbourhood*
- *The physical home*
 - *Home is made up of meaningful possessions*
 - *Home is a comfortable environment*
 - *Home is a single household dwelling*
 - *Home is a safe haven”*

Miten Kenyonin (1999) havainnot vertautuvat suomalaiseen kontekstiin? Brittiläisessä opiskelija-asumisessa asutaan tyypillisesti vain lukukausien ajan ja lukukausien ulkopuolella palataan vanhempien luo. Tämä vahvistaa asumisen väliaikaisuutta; asumisella on aina tiedossa päättymispäivä. Suomessa opiskelija-asunnoissa asutaan tyypillisesti toistaiseksi voimassa olevalla vuokrasopimuksella, eikä lähtökohtana ole paluu vanhempien luo loma-ajoksi. Väliaikaisempaan asumiseen tarkoitettut brittiläiset opiskelija-asunnot vuokrataan tyypillisesti kalustettuina, mikä heikentää kodin koke-

muksen kannalta tärkeäksi havaittua mahdollisuutta muokata omaa asuntoaan. Suomessa valtaosa opiskelija-asunnoista vuokrataan kalustamattomina. Näiden seikkojen vuoksi kodin kokemusten kirjo voi olla brittiläisiä laajempi suomalaisissa opiskelija-asunnoissa. Tähän viittaavat myös Thomsenin (2007) tulokset Norjasta, jonka opiskelija-asuntokulttuuri on lähempänä Suomea kuin Iso-Britannian: opiskelijat näkivät vaivaa tehdäkseen opiskelija-asunnoistaan kotoisia ja useimmissa tapauksissa vanhempien kotia ei enää mielletty kodiksi etenkin vanhempien opiskelijoiden tapauksessa.

Fyysinen ympäristö oli yksi tekijä, jonka niin Kenyon (1999, s. 92-94) kuin Després (1991) tunnistivat synnyttävän kodin kokemusta. Thomsen (2007) tutki norjalaisissa opiskelija-asunnoissa asuvia opiskelijoita haastatteleamalla, mitkä opiskelija-asuntojen piirteet tukevat kodin kokemusta ja mitkä loivat mielikuvan laitospaisuudesta. Persoonallinen arkkitehtuuri, oma sisäänkäynti ja mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöön tukivat kodin kokemusta, kun taas steriilit, toistuvat ratkaisut ja tyhjät käytävät vähensivät luonnonvaloa loivat laitospaisuuden kokemuksen. Thomsenin (2007, s. 593-594) tulokset osoittavat, että asumisen väliaikaisesta luonteesta huolimatta kodin kokemus on tärkeä opiskelija-asunnoissa asuville, ja että suunnitteluratkaisuilla voi vaikuttaa tähän kokemukseen.

Opiskelijoiden
asumisen nykytilanne

3 Opiskelijoiden asumisen nykytilanne

3.1 Asuntokunnat ja asumismuodot

Suomalaiset opiskelijat kuuluvat eurooppalaisessa vertailussa Ruotsin, Tanskan ja Norjan kanssa poikkeukselliseen ryhmään, jossa vähemmän kuin joka viides opiskelija asuu vanhempiensa luona. Suomessa vanhempien luona asuvien opiskelijoiden osuus on eurooppalaisen vertailun pienin, vain neljä prosenttia. Vastaavasti vanhempien luona asuvien osuus on selvästi korkeampi siirryttäessä etelämmäs Euroopassa: Saksassa osuus on 21 prosenttia, Ranskassa 33 ja Italiassa jopa 69 prosenttia. (Hauschildt et al. 2018, s. 203). Osaltaan eroja selittävät erilaiset rakenteelliset seikat, kuten yhteiskunnan tuki- ja tulonsiirtoinstrumentit sekä asuntojen saatavuus. Keskeinen rooli on myös kulttuurisilla seikoilla, jotka määrittävät, mihin saakka on sosiaalisesti hyväksyttävää asua vanhempien luona (Aassve et al. 2013). Suomessa aikainen muutto omilleen ei koske vain opiskelijoita. Vuonna 2014 tehdyssä selvityksessä 17 prosenttia 18-29 -vuotiaista vastaajista asui vanhempien luona (Kilpeläinen et al. 2015, s. 16). Eroa opiskelijoiden ja 18-29 -vuotiaiden välillä voivat selittää ikähaarukan nuorimmat: yleisimmin vanhempien luota muutetaan 18-20 -vuotiaina (Kilpeläinen et al. 2015, s. 16), kun taas korkeakouluopintojen aloituksen mediaani-ikä on 22 (Potila et al. 2017, s. 22). Suomalaisten nuorten ja opiskelijoiden muutto omilleen verrattain nuorina viittaa, että yhteiskunnan tukirakenteet riittävät useimmiten mahdollistamaan nuorten itsenäisen elämän ja kulttuuri kannustaa itsenäistymään nuorena. Jälkimmäiseen viittaa myös se, että vanhempien luona asuvat tamperelaiset korkeakouluopiskelijat ovat muita asumismuotoja harvemmin tyytyväisiä omaan asumistilanteeseensa (Partanen, 2015, s.

43).

Opiskelijoista 37 prosenttia muodostaa oman asuntokuntansa, 28 prosenttia asuu yhdessä puolison kanssa ja 16 prosenttia yhteistaloudessa tai kimppekämpässä (Potila et al. 2017, s. 27). Opiskelijan ikä näyttäisi vaikuttavan asumismuotoon. Esimerkiksi Tampereella asuvilla korkeakouluopiskelijoista 18-24 -vuotiaat asuvat useammin yksin kuin sitä vanhemmat opiskelijat, mutta vastaavasti puolison kanssa asuvien osuus on pienempi (Partanen, 2016, s. 24). Sama ilmiö toistuu Eurostudent VI -aineistossa. Iän karttuessa yksinasuvien osuus laskee ja kumppanin kanssa asuvien kasvaa, kunnes yli 30-vuotiaiden opiskelijoiden keskuudessa yleisin asuntokuntamuoto on lapsen kanssa (Eurostudent VI-konsortio, 2018).

Korkeakouluopiskelijoiden yleisin asunnon hallintamuoto on yksityisiltä vuokranantajilta vuokrattu asunto, jollaisessa asuu noin 34 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista ja 28 prosenttia yliopisto-opiskelijoista. Erilaisissa opiskelija-asuntovaihtoehtoissa asuu yhteensä 20 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista ja 32 prosenttia yliopisto-opiskelijoista. 21 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista ja 15 prosenttia yliopisto-opiskelijoista asuu itse omistamassaan asunnossa. (Villa, 2016, s. 61). Asuntokuntien koostumuksen tavoin hallintamuotojen jakauma vaihtelee ikäryhmien välillä. Tamperelaisista 18-24 -vuotiaista opiskelijoista jopa 47 prosenttia asuu opiskelija-asunnossa, mutta opiskelija-asunnoissa ja vuokra-asunnoissa asuvien osuus vähenee iän myötä samalla, kun omistusasujien osuus kasvaa (Partanen, 2016, s. 20). Opiskelijaryhmittäisessä tarkastelussa opiskelija-asuntojen rooli korostuu kansainvälisillä opiskelijoilla, joista jopa yli 70 prosenttia asuu opiskelija-asunnossa (Hauschildt et al. 2018, s. 206). Tätä voi osaltaan selittää yksityisten vuokranantajien suhtautuminen maahanmuuttajiin: helsinkiläisille vuokranantajille suunnattuun kyselyyn vastanneista jopa yli puolet jatkaisi etsimistä, jos hakija olisi maahanmuuttaja (Juntto, Viita, Toivanen & Koro-Kanerva, 2010, s. 41).

Opiskelijat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä asuntotilanteeseensa (Villa,

2016, s. 63). Asumistyytyväisyyden on nähty indikoivan eroa tavoitellun ja vallitsevan asumistilanteen välillä, ja matalalla asumistyytyväisyydellä on todettu yhteys muuton todennäköisyyteen. Toisaalta tutkimusten mukaan valtaosa ihmisistä ilmaisee olevansa tyytyväinen asumiseensa, mikä selittyy muun muassa ihmisten taipumuksella mukautua kulloiseenkin asuntotilanteeseen. (Lu, 1999, s. 270). Tampereella asuvien korkeakouluopiskelijoista tyytymättömiä asumiseensa ovat vanhempien luona asuvat ja soluasunnoissa asuvat (Partanen, 2015, s. 43, 51), kun taas opiskelija-asunnossa asuvat ovat keskimäärin muita tyytyväisempiä (Partanen, 2016, s. 54). Eurooppalaisessa vertailussa suomalainen opiskelija-asuminen vaikuttaakin laadukkaalta, sillä asukkaiden asukastyytyväisyys lukeutuu Euroopan kärkikastiin niin kustannusten, sijainnin, kunnon kuin päivittäisen opiskelu- ja työmatkan suhteen (Hauschildt et al. 2018, s. 211).

3.2 Asumiskustannukset, tuet ja toimeentulo

Asuminen on keskeinen tekijä opiskelijan henkilökohtaisessa taloudessa. Opiskelijat ovat keskimäärin erittäin pienituloinen ryhmä: Opiskelijabaronetrin mukaan ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskimääräiset nettotulot ovat 846 ja yliopisto-opiskelijoilla 980 euroa kuukaudessa (Villa, 2016, s. 58), kun taas Opiskelijatutkimus 2017:n mukaan opiskelijan keskimääräinen käytettävissä oleva kuukausitulo on 1097 euroa (Potila et al., 2017, s. 13). Suurin osa opiskelupaikoista sijaitsee kasvukeskuksissa, joissa asuminen on kallista. Siksi asumismenot lohkaisevat merkittävän osan opiskelijan toimeentulosta, keskimäärin 45% tuloista, mikä on Euroopan kolmanneksi korkein osuus (Hauschildt et al., 2018, s. 180). Luultavasti juuri tästä syystä asumisen hinta on keskeinen tekijä opiskelijoiden asumistavoissa, mikä on todettu niin pääkaupunkiseutulaisia kuin tamperelaisia korkeakouluopiskelijoita koskeneissa selvityksissä (Rytkönen & Saari 2015, s. 29; Partanen, 2016, s. 91).

Opiskelijoiden elämäntilanteesta takia yhteiskunnan tuilla on merkittä-

vä rooli toimeentulossa, vaikka yli puolet opiskelijoista työskentelee opintojen lomassa (Hauschildt et al. 2018, s. 132; Villa, 2016, s. 66). Opiskelijoiden tuet muuttuivat syksyllä 2017, kun opintoraha laski noin 250 euroon ja samalla valtaosalla opiskelijoista opintotuen asumislisä lakkasi ja tilalle tuli yleinen asumistuki. Opintotuen asumislisässä hyväksyttävät enimmäisasumismenot olivat 252 euroa kuukaudessa, kun taas yleisessä asumistuessa ne voivat yhden hengen taloudessa olla jopa 516 euroa. Siksi paradoksaalisesti samalla, kun opintorahasta leikattiin, vuokranmaksukyky saattoi parantua. Toisaalta yleinen asumistuki on ruokakuntoahtainen etuus, jonka tasoon vaikuttavat ruokakunnan koko ja yhteenlasketut tulot, kun taas opintotuen asumistuki oli yksilökohtainen etuus.

Koska tuet vaikuttavat oleellisesti useimpien opiskelijoiden toimeentuloon ja asumiskustannukset ovat keskeinen tekijä asuntoa valittaessa, on oletettavaa, että tuet myös vaikuttavat opiskelijoiden asumispäätöksiin. Yleisen asumistuen myötä vuokratason vaikutus opiskelijan käytettävissä oleviin tuloihin on aiempaa pienempi. Samaan ruokakuntaan kuuluvan tulojen vaikutus yhteiseen asumistukeen voi puolestaan vähentää kiinnostusta useamman hengen ruokakuntiin. Siksi asumistukimuutoksen onkin arvioitu vähentävän kiinnostusta yhdessä asumiseen ja lisäävän yksiöiden kysyntää (soluasuntojen osalta Kortelainen et al. 2018, s. 15, 46).

Asumisen kysyntätukien, kuten opintotuen asumislisän ja yleisen asumistuen, lisäksi opiskelijoiden asumista tuetaan opiskelija-asuntojen rakentamiseen kohdistetuilla tuotantotuilla. Tuotantotukien tarkoituksena on mahdollistaa pienituloisille markkinahintaa alemmat asumiskustannukset tukemalla asunnontarjoajaa julkisella tuella. Merkittävä osa suomalaisesta opiskelija-asuntokannasta on rakennettu hyödyntäen julkisia tuotantotukia. Opiskelija-asuntotuotantoon useimmiten käytetyt tuotantotuet⁵

5 Opiskelija-asuntoihin on mahdollista saada Valtion asuntorahastosta maksettavaa ja Asumisen rahoitus- ja kehittämisseläksuksen (ARA) myöntämää

edellyttävät omakustannusperusteista vuokranmääritystä, minkä lisäksi omakustannusperiaatetta noudatetaan laajalti myös muulla tavoin rahoitetuissa opiskelija-asuntokohteissa. Siksi suomalaisten opiskelija-asuntojen voi nähdä muodostavan oman laajan ja markkinahinnoittelun ulkopuolisen sektorinsa. Opiskelijajärjestöillä on ollut keskeinen rooli opiskelija-asuntojärjestelmän synnyssä Suomessa (Lempinen, 2001). Järjestelmän lähtökohtana ovat sosiaali-, koulutus- ja yhteiskuntapoliittiset tavoitteet (Lempinen, 2001, s. 120, 126), mitkä osaltaan selittänevät sektorin yleishyödyllistä luonnetta.

Omakustannushinnoittelun myötä opiskelija-asunnot ovat merkittävästi vastaavia vapaarahoitteisia asuntoja edullisempia etenkin suurimmissa kasvukeskuksissa.⁶ Omakustannushinnoiteltujen opiskelija-asuntojen lisäksi pieni osuus opiskelijoista asuu kuntien vuokra-asunnoissa (Villa, 2016, s. 61), joista suuri osa on rakennettu valtion tuotantotuilla. Omakustannushinnoitettujen asuntojen etuna ovat toimeentuloa helpottavat pienemmät asumiskustannukset, mutta tarjonta on vapaarahoitteista asuntokantaa rajatumpi sekä saatavuus heikompi muun muassa pitkien jonojen vuoksi.

3.3 Asumistilanteiden kirjo

Opiskelijoiden keskiarvot tukevat näkemystä perinteisistä asumisurista. Nuorimmat opiskelijat muodostavat useimmiten yksin oman ruokakuntansa ja asuvat vanhempia useammin opiskelija-asunnoissa. Opiskeluiden mittaan parisuhteiden ja perheellistyneiden osuus kasvaa ja omistusasunnot yleistyvät. Keskiarvot eivät kuitenkaan välttämättä anna kattavaa kuvaa

erityisryhmien investointiavustusta sekä valtion takaamaa 40-vuotista korkotukilainaa. Näistä jälkimmäinen on edellytyksenä ensimmäisen saamiselle ja edellyttää omakustannusvuokran soveltamista 40 vuoden ajan.

6 Opiskelija-asuntojen tuotantotarveselvityksessä (Kortelainen et al. 2018) on laskettu opiskelijan asumiskustannusten teoreettisia eroja opiskelija-asuntojen ja markkinahintaisten vuokra-asuntojen välillä eri paikkakunnilla.

opiskelijoiden asuntotilanteesta, vaan peittävät alleen hetkellisen sekä opiskelija-, ala- ja paikkakuntakohtaisen vaihtelun.

Opiskelijan asuntotilanne muuttuu usein opiskeluiden aikana. Kaikkien opiskelijoiden osalta ei ole saatavissa tietoa muuttotiheydestä, mutta opiskelija-asuntojen asukasvaihtuvuus voi antaa osviittaa: opiskelija-asuntojen vuosittainen asukasvaihtuvuus on noin 68% ja keskimääräinen asumisaika 1,8 vuotta (Suomen opiskelija-asunnot SOA, 2018). Opiskelijat siis muuttavat varsin tiheästi ja siksi jopa perinteisen nousujohteisen asumisuran varrelle voi mahtua sivupolkuja.

Opiskelijoiden elämäntilanteet vaihtelevat merkittävästi koulutusalojen välillä (Saari & Syrjänen 2018, s. 31-32), joten eri kaupunkien ja oppilaitosten välillä voi olla merkittäviä eroja opiskelijoiden elämäntilanteissa ja siten asuntotilanteessa ja -tarpeessa. Esimerkiksi ammattikorkeakouluissa sosiaali-, terveys- ja liikunta-aloilla jopa 32,9 opiskelijoista lukeutuu elämäntilanteeltaan perheellisiin, kun yliopistossa maa- ja metsätaloustieteitä opiskelevilla vastaava osuus on 4,4 prosenttia (Saari & Syrjänen 2018, s. 29). Opiskelijan oman elämäntilanteen lisäksi asuntoratkaisuun vaikuttaa paikkakunnan asuntotarjonta. Esimerkiksi opiskelija-asunnon voi valita vain niin moni opiskelijoista, joille sellaisia paikkakunnalla riittää ja opiskelija-asuntojen osuus vaihtelee merkittävästi paikkakunnittain.⁷ Jos paikkakunnalla on runsaasti opiskelijan budjettiin sopivia yksioita, useampi opiskelija saattaa asua yksin ja harvempi muuttaa yhteen kumppanin tai kämppiksen kanssa säästääkseen asumismenoissa. Opiskelijoiden asumistilanteisiin vaikuttavat siis opiskelijoiden moninaisten elämäntilanteiden ohella rakenteelliset tekijät.

7 Esimerkiksi pienemmillä paikkakunnilla opiskelija-asuntoja ei ole välttämättä ollenkaan, kun taas Lappeenrannassa niitä on tarjota 39 prosentille opiskelijoista (Suomen opiskelija-asunnot SOA, 2018).

Tutkimusmenetelmä
ja aineisto

4 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

4.1 Tutkimusmenetelmän esittely

Tämän diplomityön tutkimusmenetelmä on kaksiosainen ja siinä yhdistyvät sekä kvantitatiivinen kyselyaineisto että kvalitatiivinen haastatteluaineisto. Ensiksi kyselyaineiston perusteella tarkastellaan laaja-alaisesti opiskelijoiden asumispolkujen ja muuttotilanteiden moninaisuutta. Sitten haastatteluaineistolla täydennetään ja syvennetään kyselyaineiston perusteella muotoutunutta kuvaa.

Tutkimusta, joka yhdistää kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta kutsutaan monistrategiseksi tutkimukseksi. Tällöin on tärkeää, että lähestymistapojen yhdistäminen on ennalta suunniteltua ja on perusteltua tutkimuksen teoreettisten lähtökohtien kannalta. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 28-29). Tässä työssä monistrateginen lähestymistapa on perusteltavissa tutkimuskysymyksillä. Jotta voidaan tunnistaa laaja-alaisesti opiskelijoiden asumispolkuihin liittyviä ilmiöitä sekä asumispolkujen yhteneväisyyksiä, tarvitaan laajempi otos kuin mitä haastattelututkimuksella on mahdollista saavuttaa. Toisaalta kyselytutkimus vääjäämättä yksinkertaistaa yksilöllisiä kokemuksia ja merkityksiä, joten se ei yksin riitä selittämään havaittuja ilmiöitä.

Tutkimusstrategioiden yhdistämistä voidaan jaotella sen mukaan, missä järjestyksessä niitä sovelletaan tutkimuksessa ja minkälainen kunkin tehtävä on (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 29-32). Hirsjärven & Hurmeen (ibid.) mainitsemista yhdistämisen tavoista tässä työssä sovelletaan ensisijaisesti *täydentävää, eli komplementaarista käyttöä*: menetelmät on jo alkujaan suunniteltu kattamaan eri alueita ja soveltamalla eri lähestymistapoja saadaan

kattavampi ja monisäikeisempi kuva tutkittavasta ilmiöstä, eli opiskelijoiden asumispoluista.

Tässä luvussa esitellään käytetyt tutkimusmenetelmät, niillä saatu tutkimusaineisto sekä aineiston käsittely. Ensiksi käsitellään kyselyn suunnittelu ja toteutus sekä esitellään kyselytutkimuksella saatu aineisto ja sen käsitteilyprosessi. Sen jälkeen esitellään haastattelututkimus ja -aineisto: haastatteluvien valinta, haastatteluiden toteutus, aineiston käsittely ja haastatteluaineistoon liittyvä rajoitteet.

4.2 Kyselyaineisto

4.2.1 Kyselyn rakenne

Kysely toteutettiin nettikyselynä Webropol-alustalla kolmena kieliversiona suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kysely koostui kahdesta pääasiallisesta osiosta: ensiksi kysyttiin vastaajan taustatietoja, kuten opintoalaa, opintojen kestoa ja oppilaitosta, minkä jälkeen käytiin yksitellen läpi kukin vastaajan opiskeluiden aikainen asumisratkaisu.

Taustatietojen ensisijainen tarkoitus oli, että niiden avulla saatuja vastauksia voitiin vertailla perusjoukkoon, eli kaikkiin opiskelijoihin. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole arvioida erilaisten asumispolkujen ja -ratkaisujen yleisyyttä perusjoukossa, eikä valittu tutkimusasetelma myöskään sitä mahdollista. Pääinvastoin, vastausten keruumenetelmä johtaa selkeästi painotuneeseen näytteeseen, eikä vastaajien joukko välttämättä sisällä lainkaan kaikkia opiskelijoiden elämäntilanteita. Jotta näitä puutteita voidaan tunnistaa ja arvioida, on mahdollisuus vertailla perusjoukkoon tärkeä.

Pitkittäistutkimus tekee taustatietojen keräämisestä hankalaa. Moni asia, kuten työssäkäynti, tulotaso ja toimeentulon rakenne muuttuvat vastaajilla opiskeluvuosien mittaan. Ei ole realistista olettaa, että vastaajat kykenisivät esimerkiksi luotettavasti kertomaan tulotasonsa vaihtelut vuosien takaa. Toisaalta vertailu vastaushetken elämäntilanteiden ja eri elämäntilanne-

tyyppien yleisyyden välillä ei anna kattavaa kuvaa, sillä kunkin vastaajan opintojen varrelle on saattanut osua monta muutakin elämäntilannetta kuin vastaushetkellä vallitseva. Siksi kyselyyn vastanneiden vastaushetken elämäntilanteen vertailu opiskelijoiden keskimääriin elämäntilanteen indikaattoreihin ei yksin anna kattavaa kuvaa aineiston suhteesta perusjoukkoon.

Yksi keino etsiä aineiston sokeita pisteitä on vertailla saatuja vastausmääriä eri koulutusaloilta ja korkeakoulusektoreilta. Saari & Syrjänen (2018) osoittivat eri elämäntilanteiden vaihtelevan merkittävästi koulutusalojen välillä. Jotta vertailu on mahdollista, kyselyssä käytettiin samaa koulutusalojen luokittelua.

Asumishistoriaa varten vastaajat saivat kuvailla kutakin opiskelujen aikaista asumisratkaisuaan samojen kysymysten pohjalta. Asumisratkaisut pyydettiin vastaamaan kronologisessa järjestyksessä. Kustakin asumisratkaisusta kysyttiin paikkakunta, asumisaika, asumismuoto, hallintamuoto, asuntotyyppi, muuton ja asunnonvalinnan syyt sekä asumistyytyväisyys. Kunkin asumisratkaisun kohdalla kysyttiin, oliko kyseessä nykyinen asunto tai viimeinen opiskeluiden aikainen asumisratkaisu ja myönteinen vastaus siirsi kyselyn loppuun.

Vertailtavuuden vuoksi asumismuodon ja hallintamuodon kysymykset oli muotoiltu samalla tavalla kuin Opiskelijatutkimus 2017 (Potila et al., 2017, s. 75) ja EUROSTUDENT VI -tutkimuksissa. Asumismuotoon lisättiin vastausvaihtoehdoksi "asunnoton", sillä muilla kysymyksillä ei kartoitettu vastaajien mahdollisia asunnottomuusjaksoja. Yhteistalouden ja kimppakämpän vaihtoehto yksinkertaistettiin vain kimppakämpäksi. Yhteistalouden voi nähdä viittaavan yhteiseen ruokakuntaan. Juuri kämpppisten kohtelu erillisinä tai yhteisenä ruokakuntana oli keskeinen kysymys opiskelijoiden siirtyessä yleisen asumistuen piiriin. Vaikka kämpppäkaveruuden voi käsittää muodostavan tiukemman siteen asuinkumppanien välille kuin soluasumisessa, ei se silti välttämättä ulotu taloudelliseen keskinäisriippuvaisuuteen. Ylei-

sen asumistuen ruokakuntakäsitteen myötä kaikkien samaan ruokakuntaan kuuluvien tulot vaikuttavat yhteiseen asumistukeen. Selkeyttämällä vastausvaihtoehto vain kämpppäkavereiksi, mahdollistetaan vastausvaihtoehto sekä niille, joille kämpppäkaveruus tarkoittaa enemmän tai vähemmän yhteistä taloutta, että niille, joille kämpppäkaveruus on täysin erillisistä talouksista huolimatta vahvempi side kuin yhtä lailla itsenäisistä talouksista koostuva soluasuminen. Hallintamuodon vastausvaihtoehtoja tarkennettiin jakamalla vapaiden markkinoiden vuokra-asunnot ja muut vuokra-asunnot omiksi vaihtoehtoikseen. Hakeutuminen vapaiden markkinoiden vuokra-asuntoon voi olla ratkaisevasti erilainen prosessi kuin vaikka kaupungin vuokra-asuntoon tai kolmannelta sektorilta vuokrattuun ARA-tuettuun asuntoon.

Kyselyssä muuton ja asunnon valinnan syitä kysyttiin erikseen nojautuen Wongin (2002, s. 224) mallintamaan kaksivaiheiseen muutto- ja asunnonvalintaprosessiin. Tavoitteena oli näin saada kattavaa tietoa kustakin muuttotilanteesta. Vaikka muuttopäätös johtuisi pakottavista tekijöistä kuten vuokrasopimuksen irtisanomisesta, asunnon etsijä voi samalla tavoitella asunto-olojen parannusta – irtisanominen oli vain muuttoprosessin alulle paneva tekijä. Toisaalta vapaaehtoisissa muutoissa aktiivisuus asuntomarkkinoilla, esimerkiksi asuntotarjonnan seuraaminen tai asuntohakemuksen tekeminen, indikoi muuttohalukuutta, vaikka lopullinen muuttopäätös syntyy vasta sopivan asunnon löydyttyä. Näin myös erotellaan vapaaehtoisen muuton työntävät ja vetävät tekijät: nykyisen asunnon puutteet voivat olla kimmoke muuttohalukkuudelle ja sopivan asunnon löytäminen sen sinetti. Molemmissa tapauksissa siis muuton ja asunnonvalinnan syiden erottelemisella voidaan saada lisäinformaatiota motiiveista.

Muuton syitä kartoittavissa vastausvaihtoehdot nojasivat löyhästi Clark & Onakan (1983) kehittämään muuton syiden luokitteluun pakottaviin (*forced*) sekä vapaaehtoiisiin (*voluntary*) muuttoihin, joista jälkimmäiset jakautuvat edelleen sopeuttaviin (*adjustment*) ja aiheutuviin (*inducement*). Näiden pohjalta lomakkeeseen kehiteltiin 21 erilaista muuton syytä, jotka jakautui-

vat yläkategorioihin asunto-olot (neljä vaihtoehtoa), opiskelu- ja työtilanteen muutokset (kolme vaihtoehtoa), elämän- ja asumistilanteen muutokset (seitsemän vaihtoehtoa) sekä muihin syihin (seitsemän vaihtoehtoa). Niin muuton syiden kuin asunnon valintaperusteiden kohdalla oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto ja, mikäli mikään ei valmiista vastausvaihtoehtoista ei sopinut, valita muu ja tarkentaa avovastauksella.

Kyselyssä kysyttiin asumistyytyväisyyttä kunkin asumisratkaisun osalta. Asumistyytyväisyydellä on nähty yhteys muuttojen todennäköisyyteen, sillä matalan tyytyväisyyden on nähty johtavan muuttoon, jolla pyritään parantamaan asumistilannetta (muun muassa Rossi, 1955). Tätä vasten on hieman paradoksaalista, että asumistyytyväisyydessä ei välttämättä ole havaittavaa eroa muuton jälkeen (Lu, 1999, s. 283). Opiskelijoiden kokemaa asumistyytyväisyyttä on Suomessa tutkinut muun muassa Partanen (2015 ja 2016).

Asumistyytyväisyys tai tyytymättömyys voi liittyä moneen tekijään, esimerkiksi asunnon ominaisuuksiin, asuinkumppaneihin, naapurustoon tai muuten asuinympäristöön. Selkeyden vuoksi kyselyssä pyydettiin kuitenkin arvioimaan asumistyytyväisyyttä kussakin asunnossa yhdellä muuttujalla.

Asumistyytyväisyyden mittaaminen ei ole yksiselitteistä ja siksi ilmaistuun tyytyväisyyteen on tarpeen suhtautua kriittisesti. Kyselyssä kysyttiin tyytyväisyyttä kunkin asumisratkaisun kohdalla. Voisi kuitenkin olettaa, että asumistyytyväisyys on muuttunut kussakin asunnossa asumisen aikana. Mikäli vastaajan asumishistoria on pidempi, suuri osa vastauksissa kuvatuista asumisratkaisuista on päätnyt muuttoon. Siksi voisi olettaa, että ainakin osaa muutoista selittää sitä edeltänyt alempi asumistyytyväisyys, mitä on pyritty parantamaan muuttamalla. Asumistyytyväisyyden muutoksia asumisen aikana on vaikea selvittää jälkikäteen kyselyllä. Jälkikäteen ilmaistu arvio asumistyytyväisyydestä ei välttämättä vastaa asumisen aikaan koettua, vaan siihen voivat heijastua myös myöhemmät kokemukset tai tietty keskei-

set kokemukset voivat painottua arviossa.

4.2.2 Keruumenetelmä

Kysely toteutettiin avoimena nettikyselynä ja linkkiä levitettiin opiskelijajärjestöjen jäsenille sekä opiskelija-asuntoyhteisöjen kautta heidän asukailleen. Tavoitteena oli saada mahdollisimman runsaasti vastauksia, jotta joukossa esiintyy erilaisia asumispolkutyyppejä. Koska tilastollinen ja kontrolloitu otantamenetelmä uupuu, kyseessä on otoksen sijaan näyte. Kysely oli avoinna 10.9.2018 -10.10.2018.

Keruutavasta johtuen saatu aineisto ei välttämättä ole edustava suhteessa perusjoukkoon eli kaikkiin opiskelijoihin ja kysely ei välttämättä tavoita joissain elämäntilanteissa olevia opiskelijoita lainkaan. Opiskelijajärjestöjen kautta tavoitettavat opiskelijat ovat todennäköisesti koko opiskelijajoukkoa useammin varhaisen vaiheen opiskelijoita, jotka ovat aktiivisesti kiinni opinnoissa ja opiskelijaelämässä. Ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien jäsenistössä painottuvat opintojensa alussa olevat ja jäsenten osuus vähenee opintovuosien myötä. Yliopistolain perusteella kaikki yliopistojen perustutkinto-opiskelijat kuuluvat ylioppilaskuntaan, mutta tästä huolimatta ylioppilaskuntien viestintä luultavasti tavoittaa opintoihinsa kiinnittyneet ja opiskelijatoiminnassa aktiiviset opiskelijat muita opiskelijoita kattavammin. Opiskelija-asuntoyhteisöt tavoittavat hyvin omat asukkaansa, mutta opiskelija-asunnoissa asuu useammin alkuvaiheen opiskelijoita sekä nuorempia opiskelijoita, kuten alaluvussa 3.1 todetaan. Näin ollen keruumenetelmä aiheuttaa aineistoon vääristymää, joka korostaa alkuvaiheen opiskelijoita, nuoria opiskelijoita sekä opinnoissa ja opiskelijaelämässä aktiivisia opiskelijoita. Vastaavasti opintojen loppupuolella olevat opiskelijat, aikuisopiskelijat sekä perheelliset opiskelijat saattavat olla aliedustettuina, jolloin osa asumispolkutyypeistä saattaa jäädä tunnistamatta. Saadun aineiston suhdetta perusjoukkoon tarkastellaan alaluvussa 4.2.5.

Ensisijainen tapa aineiston keräämiseksi olisi ollut suunniteltu ositettu

otos, jossa perusjoukon ositus olisi toteutettu ala- ja oppilaitoskohtaisesti perustuen Saaren ja Syrjäsen (2018) luomaan elämäntilanteiden kehystyyppien jakoon. Koska opiskelijoiden asuntotilanne voi vaihdella merkittävästi paikkakunta-kohtaisen asuntotilanteen mukaan, olisi tämä edellyttänyt otoksen ulottamista hyvin monelle paikkakunnalle ja korkeakouluun. Tämä olisi puolestaan edellyttänyt kultakin korkeakoululta erillisen luvan opiskelijarekisteritietojen käyttöön, mikä olisi ollut työn aikataulun kannalta haastavaa. Siksi työssä päädyttiin yksinkertaisempaan keruutapaan tiedotaen kuitenkin sen rajoitteet. Kattavampi ja edustavaan otokseen perustuva jatkoselvitys on siksi tarpeen.

4.2.3 Rajoitteet

Edellä käsiteltyjen keruumenetelmästä syntyvien rajoitteiden lisäksi on huomioitava, että kyselytutkimuksella voidaan aina saada vain rajallista tietoa yksilön käyttäytymisestä asunnonvalintatilanteissa. Seuraavaksi käydään läpi, minkälaisia rajoituksia toteutettuun kyselyyn sisältyy.

Vaikka asumistilanne ei olisi tyydyttävä, päätöksentekoprosessi ei välttämättä johda muuttoon, kuten todetaan luvussa 2.4. Kyselyssä asumishistoria ja siihen liittyvät valintatilanteet käsitellään muuttojen kautta. Tämä on selkeämpää, mutta jättää huomiotta sellaiset asumistilanteen muutokset ja puutokset, joita ei seurannut muuttoa. Esimerkiksi vastaajan asuntokunnan rakenne on saattanut muuttua eron myötä tai kämppäkaveri vaihtunut toiseen, vaikka asunto on säilynyt samana. Joissain tapauksissa asunto itsessään on saattanut muuttua remontin myötä. Näiden muutosten selvittäminen kyselyssä olisi mahdollista, mutta tekisi käytännössä kyselystä huomattavasti pidemmän, mikä olisi voinut vähentää vastauksia. Kompromissina kunkin asumisratkaisun kohdalla tarjottiin mahdollisuutta antaa avoimena vastauksena lisätietoja tilanteesta.

Asumisratkaisut ovat vuorovaikutteisessa suhteessa muuhun elämäntilanteeseen, kuten todetaan luvussa 2.8. Käytännön syistä kysely rajattiin

kuitenkin koskemaan vain asumishistoriaa. Näin ollen elämäntilanteen ja asumisratkaisujen suhteesta on mahdollista tehdä vain rajallisia johtopäätöksiä. Kyselyn perusteella on mahdollista tunnistaa esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan vaihtumisesta johtuvat muutokset, mikäli ne ovat edellyttäneet muuttoa toiselle paikkakunnalle. Parisuhdetilanteen muutokset on mahdollista tunnistaa, mikäli niistä on seurannut muutto. Sen sijaan muut parisuhde-, työ- tai opiskelutilanteen muutokset eivät aineistosta ilmene. Aineistosta ei myöskään ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä siitä, miten asumistilanteen muutokset ovat vaikuttaneet muuhun elämäntilanteeseen. Esimerkiksi asumiskustannusten nousu voi johtaa siihen, että opiskelija täydentää toimeentuloaan työskentelemällä enemmän. Siten esimerkiksi eron myötä nousevat henkilökohtaiset asumismenot eivät välttämättä edellyttäkään asumistason laskua.

Useamman henkilön asuntokunnat tekevät usein asumista koskevat päätökset yhdessä (mm. Hasu, 2017 s. 53–54). Kyselytutkimuksella voi olla vaikea päästä asuntokunnan sisäisen keskustelun ja mahdollisten kompromissien äärelle. Miten vastata kyselyyn, jos valitun asunnon sijainti on täydellinen asuntokumppanille, mutta itselle heikko, mutta vastineeksi sai omille harrastuksille erillisen huoneen? Tehtiinkö valinta silloin sijainnin vai asunnon ominaisuuksien perusteella? Asumisen valintaprosessia on vaikea selvittää kyselytutkimuksella myös siksi, etteivät vastaajat itsekään ole välttämättä eritelleet, minkälaisen prosessin päätteeksi yhteinen valinta syntyi.

Kyselyssä käsiteltiin yksinkertaisuuden vuoksi asumista sarjana peräkkäisiä asumisratkaisuja; kysely ei huomioinut mahdollista monipaikkaista asumista. Esimerkiksi virallisesti erillään asuva pariskunta saattaa käytännössä asua etusijassa toisen luona tai vuorotellen kummankin asunnossa. Vanhempien luota muuttaminen ei välttämättä tapahdu veitsellä leikaten, vaan on asteittainen monipaikkaisen asumisen prosessi. Monipaikkaisuutta ei huomioitu kyselyssä, jotta kyselyn tekninen toteutus säilyisi riittävän yksinkertaisena. Lisäksi vastaajat eivät välttämättä itsekään osaisi eritellä mo-

nipaikkaisen asumisen kokemuksiin ilman pohjustusta.

Näiden rajoitusten vuoksi on tärkeää välttää tekemästä liian pitkälle vietyjä johtopäätöksiä puhtaan kyselyaineiston perusteella. Työssä käytetty kaksivaiheinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa, että kvantitatiivisen aineiston rajoitteita voitiin tilkitä ja täydentää haastatteluaineistolla.

4.2.4 Aineiston käsittely

Kyselyssä saadut vastaukset käsiteltiin Excel- ja SPSS-ohjelmistoilla. Kyselyn eri kieliversiot yhdistettiin ja materiaalia käsiteltiin avovastauksia lukuun ottamatta suomeksi. Vastaukset käytiin läpi ja niistä poistettiin vastaajat, jotka avovastausten tai muun tiedon perusteella pystyttiin tunnistamaan kohderyhmään kuulumattomiksi. Kullekin vastaajalle annettiin tunniste-numero. Aineistoa käsiteltiin kahdessa muodossa: toinen oli vastaajakohdainen, jossa kunkin vastaajan asumishistoria näkyi kokonaisuudessaan, ja toinen oli asuntokohtainen, jossa kukin vastauksissa kuvattu asumisratkaisu oli yhtenä kokonaisuutena. Tunnistenumero mahdollisti näiden kahden yhdistämisen.

Kyselyn pituuden takia aineistoon sisältyi aukkoja, jossa jokin kysymys oli jäänyt vastaajalta vastaamatta joko epähuomiossa tai tarkoituksella. Aukkoja sisältäneitä vastauksia ei hylätty kokonaan, vaan ne sisällytettiin analyysiin, silloin kun se oli kulloinkin analyysi huomioden mahdollista. Siksi kunkin analyysin osalta keskiarvot ja prosenttiosuudet kuvaavat siihen analyysiin sisällytettyjen vastausten joukkoa, ei kaikkia vastauksia.

Kyselyssä valtaosa aikamääreistä oli pyydetty kuukauden tarkkuudella muodossa kk/vvvv. Vastauksia ei ollut kuitenkaan pakotettu tähän muotoon kyselylomakkeessa, joten aineisto sisälsi sekä pyydettyä tarkempia että epätarkempia vastauksia. Silloin kun analyysi sitä edellytti, kuukausikohtaisten tietojen tulkittiin alkavan kuun alusta. Jos vastaaja oli antanut ajan kohdan päivän tarkkuudella, käytettiin tätä tarkempaa tietoa. Jos vastaaja oli ilmoittanut asumisen alkua- tai loppuajankohdan pyydettyä epätarkem-

min, esimerkiksi vuoden tasolla, vastaus sivuutettiin asumisaikaa koskevissa analyyseissä. Koska asumisaika oli pyydetty kuukauden tarkkuudella, alle kuukauden asumisajat pyöristyivät nolleen, jos alkua- ja loppuajankohdaksi oli merkitty sama kuukausi. Nämä tapaukset olivat kuitenkin harvinaisia, joten ne eivät juurikaan vääristä keskiarvoja.

Osa vastaajista oli jo ennakolta arvioinut asumisensa päättymistä tietynä tulevana hetkenä, esimerkiksi määräaikaisen vuokrasuhteen tai opiskelija-asunnon asumisajan päättymisen myötä. Näitä tulevia päivämääriä ei sisällytetty analyyseihin. Osa vastaajista oli myös ilmoittanut asumisensa päättymisajaksi aikoja, jotka ovat hyvin lähellä vastaushetkeä. Näiden osalta varmistettiin, onko vastaaja ilmoittanut asunnon nykyiseksi tai viimeiseksi opiskelunaikaiseksi asunnokseen ja nämä huomioitiin asumisen kestoa käsitteleviin analyyseihin vain, jos asuminen asunnossa ei enää jatku.

Vastaukset sisälsivät myös ilmeisiä virhelyöntejä, esimerkiksi että asumisen alkuajankohta oli loppua myöhempi. Nämä virhelyönnit korjattiin silloin, kun muun asumishistorian perusteella oikea ajankohta oli pääteltävissä. Jos se ei ollut ilmeinen, vastaus sivuutettiin asumisaikaa laskettaessa.

Osa vastaajista ilmoitti asunnon sijainnin pyydettyä tarkemmin, esimerkiksi kaupunginosan, osoitteen tai opiskelija-asuntokohteen nimen tasolla. Nämä yksinkertaistettiin paikkakunnan tasolle silloin, kun se oli mahdollista. Muutama vastaaja oli ilmoittanut sijainnin vain maakunnan tasolla. Nämä sivuutettiin paikkakuntaa koskevissa analyyseissä. Aineistossa oli lukuisia ulkomailla sijaitsevia paikkakuntia, mutta valtaosassa näistä oli asunut vain yksi tai muutama vastaaja. Siksi ulkomaisten asuntoratkaisujen paikkakuntakohtainen arviointi ei olisi mielekästä. Tästä syystä kaikki ulkomailla sijaitsevat paikkakunnat yhdistettiin yhdeksi arvoksi.

Aineistoa analysointiin sisältölähtöisesti niin, että kunkin tarkasteltavan teeman osalta edettiin havaintojen johdattamana aineiston yleistason kuvailusta yksityiskohtaiseen, jopa yksittäisen vastaajan asumispolkua koskevaan tarkasteluun. Aineistoa analysoitiin vastausten frekvenssien ja keski-

lukujen pohjalta sekä tarkastelemalla eri muuttujien ristiintaulukointeja ja niiden välisiä korrelaatioita. Osa kysymyksistä sisälsi avovastausmahdollisuuden. Näitä ei tarkasteltu systemaattisesti koko aineiston tasolla, vaan ainoastaan silloin, kun niiden perusteella oli selitettävissä ilmiöitä yksittäisen asumispulun tasolla.

4.2.5 Saatu aineisto ja suhde perusjoukkoon

Kyselyyn tuli sen avoinna olon aikana 1470 vastausta, joista 122 englanninkieliseen, 1270 suomenkieliseen ja 78 ruotsinkieliseen kyselyversioon. Saaduista vastauksista jouduttiin karsimaan 11 vastausta, jotka eivät vaihto-opiskelijoina tai toisen asteen opiskelijoina kuuluneet tutkimuksen kohderyhmään. Suomen ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on yhteensä vajaat 270 000 perustutkinto-opiskelijaa (Vipunen, 2018), joten yhteensä vastaajamäärä vastaa noin 0,5 prosentti korkeakouluopiskelijoista. Käytännössä ryhmät eivät kuitenkaan ole verrannollisia: korkeakouluopiskelijoiden joukossa saattaa olla henkilöitä, joilla on opiskelupaikka useammassa oppilaitoksessa ja toisaalta vastausaineisto pitää sisällään myös valmistuneita. Aineiston keruutapa ei mahdollista vastausprosentin laskemista, sillä on epäselvää, kuinka monta potentiaalista vastaajaa kysely tavoitti. Tästä voi kuitenkin saada osviittaa siitä, että vastanneiden lisäksi kysely avattiin vastausta lähettämättä yhteensä 4934 kertaa.

Vastaajista 506 ilmoitti opiskelevansa tai olevansa valmistunut ammattikorkeakoulusta, joista 478 alemmaa ja 28 ylempää korkeakoulututkintoa. Yliopistossa opiskelee tai on valmistunut 951 vastaajaa, joista 473 alemmaa ja 478 ylempää korkeakoulututkintoa. Osa vastaajista oli jättänyt ilmoittamatta oppilaitoksensa, tai oppilaitoksen ja suoritettavan tutkinnon välillä oli ristiriita, esimerkiksi vastaaja on ilmoittanut suorittavansa ammattikorkeakoulututkintoa yliopistossa tai päinvastoin. Siksi taulukoissa 1 ja 2 ilmoitetut korkeakoulukohtaiset vastaajamäärät eivät sisällä kaikkia vastanneita ja nämä ristiriitoja tai puutteita sisältäneet vastaukset on jätetty huomioimatta kai-

Opiskelijat	Opiskelijat yhteensä			Vastaajia			Osuus
	Amk-tutkinto	Ylempi amk-tutkinto	Yht.	Amk-tutkinto	Ylempi amk-tutkinto	Yht.	
Centria amk	2 824	203	3 027	0	0	0	0,0 %
Diakonia amk	2 796	166	2 962	6	0	6	0,2 %
Haaga-Helia	9 453	900	10 353	1	1	2	0,0 %
Humanistinen amk	1 418	96	1 514	1	0	1	0,1 %
Hämeen amk	6 036	661	6 697	0	0	0	0,0 %
Jyväskylän amk	6 281	1 010	7 291	92	3	95	1,3 %
Kaakkois-Suomen amk	8 307	997	9 304	1	0	1	0,0 %
Kajaanin amk	2 152	216	2 368	1	0	1	0,0 %
Karelia amk	3 352	306	3 658	1	0	1	0,0 %
Lahden amk	4 415	619	5 034	3	0	3	0,1 %
Lapin amk	5 442	427	5 869	64	0	64	1,1 %
Laurea-amk	6 698	777	7 475	20	0	20	0,3 %
Metropolia amk	14 921	1 478	16 399	52	0	52	0,3 %
Oulun amk	7 550	390	7 940	40	2	42	0,5 %
Saimaan amk	3 039	354	3 393	0	0	0	0,0 %
Satakunnan amk	5 345	558	5 903	2	0	2	0,0 %
Savonia-amk	6 252	488	6 740	30	2	32	0,5 %
Seinäjoen amk	4 479	354	4 833	0	0	0	0,0 %
Tampereen amk	9 019	697	9 716	142	3	145	1,5 %
Turun amk	8 747	819	9 566	4	0	4	0,0 %
Vaasan amk	3 097	167	3 264	7	0	7	0,2 %
Yrkeshögskolan Arcada	2 284	288	2 572	0	0	0	0,0 %
Muu / tyhjä				2	0	2	
Yhteensä	123 907	11 971	135 878	467	11	480	0,4 %

Taulukko 1 Vastaajat ammattikorkeakouluittain

kissa korkeakoulu- ja korkeakoulusektorikohtaisissa laskelmissa. Aineistossa yliopisto-opiskelijoiden vastaukset ovat yledustettuina suhteessa ammattikorkeakouluopiskelijoihin. Tämä voi selittyä otoksen keruutavalla, joka on todennäköisesti tavoittanut yliopisto-opiskelijat ammattikorkeakouluopis-

Opiskelijat	Opiskelijat yhteensä			Vastaajia			Osuus
	Alempi kk- tutkinto	Ylempi kk- tutkinto	Yht.	Alempi kk- tutkinto	Ylempi kk- tutkinto	Yht.	
Aalto-yliopisto	7 611	6915	14 526	12	40	52	0,4 %
Helsingin yliopisto	16 861	9802	26 663	57	78	135	0,5 %
Itä-Suomen yliopisto	7 947	5903	13 850	56	47	103	0,7 %
Jyväskylän yliopisto	6 797	5 215	12 012	24	26	50	0,4 %
Lapin yliopisto	2 675	1266	3 941	53	40	93	2,4 %
Lappeenrannan tekn. yliopisto	2 370	2 133	4 503	0	1	1	0,0 %
Oulun yliopisto	6 585	4850	11 435	108	105	213	1,9 %
Svenska handelshögskolan	1 443	981	2 424	0	3	3	0,1 %
Taideyliopisto	822	940	1 762	12	13	25	1,4 %
Tampereen teknillinen yliopisto	3 960	2831	6 791	94	55	149	2,2 %
Tampereen yliopisto	6 559	5 203	11 762	11	19	30	0,3 %
Turun yliopisto	8 183	5986	14 169	2	6	8	0,1 %
Vaasan yliopisto	2 766	1 924	4 690	8	4	12	0,3 %
Åbo Akademi	3 202	1879	5 081	31	38	69	1,4 %
Muu / tyhjä				2	1	3	
Yhteensä	77 781	55828	133 609	468	475	946	0,7 %
Kk-sektorit yhteensä	201 688	67799	269487	935	486	1426	0,5 %

Taulukko 2 Vastaajat yliopistoittain.pdf

kelijoita paremmin. Yliopisto-opiskelijat asuvat ammattikorkeakouluopiskelijoina useammin opiskelija-asunnoissa (Villa, 2016, s. 61), joten opiskelija-asuntoyhteisöjen kautta levitetynä kysely on todennäköisesti tavoittanut enemmän yliopisto-opiskelijoina. Toisin kuin ammattikorkeakoulujen opiskelijakunnilla, ylioppilaskuntien jäsenistö kattaa lakisäateisistä automaatiojäsennydestä johtuen kaikki yliopiston perustutkinto-opiskelijat. Siksi myös opiskelijajärjestöjen kautta levitetynä kysely on todennäköisemmin tavoittanut yliopisto-opiskelijoina.

Vastauksia saatiin monipuolisesti eri paikkakunnilta ja oppilaitoksista. Vain muutamasta oppilaitoksesta ei saatu lainkaan vastauksia. Tämä tarkoittaa, että aineistosta pitäisi olla mahdollista tunnistaa niin suurempien yliopistokaupunkien kuin pienten korkeakouluopiskelijakuntien ilmiöitä. Toisaalta vastausmäärät vaihtelevat oppilaitosten ja kaupunkien välillä, eivätkä välttämättä vastaa oppilaitosten tai paikkakuntien opiskelijamäärien kokoa. Esimerkiksi Tampereen teknillisestä yliopistosta oli 149 vastaajaa ja Tampereen ammattikorkeakoulusta 145, mutta Tampereen yliopistosta vain 30 vastaajaa, vaikka Tampereen yliopisto on opiskelijamäärältään suurin. Näin ollen aineistoa ei voi katsoa tilastollisesti edustavaksi, vaikka vastauksia onkin kattavasti eri paikkakunnilta ja korkeakouluista.

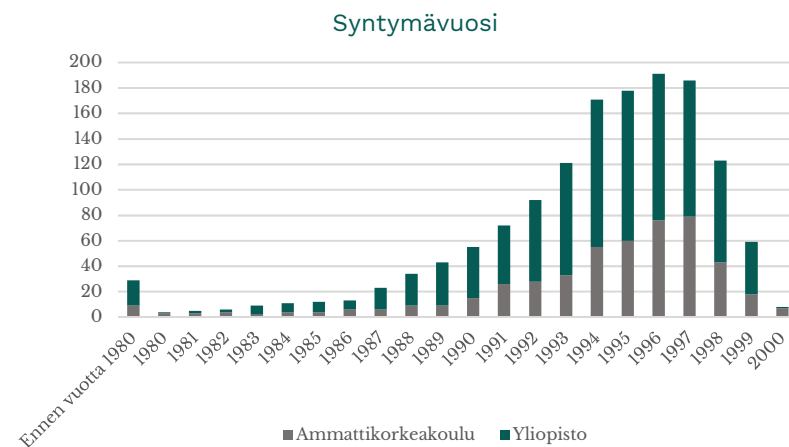
Vastaajien joukossa oli myös monipuolisesti eri alojen opiskelijoita. Opintoalojen jako noudatti vertailtavuuden vuoksi Opiskelijatutkimus 2017 ja Eurostudent VI -tutkimusten kyselylomakkeen rakennetta, jossa oli eri alajako ammattikorkeakouluille ja yliopistoille. Kyselyn teknisestä toteutuksesta johtuen ei kuitenkaan ollut mahdollista kohdistaa opintoalaa koskevaa kysymystä korkeakoulusektoreittain, vaan kysymyksessä oli mahdollista valita mikä tahansa ala kumman tahansa korkeakoulusektorin otsikon alta. Valtaosalla vastaajista valittu ala ja korkeakoulusektori vastasivat toisiaan, mutta muutama vastaaja valitsi ristiin tutkinnon tason ja alan ristiin. Tämä voi johtua useasta tekijästä. Vastaaja saattoi kokea, että oma ala oli hankala luokitella joksikin annetuista vaihtoehdoista, mikä oli avovastausten perusteella yleistä. Valitsemalla ristiin saatettiin myös viestiä useammasta opinto-oikeudesta, joita ei kyselyssä suoranaisesti kysytty. Lisäksi osa saattoi vastata huomaamatta erillistä luokittelua yliopistoille ja ammattikorkeakouluille. Yliopisto-opiskelijoista selkeästi eniten vastaajia oli teknillistieteelliseltä alalta (228 vastausta) ja ammattikorkeakouluissa yleisin ala oli sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala (182 vastausta). Vastaajien määrät aloittain löytyvät taulukosta 3. Vastaajien sukupuolijakauma oli vahvasti painottunut. Vastaajista 1062 ilmoitti sukupuolekseen naisen, mutta vain 364 identifioituu mieheksi. 19

Opintoala		
	AMK	YO
Ammattikorkeakoulu		
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	2	2
Kulttuuriala	20	0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	81	0
Luonnontieteiden ala	2	0
Tekniikan ja liikenteen ala	103	3
Luonnonvara- ja ympäristöala	13	0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	182	0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	69	0
Yliopisto	AMK	YO
Eläinlääketieteellinen ala	0	3
Farmasian ala	1	28
Hammaslääketieteellinen ala	1	8
Humanistinen ala	4	120
Kasvatustieteellinen ala	1	114
Kauppätieteellinen ala	2	47
Kuvataiteen ala	0	10
Liikuntatieteellinen ala	0	4
Luonnontieteellinen ala	2	119
Lääketieteellinen ala	1	39
Maatalous-metsätieteellinen ala	2	14
Musiikin ala	0	18
Oikeustieteellinen ala	1	31
Psykologian ala	1	10
Taideteollinen ala	2	21
Tanssiala	0	1
Teatteriala	0	4
Teknillistieteellinen ala	10	228
Teologian ala	0	13
Terveystieteiden ala	1	25
Yhteiskuntatieteellinen ala	4	87

Taulukko 3 Vastaajien opintoalat

ei halunnut ilmoittaa sukupuoltaan ja kymmenen antoi vastaukseksi muu. Korkeakouluopiskelijoiden parissa on lievä naisenemmistö (Potila et al., 2017, s. 23) ja miesten alhaisempi vastausaktiivisuus on kyselytutkimuksissa tyypillinen ilmiö, jonka on todettu ilmenevän myös korkeakouluopiskelijoilla (Saari, 2016, s. 20). Nämä eivät kuitenkaan riitä selittämään naisten liki kolminkertaista yliedustusta. On mahdollista, että kyselylomakkeen pituus on vahvistanut miesten vastauskatoa, tai että asuminen on aiheena kiinnostanut enemmän naisopiskelijoita. Joka tapauksessa vahvasti vinoutunut sukupuolijakauma alleviivaa, ettei saatuja vastauksia voi yleistää koskemaan koko perusjoukkoa.

Vastaajien yleisimmät syntymävuodet ovat vuosina 1994-1997 ja mediaani on 1995. Tämä tarkoittaa, että vastaajien mediaani-ikä oli kyselyn aikoihin 22-23 vuotta. Vastanneet ammattikorkeakouluopiskelijat olivat aavistuksen yliopisto-opiskelijoita nuorempia. Ammattikorkeakoululaisten syntymävuosien mediaani oli 1995, kun taas yliopisto-opiskelijoilla se oli 1994. Vastanneet ovat selvästi nuorempia kuin korkeakouluopiskelijat keskimäärin. Opiskelijatutkimus 2017 (Potila et al. 2017, s. 24) mukaan korkeakou-

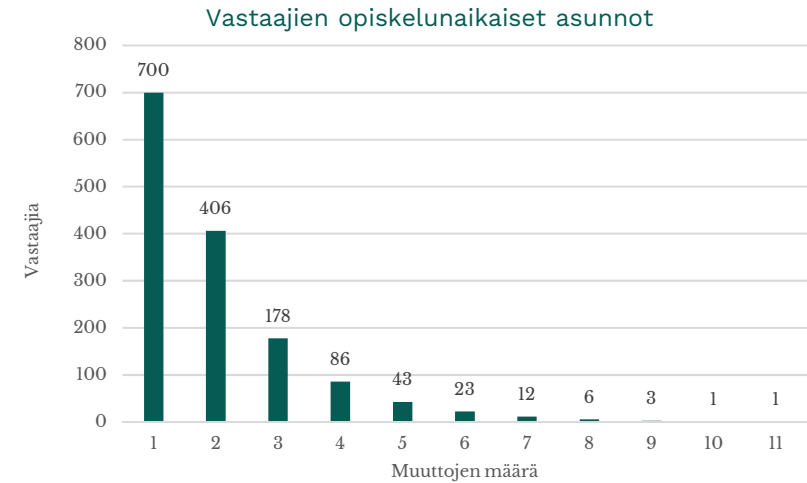
Kuvaaja 1 Vastaajien syntymävuodet

luopiskelijoiden mediaani-ikä on kyselyn ja rekisteriotoksen perusteella 26 vuotta. Kuten aineiston keruutavan perusteella oli odotettavissa, vastaajissa painottuvat nuoremmat opiskelijat.

Vastaajat jakautuvat oman kokemuksensa mukaan tasaisesti eri vaiheisiin opintojaan: 31,7% kokee olevansa opintojen alkuvaiheessa, 28,6% keskivaiheilla ja 34,1% loppuvaiheilla. 5,6% on valmistunut. Koetussa opintojen vaiheessa ei ole suurta eroa korkeakoulusektorien välillä. Sen sijaan takana olevat opintovuodet vaihtelevat: ammattikorkeakouluopiskelijat ovat opiskelleet keskimäärin 1,9 vuotta nykyistä tutkintoa ja 2,4 vuotta yhteensä, kun taas yliopisto-opiskelijat 2,5 vuotta nykyistä tutkintoa ja 3,8 vuotta yhteensä. Avovastaukset osoittavat, että monella yliopisto-opiskelijalla siirtymä alemman ja ylemmän tutkinnon välillä on häilyvä ja moni suorittaakin molempia opintoja osittain limittäin. Siksi opintojen kestoa ja vaihetta koskeviin vastauksiin voi sisältyä epävarmuustekijöitä.

Vastaajat olivat opiskelunaikaisen asumishistoriansa aikana asuneet keskimäärin 2,0 asunnossa. Useimmilla vastaajilla (700 vastaajaa) oli kokemusta vain yhdestä asumisratkaisusta. Aineistoon sisältyy kuitenkin riittävästi vastaajia, joilla on kokemusta kahdesta tai useammasta asumisratkaisusta, joten on mahdollista arvioida, miten aiemmat kokemukset vaikuttavat myöhempiin asumisen valintoihin. Vastaajien opiskelunaikaisten asuntojen määrät esitetään kuvaajassa 1. Yhteensä aineistossa on kuvattu 2923 eri muuttotilannetta ja asuntoa. Vastausten yleisin hallintamuoto on opiskelija-asunto, yleisin asumismuoto yksin omassa taloudessa tai soluasunnossa ja huoneistotyyteiltään tyypillisimmät ovat yksiöt ja kaksiot. Asumisratkaisut on esitelty taulukossa 4.

Saatujen vastausten suhdetta perusjoukkoon voi myös arvioida asumismuotojen kautta vertaamalla vastaajien nykyistä tai viimeistä opiskelunaikaista asumistilannetta kaikista korkeakouluopiskelijoista saatavilla oleviin tietoihin. Sopivimmat vertailukohdat ovat Opiskelijatutkimus 2017 (Potila et al. 2017) ja Opiskelijabarometri 2014 (Villa, 2016), jotka molemmat pe-

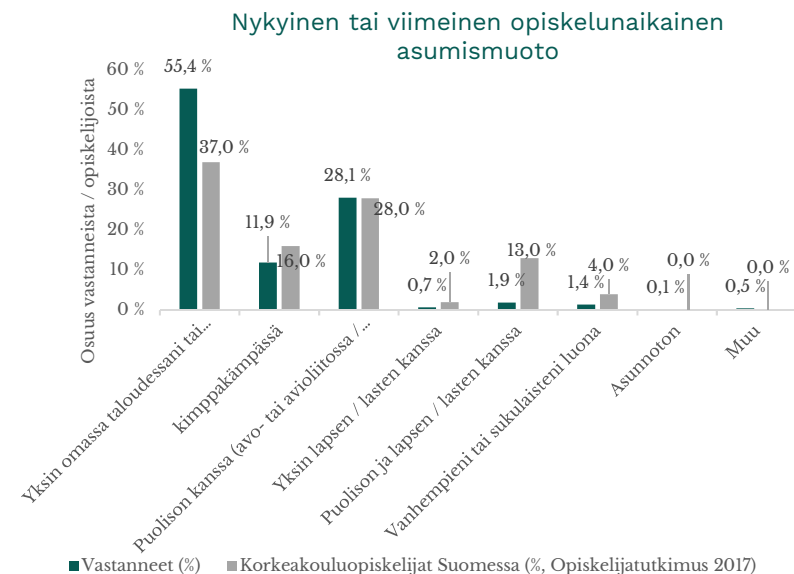
Kuvaaja 2 Vastaajien opiskelunaikaiset asunnot

rustuvat tilastollisesti edustavilla otoksilla toteutettuihin kyselyaineistoihin. Opiskelijatutkimus 2017 (Potila et al. 2017, s. 27) aineistoon verrattuna kyselyyn vastanneista selkeästi useampi asuu yksin omassa taloudessa tai soluasunnossa (Kuvaaja 3). Vastaavasti puolison ja lapsen tai lasten kanssa asuvia on Opiskelijatutkimuksen aineistoa selvästi vähemmän. Opiskelijabarometri 2014 (Villa, 2016, s. 61) selvitti opiskelijoiden asumistilannetta kysymyksellä, joka sivusi sekä hallintamuotoa, asumismuotoa että asuntotyyppiä. Opiskelijabarometrin aineistoon verrattuna kaikenlaisissa opiskelija-asunnoissa asuvat ylikorostuvat ja omistusasukkaat ovat aliedustettuina vastaajien joukossa (Taulukko 5). Yliopisto-opiskelijoiden osalta vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnoissa asuvien osuus jää perusjoukon vastaavasta, mutta ammattikorkeakouluopiskelijoilla vajo on selvästi pienempi.

Kyselyssä ei kysytty vastaajien kansalaisuutta. Kansainvälisten opiskelijoiden vastausten määrää voi kuitenkin estimoida englanninkielisten vastausten ja ulkomailla asuttujen jaksojen perusteella. Kuvatuista asumisratkaisuksista yhteensä 77 sijaitsi ulkomailla. Vastaajien joukossa oli 17 vas-

Aineistossa kuvatut asumisratkaisut	
Asumismuoto	
Yksin omassa taloudessani tai soluasuunnossa	1527
kimppakämpässä	495
Puolison kanssa (avo- tai avioliitossa / rekisteröidyssä parisuhteessa)	699
Yksin lapsen / lasten kanssa	15
Puolison ja lapsen / lasten kanssa	40
Vanhempieni tai sukulaisten luona	115
Asunnoton	2
Muu	29
Yhteensä	2 922
Hallintamuoto	
Vuokralla opiskelija-asunnossa	1560
Vuokralla vapailta markkinoilta vuokratussa asunnossa	896
Vuokralla muuten kuin yllä mainituissa	150
Itse omistamassani tai yhdessä puolison kanssa omistamassamme asunnossa	59
Vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamassa asunnossa	186
Asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa	16
Muu	48
Yhteensä	2 915
Asuntotyyppi	
Huone omalla kylpyhuoneella jaetusta asunnosta	89
Huone kaksioista jaetulla kylpyhuoneella	414
Huone kolmiosta jaetulla kylpyhuoneella	276
Huone neljän tai useamman huoneen asunnosta jaetulla kylpyhuoneella	134
Yksiö	858
Kaksio	813
Kolmio	179
Neljän tai useamman huoneen asunto	90
Muu	66
Yhteensä	2 919

Taulukko 4 Vastaajien opiskelunaikaiset asumisratkaisut

Kuvaaja 3 Vastaajien nykyinen tai viimeinen opiskelunaikainen asumismuoto suhteessa Opiskelijatutkimus 2017 -aineistoon

taajaa, jotka olivat vastanneet englanninkieliseen kyselyversioon ja joiden ensimmäinen kuvattu asumisratkaisu sijaitsi ulkomailla. Osalla vastanneista Suomessa vietetty asumishistoria oli hyvin lyhyt, jopa vain kuukauden tai parin mittainen. Osa näistä vastaajista oli myös merkinnyt ennakoiden nykyisen asumisratkaisun päättymisajankohdan. Siksi herääkin kysymys, josko osa näistä on vaihto-opiskelijoita, jotka eivät kuulu tutkimuksen piiriin. Tällä ei kuitenkaan ole merkitystä, sillä lyhyiden Suomessa vietettyjen asumishistorioiden vuoksi näitä vastaajia ei joka tapauksessa voi hyödyntää tutkimuksessa, olipa kyseessä sitten vaihto- tai tutkinto-opiskelijat. Kokonaisuudessaan aineisto ei ole riittävän laaja kansainvälisten opiskelijoiden Suomessa vietettyjen asumispolkujen tutkimiseen, mutta kansainvälisistä asumiskokemuksista saaduilla tiedoilla on mahdollista analysoida, miten kansainvälistymisjaksot ovat vaikuttaneet Suomessa pääasiallisesti opiske-

levien asumispolkuihin.

Kyselyllä saatu aineisto ei ole tilastollisesti edustava, joten sen perusteella ei voi tehdä perusjoukkoa koskevia yleistyskiä. Sen sijaan aineisto sisältää vastaajia monipuolisesti eri paikkakunnilta, oppilaitoksista ja opintoaloilta. Aineisto sisältää riittävästi yksittäisiä muuttotilanteita ja myös riittävästi vastaajia, joiden opiskelunaikainen asumishistoria sisältää useampia muuttoja. Siksi aineiston avulla on mahdollista tunnistaa monipuolisesti opiskelijoiden asumispolkuihin liittyviä ilmiöitä, vaikkei niiden yleisyyttä perusjoukossa olekaan mielekästä arvioida aineiston perusteella.

	Yliopisto		Ammattikorkeakoulu	
	Vastaajat	Op. Barometri 2014	Vastaajat	Op. Barometri 2014
Vuokralla opiskelijasolussa	21 %	12 %	17 %	7 %
Vuokralla opiskelijayksiossä	23 %	10 %	12 %	6 %
Vuokralla perheopiskelija-asunnossa tai opiskelijakaksiossa	22 %	10 %	17 %	7 %
Vuokralla vapailta markkinoilta hankitussa vuokra-asunnossa	19 %	28 %	32 %	34 %
Vuokralla vapailta markkinoilta hankitussa kimpakkämpässä	3 %	6 %	4 %	4 %
Vanhempien tai sukulaisten luona	2 %	4 %	1 %	3 %
Kaupungin vuokra-asunnossa	3 %	3 %	7 %	6 %
Itse omistamassani asunnossa	3 %	15 %	4 %	21 %
Puolison, vanhempien tai sukulaisten omistamassa asunnossa	3 %	7 %	3 %	8 %
Asumisoikeusasunnossa	1 %	1 %	1 %	2 %
Osaomistusasunnossa		1 %		1 %
Asunnoton	0 %	0 %	0 %	0 %
Jotenkin muuten	2 %	2 %	2 %	1 %

Taulukko 5 Vastaajien nykyinen tai viimeinen opiskelunaikainen asumismuoto verrattuna Opiskelijabarometri 2014 -aineistoon

4.3 Haastatteluaineisto

4.3.1 Haastateltavien valinta

Haastateltavat valikoitiin kyselyn vastaajien joukosta. Kyselyn yhteydessä 580 vastaajaa oli antanut yhteystietonsa haastattelua varten. Haastatteluun kutsuttavien valinta tehtiin kahdessa vaiheessa. Tavoitteena oli tarkastella mahdollisimman monipuolisesti erilaisia asumisen ilmiöitä opintopolun eri vaiheista. Toisaalta haastateltavien määrä oli rajallinen, joten kunkin osalta oli tärkeä saada mahdollisimman runsaasti asumiskokemuksia. Näistä syistä tarkastelu rajattiin valmistuneisiin ja opintojen loppuvaiheessa oleviin sekä vain niihin, joilla oli kyselyssä kuvatulla asumispolullaan neljä tai useampi asumiskokemus. Nämä kriteerit täyttäviä ja yhteystietonsa antaneita vastaajia oli 84.

Haastatteluiden tavoitteena oli syventää kyselyn perusteella havaittuja ilmiöitä. Siksi potentiaaliset haastateltavat valittiin sen perusteella, kuinka monia kyselyaineiston analyysissä tarkasteltua ilmiötä heidän asumishistoriassaan esiintyi. Näitä aiheita olivat: nopea muuttotahti, yhteisöllinen kimppa- ja soluasuminen, opiskelija-asunnossa tai omistusasunnossa asuminen, pakottavat muuttotilanteet, kuten esimerkiksi erotilanteet, vuokrasopimuksen irtisanominen tai muutto taloudellisista syistä, sekä elämäntilanteista johtuvat muutot, kuten vaihto-opiskelu, muutto työn perässä, perheenlisäys ja muutto yhteen kumppanin kanssa. Haastattelukutsu lähetettiin ensivaiheessa niille kymmenelle, joiden asumishistoriassa esiintyi eniten tarkasteltavia ilmiöitä. Näistä haastattelu saatiin sovittua kolmen kanssa. Seuraavaksi lähestyttiin järjestyksessä seuraavaa kymmentä, joista haastattelu saatiin sovittua viiden kanssa.

Yhteensä haastatteluja kertyi kahdeksan. Haastateltavat olivat ilmoittaneet asumispolkukyselyssä yhteensä 51 opintojen aikaista asumisratkaisua. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että osalla haastateltavista oli näiden lisäksi ollut opintojen aikana lyhytaikaisia asumisratkaisuja, joita ei mainittu

kyselyn vastauksissa. Nämä huomioitiin haastatteluaineiston käsittelyssä, mutta niiden perusteella ei muokattu saman vastaajan kyselyaineistoissa antamia vastauksia. Haastateltavista seitsemän oli naisia ja yksi mies, ja iältään haastateltavat olivat 25-32 vuotiaita. Haastateltavat opiskelivat tai olivat opiskelleet Åbo Akademiassa, Helsingin yliopistossa, Aalto-yliopistossa, Helsingin yliopistossa, Hankenilla, Metropolia ammattikorkeakoulussa, Turun ammattikorkeakoulussa sekä jaksoja ulkomaisissa korkeakouluissa.

Sovelletussa haastateltavien valintatavassa on hyvät ja huonot puolen-
sa. Vaihtoehtoinen ratkaisu olisi ollut etsiä vastaajien joukosta jollain tapaa erityislaatuiset tai tiettyä ilmiötä erityisesti kuvaavat asumishistoriat. Tämä valintatapa olisi voinut tuottaa erityislaatusempia havaintoja, mutta saman asumistilanteen, esimerkiksi yhteisöllisen asumisen, kokemusten kirjo olisi voinut jäädä suppeammaksi. Koska tutkimuksen tavoitteena oli nimenomaan selvittää asumispolkujen kirjoa, oli moninaisuutta korostava vastaajien valintatapa perusteltu.

4.3.2 Haastatteluiden toteutus ja aineiston käsittely

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelut sijoituvat haastattelumenetelmänä lomakehaastatteluiden ja strukturoimattomien haastatteluiden välimaastoon, mutta lähemmäs strukturoimatonta haastattelua. Teemahaastatteluissa kaikkia haastatteluja yhdistää sama teema, kun taas muissa puolistrukturoiduissa haastattelumenetelmissä kysymykset tai jopa niiden muotoilut ovat samoja. (Hirsjärvi & Hurme 2001, s. 43-44, 47-48). Teemahaastatteluja on käytetty usein menetelmänä asumispolkujen viitekehukseen liittyvässä tutkimuksessa (muun muassa Eskelä 2014 ja 2015; Thomsen 2007; Hasu 2017). Myös Clapham (2005, s. 241-243) mainitsee puolistrukturoidut teemahaastattelut yhdeksi käyttökelpoiseksi menetelmäksi asumispolkujen tutkimuksessa.

Haastatteluiden haastattelurunkona toimivat kunkin asumispolkuky-

selyyn antamat vastaukset. Haastatteluissa edettiin taustatietojen jälkeen kronologisesti opintoja edeltävästä asumisesta nykyiseen asumisratkaisuun ja haastateltavan käsityksiin omasta tulevasta asumisestaan. Haastattelut toteutettiin 11.3-15.4.2019. Tässä vaiheessa valtaosa kyselytutkimuksen aineistosta oli käsitelty, joten haastatteluissa oli mahdollista huomioida kyselyaineistosta saadut tulokset. Näiden perusteella haastatteluissa kiinnitettiin huomiota erityisesti asunnonhakuprosesseihin, syihin hakeutua eri asumismuotoihin, kodin kokemukseen sekä asumisratkaisuihin saatuihin kokemuksiin.

Haastattelut toteutettiin suomeksi ja kasvokkain haastateltavan valitsemassa paikassa. Haastatteluiden kesto oli noin 50 minuutista tuntiin ja kymmeneen minuuttiin. Haastattelut dokumentoitiin äänittämällä sekä haastattelutilanteessa tehdyillä muistiinpanoilla. Haastatteluiden litterointi teetettiin Grano Oy:llä. Litteroinnin jälkeen aineisto koodattiin Atlas.ti-ohjelmalla. Koodauksen rakenne muodostettiin haastattelumuistiinpanojen perusteella ja sillä pyrittiin jaottelemaan haastatteluista nousseet keskeiset havaintokokonaisuudet. Litteroidusta aineistosta valitut sitaatit editoitiin luettavuuden parantamiseksi poistamalla täytesanoja ja puhekielisyyksiä. Valituista sitaateista myös poistettiin mainittuja paikkakuntia ja henkilöiden nimiä haastateltavien anonymiteetin takaamiseksi. Samasta syystä haastateltavien taustatietoja ei ilmoiteta sitaattien yhteydessä, jottei useampaa sitaattia yhdistelemällä ole mahdollista tunnistaa haastateltavaa.

Haastatteluaineiston analyysissä haastateltavien vastauksia käsiteltiin kriittisesti. Clapham (2005, s. 243) nostaa esiin, että puolistrukturoitu haastattelu on lähtökohtaisesti tiettyä hetkeä poikkileikkaava tutkimusmenetelmä, mutta sille voi antaa ajallisen ulottuvuuden kysymällä haastateltavien menneisyydestä. Tällöin on kuitenkin riskinä, että saadut vastaukset ovat valikoivan muistin ja jälkiviisauden värittämiä, eivätkä siten kuvasta kulloisiakin tapahtumia niiden tapahtumahetken mukaisina, vaan nykyisyyden läpi heijastuneina (ibid.). Siksi analyysissä huomioitiin, että haastatteluai-

neistossa kuvatut tilanteet saattavat olla myöhempien kokemusten vääristämiä. Toisaalta haastateltavat ovat lähtökohtaisesti itse tutkittavan aihepiirin, omien asumispolkujensa parhaita asiantuntijoita – parempaakaan tietoa ei ole saatavissa. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää opiskelijoiden asumispolkujen syy – seuraussuhteita, ei ainoastaan tapaa, jolla opiskelijat niitä kuvaavat nykyisen kontekstinsa läpi. Tämä ei ole mahdollista luottamatta, että haastateltavien nykyhetkessä antamat kuvaukset menneistä asumispoluistaan pääasiassa ilmentävät kokemuksiaan kulloisessakin menneessä asumispolun vaiheessa. Pitkittäistarkasteluiden analyysitapaa voisi siis luonnehtia kriittiseksi realismiksi, jossa kriittisestä suhtautumisesta huolimatta todellisuutta pidetään jossain määrin yhteisenä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Läpileikkaavien teemojen, kuten kodin kokemuksen analyysissä ote on vahvemmin relativistinen, mikä sopii hyvin asumispolkujen tutkimukseen.

4.3.3 Rajoitteet

Haastatteluaineiston avulla on mahdollista selittää ja täydentää kyselytutkimuksella saatuja tuloksia. Lisäksi sen perusteella on mahdollista tunnistaa mahdollisia mielenkiintoisia aiheita jatkotutkimukselle. Haastatteluiden toteutukseen sisältyi muitakin rajoitteita, kuin mitä haastateltavien valinnan yhteydessä tuotiin ilmi. Haastateltavien määrä jäi aikataulusyistä pieneksi, ja haastateltavien valikoitumisen takia joitain ilmiöitä, kuten lapsen saantiin liittyviä muuttoja tai kansainvälisten opiskelijoiden kokemuksia, ei päästy käsittelemään. Lisäksi haastateltavien pienen määrän takia niiden pohjalta ei voi tehdä kovin laajoja johtopäätöksiä.

Haastatteluiden strukturoiminen asumishistorian mukaan korosti muuttotilanteita asumisen aikaisten kokemusten kustannuksella. Muuttokäyttäytymistä koskevissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, etteivät läheskään kaikki asumiseen liittyvät ongelmat kulminoidu muuttoon (esimerkiksi Coulter & Scott, 2015, s. 11). Tällaisten asumisen aikaisten

muutosten ja kokemusten saaminen esiin haastatteluissa osoittautui haastavaksi. Monet tarkasteltavista asumisratkaisuksista saattoivat päättyä vuosia ennen haastatteluajankohtaa. Siksi on ymmärrettävää, että niihin liittyviä tuntemuksia on vaikea tunnistaa ja eritellä. Tämän takia haastatteluaineistossa korostuvat muuttotilanteen muun asumiskäyttäytymisen kustannuksella, mistä muuttotutkimusta on kritisoitu.

Kyselyaineiston
tulokset

5 Kyselyn tulokset

Tässä luvussa käsitellään kyselyaineiston analyysistä saadut tulokset. Aineisto on esitelty edellä luvussa 4.2.5. Ensiksi käsitellään muuttojen tiheyttä ja asumisaikaa, sitten muuton syitä sekä asunnonvalintaa. Kunkin käsiteltävän aihepiirin osalta esitellään aineistosta tehdyt havainnot sekä pyritään selittämään ne aineiston ja tutkimuskirjallisuuden avulla. Kyselyaineiston perusteella saatuja havaintoja sovelletaan myöhemmin luvussa 6, missä ne toimivat pohjana haastatteluiden analyysille.

5.1 Asumisen kesto

5.1.1 Muuttotiheys ja asumishistorian vaihe

Opiskelu on usein isojen mullistusten ja kasvun aikaa ihmisen elämässä. Monelle opiskelun ajalle osuu itsenäistyminen vanhempien luota, kenties parisuhteiden muodostumisia ja eroja, useita työpaikkoja, kenties useampi opiskelupaikka ja -paikkakunta. Siksi on ymmärrettävää, jos opiskelun aikainen asumispolku on muita elämänvaihteita kiemurtelevampi ja hektisempi. Tämä näkyy esimerkiksi opiskelija-asumisessa, sillä opiskelija-asuntoyhteisöjen vuosittainen asukasvaihtuvuus on 68 prosenttia ja yhteisöjen keskimääräisten asumisaikojen keskiarvo on 1,8 vuotta (Suomen opiskelija-asunnot SOA, 2018).

Saadut vastaukset tukevat kuvaa nopeasti muuttuvista asumistilanteista. Aineistossa kuvattujen asumisratkaisujen keskimääräinen asumisaika on vain 18,75 kuukautta ja mediaani vain hieman yli vuoden. Hieman yllättäen keskimääräinen asumisaika on pisimmillään ensimmäisen opiskelun aikaisen asunnon kohdalla ja laskee tasaisesti myöhempiä asumisratkaisuja kohden. Ensimmäisen asunnon pitkä keskimääräinen asumisaika ei selity

lapsuudenkodissa vietetyillä vuosilla, sillä ensimmäisen asunnon kohdalla vanhempien luona vietetyt asumisratkaisut oli rajattu tarkastelun ulkopuolelle; jos lapsuudenkodit olisi otettu huomioon, ensimmäisen asunnon keskiarvo olisi ollut merkittävästi suurempi.

Asunnon järjestysnumero asumishistoriassa	N	Keskiarvo (kk)	Mediaani (kk)	Keskihajonta
1	635	20,0	15	56,1
2	336	19,0	14	16,0
3	166	16,9	12	13,7
4	87	15,8	11	14,4
5	44	14,0	10	14,1
6	22	12,2	10	10,6
7+	18	10,9	7	10,2
Yhteensä	1 291	18,8	13	17,6

Taulukko 6 Keskimääräiset asumisajat jaoteltuina asunnon järjestysnumeron perusteella. Ensimmäisen asunnon osalta ei ole huomioitu vanhempien luona asuvia ja kaikkien kohdalla on sivuutettu nykyiset asunnot.

Ensimmäisen asunnon pitkä asumisaika voi selittyä välivuosilla. Korkeakouluopintojen aloitusiän mediaani on 22 vuotta (Potila et al. 2017, s. 24). Moni opiskelija siis viettää yhden tai useamman välivuoden esimerkiksi työelämässä toisen asteen opintojen jälkeen ennen korkeakouluopintojen alkua. Opiskelijoiden elämäntilannetyyppien luokittelussa (Saari & Syrjänen, 2018, s. 29) 21,4 prosenttia luokiteltiin kategoriaan ”työelämän kautta opintoihin”. Suomessa nuoret muuttavat lapsuudenkodistaan yleisimmin 18-20 -vuotiaina, minkä jälkeen 67 prosenttia on muuttanut omilleen (Kilpeläinen et al. 2015, s. 16). Moni on siis ennättänyt viettää jonkin aikaa omillaan asuen mutta opintojen ulkopuolella ennen korkeakouluopintojen alkua. Tämä näkyy myös aineistossa. Vaikka moni on muuttanut ensimmäiseen opiskelun aikaiseen asuntoonsa juuri ennen opintojen alkua, osa on

saattanut asua siinä jopa vuosikausia. 131 vastaajaa oli asunut ensimmäisessä asunnossaan yli vuoden ennen opintojen alkua ja 64 yli kaksi vuotta.

Asuminen ensimmäisessä asunnossa ennen opintojen alkua	
Kuukautta	Vastaajia
2 tai alle	851
3-4	52
5-6	17
7-8	38
9-10	14
11-12	15
12-24	67
24+	64
Yhteensä	1118

Taulukko 7 Ensimmäinen opiskelunaikaisen asunnon asumisaika ennen opintojen alkua (ei vanhempien luona asuvat). Laskettu oletuksella, että korkeakouluopinnot ovat alkaneet aloitusvuoden syyskuussa.

Väliuodet eivät kuitenkaan selitä, miksi ensimmäistä myöhempien asuntojen kohdalla keskimääräinen asumisaika laskee asunnon järjestysluvun kasvaessa. Selitystä on mielekästä etsiä tarkastelemalla niiden vastaajien asumispolkuja, joilla opiskelunaikainen asumishistoria ulottuu keskimääräistä useampaan asuntoon. Kyselyn vastaajat olivat asuneet opintojensa aikana keskimäärin kahdessa asunnossa. Tämä ei kuitenkaan anna koko kuvaa, sillä moni vastaajista on vasta opintojensa alkuvaiheessa. 81 vastaajaa oli ilmoittanut olevansa valmistunut ja heillä oli opintojen ajalta kokemusta keskimäärin 3,04 asumisratkaisusta (mediaani 2). Ne vastaajat, joilla muuttoa on runsaasti, keskimääräinen asumisaika jää lyhyeksi. Asumishistorian aikaisten asuntojen määrä ei siis selity yksinomaan näiden vastaajien pidemmillä opiskeluajoilla, vaan myös keskimääräistä lyhyemmillä asumisajoilla. Tämä on loppujen lopuksi hyvin ymmärrettävää: Opiskelu on rajattu elä-

mänvaihe, johon mahtuu vain rajallinen määrä muuttoa. Kun muuttojen määrä kasvaa, keskimääräinen asumisaika asuntoa kohden lyhenee.

Vaikka keskimääräinen asumisaika laskee asunnon järjestysluvun mukana, se ei välttämättä tarkoita, että opiskelijoiden asumispolut muuttuisivat alati pirstaleisemmiksi opintojen edetessä. Jos tarkastellaan aineiston valmistuneiden keskimääräisiä asumisaikoja, heidän toiseksi viimeisessä opintojen aikaisessa asunnossa on asuttu keskimäärin 32,7 kuukautta (N=60) ja kolmanneksi viimeisessä asunnossa 26,6 kuukautta (N=36). Viimeisen asunnon asumisaikaa ei laskettu, sillä osassa näistä asuminen jatkuu edelleen. Sekä toiseksi että kolmanneksi viimeisen asunnon asumisajat ovat selvästi yli koko aineiston keskiarvon. Voisi siis päätellä, etteivät asumispolut aineiston perusteella muutu pirstaleisemmiksi opintojen edetessä.

Asunnon järjestysluvun kasvaessa laskevat asumisajat selittyvät siis ennen kaikkea sillä, että osalla muuttoa kertyy paljon. Mikä siis selittää sen, että osalla vastaajista opintoaikainen asumispolku sisältää niin monia muuttoa, että asumisajat asuntoa kohden jäävät lyhyiksi?

5.1.2 Mikä selittää tiheän muuttotahdin?

Lyhyet asumisajat ja nopea muuttorytmi voivat viitata epävarmaan ja hallitsemattomaan asumispolkuun. Brittiläisten nuorten itsenäistymispolkujen kohdalla asumisen epävarmuus ja väliaikaisuus sekä lukuista muutot luokiteltiin kaoottisen asumispolun tyyppipiirteiksi (Ford et al. 2002, s. 2463). Toisaalta samassa tutkimuksessa kaoottisen polun piirteitä olivat myös hallinnan ja tuen puute. Lukuisat muutot puolestaan kuuluivat myös osaksi hyvin suunnitelmallista ja tuettua opiskelijan asumispolkua. Mikä selittää lyhyet keskimääräiset asumisajat: onko kyse kaoottisista asumispoluista vai selittykö tiheä muuttotahti muilla tekijöillä?

Tämän selvittämiseksi tarkasteltiin niiden vastaajien asumispolkuja, jotka olivat vastauksissaan kuvanneet kuusi asumisratkaisua tai enemmän ja niiden keskimääräinen asumisaika – nykyinen asunto ja lapsuudenkodis-

	Asuntojen määrä							
Asumisaikojen keskiarvot	3	4	5	6	7	8	9	10
0-6kk	8	1	2	0	1	2	0	0
6-12kk	38	20	11	3	6	0	1	1
12-18kk	45	31	18	8	3	2	2	0
18-24kk	32	14	7	8	2	1	0	0
24-30kk	20	7	1	2	0	0	0	0
30-36kk	9	5	1	1	0	0	0	0
Yli 36kk	17	4	2	1	0	0	0	0

Taulukko 8 Vastaajien keskimääräiset asumisajat ja asuntojen määrän mukaan. . Keskiarvoissa ei huomioitu nykyisiä asuntoja ja vanhempien luon vietettyä aikaa.

sa ennen opintoja vietetty aika pois lukien – on alle vuoden. Nämä ehdot täytti aineistossa 14 vastaajaa, joista 13 vastaukset sisälsivät riittävän kattavat ja yksiselitteiset tiedot asumishistorian arvioimiseksi. Yhdessä vastauksista oli epäselvyyksiä, joten se jätettiin arvioinnin ulkopuolelle. Asumispolkuja arvioitiin tarkastelemalla asumismuotoja ja ilmoitettuja muuton syitä.

Muutot johtuivat etusijassa elämäntilanteen sekä työ- ja opiskelutilanteen muutoksista: muutto työn perässä, muutto yhteen ja ero parisuhteesta, muutto opiskelupaikan perässä tai lähtö vaihto-opiskelijaksi. Tiheitä muut-toja selitti osaltaan se, että yksittäinen elämäntilanteesta johtuva muutto saattoi poikia muita lyhyitä asumisjaksoja: lyhyt pätkä vanhempien tai su-kulaisten luona ennen vaihtoa tai sen jälkeen; nopea poismuutto eron jäl-keen, minkä jälkeen pian uusi muutto sopivampaan asuntoon. Osa lyhyistä asumisjaksoista oli lähtökohtaisesti määräaikaista: vaihto-opiskelu, kesätyö toisella paikkakunnalla tai väistöasunto remontin ajaksi.

Vaikka muuttoihin liittyi työntäviä tekijöitä, ei näiden vastaajien asumis-polkuja voi luonnehti kaoottisiksi Fordin (et al., 2002, s. 2463) tarkoittamalla tavalla. Tyypillisimmät työntävät tekijät olivat erotilanteita tai määräaika-i-suuden päättymisiä esimerkiksi vaihto-opiskelun lopuksi. Muutama myös

ilmoitti muuton syyksi, ettei heillä enää ollut varaa aiempaan asuntoonsa. Ford (et al. 2002, s. 2464) tunnistivat myös rajoitteisen asumispolkutyypin (*constrained pathway*), jossa suunnitelmallisuus yhdistyy huomattaviin ra-joitteisiin maksukyvyssä ja asuntojen saatavuudessa. Tämäkään brittiläisillä nuorilla tunnistettu asumispolkutyypin ei kuvaa hyvin näitä vastaajia. Kun vastaajat ilmoittivat muuton syyksi, että heillä ei ollut varaa edelliseen asun-toonsa, tyypillisesti samaan muuttoon liittyi muukin syy, kuten kämppi-ken poismuutto tai ero. Kyse oli siis pikemminkin siitä, ettei heillä enää ollut varaa asua juuri kyseisessä asunnossa, kun asutokunnan koko muuttui, ei niinkään siitä, ettei heillä ylipäänsä olisi varaa asuntoon. Tämä selittää osal-taan myöskin sitä, ettei yksikään näistä vastaajista ole ollut asunnottomana ja ettei yksikään heidän muutoistaan johtunut hädöstä tai vuokrasopimuk-sen purusta.

Koko opiskelunaikainen asumispolku ei välttämättä koostu lyhyistä asu-misjaksoista, vaikka keskiarvo jääkin matalaksi. Osalla matala keskimääräi-nen asumisaika selittyy useammalla hyvin lyhyellä jaksolla, vaikka näiden ohella polun varrella olisi pidempiäkin jaksoja. Osa vastaajista ilmoitti opis-kelevansa edelleen, mutta oli muuttanut nykyiseen asuntoon jo useampi vuotta sitten. Koska keskimääräinen asumisaika laskettiin vain niiden asun-tojen osalta, joissa asuminen päättynyt, nämä eivät vaikuttaneet keskiar-voon. Tämä viittaisi siihen, ettei nopea muuttotahti ole niinkään kokonaista opiskelunaikaista asumishistoriaa kuvaava asumispolkutyypin, vaan pikem-minkin elämäntilanteisiin sidoksissa oleva vaihe. Tämä alleviivaa ongelmaa Claphamin et al. (2015) tavassa luokitella nuorten kokonaisa asumispolkuja yksittäisen tyypittelyn alle: tiheä muuttorytmi ei määritä koko asumispol-kua, vaan sen jälkeen saattaakin alkaa vakaampi vaihe⁸.

Aineiston perusteella opiskelijoiden asumispoluista saa melko valoisan kuvan. Niilläkään, joilla muuttoja on kertynyt eniten ja asumisajat ovat ly-

8 Ks. 2.3 Asumispolkujen viitekehys ja opiskelijat

hyimmät, ei ole merkkejä suurista asumisen ongelmista. Tämä voi myös selittyä aineistolla: avoimella nettikyselyllä ei välttämättä onnistuttu tavoittamaan niitä, joiden asuminen on kaikkein pirstaleisinta.

5.1.3 Hallintamuodon, asuntotyyppien ja asumismuotojen vaikutus

Asuntotyyppien ja asumismuotojen vaikutusta asumisaikaan tarkasteltiin laskemalla keskimääräiset asumisajat niistä kullekin. Asuntotyyppien ja hallintamuodon osalta vanhempien luona asuvat jätettiin tarkastelun ulkopuolelle. Hallintamuodon osalta vanhempien luona asuvien vastaukset jakautuivat erilaisten vuokra-asuntojen sekä etenkin vanhempien, sukulaisten tai puolison omistaman asunnon ja asumisoikeus- ja osaomistusasuntojen välillä. Koska vanhempien luona vietetyt asumisajat olivat tyypillisesti hyvin pitkiä – lapsuudenkoteja – näiden sisällyttäminen olisi analyysiin olisi vääristänyt etenkin asumisoikeusasuntojen ja vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamien asuntojen keskiarvoja. Sama koskee myös asuntotyyppiä, jossa vanhempien luona asuvien vastaukset jakautuivat etenkin seuraavien välillä: neljän tai useamman huoneen asunto, huone neljän tai useamman huoneen asunnosta jaetulla kylpyhuoneella ja muu asuntotyyppi.

Kimppakämpässä ja yksin omassa taloudessa tai soluasunnossa asuvat olivat keskimääräisissä asumisajoissa hyvin lähellä toisiaan, mutta puolison kanssa asuttiin keskimäärin näitä pidempään. Pisimmät keskimääräiset asumisajat olivat vanhempien tai sukulaisten luona, puolison ja lapsen tai lasten kanssa sekä yksin lapsen tai lasten kanssa. Näistä vanhempien luona vietetty keskimääräinen asumisaika selittyy lapsuudenkodeilla, joissa on vietetty tyypillisesti hyvin pitkä aika ennen opintojen alkua. Asumismuodot, joissa asuntokuntaan kuuluu lapsi tai lapsia, liittyivät myös pidempiin keskimääräisiin asumisaikoihin, mikä selittyy lapsen saaneiden vakiintuneemmilla elämäntilanteilla. Näistä ei kuitenkaan ole mielekäästä tehdä aineiston perus-

Asumisen kesto ja asumismuoto			
Asumismuoto	N	Keskiarvo (kk)	Mediaani (kk)
Asunnoton	1	2,0	2,0
Kimppakämpässä	304	16,5	12,0
Muu	21	16,5	11,0
Puolison ja lapsen / lasten kanssa	7	39,6	44,0
Puolison kanssa (avo- tai avioliitossa / rekisteröidyssä parisuhteessa)	267	22,1	17,0
Vanhempien tai sukulaisten luona	79	100,1	75,0
Yksin lapsen / lasten kanssa	5	28,4	24,0
Yksin omassa taloudessani tai soluasunnossa	686	18,3	12,0
Total	1370	23,44	13,0

Taulukko 9 Asumisen keskimääräinen kesto eri asumismuodoissa.

teella pitkälle vietyjä johtopäätöksiä, sillä tällaisia asumistilanteita oli kokonaisuudessaan aineistossa niukasti.

Aineistoissa vain kahdella vastaajalla oli asumispolullaan asunnottomuusjakso. Koska toinen näistä oli vastaajan vastaushetkellä vallitseva asuntotilanne, tämä vastaaja sivuutettiin asumisaikoja laskiessa. Pääkaupunkiseudun opiskelijoita koskevassa Opiskelijan kaupunki -tutkimuksessa (Rytönen & Saari, 2015, s. 42) 8,2 prosenttia vastaajista ilmoitti olleensa itse jossain vaiheessa vailla asuntoa. Miksei vastaajien joukossa ole siis enemmän asunnottomuusjaksojen kokeneita? Osaltaan tämä voi selittyä otoksel-la: asumisen ongelmia kokeneet eivät välttämättä ole päätyneet vastaamaan avoimeen nettikyselyyn. Osaltaan tämä selittyy piiloasunnottomuudella. Asunnottomuus on jatkumo kadulla asumisesta epävarmaan ja puutteelliseen asumiseen (Busch-Geertsema, Edgar & O'Sullivan, 2010, s. 22). Harva vastaaja luokitteli asumistilanteensa asunnottomuudeksi, mutta asumismuodokseen kategorian ”muu” vallinneiden avovastauksissa on viitteitä puutteellisesta tai epävarmasta asumisesta, kuten asumista hostellissa tai lyhyitä jaksoja sukulaisten luona. Lisäksi joihinkin asumispolkuihin sisäl-

tyi tilapäisiä asumisjaksoja vanhempien luona varsinaisen itsenäistymisen jälkeen esimerkiksi vaihto-opiskelusta paluun yhteydessä. Koska suomalaisen kulttuuriin kuuluu tyypillisesti eurooppalaisessa vertailussa varhainen itsenäistyminen (Oinonen, 2013), on myös perusteltua pohtia, tulisiko tällaiset jaksot mieltää puutteelliseksi asumiseksi (Kortelainen, 2017, s. 41). Aineisto vahvistaa kuvaa piiloasunnottomuudesta. Puutteellisesti tai epävarmasti asuvat eivät läheskään aina miellä itseään asunnottomiksi, mikä on tunnistettu myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa (esimerkiksi Kostiainen & Laakso, 2015, s. 10, 18; Kortelainen, 2017, s. 35, 40). Niin asunnottomana vietetyt jaksot kuin muut tunnistetut puutteellisen tai epävarman asumisen jaksot olivat kuitenkin pääasiassa kestoiltaan lyhyitä ja liittyivät etenkin opintojen alkuun.

Seuraavaksi tarkastellaan asuntotyyppin vaikutusta asumisen keskimääräiseen keston. Vanhempien luona asuminen rajattiin tarkastelun ulkopuolelle, koska vanhempien luona on asuttu keskimäärin pitkään, mikä vääristää asuntotyyppikohtaisia keskiarvoja. Tämä korostuu, sillä vanhempien luona asuvat valitsivat asuntotyyppikseen vaihtelevasti joko koko asuntoa kuvaavan vaihtoehdon, esimerkiksi neljän tai useamman huoneen asunto, tai vain itse yksin hallitsemaansa tilaa kuvaavan vaihtoehdon, esimerkiksi huone neljän tai useamman huoneen asunnosta. Tässä voi tulkita eroa tavassa, jolla suhtaudutaan perheen yhteisen ja oman tilan rajaan. Tämän aineiston pohjalta ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä pidemmälle vietyjä johtopäätöksiä.

Asuntotyyppillä on selvä yhteys asumisen keskimääräiseen keston. Pääsääntöön asuttiin neljän tai useamman huoneen asunnossa, mutta näitä oli aineistossa niukasti. Jaetuissa asumismuodoissa asumisen kesto oli keskimäärin lyhyempi kuin yksioissa, kaksioissa ja kolmioissa. Lyhyt asumisaika voi heijastella opiskelijoiden asumispreferenssejä. Soluasuntojen kysynnän lasku on pitkäaikainen trendi, jota opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin on saattanut kiihdyttää (Kortelainen et al. 2018, s. 15, 46).

Asumisen kesto ja hallintamuoto			
Asumismuoto	N	Keskiarvo (kk)	Mediaani (kk)
Asumisoikeus- tai osuistusasunnossa	4	48,5	33,5
Itse omistamassani tai yhdessä puolison kanssa omistamassamme asunnossa	10	57,7	50,5
Muu	31	11,1	5,0
Vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamassa asunnossa	35	28,6	21,0
Vuokralla muuten kuin yllä mainituissa (kaupungin vuokra-asunnot, nuorisotasunnot, kolmannelta sektorilta vuokratut muut kuin opiskelija-asunnot)	78	23,1	18,5
Vuokralla opiskelija-asunnossa	654	17,5	12,0
Vuokralla vapailta markkinoilta vuokratussa asunnossa	477	18,4	13,0
Yhteensä	1291	18,7	13,0

Taulukko 10 Asumisen keskimääräinen kesto hallintamuoitoittain

Asumisen kesto ja asuntotyyppi			
Asumismuoto	N	Keskiarvo (kk)	Mediaani (kk)
Huone kaksista jaetulla kylpyhuoneella	207	16,3	11,0
Huone kolmiosta jaetulla kylpyhuoneella	171	16,4	11,0
Huone neljän tai useamman huoneen asunnosta jaetulla kylpyhuoneella	88	11,7	8,0
Huone omalla kylpyhuoneella jaetusta asunnosta	52	17,0	13,0
Kaksio	305	21,5	15,0
Kolmio	61	20,7	15,0
Muu	23	11,0	8,0
Neljän tai useamman huoneen asunto	10	24,8	11,5
Yksio	374	20,8	15,0
Yhteensä	1 291	19	13

Taulukko 11 Asumisen keskimääräinen kesto asuntotyypeittain. Vanhempien luona vietettyä aikaa ei huomioitu

Soluasumisen on todettu olevan yhteydessä alempaan asumistyytyväisyyteen (Partanen, 2015, s. 51, 60 ja 2016, s. 54). Matalan asumistyytyväisyyden on puolestaan nähty heijastuvan liikkuvuuteen asuntomarkkinoilla. Jos asumisratkaisu ei ole tyydyttävä, asukkaat voivat pyrkiä parantamaan asumisratkaisuaan esimerkiksi muuttamalla (Rossi, 1955). Jaettujen asuntojen lyhyt asumisaika voi siis liittyä asuntotyyppin houkuttelevuuteen: jos asunto ei vastaa toiveita eikä siellä viihdytä, sieltä muutetaan hanakammin pois.

Erilaisten jaettujen asuntojen välillä on eroja keskimääräisissä asumisajoissa. Pisimpään asutaan keskimäärin niissä jaetuissa asunnoissa, joissa asukkaalla on käytössään oma kylpyhuone. Aalto-yliopiston opiskelijoille suunnatussa palveluselvityksessä⁹ selvisi, että ei-vieraskielisistä⁹ vastaajista 55 prosenttia halusi ehdottomasti oman vessan ja 52 prosenttia oman suihkun, kun taas esimerkiksi keittiön tuli ehdottomasti olla oma vain 37 prosentin mielestä (Kempainen & Raninen, 2011a, s. 12). Tällaista asuntotarjontaa on Suomessa kuitenkin verrattain niukasti, sillä iso osa suomalaisen opiskelija-asuntokannan soluasunnoista on kaksioita ja kolmioita, joissa asukkaat jakavat kylpyhuoneen. Lisäksi on mahdollista, että osa vastaajista on tulkinnut omalla kylpyhuoneella ja esimerkiksi omalla jääkaapilla varustetut asunnot yksioiksi, vaikkeivat ne täytäkään asuin-, majoitus- ja työtilojen asetuksen (1008/2017) mukaista huoneiston määritelmää. Lyhyimmät asumisajat ovat neljän tai useamman huoneen jaetuissa asunnoissa, joissa on jaettu kylpyhuone. Näitäkin on verrattain vähän niin vastausten kuin suomalaisen opiskelija-asuntokannan joukossa: Suomen opiskelija-asunnot SOA:n tilastoissa vain 1,3 prosenttia tilastoiduista asunnoista koostuu neljästä tai useammasta huoneesta (SOA 2018) ja näistäkin monet on vuokrattu perheasuntoina.

9 Selvityksessä haluttiin erityisesti paneutua kansainvälisten opiskelijoiden näkökulmaan ja nämä eroteltiin vastauskielen perusteella. Siksi ei-vieraskielisten vastaajien joukko vastaa tässä yhteydessä kotimaisia opiskelijoita.

Matala asumisaika ei kuitenkaan välttämättä tarkoita heikkoa asumistyytyväisyyttä. Lyhyt asumisjakso saattaa myös johtua elämäntilanteista: tiettyihin asumismuotoihin ja asumistyyppeihin päädytään useammin selaisessa elämäntilanteessa ja asumispolun vaiheessa, jossa muutetaan muutenkin tiheästi. Selittykö aineistossa lyhyt asumisaika siis enemmän tyytymättömyydellä vai elämäntilanteella?

Kuten monissa asumistyytyväisyyttä koskevissa tutkimuskirjallisuuden esimerkeissä (Lu, 1999, s. 270), vastaajat olivat keskimäärin hyvin tyytyväisiä asumisratkaisuihinsa. Viisiportaisella asteikolla jopa 40,7 asumisratkaisusta sai vastaajilta tyytyväisyydeksi neljä ja 32,7 prosenttia arvoin viisi. Asumisajan ja tyytyväisyyden välillä on vähäinen mutta tilastollisesti merkittävä korrelaatio (korrelaatiokerron 0,188). Asuntotyypeittäin tarkasteltaessa (taulukko 12) jaetuilla asunnoilla korrelaatio oli tätä vahvempaa (korrelaatiokertoimet 0,231-0,343), kun taas yksioilla (0,142) ja kaksioilla (0,145) korrelaatio oli vähäisempi. Kolmion ja neljän tai useamman huoneen asunnon sekä muiden asuntotyyppien kohdalla korrelaatio ei ollut tilastollisesti merkitsevää. Asumistyytyväisyyden korrelaatio asumisaikaan on siis aavistuksen muita vahvempi jaetuilla asunnoilla, mikä ei kuitenkaan riitä osoittamaan, että lyhyet asumisajat selittyisivät juuri heikolla asumistyytyväisyydellä.

Keskiarvot kuitenkin peittävät alleen asumispolkujen moninaisuuden. Moni muuttaa pois tyydyttävästäkin asumisratkaisusta esimerkiksi elämäntilanteen takia. Tätä voidaan tarkastella ristiintaulukoimalla jaettuihin asuntoihin liittyvät asumisratkaisut tyytyväisyyden ja niissä vietetyn asumisajan mukaan. Tällöin huomataan, että jopa asumisratkaisuunsa kaikkein tyytyväisimmillä yleisin asumisaika on vain 6-12 kuukautta. Tämä viittaisi, että jaetuissa asunnoissa asuminen liittyy monella elämänvaiheeseen, jossa muuttaminen on ylipäänsä yleistä.

Jaetun asunnon asukkaiden välinen suhde ja vuorovaikutuksen määrä vaihtelevat. Asunnon jakaminen ei välttämättä tarkoita jaettua arkea tai edes kanssakäymistä, kuten käy ilmi pääkaupunkiseudulla asuvien kansainvä-

Asumisajan ja tyytyväisyyden korrelaatio asuntotyypeittäin			
Asuntotyyppi		Arvo	Merkitsevyys
Huone kaksiossa jaetulla kylpyhuoneella	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,231	0,000
	N	243	
Huone kolmiosta jaetulla kylpyhuoneella	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,267	0,000
	N	191	
Huone neljän tai useamman huoneen asunnosta jaetulla kylpyhuoneella	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,284	0,005
	N	96	
Huone omalla kylpyhuoneella jaetusta asunnosta	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,343	0,011
	N	54	
Yksiö	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,142	0,004
	N	418	
Kaksio	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,145	0,006
	N	357	
Kolmio	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,095	0,447
	N	67	
Neljän tai useamman huoneen asunto	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,017	0,959
	N	12	
Muu	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,233	0,274
	N	24	
Yhteensä	Korrelaatiokerroin (Pearson's R)	0,188	0,000
	N	1 462	

Taulukko 12 Asumisajan ja tyytyväisyyden korrelaatio asuntotyypeittäin (ilman vanhempien luona asumista).

listen opiskelijoiden asumiskokemuksia ja paikallisia suhteita käsitelleestä tutkimuksesta (Eskelä, 2014, s. 70). Kyselyssä kartoitettiin asuntotyyppin lisäksi asumismuotoa, joista jaetuissa asunnoissa asuminen lukeutuu pääsääntöisesti joko kimppakämppiin tai vaihtoehtoon ”yksin omassa talou-

dessä tai soluasunnossa”. Kimppakämpän ja soluasunnon ero on häilyvä, mutta sen voi tulkita liittyvän juuri asukkaiden välisiin suhteisiin: kokeeko kukin asukas asuvansa erikseen, vai onko näiden välillä jonkinlainen suhde, kämppäkaveruus. Ero liittyy myös siihen, kenen kanssa asunto jaetaan. Soluasunnossa hallitsee omaa osuuttaan asunnosta, solua, muttei välttämättä ole lainkaan kontrollia siihen, kuka viereiseen soluun muuttaa. Kimppakämppää saatetaan etsiä ja siihen muuttaa yhteisestä päätöksestä tai ainakin asumismuotoon liittyy jonkinlainen vaikutusmahdollisuus siihen, kenen kanssa asunnon jakaa.

Jos tarkastellaan kimppakämppiä ja soluasuntoja erikseen (taulukko 13), huomataan että kimppakämpässä asuvien osuus on pääsääntöisesti soluasukkaita korkeampi kahdessa asumistyytyväisyyden korkeimmassa luokassa. Tämä viittaisi, että asukkaiden välinen suhde ja vuorovaikutus vaikuttavat asumistyytyväisyyteen jaetuissa asunnoissa. Aiemmat tutkimushavainnot tukevat tätä: pääkaupunkiseudun opiskelijoita tarkastelleessa Opiskelijan kaupunki -tutkimuksessa (Rytönen & Saari, 2015, s. 31-33) toiseksi yleisimmän mainittu yhteisöllisen asumisen hyvä puoli oli mahdollisuus valita oma kämppäkaveri ja toiseksi yleisimmän mainittu yhteisöasumisen huono puoli oli vieraat ihmiset. Vaikka asumismuoto vaikuttaa asumistyytyväisyyteen jaetuissa asunnoissa, se ei juurikaan heijastu asumisen keston, vaan asumisen kesto jakautuu molemmissa asumismuodoissa pitkälle samalla tavalla. Tätä voi selittää se, että kimppakämpässä asumisen tyytyväisyys liittyy juuri ihmisten välisiin suhteisiin. Opiskelu on elämänvaihe, jossa elämäntilanteet muuttuvat nopeasti ja muutetaan tiheästi. Jos asumismuoto nojaa kahden tai useamman tällaisessa elämänvaiheessa olevan yhteisöön, on ymmärrettävää, jos asumisen kesto jää lyhyeksi.

Asumismuoto ja asuntotyyppi vaikuttavat asumisaikoihin. Tätä voivat selittää sekä asumistyytyväisyys että elämäntilanteet. Jaetut asunnot vaikuttavat erityisesti jakavan mielipiteitä. Osa ei viihdy ja muuttaa pian pois; toiset viihtyvät, mutta muuttavat usein silti elämäntilanteiden vuoksi.

Tyytyväisyys ja asumisen kesto jaetuissa asunnoissa					
Asumisratkaisujen määrä aiheistossa	Tyytyväisyys				
Asumisen kesto	1	2	3	4	5
0-6kk (N)	16	35	39	38	13
Yksin tai soluasunnossa (%)	56 %	54 %	59 %	45 %	23 %
Kimppakämpässä (%)	44 %	40 %	33 %	47 %	77 %
6-12kk (N)	7	24	64	58	29
Yksin tai soluasunnossa (%)	71 %	83 %	63 %	47 %	38 %
Kimppakämpässä (%)	29 %	17 %	38 %	50 %	62 %
12-18kk (N)	1	8	21	45	11
Yksin tai soluasunnossa (%)	100 %	50 %	62 %	44 %	9 %
Kimppakämpässä (%)	0 %	50 %	38 %	53 %	91 %
18-24kk (N)	1	6	18	25	18
Yksin tai soluasunnossa (%)	100 %	67 %	72 %	56 %	22 %
Kimppakämpässä (%)	0 %	33 %	28 %	44 %	67 %
24-30kk (N)	1	2	8	11	8
Yksin tai soluasunnossa (%)	0 %	100 %	50 %	27 %	38 %
Kimppakämpässä (%)	100 %	0 %	38 %	64 %	63 %
30-36kk (N)	0	4	2	16	7
Yksin tai soluasunnossa (%)	-	25 %	100 %	50 %	43 %
Kimppakämpässä (%)	-	25 %	0 %	44 %	57 %
Yli 36kk (N)	0	6	9	28	17
Yksin tai soluasunnossa (%)	-	83 %	44 %	43 %	41 %
Kimppakämpässä (%)	-	0 %	56 %	50 %	47 %

Taulukko 13 Tyytyväisyys ja asumisaika jaetuissa asunnoissa ((ei huomioida vanhempien luona asumista tai nykyisiä asuntoja))

5.1.4 Paikkakunta

Asunto- ja työmarkkinoiden tilanne vaihtelee paikkakunnittain. Toisilla paikkakunnilla opiskelijoille voi olla asuntoja helposti saatavilla, kun taas toisilla opiskelijoille sopivista asunnoista on suurempi pula. Toisaalta merkittävä osa opiskelijoista työskentelee vähintään kesäisin, joten kesätöi-

den saatavuus voi vaikuttaa mahdollisuuteen asua opiskelupaikkakunnalla ympärivuotisesti. Pitävätkö opiskelijat tiukemmin kiinni asunnoistaan, jos asunnon saanti on vaikeaa? Entä jäävätkö keskimääräiset asumisajat lyhyiksi opiskelupaikkakunnalla, jossa ei riittävästi kesätyömahdollisuuksia? Miten paikkakunta ylipäänsä heijastuu asumisen keston?

Paikkakunnan vaikutusta tarkasteltiin laskemalla paikkakuntakohtaiset keskimääräiset asumisajat (taulukko 14). Tarkastelussa ei huomioitu vanhempien luona asumista eikä nykyisiä ja viimeisiä opiskelunaikaisia asuntoja. Tarkastelu rajattiin niihin paikkakuntiin, joissa ehdot täyttäviä asumisratkaisuja oli vähintään viisi. Pisimmät keskimääräiset asumisajat olivat Savonlinnassa ja Lahdessa, mikä saattaa selittyä pienellä havaintojen määrällä. Savonlinnassa asunnoista on jopa ylitarjontaa, eikä Lahdenkaan asuntotilannetta voisi kuvata tiukaksi (opiskelija-asuntojen osalta Kortelainen et al. 2018, s. 72, 75). Näiden jälkeen pisimmät asumisajat ovat kireiden

Asumisen kesto ja paikkakunta		
Paikkakunta	N	Keskiarvo (kk)
Savonlinna	11	23,8
Lahti	17	22,6
Helsinki	223	21,9
Espoo	119	21,1
Oulu	161	21,0
Vantaa	16	20,3
Joensuu	29	19,6
Turku	86	19,5
Jyväskylä	128	17,4
Tampere	229	17,3
Vaasa	18	17,1
Hyvinkää	5	17,0
Rovaniemi	59	15,3
Lappeenranta	8	15,3
Kuopio	71	14,1
Ulkomaat	56	8,2

Taulukko 14 Keskimääräiset asumisajat paikkakunnan mukaan

asuntomarkkinoiden Helsingissä ja Espoossa. Sen sijaan Oulu, Joensuu ja Jyväskylä sijoittuvat Tampereen edelle, vaikka jälkimmäisessä asuntokysyntä on kovempaa ja vapaiden markkinoiden asunnot opiskelijalle kalliimpia. Paikkakuntakohtaiset keskimääräiset asumisajat eivät viittaa siihen, että alueen asuntomarkkinatilanne vaikuttaisi opiskelijoiden asumisaikoihin.

Paikkakuntakohtainen tarkastelu ei kuitenkaan ole riittävä. Jos opiskelijat esimerkiksi muuttavat pois opiskelupaikkakunnalta kesätöiden perässä, tulisi tämän näkyä kyselyaineiston asumispoluissa sekä lyhentää keskimääräistä asumisaikaa niin opskelu- kuin kesätyöpaikkakunnaltakin. Tätä selvitettiin tarkastelemalla keskimääräisiä asumisaikoja nykyisten oppilaitosten

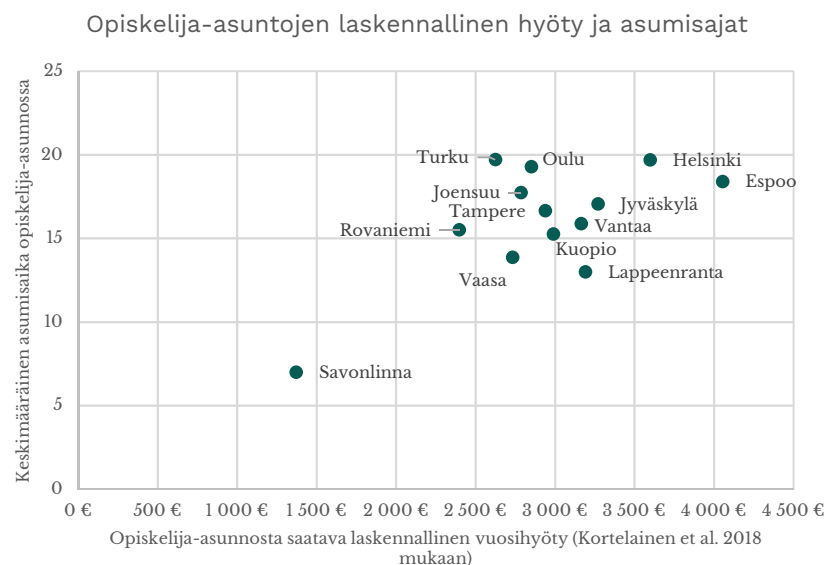
Asumisen kesto ja nykyinen oppilaitos		
Asumismuoto	N	Keskiarvo (kk)
Diakonia-ammattikorkeakoulu	8	29,9
Helsingin yliopisto	183	23,1
Metropolia Ammattikorkeakoulu	34	21,8
Åbo Akademi	70	21,3
Vaasan yliopisto	7	20,6
Oulun yliopisto	161	20,2
Aalto-yliopisto	121	18,1
Tampereen ammattikorkeakoulu	91	18,0
Jyväskylän yliopisto	71	17,9
Tampereen teknillinen yliopisto	120	17,4
Taideyliopisto	38	17,4
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	72	17,3
Itä-Suomen yliopisto	99	16,8
Lapin yliopisto	62	16,5
Savonia-ammattikorkeakoulu	19	16,1
Oulun ammattikorkeakoulu	12	16,0
Lappeenrannan tekn. yliopisto	5	15,6
Laurea-ammattikorkeakoulu	7	15,1
Turun yliopisto	23	15,1
Tampereen yliopisto	42	15,0
Lahden ammattikorkeakoulu	6	13,7
Lapin ammattikorkeakoulu	11	12,2
Turun ammattikorkeakoulu	12	11,3

Taulukko 15 Keskimääräiset asumisajat vastaajan nykyisen oppilaitoksen mukaan

perusteella (taulukko 15). Koska kyselyssä kysyttiin ainoastaan nykyistä oppilaitosta, tämä tarkastelu ei huomioi mahdollisia alanvaihtajia. Tämäkään tarkastelu ei viittaa, että paikkakunta vaikuttaisi asumisaikoihin. Samalla paikkakunnalla toimivien oppilaitosten välillä voi olla suuria eroja eikä niiden perusteella ole havaittavissa selkeää johdonmukaista mallia.

Omakustannusperiaatteen vuoksi opiskelija-asuminen voi olla huomattavasti alueen markkinahintaista asumista edullisempaa. Teoriassa tämä voisi houkutella pitämään kiinni edullisesta asunnosta pidempään. Vaikuttaako opiskelija-asunnosta saadun laskennallisen hyödyn suuruus opiskelija-asuntojen asumisaikoihin eri paikkakunnilla? Kortelainen et al. (2018) on laskenut paikkakuntakohtaisesti opiskelijan maksettavaksi jäävien asumiskustannusten laskennallisen erotuksen opiskelija-asunnon ja markkinahintaisen vuokratyösköyksen välillä. Laskelma perustuu opiskelija-asuntojen ja markkinahintaisten yksiöiden keskimääräisiin neliövuokriin, joiden perusteella on vertailtu kustannuksia, jotka jäävät opiskelijan maksettavaksi asumistuen jälkeen 25-neliöissä yksiössä (ibid.). Näitä laskennallisia erotuksia verrattiin paikkakuntakohtaisesti opiskelija-asuntojen keskimääräisiin asumisen kestoihin ja tarkastelu rajattiin niihin paikkakuntiin, joissa oli vähintään viisi ehdot täyttävää asumistilannetta. Vertailun (kuvaaja 4) perusteella saatu laskennallinen taloudellinen hyöty ei näyttäisi vaikuttavan merkittävästi asumisen kestoon.

Opiskelijat ovat pääasiassa pienituloisia ja asuminen on merkittävin kuluerä. Miksei siis saadun hyödyn suuruus kannusta pitämään kiinni opiskelija-asunnosta pidempään? Tähän voi olla monta selitystä. Opiskelija ei välttämättä ole asumistaan taloudellisesti optimoiva *homo economicus*, vaan muuttopäätöksiä voivat yhtä lailla ohjata esimerkiksi elämäntilanteeseen tai asumistoiiveisiin liittyvät syyt. Toisaalta analyysi koskee vain yksittäisten opiskelija-asuntojen keskimääräisiä asumisaikoja, ei kuinka kauan opiskelija ylipäänsä asuu opiskelija-asunnossa. Muutto opiskelija-asunnosta toiseen järjestelmän sisällä voi jopa lisätä taloudellista hyötyä ja samalla parantaa

Kuvaaja 4 Opiskelija-asuntojen asumisajat ja opiskelija-asunnoista saatava laskennallinen hyöty

asumismukavuutta. Laskennallinen taloudellinen hyöty ei myöskään välttämättä vastaa opiskelijan saamaa etua. Laskelma perustui opiskelija-asuntoyksiön ja markkinahintaisen yksiön vertailuun. Jos opiskelija-asuntoyksiötä ei ole saatavilla, voi sekä laskennallinen hyöty että toivottu asumistaso jäädä saavuttamatta. Kortelainen et al. (2018) laskelmat perustuivat keskimääräisiin neliövuokriin ja 25 neliömetrin pinta-alaan. Nämä eivät välttämättä vastaa sitä, mitä vapailta markkinoilta tai opiskelija-asuntokannasta on saatavilla.

Asunto- ja työmarkkinoiden paikkakuntaakohtaisten erojen perusteella voisi olettaa, että se näkyisi myös opiskelijoiden asumiskäyttäytymisessä. Aineisto ei kuitenkaan tätä vahvista, vaan pikemminkin paikkakunta ei juuri näyttäisi vaikuttavan asumisen kestoan.

5.2 Muutot

5.2.1 Muuttotilanteet

Seuraavaksi tarkastellaan aineistossa kuvattuja muuttotilanteita. Kyseilyssä kunkin asuntoratkaisun osalta oli kysytty asumismuotoa, hallintamuotoa, asuntotyyppiä sekä muuton syytä. Koska kyseessä oli pitkittäisaineisto, muuttotilanteiden tarkastelussa oli mahdollista huomioida sekä asunto, josta muutettiin pois, että asunto, johon muutto kohdistui. Koska ensimmäisen aineistossa kuvatun asunnon kohdalle ei ole tietoa edeltävästä asunnosta, tarkastelu rajautuu niiltä osin vain muuton syihin.

Koko aineiston tasolla yleisin hallintamuoto on vuokrattu opiskelija-asunto, mikä selittyy aineiston keruutavalla. Jos tarkastellaan hallintamuotojen muutoksia opiskelunaikaisen asumishistorian edetessä, opiskelija-asuntojen osuus laskee asteittain ja vapaiden markkinoiden vuokra-asuntojen osuus kasvaa (taulukko 16). Asumismuotojen osalta yksin tai soluasunnossa asuvien osuus laskee ja yhdessä avio- tai avopuolison kanssa asuvien osuus kasvaa asumishistorian edetessä (taulukko 17). Asuntotyyppien muutokset heijastelevat muutoksia asumismuodoissa: jaettujen asuntojen osuus laskee, yksiöiden osuus ensiksi nousee ja sitten tasaantuu ja kaksioiden osuus kasvaa asuntoratkaisun järjestyslukujen mukana (taulukko 18). Aineiston keskiarvot siis tukevat kuvaa perinteisestä asumisurasta: soluasunnosta opiskelijayksiön kautta pariskuntana vapaiden markkinoiden vuokrataksioon. Tämän perusteella ei kuitenkaan kannata vetää pitkälle vietyjä johtopäätöksiä kahdesta syystä. Yhtäältä keskiarvot peittävät alleen asumispolkujen moninaisuuden. Toisaalta tarkastelutapa ei ole eksakti, sillä asumisratkaisun järjestysnumero ei ole tarkalleen sidoksissa opiskeluiden vaiheisiin: joku voi olla kuudennessa asumisratkaisussaan vielä opintojen alkuvaiheilla, kun taas monille ei edes ennätä kertyä niin montaa asuntoa valmistumiseen mennessä.

Hallintamuodon osalta yleisimmät muuttotilanteet olivat saman hallin-

Hallintamuotojen osuus	Asumisratkaisun järjestysnumero							
Hallintamuoto	1	2	3	4	5	6	7+	N
Vuokralla opiskelija-asunnossa	52 %	59 %	54 %	51 %	45 %	28 %	31 %	1560
Vuokralla vapailta markkinoilta vuokratussa asunnossa	30 %	29 %	30 %	32 %	38 %	48 %	40 %	896
Vuokralla muuten kuin yllä mainituissa	5 %	4 %	6 %	3 %	9 %	7 %	5 %	150
Itse omistamassani tai yhdessä puolison kanssa omistamassamme asunnossa	2 %	3 %	3 %	1 %	1 %	2 %	5 %	59
Vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamassa asunnossa	8 %	3 %	3 %	6 %	4 %	9 %	14 %	186
Asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa	0 %	1 %	0 %	1 %	1 %	4 %	2 %	16
Muu	1 %	1 %	4 %	5 %	1 %	2 %	0 %	48
Yhteensä	1459	759	353	175	89	46	42	

Taulukko 16 Hallintamuodot asumisratkaisun järjestysluvun mukaan

Asumismuotojen osuus	Asumisratkaisun järjestysnumero							
Asumismuoto	1	2	3	4	5	6	7+	N
Yksin omassa taloudessani tai soluasunnossa	55 %	55 %	45 %	43 %	46 %	35 %	38 %	1527
Kimppakämpässä	16 %	16 %	19 %	18 %	19 %	22 %	14 %	495
Puolison kanssa (avo- tai avioliitossa / rekisteröidyssä parisuhteessa)	19 %	25 %	32 %	33 %	27 %	35 %	36 %	699
Puolison ja lapsen / lasten kanssa	1 %	1 %	1 %	2 %	6 %	4 %	5 %	40
Vanhempieni tai sukulaisteni luona	7 %	1 %	1 %	3 %	1 %	4 %	5 %	115
Yksin lapsen / lasten kanssa	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	2 %	15
Muu	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %	29
Asunnoton	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	2
Yhteensä	1459	759	353	175	89	46	42	

Taulukko 17 Asumismuoto asumisratkaisun järjestysluvun mukaan

Asuntotyyppien osuus	Asumisratkaisun järjestysnumero							
Asuntotyyppi	1	2	3	4	5	6	7+	N
Jaettu asunto yhteensä	38 %	26 %	24 %	25 %	25 %	20 %	21 %	913
Yksiö	26 %	35 %	32 %	32 %	30 %	22 %	21 %	858
Kaksio	25 %	28 %	33 %	31 %	33 %	37 %	29 %	813
Kolmio	4 %	7 %	7 %	7 %	9 %	11 %	21 %	179
Neljän tai useamman huoneen asunto	4 %	1 %	2 %	2 %	2 %	11 %	0 %	90
Muu	3 %	2 %	1 %	2 %	1 %	0 %	7 %	66
Yhteensä	1459	759	353	175	89	46	42	

Taulukko 18 Asuntotyyppi asumisratkaisujen järjestysluvun mukaan

tamuodon sisällä: opiskelija-asunnosta opiskelija-asuntoon (492 muuttoa) ja vapaiden markkinoiden vuokra-asunnosta toiseen vapaiden markkinoiden vuokra-asuntoon (257). Näiden jälkeen yleisimmät olivat muutot ristiin opiskelija-asuntojen ja vapaiden markkinoiden vuokra-asuntojen välillä: 176 muuttoa vapailta markkinoilta opiskelija-asuntoon ja 131 muuttoa opiskelija-asunnosta vapaille markkinoille. Lisäksi yleisiä olivat muutot vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamista asunnoista opiskelija-asuntoihin (69 muuttoa) ja vapailta markkinoilta vuokrattuihin asuntoihin (29 muuttoa). Näistä iso osa oli muuttoa omilleen opintojen alussa.

Muutoissa huomio kiinnittyy kahteen seikkaan: muuttojen suureen määrään saman hallintamuodon sisällä ja toisaalta siihen, että vapailta vuokra-markkinoilta muutetaan enemmän opiskelija-asuntoihin kuin päinvastoin. Perinteinen kuva opiskelijoiden asumispoluista on, että opiskelija-asunnot liittyvät nimenomaan opintojen alkuvaiheeseen ja niistä pikkuhiljaa siirtytään vapaille vuokramarkkinoille ja edelleen omistusasujiksi. Kuitenkin jopa 70,9 prosentissa muuttotilanteista, joissa muutettiin opiskelija-asunnosta pois, vastaaja päätyi asumaan toiseen opiskelija-asuntoon. Omistusasuntoihin muuttaneista jopa 26,5% oli siirtynyt omistusasujaksi suoraan opiske-

lija-asunnosta. Tämä viittaisi, että osa pysyy opiskelija-asunnossa liki koko opintoaikansa. Toisaalta 28 prosenttia opintojensa loppuvaiheessa olevista tai valmistuneista vastaajista ei ollut asunut kertaakaan opiskelija-asunnossa siitä huolimatta, että opiskelija-asuntojen asukkaat ovat yliedustettuina vastaaineistossa perusjoukkoon verrattuna. Vaikuttaisi siis, että asumispolut eriytyvät jossain määrin opiskelija-asunnoissa asuviin ja vapaiden markkinoiden vuokra-asujiin.

Mikä selittää opiskelija-asuntojen välisten muuttojen määrää ja miksi vastaajat ovat muuttaneet useammin vapaiden markkinoiden vuokra-asunnosta opiskelija-asuntoon kuin päinvastoin? Yksi mahdollinen selittäjä on aineiston vinouma opiskelija-asuntoasukkaiden hyväksi: ne, joiden viimeisin muutto on kohdistunut opiskelija-asuntoon, ovat vastanneet kyselyyn todennäköisemmin kuin ne, joiden muutto on kohdistunut muuhun asumismuotoon. Tämä ei kuitenkaan riitä selitykseksi, sillä molemmat ilmiöt toistuvat silloinkin, kun nykyistä tai viimeistä opiskelunaikaista asuntoa ei huomioida tarkastelussa.

Aineiston perusteella opiskelija-asunnon saaneet päätyvät muita todennäköisemmin opiskelija-asuntoihin myös jatkossa. Tätä tarkasteltiin taulukoimalla opiskelija-asuntoon muuttaneiden osuudet asumisratkaisun järjestysluvun ja vastaajan aiempien opiskelija-asuntojen määrän perusteella (taulukko 19). Aiemmat opiskelija-asunnoissa vietetyt jaksot lisäävät selvästi todennäköisyyttä päätyä opiskelija-asuntoon vastaisuudessa (kuvaaja 8). Esimerkiksi opiskeluiden aikaisen asumishistorian kolmannen asunnon kohdalla kahdessa aiemmassa opiskelija-asunnossa asunut päätyy opiskelija-asuntoon yli kaksinkertaisella todennäköisyydellä verrattuna sellaiseen, joka ei vielä ole opiskelija-asunnossa asunut. Vaikutus kuitenkin vähenee asumisratkaisun järjestysluvun kasvaessa.

Tämä ”siiloutumisilmiö” selittyy jossain määrin asukasvalintakäytännöillä. Valtion tukemassa opiskelija-asuntokannassa on noudatettava valtioneuvoston asetusta asukkaiden valinnasta arava- ja korkotukivuokra-asun-

Todennäköisyys muuttaa opiskelija-asuntoon									
	Opiskelija-asuntojen määrä asumispolulla ennen nykyistä asuntoa								
Muuton numero	0	1	2	3	4	5	6	7	N
2	24 %	36 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	759
3	11 %	18 %	24 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	353
4	8 %	12 %	15 %	15 %	0 %	0 %	0 %	0 %	175
5	6 %	12 %	8 %	10 %	9 %	0 %	0 %	0 %	89
6	2 %	4 %	9 %	4 %	7 %	2 %	0 %	0 %	46
7+	0 %	12 %	5 %	7 %	5 %	0 %	2 %	0 %	42

Taulukko 19 Todennäköisyys muuttaa opiskelija-asuntoon suhteessa aiempien opiskelija-asuntojen määrään ja asunnon järjestysnumeroon

toihin (166/2008). Asetus sallii normaalista tulo- ja varallisuusharkinnasta poikkeamisen, kun muutto tapahtuu saman tosiasiallisen omistajan asunnosta toiseen. Monella opiskelija-asuntoyhteisöllä on käytössä jonotuskäytäntö, jolloin suosituimpiin asuntoihin – usein yksiöihin – voi päästä vasta pitkän jonotuksen jälkeen. Moni on saattanut laittaa ensimmäistä opiskelija-asuntoaan hakiessa hakemuksen myös suosituimpiin kohteisiin ja siirtyä sellaiseen, kunhan sopiva vapautuu. Myös opiskelija-asuntoyhteisöjen omat käytännöt saattavat lisätä opiskelija-asuntojärjestelmän sisäisiä siirtymiä ja edistää opiskelija-asumisen siiloutumisilmiötä. Esimerkiksi Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiöllä (Hoas) oli pitkään käytäntö, että yksiöön saat- toi päästä vasta asuttuaan kuusi kuukautta solussa. Käytännöstä luovuttiin vuonna 2015, mutta senkin jälkeen soluissa asuneita priorisoidaan yksiöiden asukasvalinnassa (Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö, 2016, s. 2). Vastaavaa priorisointikäytäntöä sovelletaan myös muualla¹⁰.

¹⁰ Esimerkiksi Aalto-yliopiston ylioppilaskunta priorisoi hakijat pisteytysohjeen perusteella. Ohjeessa ylioppilaskunnan asuntojen välillä vaihtavat saavat merkittävästi lisäpisteitä (Aalto-yliopiston ylioppilaskunta, 2018a) ja siten

Opiskelija-asuntojen asukasvalintakäytännöt ovat monen tekijän kompromissi. Sisäisten siirtyjen priorisointi vapauttaa edullisia asuntoja uusille tarvitsijoille, mutta toisaalta voi rajata halutummat asuntotyypit uusien ulkopuolisten hakijoiden ulottumattomiin. Yhtäältä jonotuskäytäntö on läpinäkyvä ja reiluksi koettava tapa jakaa merkittävää etua tasapuolisesti verrattain samanlaisissa elämäntilanteissa olevien kesken. Toisaalta se voi suosia asukasvalinnassa ennustettavissa elämäntilanteissa olevia, asumistaan pitkälle eteenpäin suunnittelevia ja asumistilanteen parantamiseen tähtääviä hakijoita. Pahimmillaan käytäntö voi rajata opiskelija-asunnot pois monelta yllättäen muuttuneessa elämäntilanteessa olevalta hakijalta, jos sopivaa asuntoa ei käytännössä ole mahdollista saada.

Opiskelija-asunnot siis kertyvät samojen asumispolkujen varsille, mutta entä muut hallinta- ja asumismuodot sekä asuntotyypit? Jos sama toistetaan sama aiempien samanlaisten asumisratkaisujen ja asumisratkaisun järjestysnumeron ristiintaulukointi jaettujen asuntojen, kimppakämppeiden ja vapaiden markkinoiden vuokra-asuntojen osalta, vastaavaa siiloutumisilmiötä ei ole havaittavissa. Tätä voi selittää monella tekijällä. Jaettuihin asuntoihin päädytään sekä aktiivisesti hakeutuen että pakon edessä. Jos päädytään muiden vaihtoehtojen puutteessa, samaan ratkaisuun ei välttämättä hakeuduta uudelleen, jos muita vaihtoehtoja on tarjolla. Kimppakämppeään ei välttämättä pääse sopivien kämppekaverien puuttuessa, vaikka pyrkisikin. Ylipäänsä missään näistä ei ole opiskelija-asumista vastaavia institutionaalisia rakenteita, jotka tukevat pysymistä samantyyppisessä asumisratkaisussa.

5.2.2 Muuttotilanteiden tyypittely

Jos tarkastellaan muuttotilanteita hallintamuodon ja asuntotyypin mukaan (taulukko 20), aineiston viisi yleisintä muuttotilannetta ovat jaetusta opiskelija-asunnosta opiskelijayksiyöön (136 muuttoa), muutot jaettujen

käytännössä päätyvät asuntojen priorisoinnissa jonon kärkeen.

Yleisimmät muuttotilanteet hallintamuodon ja asuntotyypin mukaan				
Ennen muuttoa		Muuton jälkeen		N
Hallintamuoto	Asuntotyyppi	Hallintamuoto	Asuntotyyppi	
Opiskelija-asunto	Jaettu asunto	Opiskelija-asunto	Yksiyö	136
Opiskelija-asunto	Jaettu asunto	Opiskelija-asunto	Jaettu asunto	123
Opiskelija-asunto	Jaettu asunto	Opiskelija-asunto	Kaksio	46
Vuokralla vapailla markkinoilla	Yksiyö	Vuokralla vapailla markkinoilla	Kaksio	42
Vuokralla vapailla markkinoilla	Kaksio	Vuokralla vapailla markkinoilla	Kaksio	42
Opiskelija-asunto	Yksiyö	Opiskelija-asunto	Yksiyö	35
Opiskelija-asunto	Yksiyö	Opiskelija-asunto	Kaksio	34
Opiskelija-asunto	Kaksio	Opiskelija-asunto	Kaksio	34
Vuokralla vapailla markkinoilla	Yksiyö	Opiskelija-asunto	Yksiyö	34
Vuokralla vapailla markkinoilla	Yksiyö	Vuokralla vapailla markkinoilla	Yksiyö	33
Vuokralla vapailla markkinoilla	Kaksio	Opiskelija-asunto	Kaksio	29
Vuokralla vapailla markkinoilla	Yksiyö	Vuokralla vapailla markkinoilla	Kaksio	24
Vuokralla vapailla markkinoilla	Kaksio	Vuokralla vapailla markkinoilla	Yksiyö	24
Vuokralla vapailla markkinoilla	Jaettu asunto	Vuokralla vapailla markkinoilla	Jaettu asunto	23
Opiskelija-asunto	Kaksio	Opiskelija-asunto	Yksiyö	22
Vuokralla vapailla markkinoilla	Jaettu asunto	Opiskelija-asunto	Jaettu asunto	21
Vuokralla vapailla markkinoilla	Jaettu asunto	Vuokralla vapailla markkinoilla	Yksiyö	20
Vanhempien, sukulaisten tai puolison omistama asunto	Neljän tai useamman huoneen asunto	Opiskelija-asunto	Jaettu asunto	20

Taulukko 20 Yleisimmät muuttotilanteet hallintamuodon ja asuntotyypin mukaan

opiskelija-asuntojen välillä (123 muuttoa), jaetuista opiskelija-asunnoista opiskelijakaksioon (46 muuttoa), yksiöistä kaksioihin vapaiden markkinoiden vuokra-asunnoissa (42 muuttoa) ja vapaiden markkinoiden kaksioista toiseen (42 muuttoa). Muuttotilanteet ylipäänsä painottuvat vahvasti opiskelija-asuntojen ja vapaiden markkinoiden vuokra-asuntojen välisiin sekä näiden hallintamuotojen sisäisiin muuttoihin. Asuntotyyppien osalta muutot ovat pääasiassa jaettujen asuntojen, yksiöiden ja kaksioiden välisiä. Siksi hallintamuotojen ja asuntotyyppien välisten muuttojen tarkastelu on rajattava näihin, jotta aineistosta löytyy riittävästi muuttotilanteita analyysiä varten.

Muutot jaetuista asunnoista

Selvä enemmistö jaettujen asuntojen välistä muutoista oli muuttoa opiskelija-asunnoista toiseen (123 muuttoa) – koko aineiston toiseksi yleisin muuttotilanne. Mikä selittää jaettujen opiskelija-asuntojen välisiä muuttoa? Yksittäisen selittävän tekijän sijaan muutoista nousee esiin kolme erillistä profilia.

Yleisimmin mainittu (28 prosentissa muutoista) syy jaettujen opiskelija-asuntojen väliseen muuttoon oli muutto opiskelupaikan perässä. Tämä ei voi selittyä opintojen aloittamisella ensimmäistä kertaa – muuttoon ensimmäisen opiskelupaikan perässä – sillä tarkastelun rajauksen takia vastaajat olivat ennättäneet asua vähintään yhdessä opiskelija-asunnossa muuttoa ennen. Sen sijaan selitys löytynee alan tai opiskelupaikan vaihtajista. Vuoden 2012 Opiskelijabarometrin aineiston perusteella jopa joka kymmenes korkeakouluopiskelija harkitsee koulutusalan vaihtamista ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen ja aiheita selvittäneissä aiemmissa tutkimuksissa alan vaihtaneiden osuus on ollut 8,3 ja 15 prosentin välillä (Vieno & Saari 2013, s. 77, 85). Alan vaihto samalla paikkakunnalla ei välttämättä edellytä muuttoa, mutta toisaalta moni opiskelija saattaa vaihtaa paikkakuntaa – esimerkiksi hakea uudelleen alkuperäiseen ensisijaiseen hakukohteeseensa – vaikeaa vaihtaisikaan. Näihin muuttoihin lukeutuneeseen siis sekä alan- että paik-

kakunnanvaihtajia. Tätä tukee myös se, että vajaa kolmannes (32 prosenttia) jaettujen opiskelija-asuntojen välisistä muutoista oli myös muuttoa paikakunnalta toiselle. Yhden profiilin jaettujen opiskelija-asuntojen välisille muutoille muodostavat siis alan tai opiskelupaikkakunnan vaihtajat.

Toinen yleinen syy (mainittu 27 prosentissa muutoista) jaettujen opiskelija-asuntojen välisiin muuttoihin oli halu muuttaa sopivampaan asuntoon. Ovatko siis jotkut jaetut asunnot toisia suositumpia? Keskimäärin tyytyväisimmät (tyytyväisyyden keskiarvo 3,88) jaettujen opiskelija-asuntojen asukkaat asuivat asunnoissa, joissa oli kullakin oma vessa ja toiseksi tyytyväisimpiä (keskiarvo 3,66) kaksioissa jaetulla kylpyhuoneella. Keskiarvojen erot ovat kuitenkin pieniä. Enemmistö (59 prosenttia) jaettujen opiskelija-asuntojen välisistä muutoista suuntautui muista asuntotyypeistä jaettuihin kaksioihin. Vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä, että joidenkin jaettujen opiskelija-asuntojen vetovoima olisi ensisijainen syy muuttoihin. Selitys löytyneekin työntävistä tekijöistä. 21 prosentissa jaettujen opiskelija-asuntojen välisistä muuttotilanteista vastaaja oli ennen muuttoa ollut joksinkin tai erittäin tyytymätön asumistilanteeseensa. Muuhun muuton syyhyn (mainittu 18 prosentissa muutoista) liittyvissä avovastauksissa on muun muassa mainittu kamalat ja epäsiistit kämppäkaverit ja yksi vesivahinkotapaus. Muutot sopivampaan asuntoon eivät välttämättä niinkään selity sillä, että tietyt jaetut asunnot olisivat houkuttelevampia, vaan että toisissa asunnoissa on tekijöitä, joiden takia niistä halutaan pois.

Kolmas erottuva profiili on muutto soluasunnosta kimppäkämppään (19 muuttoa). 20 prosentissa jaettujen asuntojen välisistä muuttotilanteista syyksi oli mainittu halu muuttaa yhteen kämppäkaverin kanssa ja 27 prosentissa asuntovalinnan syy oli mainittu, että pääsi asumaan haluamansa ihmisen kanssa. Sama ilmiö näkyi jaettujen opiskelija-asuntojen ja vapaiden markkinoiden jaettujen asuntojen välisissä muutoissa, joista yli puolet oli muuttoa soluasunnosta kimppäkämppään. Vastaavasti yksikään vapaiden markkinoiden jaettujen asuntojen välinen muutto ei ollut muutto solu-

asunnosta kimppekämpään, vaikka niistä 43 prosentissa syynä oli muutto yhteen kimppekaverin kanssa. Tämä on ymmärrettävää: soluasunnot rajoittuvat lähinnä opiskelija-asuntokantaan. Siksi vapaiden markkinoiden jaettujen asuntojen väliset muutot ovat ymmärrettävästi muuttoja kimppekämpästä toiseen.

Siinä missä jaettujen asuntojen väliset muutot jakautuvat useampaan profiiliin, muutoissa jaetuista asunnoista yksiihin yksi syy on ylitse muiden: halu asua yksin. Jaetusta opiskelija-asunnosta opiskelijayksiiön muutaneista 74 prosenttia oli maininnut tämän muuton syyksi ja muissakin syy oli mainittu puolessa muutoista. Jos tarkastellaan niitä, jotka eivät ole maininneet tätä syyksi, niistäkin merkittävä osa – opiskelija-asuntojen välisistä muutoista jopa puolet – oli maininnut asunnon valintaperusteeksi ”pääsin asumaan yksin”. Halua asua yksin on selvästi yleisin syy muuttaa jaetusta asunnosta yksiiön.

Muutot jaetuista asunnoista kaksiihin ovat vielä yksiihin muuttojakin yhdenmukaisempia. Jopa 74 prosentissa kaikista näistä muutoista syynä oli muutto yhteen kumppanin kanssa, ja osuus oli tasaisen korkea hallintamuodosta riippumatta. Muuton syynä korostuu myös muutto sopivampaan asuntoon (45 prosenttia muutoista) ja asunnon valintaperusteena asunnon sopiva koko (39 prosenttia muutoista). Näiden voi nähdä tukevan muuttoa yhteen kumppanin kanssa: muutetaan sopivamman kokoiseen asuntoon, jotta voidaan muuttaa yhteen. Muutot jaetuista asunnoista yksiihin ja kaksiihin näyttäisivät hallintamuodoista riippumatta selittyvän halulla muuttaa asuntokunnan kokoa, eli joko asua yksin tai kumppanin kanssa.

Muutot yksiiöstä

Muuttoja yksiiöstä jaettuihin asuntoihin on aineistossa niukalti (opiskelija-asuntojen ja vapaiden markkinoiden vuokra-asuntoihin rajattuna 46 muuttoja) ja syyt ovat moninaisia. Yksiiö on monen tavoitteleva asuntotyyppi, johon hakeudutaan yksin asumisen toivossa. Siksi on ymmärrettävää,

että muuttoja tähän suuntaan on niukalti – saavutetusta asumistasosta ei hevillä luovuta. Yleisimmin mainitut muuttojen syyt ja asunnonvalintaperusteet liittyvät hintaan ja sijaintiin. Opiskelijayksiiöstä muutettiin jaettuun asuntoon yleisimmin sijainnin takia (44 prosenttia) ja vapaiden markkinoiden yksiiöstä hinnan takia (43 prosenttia). Tämä viittaisi, että vapaiden markkinoiden yksiiöiden vuokrataso voi osoittautua liian korkeaksi opiskelijan toimeentulolle. Sen sijaan on huomionarvoista, ettei näitä muuttoja ole koko aineiston tasolla kovinkaan montaa, vain 13 muuttoja. Tämä viittaisi, etteivät opiskelijat ole kovinkaan usein valmiita karsimaan saavutetusta asumistasostaan toimeentulon parantamiseksi.

Yksiiöstä jaettuihin asuntoihin suuntautuneiden muuttojen kirjosta on tunnistettavissa kaksi johdonmukaista, joskaan ei määrällisesti merkittävää profiilia. Kahdeksassa muutoista oli kyse vaihto-opiskelusta. Tämä on kuitenkin vain pieni osa aineiston 74:stä muutosta, joiden syynä on vaihto-opiskelu, mikä ei kuitenkaan tarkoita, että vaihtoon lähdetäisiin yksiiöstä erityisen harvoin. Vaihto-opiskelemaan lähdetään tyypillisimmin jaetuista asunnoista (31 muuttoja) ja toiseksi useimmiten yksiiöstä (24 muuttoja), mutta läheskään aina yksiiöstä vaihtoon muutettaessa ei vain päädytä jaettuun asuntoon. Toisen erottuvan profiilin muodostavat muutot vapaiden markkinoiden yksiiöstä kimppekämppiin opiskelija-asuntoihin tai vapaille markkinoille edullisempien asumiskulujen takia. Vapaiden markkinoiden yksiiöstä kimppekämppiin muutettaessa syynä oli useimmiten muutto edullisempaan asuntoon (63 prosenttia) ja asunnon valintaperusteena, että asunto sopi budjettiin (63 prosenttia). Nämä voi tulkita muutoiksi, joiden ensisijainen tarkoitus on sopeuttaa asumiskulutusta toimeentulon parantamiseksi.

Yksiiöiden välisiä muuttoja oli tarkasteltavien hallintamuotojen osalta 113 kappaletta. Mikä saa muuttamaan yksiiöstä toiseen? Yksiiöiden välisistä muutoista oli tunnistettavissa 4 erilaista profiilia: muutto sopivamman hintaiseen, paikkakunnan vaihto, asumistason parannus ja asumisajan pääty-

minen.

Sopivamman hintaiseen asuntoon hakeutuminen liittyy erityisesti muuttoihin vapailta markkinoilta opiskelija-asuntoihin, missä tämä oli mainittu syyksi 59 prosentissa muuttoja. Vapaiden markkinoiden yksiöiden välisissä muutoissa syy oli mainittu 15 prosentissa muutoista ja opiskelija-asuntojen välisissä kerran, kun taas opiskelija-asunnoista ei muutettu vapaiden markkinoiden yksiöön tällä syyllä kertaakaan. Aineisto vihjaa, että osa hakeutuu vapailta markkinoilta opiskelija-asuntoon taloudellisen pakon edessä, kun taas toiset tarttuvat heille avautuneeseen mahdollisuuteen parantaa toimeentuloa. Kolmannes niistä, jotka muuttivat vapaiden markkinoiden yksiöstä opiskelijayksiöön ja ilmoittivat syyksi hakeutumisen sopivamman hintaiseen asuntoon, oli myös ilmoittanut muuton syyksi, ettei heillä ollut enää varaa edelliseen asuntoonsa. Toisaalta muutama toinen vastaaja oli ilmoittanut asunnon valintaperusteeksi, että oli jonottanut kyseistä tai vastaavaa asuntoa. Tästä voisi tulkita, että jälkimmäiset olivat tarttuneet mahdollisuuteen muuttaa edullisempaan asuntoon, vaikkei se olisikaan ollut taloudellisesti välttämätöntä. Näiden osalta vastaajien määrä on kuitenkin niin pieni, ettei pitkälle vietyjä johtopäätöksiä ole mahdollista tehdä.

38 prosenttia yksiöiden välistä muutoista oli muuttoja paikkakunnalta toiselle. Vastaavasti 23 prosentissa muutoista syyksi oli mainittu muutto opiskelupaikan perässä, yleisimpinä vapaiden markkinoiden yksiöiden välisissä muutoissa (33 prosenttia). Vastaavasti yhdeksässä prosentissa oli mainittu syyksi vaihto-opiskelu ja muutamassa (4 prosenttia) muutto työn perässä. Paikkakuntien välisten muuttojen korkeaa osuutta kaikista yksiöiden välisistä muutoista selittää yksiöissä asumisen houkuttelevuus. Yksiö saattaa olla monelle opiskelijalle tavoiteltu asumisen taso, josta ei hevillä muuteta ilman elämäntilanteesta tai opiskeluista johtuvaa syytä.

Tästä huolimatta yksiöiden välillä muutetaan myös puhtaasti asuinolojen parantamiseksi. Tätä tarkasteltiin laskemalla ne muuttotilanteet, jossa muuton syyksi on mainittu ainoastaan muutto sopivampaan sijaintiin tai

muutto sopivampaan asuntoon tai molemmat näistä. Tällaisia oli 23 prosenttia yksiöiden välisistä muutoista ja yleisintä tämä oli opiskelija-asuntojen välisissä muutoissa (31 prosenttia). Asunnon valintaperusteet näissä muutoissa vahvistavat kuvaa asumistilanteen kohentamisesta: syissä korostuvat asunnon koko ja kunto sekä erilaiset sijainnin ominaisuudet, kuten liikenneyhteydet ja matka opiskelupaikkaan.

Muutto pois halutusta yksiöstä ei välttämättä ole asukkaan valinta. Osa opiskelija-asuntoyhteisöistä on rajoittanut asumisaikaa halutuimmista yksiöissään¹¹. Toisaalta vapailla markkinoiden yksiöön on saatettu tehdä määräaikainen sopimus. Nämä syyt ovat kuitenkin hyvin harvinaisia aineistossa ja esiintyvät vain kymmenessä yksiöiden välisessä muutossa. Tämä voi selittyä monella tekijällä: rajattu asumisaika on käytössä vain osalla opiskelija-asuntoyhteisöistä, moni ei asu opiskelija-asunnossa niin pitkään, että asumisajan rajausta realisoituu ja toisaalta moni vastaajista ei vielä ole ennättänyt asua riittävän pitkään opiskelija-asunnossa, sillä aineisto painottuu alkupään opiskelijoihin. Tästä huolimatta nämä on syytä huomioida omana profiilinaan muuttotilanteita analysoitaessa.

Yksiöistä kaksioihin muutetaan pääasiassa samasta syystä kuin jaetuista asunnoista kaksioihin: muutto yhteen kumppanin kanssa. Tämä on syynä jopa 59 prosentissa muutoista ja yleisin opiskelija-asuntojen välisissä (71 prosenttia) ja vapaiden markkinoiden asuntojen välisissä muutoissa (67 prosenttia). Vain muutoissa vapaiden markkinoiden yksiöstä opiskelijakaksioihin muutto yhteen kumppanin kanssa oli mainittu syyksi alle puolessa (29 prosenttia) muutoista. Jos tätä vertaa asumismuutoihin muuttoa ennen ja jälkeen, yhteen muuttavien osuus on jopa hieman suurempi kuin muuton syissä mainittu. Yhteen muuttamisen lisäksi on mainittu syiksi yhtäältä muuttaminen sopivampaan sijaintiin ja asuntoon, toisaalta myös muutto

11 Esimerkkeinä Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö (2016) ja Aalto-yliopiston ylioppilaskunta (2018b).

opiskelupaikan perässä, määräaikaisen vuokrasopimuksen tai asumisajan päättymistä sekä ettei edelliseen asuntoon enää ollut varaa. Tämä voi viitata erilaisiin yhteen muuttamisen tilanteisiin: yhteen muuttaminen voi olla muuton pääasiallinen motivaattori ja kenties pitkään harkittu askel, toisaalta muutto yhteen voi olla ratkaisukeino muista syistä ilmenneeseen muuttotarpeeseen. Tätä ei kuitenkaan ole mahdollista analysoida syvemmin kerätyn kyselyaineiston perusteella.

Läheskään kaikki muutot yksiöstä kaksioon eivät ole muuttoja yhteen kumppanin kanssa. 34 prosenttia (27 muuttoa) muutoista päätyi siihen, että vastaaja asuu kaksiossa yksin omassa taloudessaan. Miksi opiskelijat päätyvät asumaan yksin kaksiossa? Aineiston perusteella syyt vaikuttavat monenkirjavilta: yhtäältä paremman asumistason tavoittelu, toisaalta ettei muuta ollut saatavissa. Sen sijaan huomionarvoisaa on, että yli puolessa tilanteista, joissa muutettiin vapaiden markkinoiden yksiöistä asumaan yksin opiskelijakaksioon, oli syynä muutto edullisempaan asuntoon. Tarkoittaako tämä, että yksinasuvalle voi olla edullisempaa asua opiskelijakaksiossa kuin vapaiden markkinoiden yksiössä? Näiden muuttotilanteiden pienen määrän takia tämän pohjalta ei ole mahdollista tehdä syvempiä johtopäätöksiä. Mutta mikäli näin on, yleisen asumistuen myötä saattaa jatkossa aiempaa useampi opiskelija päätyä asumaan yksin opiskelijakaksiossa.

Muutot kaksioista

Tarkasteltavien hallintamuotojen osalta aineistossa oli muutettu kaksioista yksiöihin 63 kertaa mutta kaksioista erilaisiin jaettuihin asuntoihin vain 21 kertaa. Yleisimmin mainittu syy muutoille molempien asuntotyyppien muutoille oli ero parisuhteesta (43 prosenttia muutoista). Tämä näkyy myös muuttoihin liittyvissä asumismuodon muutoksissa: 54 prosentissa muutoista siirryttiin puolison kanssa asumasta asumaan yksin tai kimppäkämpässä. Tämä siis tarkoittaa myös, että osassa muutoista muutetaan pois puolison luota ilman, että syyksi on mainittu ero. Minkälaisia muuttoja

nämä ovat? Tällaisia muuttoja oli yhteensä kymmenen ja niissä selittäväenä tekijänä on useimmiten vaihto-opiskelu tai muutto opiskelu- tai työpaikan perässä. Muutaman avovastauksen perusteella syynä oli ollut puolison muutto työ- tai opiskelupaikan perusteella. Nämä muutot ovat hyvä muistutus siitä, ettei yhteen muuttaneen pariskunnan jakautuminen erillisiksi asutokunniksi välttämättä johdu erosta. Yhteinen asutokunta ei ole niin pysyvä sitoumus, etteikö siitä huolimatta voisi tarttua vaihto-, opiskelu- tai työmahdollisuuksiin toisella paikkakunnalla.

Aineistossa oli 121 muuttoa kaksioden välillä, kun hallintamuodot rajattiin opiskelija-asuntoihin ja vapaiden markkinoiden vuokra-asuntoihin. Näistä 42 oli vapaiden markkinoiden kaksioden välillä ja 34 opiskelijakaksioden välillä. Kaksioden väliset muutot vaikuttaisivat liittyvän ensi sijassa asumistilanteen parantamiseen. 83 prosentissa muutoista asumismuoto säilyy muutossa muuttumattomana ja tyypillisin asumismuoto (79 prosenttia) on tällöin asuminen yhdessä puolison kanssa. Vaikka valtaosa muutoista tähtää asumistilanteen parantamiseen tavalla tai toisella, hallintamuotojen välillä on eroja. Muutoissa opiskelijakaksioden välillä, vapaiden markkinoiden kaksioden välillä sekä muutoissa opiskelijakaksioista vapaiden markkinoiden kaksioihin yleisimmin mainitut syyt ovat muutto sopivampaan asuntoon tai sopivampaan sijaintiin. Muutoissa vapaiden markkinoiden kaksioista opiskelijakaksioihin on muista poiketen näitäkin syitä yleisempänä muutto sopivamman hintaiseen asuntoon (79 prosenttia). Vastausten perusteella ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä johtopäätöstä siitä, mikä oli muuton vahvin motivaattori, asunnon tai sijainnin parantaminen vaiko matalampi hinta. Tästä huolimatta voidaan todeta, että kaksioden välisissä muutoissa erottuu kaksi profilia: muutot, joilla tavoitellaan asumisolojen parannusta, ja muutot, joissa tavoitellaan parempien asumisolojen ohella edullisempia asumiskustannuksia.

Muuttotilannetyyppien yhteenveto

Edellä on tarkasteltu muuttotilanteita asuntotyyppien ja hallintamuotojen perusteella ja tunnistettu niiden pohjalta erilaisia erottuvia muuttotilannetyyppejä. Jos näitä tarkastelee kokonaisuutena ja yhdistelee tarvittaessa havaittuja muuton syitä, saadaan 15 erilaista muuttotilannetyyppiä (Taulukko 21). Näillä tyypittelyillä on mahdollista luokitella aineistosta 914 muuttotilannetta, kun aineistossa on yhteensä 1472 tilannetta, joihin luokittelua voisi soveltaa¹². Tunnistetut muuttotilannetyypit eivät muodosta täysin erillisiä joukkoja, vaan 53 muuttotilannetta vastaavat vähintään kahden muuttotilannetyypin kriteeristöä. Yleisimmin päällekkäisyyksiä esiintyy muutoissa yksiöstä yksin kaksioon, mikä leikkaa muuttoja opiskelupaikan perässä (4 päällekkäisyyttä) ja paikkakunnan vaihto töiden perässä kanssa (4 päällekkäisyyttä).

Aineistosta tunnistettujen muuttotilannetyypien perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä opiskelijoiden muutoista ylipäänsä: nyt tunnistetut muuttotilannetyypit muodostavat osan opiskelijoiden tyypillisistä muuttotilanteista. Lista ei kuitenkaan ole kattava. Tarkastelun rajauksista johtuen siitä uupuu joitain sellaisia muuttotilanteita, joita voisi olettaa esiintyvän opiskelijoiden asumishistorioissa. Tarkastelu rajattiin riittävän havaintomäärän saamiseksi opiskelija-asuntoihin ja vapaiden markkinoiden vuokra-asuntoihin. Siksi esimerkiksi muutot omilleen vanhempien luota ja muutot omistusasuntoihin jäivät analysoimatta ja luokittelematta. Toisaalta myös osasta muuttotyyppistä voisi tarkemmassa tarkastelussa olla tunnistettavissa erilaisia alaluokitteluja. Tarkastellut muuttotilanteet käsittävät siis vain osan aineistosta ja lisäksi aineisto ei ole tilastollisesti edustava suhteessa koko opiskelijapopulaatioon. Vaikka tunnistetut muuttotilannetyypit voi yleis-

12 Luokittelua voidaan soveltaa vain muuttotilanteisiin, joista sekä muuttoa edeltänyt että seuraava asumisratkaisu ovat tiedossa. Tämä rajaa muutot ensimmäisiin opiskelunaikaisiin asuntoihin sekä nykyiset ja viimeiset opiskelunaikaiset asunnot tarkastelun ulkopuolelle.

tää koskemaan opiskelijoita laajemminkin, niiden esiintymismäärien perusteella ei voi erittäin karkeita johtopäätöksiä siitä, kuinka yleisiä erilaiset muuttotilanteet ovat opiskelijoilla ylipäänsä.

Jos tunnistetut muuttotilanteet luokittelee Clark & Onaka (1983) mukaisesti sopeuttaviin (*adjustment*), aiheutuviin (*induced*) ja pakottaviin (*forced*) muuttoihin¹³ (taulukko 21), huomataan, että määrällisesti valtaosa luokitelluista muuttotilanteista liittyy opiskelu- ja työtilanteen tai asuntokunnan rakenteen muutoksiin ja vain pieni osa suoranaisesti asumistilanteeseen. Silti ”Halu muuttaa sopivampaan sijaintiin” (945 mainintaa) ja ”Halu muuttaa sopivamaan asuntoon” (776 mainintaa) olivat aineiston toiseksi ja kolmanneksi yleisimmin mainitut muuton syyt. Miksei tämä näy muuttojen luokittelussa? Tämä selittyy sillä, että luokittelussa muuttoa vahvasti selittävät syyt, kuten vaihto-opiskelu tai ero, korostuvat yleisempien mutta vähemmän selitysvoimaisten kustannuksella. On mahdollista, että opiskelijat muuttavat harvoin puhtaasti asuntotilannetta parantaakseen; pikemminkin asuntotilannetta parannetaan muista syistä aiheutuneiden muuttojen yhteydessä. Tämä olisi opiskelijoiden lyhyet asumisajat huomioiden ymmärrettävää: miksi muuttaa erikseen asumistilanteen parantamiseksi, jos muuttoja on muutenkin tiuhaan?

13 Ks. luku 2.2

	Muuttotyyppi	Kuvaus	N	1	2	3	4	5	6
Adjustment	Muutto pois epätyytyttävästä jaetusta asunnosta	Jaettujen asuntojen välisiä muuttoja, joissa syynä oli muutto sopivampaan asuntoon ja muuttoa edeltänyt asumistyytyväisyys on ollut alhainen. Näistä osassa on selittävänä tekijänä voi olla työntävä tekijä, kuten huonot suhteet edelliseen kämppikseen.	11	0,9 %	0,8 %	0,6 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	Muutto yksioästä jaettuun asuntoon hinnan takia	Muutto yksioästä jaettuun asuntoon, jossa syynä on muutto sopivamman hintaiseen asuntoon	18	1,3 %	1,1 %	1,7 %	1,1 %	0,0 %	0,0 %
	Muutot yksioästä yksin kaksioon	Monenkirjavilla syillä tapahtuvia muuttoja, joiden päätteeksi muutetaan yksin kaksioon.	35	2,3 %	3,4 %	0,6 %	3,4 %	2,2 %	0,0 %
	Muutot edullisempaan asuntoon muuttamatta asuntotyyppiä	Muutot, joissa syynä oli muutto edullisempaan asuntoon, mutta asuntotyyppi ei vaihdu. Usein muutto muusta asuntotyyppistä opiskelija-asuntoon. Ei muuta selkeää selittävää muuton syytä.	71	6,4 %	3,7 %	3,4 %	1,1 %	2,2 %	4,3 %
	Asumistason parannus	Muutot, joissa asuntotyyppi ja asumismuoto eivät muutu ja muuton syynä on parempi asunto tai parempi sijainti	28	1,3 %	2,0 %	4,0 %	4,5 %	0,0 %	0,0 %
Induced	Employment (etc.)	Opiskelijapaikkakunnan vaihto	175	13,2 %	9,0 %	14,3 %	11,2 %	6,5 %	17,4 %
		Vaihtoonlähtö	34	1,2 %	2,8 %	4,6 %	2,2 %	6,5 %	4,3 %
		Vaihdosta paluu	13	0,3 %	1,4 %	0,6 %	2,2 %	4,3 %	4,3 %
		Paikkakunnan vaihto töiden takia	54	2,3 %	5,1 %	1,7 %	4,5 %	13,0 %	8,7 %
	Life cycle	Muutot parisuhteessa työn tai (vaihto-)opiskelun perässä	19	1,0 %	1,1 %	1,7 %	1,1 %	2,2 %	4,3 %
		Muutot soluasunnosta kimppakämppään	36	2,7 %	3,4 %	0,6 %	1,1 %	2,2 %	0,0 %
		Muutto asumaan yksin	147	13,2 %	8,2 %	4,0 %	6,7 %	2,2 %	4,3 %
		Muutto yhteen kumppanin kanssa	215	12,7 %	18,4 %	14,3 %	11,2 %	21,7 %	21,7 %
		Ero	96	5,2 %	7,6 %	8,0 %	7,9 %	8,7 %	4,3 %
Forced	Muutto opiskelija-asunnosta rajatun asumisajan takia	Muutto opiskelija-asunnosta, jossa muuton syynä on määräaikaisen vuokrasopimuksen tai rajatun asumisajan päättyminen. Ei huomioida ulkomailla sijaitsevia opiskelija-asuntoja, sillä niissä on oletettavasti kyse vaihto-opiskelun päättymisestä.	16	0,4 %	1,4 %	0,6 %	3,4 %	6,5 %	0,0 %

Taulukko 21 Tunnistetut muuttotilannetyypit

5.2.3 Monisyiset muutot

Seuraavaksi paneudutaan opiskelijoiden muuttojen syihin. Kyselyssä kunkin asumisratkaisun osalta pyydettiin antamaan enintään kolme syytä muutolle. Aineistossa kuvatuille 2923 asumisratkaisulle annettiin yhteensä 5905 syytä, minkä lisäksi oli mahdollisuus täydentää vastausta ”Muu” avovastauksella. Asumisratkaisua kohden annettiin keskimäärin 2,02 muuton syytä. Tämä viittaisi, että opiskelijoilla muuttoon liittyy monesti useampi syy, toisin kuin joissain aiemmissa laajempaa väestöryhmää koskeneissa aineistoissa (vertaa Clark & Osaka, 1983, s. 51). Muuton syiden tarkastelu rajattiin niihin syiden yhdistelmiin, jotka oli mainittu aineistossa vähintään 20 muuttotilanteen kohdalla.

Moni yleisimmistä muuton syiden yhdistelmistä – mukaan lukien kolme kaikkein yleisintä – liittyi muuttoihin opiskelupaikan perässä. Osaan näistä yhdistyi muita asumistilanteen muutoksia, kuten samalla muutto omilleen vanhempien luota tai muutto yhteen kumppanin kanssa. Näistä valtaosalle oli yhteistä, että asunnon valinta tehtiin hyvin käytännönläheisin perustein: sijainti suhteessa opiskelupaikkaan (”lähellä opiskelupaikkaa”), hinta (”Asunto sopi budjettiini”) ja saatavuus (”Asunto oli vapaana oikeaan aikaan”). Niille, jotka muuttivat samalla yhteen kumppanin kanssa, pääsy asumaan haluamiensa ihmisten kanssa oli mainittu usein valintaperusteeksi. Pienessä osassa muutto opiskelupaikan perässä oli myös mahdollisuus muuttaa sopivampaan asuntoon. Silloin asunnon valinnassa painottui sijainnin lisäksi asunnon koko ja kunto.

Vanhempien luota muuttamisen yhteydessä mainittiin useimmiten myös muutto opiskelupaikan perässä (374 muuttoa). Vain 75 muutossa näin ei ollut, mihin voi olla monta selitystä. Itsenäistyminen vanhempien luota on voinut tapahtua selvästi ennen opintojen alkua tai sen jälkeen. Muutto on myös voinut ajoittua opintojen alkuun, mutta mielletty opintojen alusta riippumattomaksi: jos muutto omilleen tarkoittaa muuttoa etäämmäksi opiskelupaikasta kuin lapsuudenkoti, onko kyseessä muutto opiskelupaikan

perässä? Opiskelupaikan perässä tapahtuneiden muuttojen tavoin ensimmäisen itsenäisen asunnon valinta tehdään käytännönläheisin kriteerein: sijainti, saatavuus ja hinta. Huomionarvoista on myöskin, että osa muuttaa suoraan vanhempien luota yhteen kumppanin kanssa. Tällöin asunnon valintaan vaikuttaa ymmärrettävästi ”mahdollisuus asua yhdessä haluamieni ihmisten kanssa” kanssa, mutta mitä tämä käytännössä tarkoittaa? Miten asunnonvalintaan vaikuttaa, että siinä pääsee asumaan haluamiensa ihmisten kanssa, jos joka tapauksessa muuton syynä on muutto yhteen? Aineistosta tämä ei selviä yksiselitteisesti. Vain viidessä näistä muuttotilanteista oli asunnon valintaperusteena ”muutto yhteen kumppanin asuntoon”. Siksi on todennäköistä, että useimmilla valintaperuste ”pääsin asumaan haluamieni ihmisten kanssa” tarkoittaa, että asunto on valittu yhdessä kumppanin kanssa ja että siinä on asunnon ominaisuuksien puolesta mahdollista asua yhdessä.

Jos muuton syynä on mainittu muutto yhteen kumppanin kanssa, ”pääsin asumaan haluamieni ihmisten kanssa” on poikkeuksetta ja ymmärrettävästi yleisin asunnon valintaperuste. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki yhteen muutot ovat samanlaisia. Yleisimpien muuton syiden yhdistelmien joukossa muutto yhteen kumppanin kanssa esiintyi useimmiten yksinään (99 muuttoa), mutta yhdistyi myös muihin elämäntilanteesta johtuviin muuttoihin (esimerkiksi muutto opiskelupaikan perässä, muutto omilleen vanhempien luota tai asumisolojen parantamista kuvaavien syiden (muutto sopivampaan sijaintiin, muutto sopivampaan asuntoon) kanssa. Sama heijastuu myös asunnon valintaperusteissa. Jos muutto yhteen kumppanin kanssa oli samalla muutto omilleen vanhempien luota tai muutto opiskelupaikan perässä, asunnon valinnassa korostuivat hinta, saatavuus sekä sijainti ja liikenneyhteydet suhteessa opiskelupaikkaan. Jos taas muina syinä oli asumistilanteen parantamiseen liittyvät syyt, valintaperusteena korostuivat asunnon koko, kunto ja sijainti. Näissä muutoissa asunnon hinta (”asunto sopi budjettiini”) ei ollut välttämättä ollut lainkaan keskeinen asunnon va-

lintaperuste, vaikka koko aineiston tasolla se oli useimmin mainittu (1240 mainintaa). Tämän pohjalta voisi päätellä, että muutot yhteen kumppanin kanssa jakautuvat ainakin kolmenlaisiin tilanteisiin: niihin, joissa yhteen muuttaminen on keino ratkoa muista osittain muista syistä kumpuavaa muuttotarvetta; niihin, joissa yhteen muuttaminen on muuton pääasiallinen ja kenties ainoa syy; niihin, joissa yhteen muuttaminen on samalla keino parantaa omaa ja yhteistä asumistilannetta. Koska muuttajia on paljon ja rajat häilyviä, näiden eri tyyppien yleisyyttä aineistossa ei pystytty arvioimaan.

Koko aineiston tasolla asunto-olojen parantamiseen liittyviä muuton syitä mainitaan usein. Halu muuttaa sopivampaan sijaintiin on mainittu 945 muutossa, halu muuttaa sopivampaan asuntoon on mainittu 776 kertaa ja halu muuttaa sopivamman hintaiseen asuntoon on mainittu 408 kertaa. Näihin voi myös halutessaan lukea halun asua yksin (mainittu 289 kertaa), jonka voi nähdä liittyvän haluun päästä pois epätydyttävästä yhteisöllisestä asumisratkaisusta – eli parantaa asunto-oloja. Usein nämä on kuitenkin mainittu yhdessä muiden, esimerkiksi elämäntilanteeseen liittyvien muuton syiden kanssa. Muuttoa, joissa syyt liittyivät yksinomaan asumistilanteen parantamiseen, oli aineistossa yhteensä 522 kappaletta. Jos näistä vielä karsii muutot, joissa syynä oli halu asua yksin, jäljelle jää 359 muuttotilannetta. Tästä voi tehdä kaksi johtopäätöstä: kyselyyn vastanneet opiskelijat muuttavat verrattain harvoin puhtaasti asumistilannetta parantaakseen ja toisaalta muutto pois epätydyttävästä yhteisöllisestä asumisratkaisusta on yksi kohtalaisen yleinen asumistilanteen parantamiseen liittyvä muuttotyyppi. Näissä muutoissa asunnon valintaperusteissa luonnollisesti korostuivat asunnon kokoon, sijaintiin ja kuntoon liittyvät tekijät, mutta myös asunnon hinta vaikutti. Nämä havainnot vahvistavat kuvaa siitä, ettei opiskelijoiden muuttokäyttäytymistä juuri ohjaa aktiivinen asumistilanteen optimointi: vain melko harvoin päästään muuttamaan puhtaasti asumistilanteen parantamiseksi ja tällöinkin asunto valitaan usein budjettirajoitteen

puutteissa.

Kaikki muutot eivät johdu omista päätöksistä. Pakottavien muuttotilanteiden taustalla voi olla esimerkiksi vuokrasopimuksen päättymisen tai ero. Kyselyssä listatuista muuton syistä tällaisia ovat ainakin: ero parisuhteesta (126 mainintaa), vuokrasopimuksen irtisanominen vuokranantajan toimesta (43 mainintaa), vuokrasopimuksen purku tai häätö (5 mainintaa), määräaikaisen vuokrasopimuksen tai asumisajan päättymisen (86 mainintaa), ei enää varaa edelliseen asuntoon (78 mainintaa) ja muutto pois remontin alta (59 mainintaa). Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen asukasvalintaoppaassa (2019) muuttotarve paikkakunnalle, josta on saanut työ- tai opiskelupaikan, lasketaan kiireellisimmän asuntotarpeen luokkaan, perheettömät vailla itsenäistä asuntoa lasketaan kiireelliseksi asunnontarpeeksi ja perhepiirin ristiriidoista johtuva muuttotarve, liialliset asumiskustannukset sekä perhettä perustamassa olevat vailla yhtenäistä asuntoa katsotaan asunnon tarpeessa oleviksi. Vaikkeivat nämä vastaakaan Clark & Onakan (1983) pakottavien muuttojen määritelmää, ainakin valtion tukemien asuntojen asukasvalinnassa nämä vertautuvat niihin. Näin ollen osa vanhempien luota omilleen muuttavista, opiskelu- ja työpaikan perässä muuttavista sekä kumppanin kanssa yhteen muuttavista voitaisiin periaatteessa rinnastaa pakottavissa muuttotilanteissa oleviin. Näiden yksityiskohtainen erottelu samaan syyhyn liittyvistä mutta ei-pakottavista muuttotilanteista on kuitenkin mahdotonta. Esimerkiksi milloin muutto opiskelupaikan perässä on välttämätön ja milloin opintoja olisi mahdollista suorittaa aiemmasta kodista käsin? Siksi näitä jälkimmäisiä ei voida tässä yhteydessä tarkastella pakottavina muuttotilanteina.

Yleisimmin mainituissa muuton syiden yhdistelmissä pakottavat muuttotilanteet esiintyvät erillisinä, ilman muita samaan muuttoon liittyviä syitä (ero parisuhteesta, 55 mainintaa, ja määräaikaisen vuokrasopimuksen tai asumisajan päättymisen, 29 mainintaa). Tarkemmassa tarkastelussa käy kuitenkin ilmi, että pakottavat muuton syyt esiintyvät jopa enemmistössä

tapauksia yhdessä muiden syiden kanssa, vaikkei yksikään näistä yhdistelmistä kipuakaan yleisimpien yhdistelmien joukkoon. Osa näistä syiden yhdistelmistä on ilmeisiä, kuten muutto pois remontin alta ja vuokrasopimuksen irtisanominen vuokranantajan toimesta (mainittu yhdessä 10 tapauksessa) tai ”minulla ei ollut varaa edelliseen asuntooni” ja ”halu muuttaa sopivamman hintaiseen asuntoon” (52 mainintaa yhdessä). Mielenkiintoista on, että pakottavat muuttotilanteet mainitaan melko usein yhdessä asumistilanteen parantamiseen viittaavien muuton syiden kanssa. Esimerkiksi 22 tapauksessa erotilanteeseen on liittynyt muutto sopivampaan sijaintiin ja 17 tapauksessa sopivampaan asuntoon. Tämä voisi viitata, että osa opiskelijoista onnistuu pakottavasta muuttotilanteesta huolimatta samalla parantamaan asunto-olojaan. Asunnonvalintaperusteiden tarkastelu ei pääasiassa tue tätä. Näissäkin tilanteissa asunnon valintaperusteissa painottuvat hinta ja saatavuus sekä pienemmissä määrin sijainti. Pakottavien muuttotilanteiden yhteydessä mainitut asunto-olojen parantamiseen viittaavat muuton syyt eivät välttämättä viittaa asumistilanteen parantamiseen sinällään, vaan asumistilanteen sopeuttamiseen suhteessa muuttuneeseen elämäntilanteeseen: esimerkiksi sopivan kokoinen asunto muuttuneelle asutokunnalle tai itselle sopivampi sijainti, kun aikaisempi sijainti on päätetty kompromissina kumppanin kanssa.

Pakottavat muuttotilanteet voivat johtaa akuuttiin asunnontarpeeseen ja siksi näissä tilanteissa olevia priorisoidaan ARAn ohjaamassa asukasvalinnassa asukasvalintaoppaan mukaisesti (2019). Isossa osassa opiskelija-asuntoja on velvoite noudattaa näitä asukasvalintaperiaatteita, mutta miten tämä toteutuu aineiston valossa? Yksiselitteistä arviota on mahdotonta, sillä aineisto ei kerro moniko näissä tilanteissa olleista haki opiskelija-asuntoa; vain hakeneita voi priorisoida asukasvalinnassa. Se, mihin hallintomuotoon pakottavien muuttotilanteiden myötä päädytään, antaa kuitenkin jonkinlaista osviittaa. Erotilanteissa 48 prosentissa, asumisen hinnasta johtuvissa muutoista 54 prosentissa, remontista johtuvissa 59 prosentissa ja hädöistä

tai vuokrasopimuksen purusta johtuvissa muutoista 60 prosentissa päädyttiin asumaan opiskelija-asunnossa. Määräaikaisten vuokrasopimuksen tai asumisajan päättymisestä johtuvissa muutoissa vain 31 prosentissa päädyttiin opiskelija-asuntoon, mutta tätä selittää juuri asumisajan päättyminen: vastaaja ei enää ole oikeutettu opiskelija-asuntoon. Tämä siis viittaisi, että kiireellisessä asunnontarpeessa olevien priorisointi toteutuu melko hyvin.

Edellä on todettu, että opiskelija-asunnot siiloutuvat samojen asumispolkujen varrelle. Päteekö tämä myös pakottavissa muuttotilanteissa, vai pääseekö kiireellisessä asunnontarpeessa opiskelija-asuntoon vaikkei sellaisessa aiemmin ollut asunut? Tätä varten tarkasteltiin niitä pakottavia muuttotilanteita, joita ennen vastaaja ei ollut asunut yhdessäkään opiskelija-asunnossa. Erosta (22 muuttoa 65:stä) ja vuokrasopimuksen irtisanomisesta (11 muuttoa 30:stä) johtuvissa muutoissa noin kolmannes ja asumiskustannuksista johtuvissa (31 muuttoa 61:stä) sekä remonteista johtuvissa (14 muuttoa 24:stä) noin puolet johtivat siihen, että vastaaja muutti ensimmäistä kertaa opiskelija-asuntoon. Määräaikaisten vuokrasopimusten kohdalla osuus oli tätä pienempi (11 muuttoa 48:sta). Tämä osoittaa, että pakottavissa muuttotilanteissa päädytään opiskelija-asuntoihin myös järjestelmän ulkopuolelta. Sen sijaan tarkempia johtopäätöksiä asukasvalinnan toteutumisesta on mahdoton vetää tietämättä, kuinka moni haki näissä tilanteissa opiskelija-asuntoa.

Nämä tarkastelut paljastavat opiskelijoiden asumisessa toistuvia käyttäytymismalleja, mutta ne myös peittävät alleen muuttotilanteiden moninaisuutta. Esimerkiksi sama vaihtoehto muuton syyksi voi tarkoittaa vastaajille eri asiaa tai samat ilmoitetut muuton syiden yhdistelmät voivat liittyä hyvin erilaisiin tilanteisiin. Jos yksittäisen opiskelijan sijaan muuttaa pariskunta tai perhe, kyselyssä ilmoitetut muuton syyt ja asunnon valintaperusteet eivät välttämättä edusta koko asutokuntaa. Tämä jälleen alleviivaa, että vaikka kyselyaineiston perusteella voi tehdä monipuolisia havaintoja, vasta haastattelu mahdollistaa riittävän yksityiskohtaisen paneutumiseen yksittäiseen asumispolkuun ja vastaajan kokemuksiin.

5.3 Kyselyn tulosten yhteenveto

Kyselyaineiston perusteella oli mahdollista tehdä monipuolisia havain-toja opiskelijoiden asumisesta, muutoista sekä asumispoluista. Seuraavaksi kerrataan keskeisimmät havainnot, joita käytetään myös lähtökohtina haas-tatteluaineiston analyysiä varten.

Opiskelijat muuttavat tiheästi, mutta se ei tarkoita, että opiskelijoiden asumispolut olisivat kaoottisia tai että heillä olisi laajalti asumiseen liittyviä ongelmia. Nopea muuttorytmi selittyy pääasiassa nopeasti muuttuvilla elä-mäntilanteilla. Yksittäinen muutos saattaa myös poikia useamman lyhyen asumisjakson, esimerkiksi lyhyitä tilapäisen asumisen jaksoja ennen tai jäl-keen vaihto-opiskelun. Aineisto antaa ylipäänsä opiskelijoiden melko valoi-san kuvan opiskelijoiden asumisesta: vaikka asumispoluilla riittää käänteitä, opiskelijat navigoivat niissä onnistuneesti.

Jaetuissa asunnoissa asumisen keskimääräinen kesto on muita lyhyempi, mikä selittyy osin asumispreferensseillä: osa päätyy yhteisölliseen asumis-muotoon tahtomattaan. Jaetuissa asunoissa kimppa-asukkaat ovat tyyty-väisempiä, kuin ne, jotka kokevat asuvansa soluasunnossa. Tämä liittyynee asukkaiden välisiin suhteisiin erilaisissa jaettujen asuntojen asumismuo-doissa. Korkeampi tyytyväisyys ei välttämättä kuitenkaan johda pidem-pään asumisaikaan, mikä voi johtua nopeasti muuttuvista elämäntilanteista. Jos kimppa-asumisessa on tärkeää juuri kanssakäyminen kämppiksen tai kämppisten kanssa, asumismuodon houkuttelevuus nojaa usean tiheästi muuttuvassa elämäntilanteessa olevan yhteiseloön. Tämä voisi selittää, mik-si tyytyväisetkin kimppa-asujat saattavat muuttaa nopeasti toisaalle.

Vaikka asunto- ja työmarkkinatilanne vaihtelee paikkakunnittain, ai-neiston perusteella se ei näyttäisi juuri heijastuvan opiskelija-asunnossa keskimäärin vietettyyn aikaan. Tämän on mielenkiintoista, koska opiskeli-ja-asunnoista saatava laskennallinen taloudellinen hyöty vaihtelee suures-ti paikkakuntien välillä, mutta suurempi hyöty ei vaikuttaisi johtavan pi-dempiin asumisaikoihin opiskelija-asunnoissa. Tätä voi selittää moni tekijä.

Yhtäältä opiskelija ei välttämättä ole asumistaan taloudellisesti optimoivia *homo economicus*, vaan asumisella reagoidaan elämäntilanteiden muutoksiin pikemminkin kuin taloudellisiin kannusteisiin. Toisaalta tämä koskee vain yksittäisiä opiskelija-asuntoja, joten muutot opiskelija-asuntojen välillä voi-vat yhdistää taloudellisen hyödyn ja elämäntilanteeseen sopeutuvan asumi-sen.

Opiskelija-asunnot kerääntyvät samojen asumispolkujen varrelle: opis-kelija-asuntoon päätyvät selvästi todennäköisemmin ne, joilla on aiempaa-kin kokemusta opiskelija-asunnossa asumisesta. Tätä voivat osaltaan selit-tää opiskelija-asuntoyhteisöjen asukasvalintakäytännöt, jotka helpottavat muuttoa asunnosta toiseen opiskelija-asuntojärjestelmän sisällä. Tästä huo-limatta pakottavissa muuttotilanteissa päädytään kohtalaisen usein opiske-lija-asuntoon. Aineiston perusteella ei kuitenkaan voi tehdä pitkälle vietyjä johtopäätöksiä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen asukasvalintaoh-jeistuksen toteutumisesta opiskelija-asunnoissa, sillä aineistosta ei käy ilmi, minkä muuttotilanteiden yhteydessä opiskelija-asuntoa ylipäänsä haettiin.

Enemmistö opiskelijoiden muutoista näyttäisi aineistojen perusteella liittyvän elämäntilanteisiin: asuntokuntien muutokset, muutot opiskelu- ja työpaikan perässä sekä vaihto-opiskelu. Puhtaasti asumistilanteen paran-tamiseksi tehtyjä muuttoa on niukemmin. Tämä on ymmärrettävää. Kun muuttotahti on muutenkin nopea, ei välttämättä muuteta erikseen asumis-tilanteen parantamiseksi, vaan parannetaan asumistilannetta muiden muut-tojen yhteydessä. Tämä vahvistaa kuvaa siitä, etteivät opiskelijat useimmiten aktiivisesti optimoi asumistaan, vaan pikemminkin sopeutuvat muuttuviin elämäntilanteisiinsa ja tarttuvat kulloinkin vastaan tuleviin mahdollisuuksii-n.

Aineiston perusteella opiskelijoiden muuton syyt eivät ole yksiulottei-sia, vaan moneen muuttotilanteeseen liittyy useampi selittävä tekijä. Tästä syystä lähtökohtaisesti samanlaiseen muuttotilanteeseen, kuten vaikkapa muuttoon yhteen kumppanin kanssa, voi esiintyä useita erilaisia profile-

ja: muutto yhteen kumppanin kanssa asumisen ongelman ratkaisemiseksi, muutto yhteen puhtaasti yhteen muuttamisen takia tai yhteen muuttaminen keinona samalla parantaa asunto-oloja.

Haastatteluiden
tulokset

6 Haastatteluiden tulokset

Tässä luvussa esitellään haastatteluaineiston tulokset. Ensiksi käsitellään kahta läpileikkaavaa teemaa, asumispolkujen suunnitelmallisuutta sekä kodin kokemusta. Sen jälkeen paneudutaan kahdesta näkökulmasta yksilöllisiä asumispolkuja yhdistäviin tekijöihin: minkälaiset ilmiöt ja asumiskäyttäytymisen strategiat toistuvat tietyissä opiskelunaikaisissa elämäntilanteissa ja toisaalta mitkä tekijät yhdistävät laajemmin asumispolkuja ”asumisen moottoriteiksi”?

6.1 Suunnitelmallisuutta vai sattumia?

Ford, Rugg ja Burrows (2002, s. 2463) tunnistivat suunnitelmallisuuden asteen yhdeksi määritteleväksi tekijäksi sille, minkälaiseksi nuoren itsenäistymisen polku muodostuu. Tämän diplomityön kyselyaineisto luo opiskelijoiden asumispoluista nopealiikkeisen kuvan, jossa tiheä muuttotahti selittyy kuitenkin enemmän elämäntilanteen sekä työ- ja opiskelutilanteen muutoksilla kuin asumiseen liittyvillä ongelmilla. Nopea muuttorytmi ei kuitenkaan automaattisesti poissulje asumisen suunnitelmallisuutta. Siksi haastatteluissa selvitettiin, miten opiskelijat suunnittelivat asumistaan asumispolkunsu varrella ja missä määrin ne olivat sattuman sanelemia.

Nopeasti muuttuvissa asumispoluissa suunnitelmallisuuden horisontti voi olla lyhyt. Esimerkiksi pitkään suunniteltu muutto yhteen kumppanin kanssa johti lopulta vain vuoden kestävään asumisratkaisuun, kun kumpikin lähti vaihto-opiskeluihin, jotka olivat alustavissa suunnitelmissa mutta vailla tarkkaa ajankohtaa jo asuntoa etsittäessä:

”Me ei siin vaihees [kun olimme muuttamassa yhteen] puhuttu tarkemmin. Molemmat oli ehkä puhunu et haluu lähteä vaih-

toon mut ajankohdasta ei sen enempää ollu keskusteltu siinä vaiheessa, kun me muutettiin. Mut me kumminkin tiedettiin sillon kun me lähdettiin loppukeväästä-kesällä ettiin seuraavalle lukuvuodelle asuntoo, et me ei seuraavan lukuvuoden aikana lähdetä minnekään ja sitten yleensä kun on vuoden vuokrasopimus niin me tiedettiin et se on nyt ainakin se. Sithän aika nopeesti tuli seuraava syksy, kun oli vuoden siel asunu mutta, sillonhan molemmat oli opiskellu jo aika pitkälle.”

Aiemmat kokemukset vaikuttavat siihen, miten suunnitteluhorisontin kesto koetaan. Nopeiden elämän- ja asumistilanteen muutosten jälkeen vuodenkin päähän ulottuva suunnitelma voi tuntua rauhoittavalta:

”-- kun on ollu niin pirstaleista niin, jotenkin ihan mentaalises-tikin se et tietää et me ollaan täs vuoden päivät on tosi kiva.”

Vaihto-opinnot, opiskelujaksot toisella paikkakunnalla, tilapäiset asumisjärjestelyt sekä määräaikaiset vuokrasopimukset tarkoittavat, että opiskelijoilla voi olla tiedossa asumisratkaisunsa päättymispäivä. Tämä voi helpottaa suunnittelua, kun tietää, mihin mennessä seuraava asunto on löydettävä. Määräaikainen asumisratkaisu ja sen tiedossa oleva päättymispäivä voivat myös auttaa sietämään epätyytyttäviksi koettuja asumisratkaisuja:

”Siihen on valmistautunu koko sen opiskeluajan ja tienny et se tulee ja, loppujen lopuks se oli se oli helpompaa kuin mitä aiemmat, vanhemmat opiskelijat oli pelotellu. Sinne mentiin töihin tai opiskelemaan”

Nopeat elämän- ja asumistilanteen muutokset tarkoittavat myös, että asumisen suunnittelu saattaa ulottua yksittäistä muuttoa pidemmälle. Haas-

tatteluissa tällaisia tilanteita tuli esiin etenkin vaihtoon lähtemisen sekä yhteen muuttamisen kohdalla. Vaihtoon lähtö on iso taloudellinen mullistus ja voi olla vaikea sovittaa yhteen aikataulullisesti aiempien asumisratkaisujen kanssa. Haastatteluissa kävi ilmi, että sitä ennen saatetaan esimerkiksi luopua aiemmasta asunnosta ja asua tilapäisesti vanhempien luona joko asu-
mismenoissa säästämisen vuoksi tai aikataulujen vuoksi. Yhdessä asuvalle pariskunnalle toisen osapuolen lähtö vaihto-opintoihin on molemmille mullistus, johon voidaan varautua yhdessä. Muutto edullisempaan asuntoon voi mahdollistaa, että kotimaahan jäävän tulot riittävät kattamaan vuokramenot, eikä vaihto edellytä luopumista yhteisestä kodista:

”sillon syksyllä, kun olin tullu takasin, tiedettiin et mä meen tammikuus Ruotsiin vaihtoon. Sit piti miettiä uudestaan kun ties et siel Ruotsissa kuitenkin hintataso on sen verran korkea et mul ei oo varaa maksaa kahteen paikkaan vuokraa, et miten me tehään sen kanssa. Kun se asunto ei kuitenkaan ollu sellanen et hän vois ottaa siihen mitään kämppeistä eikä varmaan halunnukaan, niin sit me päädyttiin sellaseen et me otettiin pienempi asunto. Sen vuokra on joku ehkä 550 ja se oli yksiö missä oli keittiö kuitenkin erikseen, sellanen vanha kivitalo. Sen vuokrataso on semmonen et se asunto on riittävän iso et me voidaan asuu siellä kahestaan, mut on kuitenkin riittävän edullinen jotta hän voi maksaa yksin sen vuokran sillon kun mä oon Ruotsis vaihdossa.”

Muutto yhteen on iso askel, jota ennen saatetaan haluta kokemuksia itsenäisestä asumisesta. Siksi tuleva yhteenmuutto saattaa olla harkinnassa jo siinä vaiheessa, kun muutetaan vanhempien luota omilleen tai asumaan jätystä asunnosta yksinään.

”Mä olin ennen vuodenvaihdetta ruvennu seurusteleen ja sitten, sit oli joku semmonen et jos me vaikka muutetaan yhteen joskus niin en halua muuttaa suoraan kotoa jonkun kanssa. Niin sit halus asuu yksin”

”Olin alkanu seurustelemaan ja se oli vakavaa, ja sit, mä tiesin et Vaasan keikka on tulossa. Jos haluaa niin sinne on pakko lähteä. Ajattelin taas järkevästi että jos mä haluan joskus asua yksin, niin se on nyt. Vaasas otetaan sit vaan ihan minkä vaan asunnon, koska sinne mennään opiskelemaan, siellä sikana töitä, ei oo väliä et missä nukkuu. Kun tiesi et se asunto tulee olemaan mitä vaan kun saa, niin sit halus ottaa semmose, taas itsenäistysjakson: se ainut kerta jolloin tulen asumaan täysin yksin, että on sitten oma keittiö ja omat kaikki.”

Yksinasumisen kokeilu ennen yhteen muuttamista viittaa myös siihen, että muutto yhteen kumppanin kanssa nähdään lähtökohtaisesti pysyvänä muutoksena, josta ei enää ole paluuta yksinasumiseen. Tämä heijastelee käsitystä asumisurasta: muutto yhteen on pysyvä askel, jonka jälkeen asumisen valinnat tehdään pariskuntana. Kuitenkin kyselyaineistossa ero parisuhteesta oli mainittu syyksi 126 muutossa. Haastattelu- ja kyselyaineisto molemmat osoittavat, että yhteinen asuntokunta välttämättä ole pysyvä, vaikka parisuhde säilyisikin. Yhdessä asumisesta ja parisuhteesta huolimatta saatetaan tilapäisesti muuttaa erilleen esimerkiksi vaihto-opiskelun tai työmahdollisuuksien perässä. Mielikuva lineaarisesta asumisurasta siis vaikuttaa taustalla, vaikka asumispolut olisivatkin todellisuudessa monimutkaisempia. Tämä on myös inhimillisesti ymmärrettävää: harva ajattelee eroa yhteenmuuton hetkellä.

Useamman asumisratkaisun ylittävä suunnitelmallisuus on mielenkiintoista myös muuttotutkimuksen näkökulmasta. Moni muuttoja käsittelevä

tutkimus aina Rossista (1955) Clark & Onakaan (1983) ja Wongiin (2002, s. 224) keskittyy yksittäisten muuttotilanteiden ja asuntovalintojen mallintamiseen ja selittämiseen. Miten tällaiset mallit soveltuvat tilanteisiin, jossa muutto ei olekaan siirtymä kahden pysyväksi aiotun asumisratkaisun välillä, vaan navigointia usean väliaikaisen ratkaisun keskellä? Siksi asumiskäytäytyminen tulisikin nähdä Hasun (2017, s. 144-145) tapaan jatkuvana prosessina peräkkäisten valintatilanteiden sarjan sijaan. Havainnot viittaavat, että erityisiin elämäntilanteisiin, kuten opiskeluaikaan, kohdistuva lisätutkimus voisi auttaa syventämään kuvaamme asumisen valinnoista ja muuttotilanteista.

Suunnitelmallisuus ei vielä takaa, että tehdyt suunnitelmat toteutuvat. Haastatteluissa ilmeni monta tilannetta, joissa tehdyt suunnitelmat muuttuivat olosuhteiden myötä. Suunnitelmat palata vaihdon jälkeen samaan asuntoon kumppanin kanssa voivat peruuntua eron takia. Työmahdollisuudet saattavat johtaa siihen, että pitkäaikaiseksi suunniteltu asumisratkaisu jääkin muutaman kuukauden mittaiseksi tai työpaikka toisella paikkakunnalla tai ulkomailla saattaa lykätä suunniteltua paluuta yhteen. Haastatteluissa positiiviset yllätykset, kuten työmahdollisuuksiin tai tarjottuihin asuntoihin liittyvät sattumat korostuivat negatiivisten yllätysten sijaan. Tämä vastaa kuvaa, joka saatiin kyselyaineiston tiheiden muuttorytmien analyysistä: opiskelijoiden asupoluissa on monia käännteitä, mutta enemmistö selittyy elämäntilanteiden muutoksilla ja etenkin sillä, että opiskelijat tarttuvat hanaakasti eteen tuleviin työ- ja opiskelumahdollisuuksiin ja sopeuttavat asumispolkujaan niihin.

Eteen tuleviin mahdollisuuksiin tarttuminen ei rajaudu vain työ- ja opiskelumahdollisuuksiin. Haastatteluissa kävi ilmi lukuisia muuttotilanteita, joissa haastateltavalle oli tarjottu asuntoa tuttavapiiristä. Näissä oli tyypillistä, että muuttotarve oli tunnistettu, esimerkiksi koettu puute asunnossa tai edessä häämöttävä elämäntilanteeseen liittyvä muuttotarve, mutta tarjottu asunto sinetöi muuttopäätöksen. Tämä vastaa Wongin (2002, s. 224) mallin-

tamaa kaksivaiheista muuttopäätösprosessia: muuttokynnys on ylittynyt ja asunnonvalintaprosessi siten käynnistynyt, mutta ratkeaa pikaisesti tarjolle tulleen asunnon myötä. Siinä mielessä haastateltaville tarjotut asunnot ovat tavallaan suunnitelmallisuuden ja sattuman yhdistelmiä. Mahdollinen muuttotarpeen tunnistaminen on saattanut olla pitkäkestoinen prosessi, joka kuitenkin realisoituu muutoksi sattuman kautta.

"Se tais olla seuraavan vuoden lokakuussa kun muutettiin isompaan. Siin rupes tuntuun et tarvii lisää tilaa, et se oli kuitenkin aika pieni kahelle. Mun poikaystävä oli farmaseuttina ja sitten se, apteekkari omisti useempii et se oli tavallaan työsuhdeasunto Viikissä. Se tuli viel silleen et me oltiin vasta ruvettu pohtimaan sitä. Ei oltu etitty siis mitään vielä ja, sit se jotenkin vaan tuli. Mä en muista tuliks hälle viesti vai oliko se puhunu siitä työpäikällä. mut oltiin kesälomalla matkalla ja sit sielt tuli viesti, että Viikis ois tämmönen. St me mentiin sitä ja sit me oltiin vaan, että ihan joo otetaan tää. Se oli makee: sillon suht uus talo ja, lasitettu parveke ja sauna, ja sit kuitenkin halpa siihen nähden et se oli työsuhde."

Haastateltaville tarjotut asunnot ovat kotimainen esimerkki ilmiöstä, jonka Hochstenbach ja Boterman (2015, s. 271-272) tunnistivat nuorten asemassa Amsterdamin asuntomarkkinoilla: kun taloudellinen pääoma on useimmilla nuorilla niukkaa, sosiaalinen pääoma vaikuttaa nuorten mahdollisuuksiin asuntomarkkinoilla. Haastateltaville tarjotut asunnot löytyivät usein verkostojen kuten vanhempien, näiden työkaverien, perhetuttujen tai muiden tuttavien kautta. Niihin liittyi myös monessa tapauksessa etuja, kuten asunnon tasoon nähden edullinen vuokra. Toisin sanoen riittävän laajojen, vauraiden ja opiskelupaikkakunnalla sijaitsevien sosiaalisten verkostojen kautta voi päästä käsiksi piilevään asuntotarjontaan muita parem-

milla ehdoilla. Hochstenbach & Botermanin (2015, s. 272-273) johtopäätös oli, että sosiaalisen pääoman vaikutus voi toisintaa eriarvoistavia rakenteita. Samaan johtopäätökseen voisi myös tulla haastateltaville tarjottujen asunton suhteen. Vaikka tällaisia muuttotilanteita esiintyi useilla haastateltavilla, kyselyaineisto viittaisi, ettei ilmiö kuitenkaan ole erityisen laaja: ”asuntoa tarjottiin minulle” mainittiin asunnonvalintaperusteena 6,3 prosentissa muuttotilanteita.

Haastatteluissa ilmeni myös negatiivisia ennalta suunnittelemattomia tekijöitä, kuten kimppa-asuntohuijaus vaihdon yhteydessä sekä erotilanteita. Sosiaalisten verkostojen sekä vanhempien tuki korostui myös näiden ratkaisemissa. Kimppakämpähuijauksen kohteeksi joutunut löysi tilalle tutultaan vapautuvan asunnon. Erotilanteissa mahdollisuus palata vanhempien toimi turvaverkkona, jos sopivaa asuntoa ei muuten löytynyt riittävän nopeasti. Vanhempien tuki tunnistettiin myös yhdeksi nuorten itsenäistymisen polkuihin vaikuttavaksi tekijäksi Ford, Rugg & Burrowsin brittinuoria koskeneessa tutkimuksessa (2002, s. 2463). Tässä yhteydessä vanhempien tuki tarkoitti toisaalta taloudellista tukea, mutta myös mahdollisuutta palata vanhempien luo ongelmatilanteissa. Mahdollisuus ei kuitenkaan ole itsesäänselvyys, vaan edellyttää hyviä välejä vanhempiin ja että vanhempien koti on sijainniltaan ja asuntotyyppiltään sellainen, johon muutto on mahdollinen. Jo tieto, että vanhempien luo on tarvittaessa mahdollista palata, voi lievittää epävarmuuden kokemusta, vaikkei tarve realisoituisikaan.

”-- mul oli tietyllä lailla turvallinen et mun isä asui siellä ja heillä oli vierashuone niin mä tiesin et mä pystyn asumaan siellä. Ehkä tän seurauksena kun mä tiesin et mä haluan kämpän lähelä koulua niin mä en itse asias edes hakenu yksityiseltä.”

Tiheästi muuttuvat asumisen tarpeet ja ratkaisut sekä niiden heikko ennustettavuus voisivat synnyttää epävarmuuden kokemusta. Tämä ei sil-

ti juurikaan korostunut haastatteluissa. Yhtäältä tämä voi johtua siitä, että opiskelijoiden muuttuvat elämäntilanteen opettavat sietämään epävarmuutta – kyllä kaikki viime kädessä järjestyy. Toisaalta tuntemukset asu- mispolun varrelta eivät välttämättä tule todenmukaisena ilmi jälkikäteisissä haastattelutilanteissa. Haastatteluissa käsitellään osin vuosien takaisia tilanteita, joista jokainen on viime kädessä ratkennut tavalla tai toisella. Siksi ne voivat jälkikäteisessä haastattelussa näyttäytyä vähemmän epävarmoilta kuin tapahtumahetkellä koettuina.

Haastattelut loivat opiskelijoiden asuntopoluista kuvan, jossa opiskelijat navigoivat enemmän tai vähemmän suunnitelmallisesti läpi nopeasti muuttuvien elämäntilanteiden. Osa asumisratkaisuihin on suunnitelmallisesti tilapäisiä, kun taas osa pitkäaikaisiksi suunnitelluistakin päättyy lyhyeen. Tutkimuskirjallisuudessa (muun muassa Kenyon, 1999, s. 87, 89-90 ja Després, 1991, s. 98) ajallinen ulottuvuus ja pysyvyys on tunnistettu tekijöiksi, jotka vaikuttavat kodin kokemukseen. Miten koti koetaan opiskelijoiden toisinaan hektisillä asumispoluilla? Seuraavaksi paneudutaan haastateltavien kokemukseen kodista.

6.2 Koteja vai kämppiä?

Kodin kokemusta selvitettiin haastateltavilta kysymällä kodin rakentamisesta sekä siitä, missä he kokivat kodin olevan. Kodin kokemukset jaettiin liitetyt mielikuvat nousivat myös esiin kysyttäessä, miten haastateltavat näkevät tulevan asumisensa. Haastatteluissa kodin kokemusta selvitettiin ensisijaisesti asumisen näkökulmasta: mikä koetaan kodiksi ja miten kodin kokemus syntyy, ei mikä on kodin merkitys suhteessa muuhun elämään.

Thomsenin (2007, s. 593) havaintojen mukaan opiskelijat pääasiassa kokivat väliaikaiset opiskelija-asuntonsa koteinaan ja näkivät vaivaa kodikkouden eteen. Tämän työn haastatteluissa ilmeni myös Thomsenin havaintojen vastakohta: asunto oli kodin sijaan suunnitelmallisesti kämpä. Tämä ilmeni esimerkiksi niin, ettei tietoisesti haluttu varustaa kotia välttämättömyksiä

enempää tai koettiin kodikkuuden rakentaminen turhaksi – olihan kyseessä vain väliaikainen koti.

"-- mä koin sen kalliiksi siirtää omia tavaroita [kotipaikka-kunnalta] tänne. Ja sit kun siellä oli niin leveä sänky ja kaikkee muutakin, niin siinä vaiheessa mä en vielä halunnu niitä siirtää, koska tähän oli ensimmäinen väliaikainen koti."

Ilmiö korostui ensimmäisten asuntojen kohdalla ja siksi hämärsi kodin kokemusta itsenäisen asumisen alkumetreillä. Silti, vaikka asettumisen ja kodikkuuden eteen ei haluttu nähdä vaivaa, oma itsenäinen koti syrjäytti pian lapsuudenkodin kotina – vaikka sitä kutsuisikin ensi sijassa kämpäksi.

*"K: Miten ton ekan oman kämpän kohal niin missä sul oli sillon koti?
V: No kyl se varmaan siinä, en tiedä kauan siinä kesti mutta että kyl se sit jossain vaiheessa oli se. Se oli solukämpä et ei se nyt ihan alkuun ensimmäisen kuukauden aikana ehkä, tai siinä ensimmäisen parin viikon aikana ainakaan ollu se. Sillon tuli käytyä vielä, [kotipaikkakunta] kotona käymässä mutta, kyl oma elämä tuli sinne niin sit se oli koti, vaikka en mä sitä kodiksi kutsunu. Mä kutsuin sitä varmaan aina kämpäksi tai joksikin koska jotenkin oli aatellu, et koti on isompi"*

Edellä oleva lainaus toistaa Kenyonin (1999, s. 85-86, 94-95) havaintoa brittiläisten opiskelijoiden kodin kokemuksesta: vanhempien kodin ja oman itsenäisen kodin rinnalla esiintyy kolmas kodin käsite, kodin ideaali. Kenyon päätteli, että moninainen kodin käsite on indikaattori opiskelusta siirtymävaiheena elämänvaiheiden ja identiteettien välillä, mutta ulotti tämän välivaiheen päättymisen opintojen jälkeiseen aikaan. Suomalaisten

opiskelijoiden haastatteluissa välivaihe korostui opintojen aikaisen asumispolun alkuvaiheilla. Briteistä poiketen opiskeluiden aikaisista asunnoista muovautui koteja ja niiden myös kodikkuuteen panostettiin, mikä vastaa Thomsenin (2007, s. 593) havaintoja norjalaisista opiskelijoista. Tämä voisi viitata, että Norjassa ja Suomessa opiskelijoille ennättää kehittyä identiteetti itsenäisinä kotitalouksina jo opintojen aikana, kun taas briteissä välivaihe ulottuu opintojen yli.

Tämä "suunnitelmallisesti kämpä" -ilmiö yhdistyi haastatteluissa kahteen tekijään: väliaikaiseen asumiseen sekä hektiseen elämäntilanteeseen. Opiskelu on monelle hektinen elämänvaihe, johon kuuluu opintojen lisäksi mahdollisesti työpaikka, aktiivinen sosiaalinen elämä ja opiskelijajärjestötoiminta. Jos viettää valtaosan ajastaan asunnon ulkopuolella, ei välttämättä koe tarpeelliseksi panostaa sen kodikkuuteen. Sen sijaan tärkeitä ovat asumisen hinta ja arjen kannalta käytännöllinen sijainti. Tällainen elämäntilanne on pohjana Nenonen & Hartikainen (2017, s. 21) tunnistamalle Nukkuma-paikka-asujan asumispreferenssiprofilille.

"-- se oli opiskelijaelämän suhteen tosi aktiivista aikaa -- niin sitten en mä käyny siel kämpässä hirveesti muuta kun nukkumassa ja pyörähtämässä. Siellä ei tullu tehtyä oikein mitään niin sit tärkeintä oli sijainti ja halpa vuokra, siinä vaiheessa."

Tiedossa oleva muuttopäivä vaikutti haastatteluiden perusteella haluun panostaa asuntoonsa. Opiskelijat saattavat suunnitella asumistaan useamman askelman eteenpäin. Tällaisessa tilanteessa kaikissa asuntoon tehtävissä panostuksissa on otettava myös tuleva muutto huomioon.

"-- ei viettäny siellä hirveesti aikaa ja sit alko tietääkin jo et lähtee kohta vaihtoon. Sitten oli filis että tää on taas tällanen opiskelijakämpä et ei tänne viitti nyt mitään hirveesti hom-

mailla ainakaan. Jos ostaa hirveen kalliilla jotain hienoa niin sitten ei tiedä et mahtuiks se seuraavaan kämppään kätevästi.”

Väliaikaisuuden kokemus voi ilmetä myös ilman tiedossa olevaa asumisen päättymispäivää. Nopeassa elämänmuutoksessa, kuten erotilanteessa, tehty valinta ei välttämättä tunnu pysyvältä. Tämä selittää kyselyaineiston pohjalta tehtyä havaintoa siitä, että erotilanne voi poikia useamman muuton. Ensiksi muutetaan nopeasti saatavaan väliaikaiseen ratkaisuun, josta hakeudutaan pitkäaikaiseen ratkaisuun, kun elämäntilanne tasaantuu.

”K: Mikä teki et se on ajatuksena väliaikainen et oliko se saanti-prosessi et sä saat sen nopeesti vai?

V: No ehkä just se ero siin taustalla teki siitä semmosen, että ei tää nyt minkään loppuelämän kämpppä oo.

K: Joo, miten tuo vaikutti siihen miten sä asetut sinne?

V: No en mä sinnekään mitenkään erityisesti mitään uutta tavaraa hankkinu tai muuta”

Väliaikaisuus ei automaattisesti poissulje kodin kokemusta. Pidemmän erossa vietetyn jakson tai nopeiden muuttojen jälkeen saattaa kaivata kotia, vaikka se olisikin väliaikainen. Silloin kodin kokemusta synnytetään käytettävissä olevilla keinoilla, esimerkiksi kalustetussa asunnossa irtaimistolla. Saman havaitsi Kenyon (1999, s. 92): kun kalustetun asunnon sisustusmahdollisuudet ovat rajallisia, oma tavarat ja väliaikaiset sisustusratkaisut kuten julisteet ovat tärkeitä kodikkuuden synnyttämisessä.

”-- koska me oltiin oltu niin pitkään nytten eri paikoissa ulkomailla ja ihan erossakin ja muuta niin, koki halus vähän semmosta omaa paikkaa. Poikaystävä sano et miksi sä tuot tänne näin paljon kaikkea omaa tavaraa, niin mulle se oli enemmän

et haluu et tuntuu omalta kodilta. Vaik se oli lyhytaikainen ratkasu, niin kun tavarat on siin lähellä äidin luona et pystyi sit ottaan vähän sellasta, kumminkin kaikki sil tavalla, lakanat ja pyyhkeet ja muut tämmöset, irtain kumminkin sitten omaa.”

Haastatteluiden perusteella kodin rakentaminen näyttäytyi yhtä lailla tietoiselta valinnalta kuin se, ettei asuntoon halunnut panostaa. Aktiivinen kodin rakentaminen liittyi esimerkiksi muuttoon kumppanin kanssa yhtiön tai toisaalta siihen, että väliaikaisratkaisuista on päädytty pysyvämpään asuntoon.

”-- sitten oli se ajatus myöskin siitä että täst tulee sitten se koti, et sit kun ne aikasemmat oli ollu kuitenkin sellasii vähän väliaikaisratkasui sit kumminkin”

Kodin luominen on tietoinen prosessi, mutta miten kodin kokemus synnytetään? Sisustamisen ja tavaroiden merkitys korostui haastatteluissa, kaikkea pienten muistoesineiden ja kunnianhimoisen sisustamisen väliltä. Esineiden ja sisustuksen merkitys kodin kokemuksessa on ymmärrettävä. Sisustaminen on *oman asumuksen muokkausta* (Després, 1991, s. 98) ja se luo aktiivisesti merkityksiä ympäristöön: juuri tuon sohvan *me* valitsimme. Vastaavasti muokkausmahdollisuuden puute loi väliaikaisuuden kokemuksen, kun ympäristöön ei ole mahdollista jättää omaa jälkeä.

Merkityksellisyys on kodin elementti (Kenyon, 1999, s. 86-87), joka rakentuu ajan ja kokemusten myötä. Opiskelijoiden nopeakäänteisillä asumispoluilla paikkaan liittyviä merkityksiä ei välttämättä ennäätä syntyä, joten ne on tuotava mukana. Siksi erilaiset merkitykselliset esineet, kuten muistoesineet ja lapsuudenkodin ”perintökalleudet” voivat toimia kodin merkkeinä, jotka joko tuodaan kotiin tai jätetään muuttamatta kämppään.

"-- oli ajatus et tässä ollaan pitkään ja nähtiin vaivaa siihen. Etittiin kivaa asuntoa ja sinne sit jo toi enemmänkin sieltä [paikkakunta] vanhempien kodista mukaan semmosii henkilökohtasii muistoesineit ja semmosii. Se ajatus oli et tässä ollaan pidempään ja tää on se koti sitten."

"Mä tuon perintökalleudet sitten sinne oikeeseen kotiin."

Lapsuudenkodin kokemukset vaikuttivat kodin kokemukseen muutenkin kuin esineistön kautta. Koti on vapaa-ajan alusta ja paikka vahvistaa suhteita ystävien ja sukulaisten kanssa (Després, 1991, s. 98). Lapsuudenkodista opitut tavat ohjaavat sitä, miten kodissa olemme ja mitä kaikkea oletamme kodin mahdollistavan. Mahdollisuus toteuttaa näitä tapoja omassa itsenäisessä kodissa voi vahvistaa kodin kokemusta.

"Mä tykkään Pohjanmaalla et vaikka ei mulla oo mitenkään valtavan suuri suku niin suurin osa mun serkuista asuu siellä jossain lähistöllä. Siellä on aina kokoonnuttu jokaisen synttäreille ja kokoonnuttu jokaisen valmistujaisiin ja rippijuhliin. Siel on saanu semmosen, et kaikki juhlat on yhteisiä niin sit täällä sen hakee niist ystävistä et saa jakaa kaikkee, et tentti on ohi, jes, tehdään avokadopastaa, jes."

Kenyon (1999, s. 87) ja Després (1991, s. 98) määrittivät suhteen perheeseen ja läheisiin yhdeksi kodin ulottuvuudeksi. Ystävien kutsumista lukuun ottamatta tämä ei kuitenkaan ilmennyt haastatteluissa, vaikka kodin rakentaminen liittyi useasti esimerkiksi muuttoihin kumppanin kanssa. Tämä puute selittyy erilaisilla näkökulmilla. Läheiset voivat olla tärkeä osa kodin kokemusta, vaikka eivät olisikaan keino kodin rakentamiseksi; kotia rakennetaan yhdessä läheisten kanssa, ei heidän avullaan.

Koti ei rajaudu asunnon ulkoseiniin. Turvallinen naapurusto on yksi Kenyonin (1999, s. 87) tunnistama kodin piirre. Hasun (2017, s. 34, 142-143) käyttämä termi *laajennettu koti* liittyy kodin kokemuksen asuntoa laajempaan elinympäristöön. Haastatteluista kävi ilmi, että turvaton tai epämiellyttävä lähiympäristö, kuten häiriköivä naapuri, voi viedä kodin kokemuksen ja negatiivinen kokemus voi heijastua pitkälle tuleviin asumisratkaisuihin. Després (1991, s. 97-98) määrittelee turvallisuuden kodin piirteeksi. Kun turvallisuuden kokemus kerran järkkyy, sen merkitys voi korostua myöhemmissä valinnoissa. Silti haastatteluissa asuinalueen merkitystä käsiteltiin useimmiten arjen helppouden, esimerkiksi matka-aikojen kautta. Asuinalueen muut piirteet nousivat vahvimmin esille vasta tulevasta asumisesta kysyttäessä. Tällöin kodin kokemukseen heijastuivat asuinympäristön luonne, kuten kaupunkimaisuus ja vehreys sekä positiiviset ja negatiiviset mielikuvat yksittäisistä asuinalueista.

"K: Mitä sulla on pitkäaikasempii asumisen toiveita et miten sä haluaisit asua?"

V: Mä haluaisin asua maalla, metsässä, että kissat voi kulkea vapaana ja että voi olla eläimiä ja, että koira voi haukkua."

Nythän meillä ei oo siis eläimiä koska hän on allerginen, niin [pitää] voida olla semmonen, että on ulkona, joo."

Ylipäänsä tulevan asumisen mielikuvissa nousi esiin Kenyonin (1999, s. 85-86, 94-95) tunnistama kolmas koti, mielikuvien koti. Tämä saattoi olla kaukana nykyisestä asuntotilanteesta ja lähitulevaisuuden mahdollisuuksista, kuten omakotitalo maalla, tai näköpiirissä oleva seuraava askel, kuten omistusasunto kerrostalosta kaupungissa. Haastateltavat myös kuvasivat näitä eri tasoja: sama haastateltava, joka oli kuukauden päästä allekirjoittamassa kerrostalokaksion kauppakirjat, aprikoi pidempiaikaisemmissa suunnitelmissa pienemmän keskusta-asunnon ja isomman etäämmällä sijaitse-

van asunnon välillä, sitten kun joskus on puoliso ja perhe. Tämä viittaisi, ettei Kenyonin (1999, s. 85-86, 94-95) tunnistamissa kolmansissa mielikuvien kodeissa suinkaan ole kyse Tuckerin (1994, s. 184) saavuttamattomasta *ideaalisesta kodista*. Kun opiskeluiden aikainen mielikuvien kolmas koti lähenee täyttymistä, *ideaalinen koti* on edelleen askeleen edellä ja osa vielä toteutumaton tavoiteltavaa elämäntilannetta.

Vaikka pääosa haastatelluista asui vuokralla, asunnon omistaminen koettiin kodin piirteeksi. Myös Després (1991, s. 99) tunnistaa omistamisen yhdeksi kodin ulottuvuudeksi, mutta tämä ei tarkoita, että asunnon omistaminen olisi ehto kodin kokemukselle. Omistaminen näyttäytyikin haastatteluissa tulevan asumisen tavoitetilana, vaikka nykyinen vuokra-asunto koettaisiin kodiksi. Ensi sijassa omistusasumista perustellaan taloudellisilla tekijöillä, mutta siihen liitetään myös muita kodin kokemusta vahvistavia tekijöitä, kuten pysyvyyttä sekä vapautta muokata asumistaan. Tämä rinnastuu Jørgensenin (2016, s. 110-111) havaintoon, että omistusasunnon hankinnassa on talouden ohella kyse tunteista.

Kenyoninin (1999, s. 87) soveltamassa viitekehyksessä koti käsitetään yhden kotitalouden asumukseksi (*home is a single household dwelling*), vaikka tutkimuksessa haastatellut opiskelijat asuivat jaetuissa opiskelija-asunnoissa. Tämä selittyy sillä, että kodin määrittäminen yhden kotitalouden asumukseksi koskee nimenomaan opiskelijoiden mielikuvien kolmatta kotia, ei tutkimuksessa (ibid.) haastateltujen nykytilannetta. Moni opiskelija kuitenkin asuu jaetuissa asunnoissa, eikä suomalaisten opiskelijoiden haastatteluissa asunnon jakaminen estänyt kodin kokemusta. Miten siis jaetusta asunnosta tulee koti?

"onhan se sillain et jos se oma kädenjälki et kaikki on itse suunniteltu ja itse mietitty niin siihen sit, suhtautuu enemmän kotina. Asunto tuntuu omalta. Mä oon ollu alusta asti itse luomassa, niin se on ehkä tuntunu enemmän, just se Herttoniemen, kun me

ollaan yhdessä mietitty miltä tääl kodissa näyttää. Jossain kohtaa [osoite] kun mä olin ollu siellä se pisimpään asunu tyyppi, niin sit pysty jotenkin ite enemmän vaikuttaan siihen et minkälaiset verhot meil on täs asunnossa tai et minkälaiselta koti näyttää niin sit se tuntuu jotenkin enemmän siltä et pystyy vaikuttaan. Tää mun nykyinen kimppakämpä on mun kämppiksen äidin omistama ja hän on asunu siin ite aika pitkään. Mul on tietty semmonen, et mä oon osittain vieraana täs kodissa, kuitenkin, koska se on jonkun muun. Siel näkyy ne muiden ihmisten kerrokset, siin sisustuksessa ja siin asunnossa enemmän kuin mun omat. Vaiks mä koen et mä voin olla siellä ja sanoa, että en pidä tästä matosta, vaihdetaan se, mut silti siinä on semmonen jotenkin, eri tyyppinen."

Jaetuissa kodeissa kodin kokemukseen vaikuttavat samat piirteet kuin muussakin asumisessa: pysyvyys ja mahdollisuus vaikuttaa omaan asuin-ympäristöön. Kun asuntoa jakaa useampi kotitalous, asuntokunnan jäsenten sosiaaliset suhteet vaikuttavat yhteisen kodin muodostumiseen. Asunnosta voi olla helpompi rakentaa koti, jos on myös ollut valitsemassa asuinkumppaneitaan tai jos asuinkumppaneihin on läheiset välit. Tämä on haaste opiskelija-asunnoissa, joissa asuinkumppanin valintaan ei tyypillisesti ole mahdollista vaikuttaa tai vaikutusmahdollisuudet ovat rajallisia.

Asuntokunnan sosiaaliset suhteet heijastuvat kodin rajoihin: onko koti vain oma huone vai koko asunto yhteistiloineen. Kun asukkaat vaihtuvat, kaikilla asunto jakavilla ei ole välttämättä yhtenevä käsitys kodin rajoista. Tämä voi heijastua siihen, miten eri tiloja koetaan hyväksyttäväksi käyttää: saako keittiöön jättää tiskejä tai missä kengät riisutaan.

"Mä en oo mitenkään sottanen ihminen, mut mulla saattaa jäädä tiskei silleen, et mä saatan pinota niit pidemmän aikaa

ennen kun mä tiskaan ne. Mä en oo sellain ihminen joka joka kerran jälkeen välttämättä tiskaa niitä. Kerran just tän uuden kämppiksen kans oli silleen et mul oli tullu vähän enemmän tiskii mut ne oli ihan siistissä pinossa siinä tiskipöydällä. Sit se oli vaan yhtenä päivänä tiskannu ne, ja mä jotenkin koin sen jotenkin tosi loukkaavana tai sellasena et mun rajoja on rikottu”

”mekin puhuttiin [toisen kämppäkaverin nimi] kaa siitä et miten kämppiksellä oli tapana et se aina laitto kengät jalkaan omassa huoneessaan ja sit se käveli ulkokengät päällä siinä meijän käytävällä minkä varres oli keittiö ja minkä päädyks oli kylpyhuone ja toises pääs oli ulko-ovi. Tavallaan ne aamutoimet sit se kopsutteli kengät jalassa ja meitä jotenkin kumppaakin ärsytti se tosi paljon”

Aina jaetun asunnon muokkaaminen omaksi ei ole mahdollista. Muuttaminen kämppäkaveriksi toisen valmiiksi kalustettuun ja varustettuun asuntoon voi tarkoittaa, ettei ole mahdollisuutta muokata yhteistiloja oman näköisiksi. Tällöin joutuu sopeutumaan kämppiksen tavaroihin ja valmiiksi muodostuneisiin tapoihin. Haastatteluiden perusteella tämä voi johtaa vieraskoreuden kokemukseen. Toisaalta kodin kokemukseen liittyy myös ajallinen ulottuvuus (Kenyon 1999, s. 87, 89-90). Vaikka fyysistä ympäristöä ei voisi muokata, ajan kanssa tuttuun ympäristöön kotiutuu.

”K: Niin oot sä tuonu sinne sitten jotain juttuja? Sanoit et pääosin sisustus ei oo muuttunu mut et onks jotain juttuja mitkä tekee siitä kämpästä vähemmän vieraan?
V: Ei ehkä mitään fyysistä, ehkä se on vaan se et sit ku on ollu siellä sen verran pitkään”

Haastatteluiden perusteella yhteisöllisen asumisen kokemukset voivat myös muokata suhdetta asuntoon ja kotiin. Jos useampi koti on ollut jaetussa asunnossa, jossa sisustuksesta on päätetty ja kalustusta hankittu yhdessä, kodin merkitystä ei välttämättä sido niin vahvasti irtaimistoon. Jos on jakanut kodin vaihtuvien kämppisten kanssa, yksityisyyden kynnys kodin kokemuksessa voi laskea. Tämä viittaisi, että viime kädessä kodin kokemus on suhteellinen ja muotoutuu asumiskokemusten myötä.

6.3 Asumisen strategiat elämäntilanteissa

Opiskelupolun varrelle kuuluu usein käännteentekeviä elämänmuutoksia, jotka heijastuvat myös asumiseen. Clapham (2005, s. 32) kutsuu opiskelupolun käännekohtia risteyksiksi (*junction*). Seuraavaksi tarkastellaan haastatteluiden ja kyselyaineiston perusteella kolmea tällaista: itsenäistymistä vanhempien luota, asuntokuntien muutoksia sekä vaihto-opiskelua. Nämä kolme ovat valikoituneet sen perusteella, että ne vaikuttavat aineiston perusteella merkittävästi asumispolkujen kannalta ja että niistä on riittävästi materiaalia kysely- ja haastatteluaineistoissa. Esimerkiksi opiskelupaikan vaihtaminen ilmeni kyselyaineistossa vain välillisesti ja haastatteluaineistossa niitä oli niukasti, joten näihin liittyviä asumisen strategioita ei tarkasteltu. Useampi haastatelluista oli joko valmistunut tai valmistuminen häämötti aivan lähitulevaisuudessa. Se ei haastatteluiden perusteella vaikuttanut olevan erityisen merkittävä hetki asumispolun kannalta, joten sitäkään ei tässä käsitelty erikseen.

Kunkin käännteentekevän elämänmuutoksen osalta tarkastellaan, minkälaiset asumisen strategiat toistuvat opiskelijoilla näissä tilanteissa. Asumisen strategialla tarkoitetaan tässä yhteydessä yhden tai useamman asumisratkaisun jatkumoa, joissa samanlainen asumiskäyttäytyminen toistuu eri yksilöiden asumispoluissa. Jos asumisen strategia ulottuu useamman asumisratkaisun ylitse, kunkin valinnan ei tarvitse olla samasta puusta veistetty vaan oleellista on, että asumisratkaisujen sarjassa on piirteitä, jotka toistuvat eri

yksilöiden poluissa. Siksi esimerkiksi erosta johtuvaa pikaista pakkomuuttoa voi seurata asumistilanteen parantamiseen tähtäävä muutto, ja nämä muodostavat eri yksilöiden asumispoluilla erotilanteissa toistuvan asumisen strategian.

Itsenäistymistä, eroja tai vaihto-opiskelujaksoa ei siis käsitellä asumisen strategioina, vaan on tarkoitus tarkastella, minkälaisia toistuvia piirteitä – asumisen strategioita – näissä käännekohtissa ilmenee.

6.3.1 Itsenäistyminen vanhempien kodista

Suomessa nuoret muuttavat vanhempien kodista verrattain nuorina ja yleisimmin vanhempien luota muutetaan 18-20 -vuotiaina (Kilpeläinen et al. 2015, s. 16). Kyselyaineiston perusteella monella tämä ajoittuu juuri opintojen alkuun tai edeltää sitä. Vain seitsemällä prosentilla vastaajista ensimmäinen opintojen aikainen asunto oli vanhempien tai sukulaisten luona. Toisaalta enemmistö lapsuudenkodista muuttaneista oli ennättänyt asua

Ensimmäisen asunnon asumismuoto	N	Prosenttia vastaajista	Asunut asunnossa yli 1kk ennen opintojen alkua	Asumisajan mediaani ennen opintojen alkua
Yksin omassa taloudessani tai soluasunnossa	798	55 %	157	1,0
kimppakämpässä	240	16 %	50	1,0
Puolison kanssa (avo- tai avioliitossa / rekisteröidyssä parisuhteessa)	284	19 %	124	2,0
Yksin lapsen / lasten kanssa	8	1 %	7	32,0
Puolison ja lapsen / lasten kanssa	15	1 %	10	25,5
Vanhempieni tai sukulaisteni luona	95	7 %	57	155,0
Asunnoton	2	0 %	0	1,0
Muu	16	1 %	5	1,0

Taulukko 22 Ensimmäisen opiskelunaikaisen asunnon asumismuoto ja asumisen kesto ennen opintojen alkua

nykyisessä asunnossaan vain lyhyesti ennen opintojen alkua. Poikkeuksen tähän muodostivat ainoastaan perheelliset opiskelijat. Vanhempien luona asuvistakin selvä enemmistö muutti pois vanhempien luota vuoden sisällä. Nämä viittaisivat, että useimmilla opiskelijoilla itsenäistyminen lapsuudenkodista liittyy nimenomaan opintojen alkuun tai tapahtuu sitä ennen.

Haastateltavista enemmistöllä muutto vanhempien luota ajoittui juuri opintojen alun tienoille. Näistä vain osalla opiskelu edellytti muuttoa toiselle paikkakunnalle, eli omilleen muutolle ei kaikkien osalta ollut pakottavaa syytä. Mikä sitten selittää vahvaa yhteyttä opintojen alun ja omilleen muuton välillä? Haastattelussa ilmeni myös käytännön syitä – siskon kanssa jaettu huone ei sovi opiskelevalle – mutta vahvin selittävä tekijä vaikuttaisi olevan kulttuuri: niin vain kuuluu tehdä.

”No siinä oli ehkä just sellanen itsenäistymisen halu. Must tuntu että, niin kauan kun oli lukiossa vaik mä tein lukion neljäs vuodessa, et mä olin sinänsä ikään kun vuoden vanhempi kun monet jotka lukiosta valmistuu, niin kuitenkin on se ajatus et lukiolaisena on ikään kun vielä lapsi ja on ihan normaalii asuu kotona. Kun mä olin kuitenkin vuotta vanhempi kun monet muut ku valmistu et mul oli jo suurin osa ystävistä alottanu opiskelut vuoden aikasemmin. Monet siinä vaihees just muuttanu omilleen, ja sitten mulla vielä ei ollu omaa huonetta edes, että ei ollu omaa tilaa niin siin just tuli itsenäistyminen. Tälleen symbolisesti samaan aikaan kun alotin opiskelut”

Tämä vastaa niin Aassve et al. (2013) kuin Claphamin (2005, s.186) havaintoja itsenäistymisen odotuksista: itsenäistymiseen liittyy vahvoja sosiaalisia normeja, jotka synnyttävät maittain vaihtelevan odotusiän omilleen muuttamiselle. Haastatteluiden ja kyselyaineiston perusteella vaikuttaisi, että Suomessa tämä odotusikä ajoittuu opintojen alkuun. Toisaalta Suo-

messa opintojen aloitusikä vaihtelee, eivätkä kaikki uudet opiskelijat ole suinkaan samassa elämäntilanteessa. Missä vaiheessa muutetaan omilleen, jos toisen asteen päättymisen ja korkea-asteen opintojen väliin jää useampi välivuosi? Haastatteluaineiston perusteella tähän ei löydy suoraa vastausta, mutta voi olla, että itsenäistyminen liittyy pikemminkin toisen asteen päättymiseen kuin korkea-asteen aloittamiseen. Tämä selittäisi myöskin, miksi verrattain moni on muuttanut omilleen jo ennen opintojen alkua.

Vahvasta varhaisen itsenäistymisen kulttuurista ja vanhempien luona asuvien korkeakouluopiskelijoiden pienestä osuudesta huolimatta haastattaviin oli valikoitunut kaksi, jotka olivat asuneet noin kaksi ensimmäistä opiskeluvuottaan vanhempien luona. Vanhempien luona asumista selittivät käytännön tekijät: vanhempien luona on halpa asua ja opintoihin keskittyminen on helpompaa lapsuudenkodin palveluiden äärellä, toisaalta oman asunnon löytäminen ei välttämättä onnistu kasvukeskusten kireillä asuntomarkkinoilla. Edellytyksenä kotona asumiselle on myös, että vanhempien koti sijaitsee opiskelupaikan lähetyvillä ja että kotona on riittävästi tilaa ja yksityisyyttä. Silti näissäkin haastatteluissa kävi ilmi, ettei pitkittynyttä vanhempien luona asumista pidetty normaalina.

"Se vaan tuntu siltä et mä olin sit jo kolmannen vuoden opiskeli ja tuntu vähän nololta että on kotona, ja osittain ehkä just se että äiti-tytär suhde ei kehittynyt sellaseks kahden aikuisen väliseks suhteeks vaan se oli edelleen vähän sellasta että lapsi asuu kotona"

Kyselyissä muuttotilanteet väijäämättä pelkistyvät hetkessä tapahtuviksi siirtymiksi kahden asuinpaikan välillä. Toki itse muutto oli tyypillisesti tällainen haastatteluidenkin perusteella – uuteen asuntoon jäädään saman tien asumaan muuttokuorman kanssa – mutta se ei anna koko kuvaa itsenäistymisen prosessista. Haastatteluissa kävi ilmi, että itsenäistyminen voi olla

asteittainen prosessi, joka alkaa ennen muuttoa ja jatkuu sen jälkeen. Myös Clapham (2005, s. 193) toteaa itsenäistymisen olevan asteittainen prosessi, joka alkaa jo, kun lapset alkavat asteittain hallita ympäristöään kodin sisällä ja voi jatkua yli erinäisten tilapäisten kodin ulkopuolella asuttujen jaksojen yli (ibid.).

Lapsuudenkodin tilarakenne ja sen tarjoama yksityisyys vaikuttaa itsenäistymisen mahdollisuuksiin. Yhdellä haastateltavalla oli lapsuudenkodissa käytännössä omalla sisäänkäynnillä varustettu yksiö, vaikka siitä olikin pääsy yhteisiin tiloihin. Asteittainen itsenäistyminen voi myös ilmetä monipaikkaisena asumisena. Varusmiespalvelusta ja välivuoden ulkomaanjaksoja ei välttämättä vielä koeta muutoksi pois vanhempien luota, mutta ne madaltavat myöhemmän muuton kynnyistä. Eroperheissä asuminen on jo voinut jakautua kummankin vanhemman ja mahdollisen kumppanin kodin välille, jolloin muutto omilleen tuokin asumiseen kaivattua vakautta.

"Must tuntu jollain tavalla et mulla oli murrosiässä kolme kotia et oli poikaystävän, äidin ja isän luona, ja sen takii se olikin vähän se pois muuttaminen, sen takia et sais sen oman paikan, et sielt voi sit käydä äidin luona ja voi käydä isän luona rauhassa mut on se oma paikka."

Haastattelut osoittavat, että vanhempien kotiin tukeudutaan myös poismuuton jälkeen: vierailut viikonloppuisin, saunavuorot ja alkuvaiheessa mahdollisesti pyykkien pesu. Jos opiskelut ovat edellyttäneet muuttoa pois aiemmalta kotipaikkakunnalta, vanhempien koti voi toimia sitenä sinne sekä yöpaikkana, kun tapaa paikkakunnalla asuvia ystäviä. Vanhempien koti voi toimia varastona huonekaluille ja tavaroille vaihdon aikana, se voi toimia virallisena osoitteena epätyypillisten asumisjaksojen – kuten epävirallinen asuminen toisen luona – aikana ja viime kädessä sinne voi palata, jos muuta asumisratkaisua ei löydy. Hasu (2017, s. 84) käyttää termiä *asuntoport-*

folio kuvaamaan yksilön asumisen paikkoja ja korostaakseen asumisen kokemuksellisuutta ja monipaikkaisuutta. Haastatteluiden perusteella vaikuttaa, että vanhempien koti voi säilyä osana opiskelijoiden asuntoportfoliota pitkään varsinaisen poismuuton jälkeen.

Ford, Rugg ja Burrows (2002, s. 2465) tunnistivat useat suunnitelmalliset paluut vanhempien luo yhdeksi brittiläisen opiskelija-asuntopolun (*student pathway*) tyyppipiirteeksi. Niin kyselyaineisto kuin haastattelutkin osoittavat, että näin ei ole Suomessa: muutto omilleen on lähtökohtaisesti pysyvä. Tästä huolimatta vanhempien luo palataan, mutta lähinnä poikkeus- ja ongelmatilanteissa. Jos omillaan asumisen jälkeen palaa kotiin, suhde vanhempiin on voinut muuttua – tai sitten ei. Yhtäältä voi kokea itsensä vieraaksi toisten nurkissa, toisaalta voi ärsyttää, jos kokee suhteessa tapahtuneet muutokset mitätöidyiksi. Tämä korostaa, että itsenäistyminen vanhempien kodista ei liity vain asuntoon, vaan on asteittainen sosiaalinen prosessi, jossa suhde vanhempiin määritellään uudelleen. Paluu asumaan vanhempien luo tekee tätä sosiaalista prosessia näkyväksi arjessa.

"K: Oliko joku eri tavalla sen jälkeen kun olit viettäny vuoden pois?

V: Ei. Kaikki jatkuu ennallaan aina kun kotiin menee, ja sehän on se suurin ärsytys että, kaikki jatkuu ennallaan. Ei enää mutta varsinkin alkuaikoina niin, hetken sitä yritti sopeutua, kaikki yritti sopeutua siihen että taas joku, toi on kotona mut kaikki palas raiteilleen.

K: Sanoit et se on tavallaan suuri ärsytys että kaikki jatkuu ennallaan niin?

V: No totta kai kun just tulee kaupungista ja on muuttunu kamalasti ja on oppinu kamalasti ja mukamas on todella fiksu opiskelija ja, kuvittelee itse kasvaneensa ja kypsyneensä ja eihän sitä oo."

"--sitten kun mä opiskelin siellä Turussa ja vaan punkkasin sillon tällön äidin luona, niin se suhtautuminenhan oli siis täysin erilaista, et mä olin aikuisena ihmisenä toisen aikuisen asunnossa ja sitten mä yritin olla aiheuttamatta liikaa vaivaa hänelle."

Muutto omilleen edellyttää asuntoa, mutta missä vaiheessa asuntoa aletaan etsiä? Haastatteluiden perusteella asumista saatetaan pohtia jo opiskelupaikkaa haettaessa. Mielikuvat paikkakuntien asuntotilanteesta ja mahdollisuudet asunnonsaantiin voivat vaikuttaa jopa opiskelupaikan valintaan. Vaikutus voi olla hyvin konkreettinen, esimerkiksi tieto paikkakunnalta tarjolla olevasta asunnosta saattaa suoraan ohjata päätöksentekoa. Vaikutus voi myös olla epäsuora, jolloin esimerkiksi asunnonsaantimahdollisuudet ovat yksi tekijä eri vaihtoehtoja punnittaessa.

Kyselyaineiston perusteella moni päätyy vanhempien luota opiskelija-asuntoon, mutta tähän vaikuttaa myös, että opiskelija-asunoissa asuvat ovat vastaajien joukossa yliedustettuina. Silti opiskelija-asuntoon hakeutuminen edellyttää, että asunnonetsijällä on tieto tästä vaihtoehdosta. Haastattelut valottivat opiskelijoiden asunnonetsintää ja tiedonhankintaa. Haastateltavat olivat saaneet tietoa asuntovaihtoehtoista aiemmin opiskelemaan hakeutuneilta ystäviltä, vanhempien sisarusten asumisratkaisuihin sekä vanhemmilta ja näiden verkostoista. Clapham (2005, s. 194) on todennut, että nuoret muodostavat kuvan tavoiteltavasta asumisesta vanhemmiltaan ja mediasta omaksutuista käsityksistä omien lapsuudenkodissa saatujen asumiskokemusten ohella. Sama vaikuttaisi pätevän myös tietoon asumisen vaihtoehtoista, joskin näiden rinnalla tulisi huomioida vertaisverkostojen vaikutus.

"K: Niin, mitä kautta sä sit tiesit Hoasista?

V: No se oli varmaan siinä vaiheessa viimeistään tullu tietoon kun vuotta aikasemmin omat samaan aikaan lukiossa olleet

kaverit valmistu ja alko hakeen niit kämppiä niin sillonhan kaikki sit totta kai puhu Hoasista ja, et mistä oli saanu ja mistä oli hakenu.”

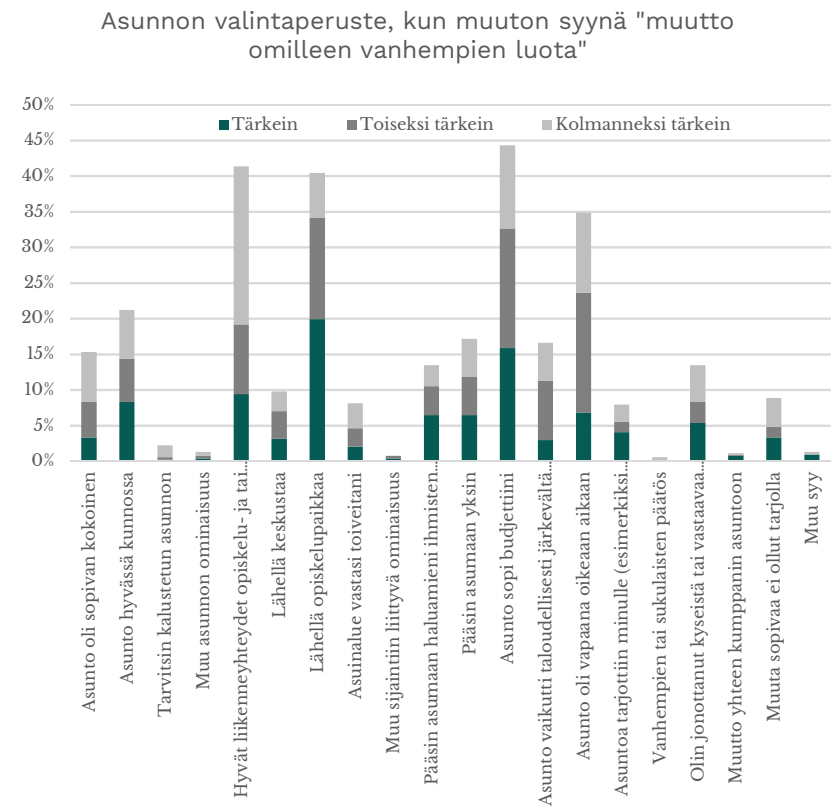
Haastattelut osoittavat, että vanhemmat vaikuttavat asumisvalintoihin – sekä suoraan että välillisesti. Esimerkiksi vanhemmat voivat yrittää vaikuttaa jopa opiskelupaikan valintaan tarjoamalla omistamaansa asuntoa. Toisaalta vanhempien vahvat näkemykset eivät välttämättä vaikuta tilanteessa, jossa lapsuudenkodista muuttava nuori itsenäistyy.

”Mun isällä on muutamii sijoitusasuntoi Turussa ja hän sitten ilmotti, mä en muista, kuinka vanha mä olisin ollu, ehkä 16-17, varmaan 17 siin joskus lukiossa, että pieni porkkana jos jäisit Turkuun opiskelemaan niin olis sitten asunto, ja mä aattelin et juu käy ja se et mä olin muutenkin jäämässä mutta eihän sitä isälle tarvi kertoo”

*”No se oli 11 hengen solu. Mä muistan kun me mentiin sinne iskän kanssa muutettiin ja iskä oli aivan järkyttynyt – --
K: Joo, miten sul vaikutti se kun sun faija oli järkyttynyt? Miten se vaikutti sun mielialaan kun muutat sinne?
V: No, totta kai mua nyt jännitti kokonaisuudessaan se uus paikkakunta ja muuta mutta ei mua se asunto mitenkään siin erityisesti jännittänyt, et ehkä naureskelin ennemminkin sitä iskän, semmosta”*

Kyselyaineiston perusteella (kuvaaja 5) ensimmäisen itsenäisen asunnon valinnassa korostuvat käytännön tekijät: sijainti suhteessa opiskelupaikkaan, liikenneyhteydet, budjettirajoitteet ja saatavuus. Sama heijastui haastatte- luissa. Haastateltavat eivät juurikaan kuvanneet prosessia asuntojen laa-

dullisiin tekijöihin, kuten kokoon, asuntotyyppiin ja kuntoon, perustuvana valintatilanteena, vaan asunnon etsimisenä – otetaan mitä saadaan. Laadul- lisista tekijöistä ainoastaan sijainti korostui. Tämä voi selittyä budjettirajoit- teiden ja saatavuuden ohella ensiasunnon etsijöiden kokemattomuudella. Ilman itsenäisen asumisen kokemuksia ei ole omakohtaista kokemusmaail- maa, jota vasten peilaisi erilaisten asuntojen ominaisuuksia suhteessa omiin toiveisiin ja tarpeisiin. Saavutettavuus ja etäisyys ovat sen sijaan helposti ar- vioitavissa kartasta katsomalla.

Kuvaaja 5 Asunnon valintaperusteet, kun "muuton syynä muutto omilleen vanhempien luota"

Hasu (2017, s. 151-158) tunnisti asumisvalintojen perusteella kolme asumiskäyttäytymisen strategiaa: optimoinnin, tyytymisen ja sopeutumisen strategiat. Haastateltavien kuvaukset vertautuvat näistä sopeutumisen strategiaan. Siinä korostuvat usko tulevaisuuteen ja aktiivinen toiminta omien mahdollisuuksien rajoissa. Ensimmäistä kotiaan etsivällä valintakriteeristö ei välttämättä ole kovin laaja; tärkeintä on löytää asunto. Kun ensimmäinen asunto löytyy ja siihen sopeudutaan, asumiskokemukset synnyttävät tuleviin asumispäätöksiin heijastuvia kriteereitä. Ensiaskelmat itsenäisellä asumispolulla voivat ohjata valintoja pitkälle tulevaisuuteen.

6.3.2 Muuttuvat asutokunnat

Perinteinen kuva opiskelijoiden asumisurasta on asteittainen siirtymä lapsuudenkodista itsenäiseksi kotitaloudeksi ja edelleen oman perheen muodostaminen. Opiskeluiden aikana asutokunnat ja ruokakunnat voivat muuttua monesti. 16 prosentissa kyselyaineiston muutoista syyksi oli mainittu muutto yhteen kumppanin kanssa ja neljässä prosentissa ero parisuhteesta. Kyselyaineisto myös viittasi, että on kolmenlaisia yhteen muuttamisen tilanteita. Haastattelut tukivat ja syvensivät kuvaa erilaisista yhteen muuttamisen tilanteista. Muutto saattoi olla pitkään suunniteltu prosessi, käytännöllinen järkiratkaisu tai siihen saatettiin päätyä pakosta tai sattumalta.

Läheskään kaikkia yhteenmuuttoja ei edellä pitkäjänteinen suunnittelu. Yhteen muuttaminen voi olla ratkaisu jommankumman asumisen ongelmiin esimerkiksi, jos asunto on irtisanottu tai vaihto-opintojen jälkeen asuntoa ei meinaa löytyä. Tällöin muutto seurustelukumppanin luo voi olla ainoa ratkaisu. Sattumalta tai pakon edessä tapahtuvassa yhteen muutossa on riskinsä. Sen myötä yhteen muuttaminen saattaa toteutua varhaisemmassa seurustelun vaiheessa, kuin olisi halunnut. Toisaalta muutto toisen nurkkiin, voi aiheuttaa tyytymättömyyttä, kun asumisratkaisua ei ole itse ollut valitsemassa, se ei välttämättä vastaa omia toiveita eikä välttämättä koe,

että sitä on mahdollista muuttaa. Tämä vertautuu Hasun (2017, s. 153-155) nimeämään tyytymisen strategiaan, jossa joudutaan tyytymään epätyytyttävään ratkaisuun rajallisten vaihtoehtojen takia.

"Mulla oli vaan murto-osa mun tavaroista. Vaikka ne ei ollu mitään sisustustavaroita niin oli ne kuitenkin, mun tavarat ei ollu siellä, ja sitten, mä koin et mul ei ehkä ollu ihan hirveesti sanavaltaa siihen heijän miesmäiseen siisteyksäsitykseen. -- Enkä mä jaksanu myöskään ruveta sinne siivoojaks. Mä vaan tyydyin siihen, ja mut totta kai omas kodissa mä tekisin noit päätöksiä itse myöskin. En mä myöskään ehkä ois valinnu sitä poikaystävän kaverii kämpäkaverikseni."

Yhteen muuttaminen voi olla käytännöllinen ja taloudellinen ratkaisu, vaikkei mikään asumisen ongelma sitä varsinaisesti edellyttäisikään. Erilään asuminen on kalliimpaa. Kaksi erillistä asuntoa samasta kaupungista tyypillisesti kustantaa enemmän kuin yksi yhteinen. Varsinaista yhteen muuttoon on voinut edeltää jakso monipaikkaista elämää, jossa asutaan vuoroin kumppanin luona. Tällöin muutto yhteen yksinkertaistaa arkea ja säästää kustannuksissa. Taloudellisesti rationaalisia perusteluita yhteen muuttamiselle ilmeni haastatteluissa sekä suunnitelmallisissa että olosuhteiden pakosta toteutuneissa yhteenmuutoissa. Muutto yhteen on yhtäältä askel eteenpäin parisuhteessa ja sitoutumisen merkki mutta toisaalta myös rationaalinen päätös.

"No varmaan se oli se takia et mä muistaakseni ehkä nukuin kaks yötä yksin siel mun asunnossa et joko hän oli mun luona tai mä olin sen luona. Rupes tuntuun vähän turhalta maksaa kahta vuokraa, kun kuitenkin oltiin yhdessä koko ajan, niin se varmaan oli se päällimmäisin. Tai no tietenkin sen jälkeen että haluttiin

muuttaa yhteen, niin sitten sen jälkeen se syy.”

Suunnitelmalliset yhteenmuutot liittyvät tyypillisesti pidempiin seurustelusuhteisiin. Yhteen muuttamisesta oli saatettu puhua pitkään ja siihen valmistauduttiin etsimällä tai hakemalla yhteistä asuntoa jo pitkään ennen varsinaista muuttoa. Jos seurustelu oli alkanut ennen itsenäistymistä vanhempien kodista tai jos kaikki aiemmat asunnot oli jaettu kämppäkaverin kanssa, osa haastateltavista halusi asua yksin ennen muuttoa yhteen. Tämä nähtiin asumisen ja kodinhoidon opetteluna, mikä koettiin reiluksi tulevaa asuinkumppania kohtaan. Yhteen muuttamisen suunnitelmallisuudessa heijastuu yhtäältä perinteinen käsitys asumisurasta – on asuttava yksin ennen muuttoa yhteen – ja toisaalta se rinnastuu Hasun (2017, s. 152-153) tunnistamaan optimoinnin strategiaan: asumiskäyttäytymisessä on suunnitelmallisuutta ja myös resurssit ja keinot toteuttaa näitä suunnitelmia.

”saan sen realistisen käsityksen mitä on hoitaa kotia, koska mun mielestä se on just tosi epäreilua et jos muuttaa yhteen jonkun kaa, sit jos se on parisuhteen takia, joka on siis erilainen kun kimppakämpä niin se et alkaa riitelemään kotiasioista.”

Halu asua yksin ennen yhteen muuttamista viittaa siihen, että yhteen muuttaminen katsotaan lähtökohtaisesti pysyväksi – jatkossa asumisratkaisut tehdään pariskuntana. Tämä on toki inhimillisesti ymmärrettävää, mutta heijastaa myös käsitystä lineaarisesti etenevästä asumisurasta, jossa tehdyt ratkaisut ovat pysyviä. Monen asumispolku on tosiasiaa mutkikkaampi ja yhdessä asuminen päättyykin eroon.

Haastattelut tukivat kyselyaineiston perusteella tehtyä havaintoa, ettei yhdessä asumisen päättymisen välttämättä liity parisuhteen päättymiseen. Opiskeluaikaan voi kuulua ulkomaanvaihtoja sekä opintojaksoja ja työmahdollisuuksia toisella paikkakunnalla. Kumppanien muuttuvia opinto- ja työ-

tilanteita voi olla vaikea sovittaa yhteen, mutta toisaalta yhdessä asumisen ei haluta antaa estää tarttumasta eteen tuleviin mahdollisuuksiin; tällöin joutaa asuminen. Tämän on muuttotutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoista. Monen tutkimuksen (esimerkiksi Rossi, 1955 ja Clark & Onaka, 1983) perusyksikkö on kotitalous, joka muuttaa yhdessä tai purkautuu (*dissolution*). Haastatteluiden perusteella erossa asuvat kotitaloudet olivat pikemminkin tauolla tai elivät monipaikkaisesti: lähtökohtaisesti ajatuksena oli paluu yhteiseen talouteen tilapäisen vaiheen jälkeen ja muualle muuttaneen tavat saattoivat jäädä yhteiseen kotiin. Tuoreempi tutkimus onkin alkanut käsitellä kotitalouden sisäistä päätöksentekoa (Dieleman, 2001, s. 253-257). Hasu erottaa kotitalouden hajoamisen ja eron toisistaan, ja huomauttaa, että monipaikkaisuus on voitu jopa kokea ”*avioliiton pelastavaksi asiaksi*” (2017, s.160). Näinkin voi olla, mutta monella – vaikkei toki kaikilla – haastateltavalla tilapäinen monipaikkaisuus päättyi lopulta eroon.

Erot parisuhteista johtavat tyypillisesti myös asutokunnan purkautumiseen, jolloin toisen tai kummankin eronneen on löydettävä uusi asunto nopeasti. Kasvukeskusten asuntomarkkinoilla asunnon löytäminen ei välttämättä ole helppoa. Kyselyaineiston perusteella 48 prosenttia päätyi eron jälkeen opiskelija-asuntoon. Tämä selittyy yhtäältä sillä, että opiskelija-asunnoissa asuvat ovat aineistossa ylliedustettuja, mutta toisaalta myös sillä, että avoliitosta eroava voidaan katsoa olevan kiireellisessä asunnontarpeessa ARAn Asukasvalintaoppaan (2019) mukaan, jolloin näitä priorisoidaan asukasvalinnassa.

Asukasvalinnan priorisoinneista huolimatta asunnon saannissa voi kestää eron jälkeen. Haastatteluiden perusteella tätä viivettä ratkottiin ainakin jatkumalla asumista entisen kumppanin kanssa – jos eronneen pariskunnan välit sen sallivat – tai muuttamalla tilapäisesti vanhempien luo. Kyselyaineistossa vain viisi vastaajaa oli muuttanut eron jälkeen vanhempien luo. Haastatteluissa useampi haastateltava mainitsi muuttaneensa tilapäisesti vanhempien luo eron jälkeen, mutta he eivät olleet ilmoittaneet tätä

kyselyssä. Tämä viittaa, ettei tilapäisiä vanhempien luona vietettyjä jaksoja käsitetä varsinaiseksi asumiseksi, ja voi myös viitata, että vanhempien luo muuttaa eron jälkeen useampi, kuin mitä kyselyaineistosta käy ilmi.

Yhteen muuttaessa ja erotessa muuttuu asunnon lisäksi koti. Miten yhteinen koti syntyy ja miten se purkautuu erotilanteessa? Kuten luvussa 5.2 todettiin, tavarat ja sisustaminen on yksi keino luoda kotia. Kaikki haastattelut olivat asuneet ensin yksin ennen muuttoa yhteen. Näin ollen kaikille oli ennättänyt kertyä enemmän tai vähemmän omia tavaroita, jotka yhteen muuttaessa on yhdistettävä. Tämä saattaa edellyttää neuvottelua, jossa esineet voivat saada käyttöarvoaan suuremman merkityksen kotien kokemusten yhteensovittamisessa. Toisaalta, jos ei sido kodin kokemusta vahvasti juuri omaan irtaimistoon, yhteinen koti voi syntyä, vaikka muuttaisi kumppaninsa valmiiksi kalustamaan ja sisustamaan asuntoon.

"jotkut sellaset Viking Linen jotkut lahjalasit jostain ties miltä ajalta -- Mä olin silleen et 'käytät sä näit oikeesti et mä oon nähny sun juovan näist ehkä kerran siel omas asunnossa ja ihan oikeesti nää ihan tosi vanhat ja rumat ja kuluneet', mut sit se oli vaan silleen et 'ei mut näissä on muistoja'. Meille tuli siit varmaan ehkä pieni riitakin -- -- sit yks niist meni purkamisen aikana rikki -- -- siin vaihees mun poikaystävä oli vaan silleen että, 'aa ei se mitään, ei niil oo mitään välii, heitetään kaikki vaan pois'. Siin vaihees mä olin vähän silleen 'et no mistäs nyt tuulee'"

Yhteisestä kodista huolimatta esineillä voi säilyä selvä omistus. Tämä käy ilmi tilanteissa, joissa asunnon irtaimisto on pitänyt osittaa esimerkiksi erotessa tai muuttaessa tilapäisesti erilleen. Haastatteluissa kuvattiin tällaisia tilanteita niin, että kumpikin vei omat tavaransa – yhteinen koti siis täyttyi kummankin omilla tavaroilla. Toisaalta pidemmän yhteiselon aikana omis-

tajuus liudentuu tai iso osa irtaimistosta on saatettu hankkia yhdessä. On saatettu jopa tietoisesti sopia, että tavarat ovat yhteisiä. Selkeä ja molempien jakama käsitys irtaimiston omistajuudesta voi helpottaa ositusta, jos suhde päättyy eroon.

"Nimenomaan sen ensimmäisen yhteisen kodin aikana muotoutu et meil, ja ihan silleen tietosestikin oltiin puhuttu et nyt nää tavarat on sit yhteisiä, ja näit hankitaan yhteisesti"

"Siinkin vaihees kun me erottiin, niin me tehtiin päätös et me ei nyt tässäkään vaihees aleta. Me ollaan aina ajateltu et nää on yhteisiä tavaroita et nyt me ei aleta ajatteleen silleen et, 'tuon imurin kyllä minä sain vanhemmiltani' tai et 'tämän kyllä minun äitini osti', ja me jaettiin kaikki sit tosi sopusasti sen mukaan et kumpi piti niistä enemmän tai kumpi tarvitsi niitä enemmän, mikä mun mielestä kertoo siitä et meil kehitty vuosien aikana hyvä näkemys siitä"

Muuttuvien asuntokuntien tarkastelu synnyttää monipuolisen kuvan asuntokuntien kaarista. Yhteen muuttaminen voi olla suunniteltu ja punnittu yhteinen päätös pitkässä seurustelushteessa, mutta se voi myös olla pakkoratkaisu vaikeassa asuntotilanteessa. Toisaalta havainnot haastavat kotitalouksien käyttöä asumistutkimuksen perusyksikkönä. Opiskelijoiden elämäntilanteisiin liittyvät monipaikkaisuudet osoittavat, että yksilön asuntoportfolio voi koostua useammasta samanaikaisesta asunnosta ja asuntokunnasta. Ulkomaanvaihdon aikana saatetaan samanaikaisesti muodostaa oma asuntokunta ulkomailla yksin tai yhdessä kämppäkaverin kanssa, mutta silti säilyä kotitalouden etäjäsenenä yhteisessä kodissa kumppanin kanssa.

6.3.3 Vaihto-opiskelu ja muut erityisjaksot

Opiskelijatutkimus 2017:n vastanneista 13 prosenttia oli ollut ulkomaan liikkuvuusjaksolla ja 23 ilmaisi halukkuutensa lähteä (Potila et al., 2017, s. 52). Kyselyaineistoon vastanneista 102:lla (7 %) oli asumispolun varrella vaihto-opintoihin liittyviä muuttoja ja vain kolme vastaajaa oli muuttanut ulkomaille työn perässä. Alhainen osuus selittynee sillä, että opintojensa alkuvaiheessa olevat olivat yliedustettuja vastaajien joukossa. Monella ulkomaan liikkuvuusjaksot ovat siis vasta edessä. Haastatteluista perusteella ulkomaanvaihtojen lisäksi samanlaisia vaikutuksia asumiseen on muillakin erityisjaksoilla: ulkomaan liikkuvuusjaksoihin luettavat kansainväliset työharjoittelut sekä erikoistumisopinnot ja työjaksot toisella paikkakunnalla kotimassa. Siksi tässä yhteydessä käsitellään kaikkia näitä erityisjaksoja yhdessä, ei ainoastaan vaihto-opiskelua.

Haastatteluiden perusteella erilaisia asumisen erityisjaksoja voidaan luokitella kahden ulottuvuuden avulla: missä määrin asumisen järjestämiseen saa tukea ja kuinka paljon valinnan- ja vaikuttamismahdollisuuksia yksilöllä on erityisjakson aikaiseen asumiseensa. Järjestettyihin ulkomaan liikkuvuusjaksoihin, kuten vaihto-opintoihin saattaa jopa sisältyä asunto tai vaihto-opiskelijoille on varattu kiintiö helpottamaan asunnon löytymistä. Työharjoittelussa harjoittelupaikka saattaa auttaa harjoittelijaa tarjoamalla tietoa asunnon etsinnän tueksi. Opintoihin sisältyvässä erikoistumisjaksossa asunto saattaa löytyä saman alan opiskelijoiden verkostojen kautta ja vähintäänkin aiemmin saman jakson suorittaneilta saa tietoa. Toisaalta, jos vaihto-opintoihin sisältyy asunto tai asuntoja on kiintiöity vaihto-opiskelijoille, yksilöllä ei välttämättä ole mahdollisuutta vaikuttaa, minkälaiseen asumisratkaisuun päätyy. Tarjolla oleviin vaihtoehtoihin vaikuttaa myös kohdepaikkakunnan yleinen asuntotilanne. Jos asuntomarkkinat ovat muutenkin haastavat, ulkomailta tai toiselta paikkakunnalta saapuvalla ja lyhytaikaista asuntoa etsivällä on vielä paikallisiakin niukempi valinnanvara.

"Kun lähdin Euroopan sisällä Erasmusen kautta niin sieltä tuli onneks hyvin tietoo vastaanottavalt yliopistolt et mitä vaihtoehtoi on, ja mun oikeestaan ainoa päämäärä oli et mä saisin sieltä opiskelija-asunnon. Mä opiskelin siis Groningenin Hollannissa niin siellä on tietääkseni vieläkin aika kova asuntopula. Siellä on yliopisto ja ammattikorkeakoulu kasvanu ihan huimaa tahtia. Siellä on oikeesti opiskelijoita, jotka asuu autoissa. Mä luulen et se on kärjistyny viel siit kun mä lähdin. Mä tiesin et siellä on vapailta markkinoilt vaikee ja varsinkin vaihto-oppilaina sitten huijauksii ja muita tapahtuu. Mul oli oikeestaan vaan päämäärä et sit kun alkaa se, et pääsee valitsemaan opiskelija-asuntoja et mä sieltä saan jonkun ja onneksi sain"

Vieraassa paikassa asunnon löytäminen voi olla vaikeaa. Mistä asuntoja sitten etsitään tällaisissa tilanteissa? Yksinkertaisin tilanne oli, mikäli jakso oli järjestetty ja järjestelyihin kuului asunto tai jaksoa varten oli kiintiöity asuntoja. Toinen tyypillinen tilanne oli, että jakson järjestäjä – korkeakoulu tai työpaikka – ohjeisti asunnon etsimistä ja tiedotti alustoista, joilta vuokra-asuntoja ja kimppekämppejä voi hakea. Kolmas tyypillinen tietolähde olivat aiemmin samassa tilanteessa olleet. Nämä tiedot löytyivät joko opiskelijan omien verkostojen kautta tai esimerkiksi vaihtoraporttien kautta.

"Varmaan lueskelin niitä, ehkä vaihtoraportteja, autto jonkin verran en oo varma, niin kun aikasempien tyyppien tekemät ja sit, kyselin just niiltä jotka oli aiemmin ollu siellä vaihdossa, ja sitten kyselin muilta vaihtareilta, jotka oli sit samaan aikaan kielikurssilla että mitä nettisivuja ne käyttää et mistä ne yrittää löytää."

Haastatteluista kävi ilmi, että haastateltavilla oli tyypillisesti ollut jon-

kinlainen mielikuva kohdepaikkakunnan asuntotilanteesta ennen lähtöä. Useimmiten oletuksena oli, että asunnonsaanti on hankalaa. Siksi haastateltavat olivat valmiit joustamaan asumispreferensseistään ja tyytymään asumiseen, joka poikkeaa siitä, mihin olivat lähtöpaikkakunnalla tottuneet. Esimerkiksi pitkään yksin tai kumppanin kanssa asunut saattoi muuttaa asumaan kämpppisten kanssa. Hasun (2017, s. 151-158) tunnistamista asumisen strategioista tilanteet vertautuvat kuitenkin pikemminkin sopeutumisen kuin tyytymisen strategiaan. Koska mahdollisuuksien rajallisuus oli tiedostettu jo ennen paikkakunnalle hakeutumista, asumisesta ei muodostunut elämää rajoittavaa tekijää. Vaikka jo entuudestaan alhaisiksi asetetut odotukset asumisesta alitettaisiin, jakson määräaikaisuus ja lyhyt kesto toivat lohtua.

"tällä kärsitään se pakollinen aika että sen saa sen pätevyyden"

Sopeutuminen erilaiseen itselle epätyypilliseen asumiseen heijastui myöhempään asumiskäyttäytymiseen. Useammalla haastateltavalla vaihtojakson positiiviset kokemukset kimppa-asumisesta kannustivat hakeutumaan tähän asumismuotoon jatkossa, vaikkei aiempaa kokemusta ollut, sitä oli niukasti tai kokemus oli negatiivinen. Tämä rinnastuu Hasun (2017, s. 145) havaintoon, että aiemmat kokemukset vaikuttavat tuleviin asumisratkaisuihin. Vaihtojaksot ovat asumisen shokki, joka voi toimia käännekohtana erilaisten asumisen moottoriteiden välillä.

Osa haastatteluissa käsitellyistä asumisratkaisuista ajoittui vuosien taakse. Siksi haastateltavien mielikuviin kulloisistakin asumisvalinnoista on syytä suhtautua kriittisesti, sillä haastateltava ei välttämättä muista silloista ajatteluaan tai muistikuvissa voi heijastua myöhempien asumisratkaisujen vaikutus.¹⁴ Eräs haastateltavista koki haastattelussa, että vaihtokokemus

avarsi suhtautumista kimppa-asumiseen ja helpottaisi kämpppiksen kanssa asumista.

"On se ainakin siihen saattanu vaikuttaa että se on ehkä avar-tanu vähän suhtautumista tällaseen kimppa-asumiseen, että voi olla että oli helpompaa ruveta asumaan kämpppiksen kanssa sen jälkeen kun oli asunu tosi monen muun ihmisen kanssa ja selvinny siitä ihan ok."

Haastattelun jälkeen haastateltava oli löytänyt vaihtovuoden kirjoituksiin, joissa silloiset kokemukset vaikuttavat päinvastaisilta:

"Teitää saattaa kiinnostaa, mitä olen vaihtovuotenani oppinut. No: 'Arvostamaan omaa asuntoa. Jossa on oma huone (tai monta!). Ja suihku. Ja vessa. Ja keittiö.'"

(Haastateltavan välittämä ote blogikirjoituksestaan)

Hasu (2017, s. 137) on havainnut, että haastatteluissa asukkaat sopeuttavat oman reflektionsa olettamaansa haastattelutilanteen kontekstiin – esimerkiksi rakennuttajan teettämässä tutkimuksessa painottavat rakennuttajan vaikutusvallassa olevia asioita. Haastateltavat myös pyrkivät selittämään valinnat arvojensa mukaisiksi ja yhteiskunnallisesti hyväksyttäviksi (ibid.). Edeltävää esimerkkiä voi selittää, että haastateltava haluaa selittää itselleen ja haastattelijalle myöhempiä, kimppa-asumista sisältäviä asumisratkaisujaan aiemmalla asumiskokemuksella kenties olettaen, että tämä näkökulma kiinnostaa haastattelijaa. Toisaalta selityksenä voi myös olla, että aika on kullannut muistot vaihtojakson asumisesta. Tällöin olisi mielenkiintoista tietää, missä vaiheessa vaihto-opintokokemuksen muistikuvat ovat muuttuneet; ajan kultaamat muistot vaikuttavat myöhempiin asumisvalintoihin siinä missä tuoreet mielikuvatkin. Tämä esimerkki alleviivaa jälkeenpäin

14 Ks. luku 4.3.2

toteutetun pitkittäistutkimuksen haasteita ja toisaalta muistuttaa, että asumistutkimuksessa on huomioitava tilannesidonnaisuus ja aikaulottuvuus.

Vaihtojakso voi olla vaikea sovittaa muuhun asumis-, opiskelu- ja työtilanteeseen. Vaihto voi edellyttää vanhasta asunnosta luopumista ja uuden löytymistä paluun jälkeen. Kohdemaassa opintojen jaksotus ei välttämättä ole sama kuin kotimaassa, mikä vaikeuttaa paitsi opintojen aikatauluttamista myös asunnon järjestämistä. Haastateltavat ratkoivat vaihtojaksojen suhdetta kotimaan asumiseen monin tavoin. Helpoin tilanne oli niillä, jotka asuivat kumppanin kanssa, ja kumppani jäi Suomeen yhteiseen kotiin. Tätä saatettiin suunnitella etukäteen pariskuntana niin, että muutettiin ennakoiden halvempaan asuntoon. Yksinasuvilla sekä niillä pariskunnilla, joista kumpikin lähti samanaikaisesti vaihtoon, oli usein tarve väliaikaisille ratkaisuille. Tällaisia oli esimerkiksi tilapäinen muutto vanhempien luo ennen vaihtoa tai sen jälkeen. Tilapäinen asuminen läheisten luona on tunnistettu yhdeksi tavaksi ratkoa lyhyitä, esimerkiksi vaihtojaksoihin liittyviä asunnottomuusjaksoja myös helsinkiläisten asunnottomuuspolkuja käsitelleessä tutkimuksessa (Laakso & Kostiainen, 2015, s. 82). Suomalaisten opiskelijoiden asumispolut ovat lähinnä Rugg et al. (2004) tutkimaa brittiläisten opiskelijoiden asumispolkua (*student pathway*) juuri vaihtojaksojen kohdalla: määräaikaista jaksoja vuokra-asunnoissa ja paluita lapsuudenkotiin.

6.4 Asumisen moottoritiet

Kysely- ja haastatteluaineiston perusteella tunnistettiin yksittäisten opiskelijoiden asumispolkuja yhdistäviä moottoriteitä. Asumisen moottoriteillä tarkoitetaan tässä yhteydessä useamman yksilön asumispolun varrella toistuvaa yhdenmukaista asumiskäyttäytymisen jatkumoa. Esimerkiksi jos yksilön asumispolku on asumisratkaisusta toiseen suunnitelmallista etenemistä asumistilanteen parantamiseksi, hänen voisi todeta muodostavan yhteisen asumisen moottoritien muiden samalla tavalla toimivien opiskelijoiden kanssa.

Tarkoituksena ei ole luokitella kokonaisia asumispolkuja yksittäisiin poissulkeviin kategorioihin, vaan yksittäisen opiskelijan asumispolku voi kulkea päällekkäin tai peräkkäin useampaa asumisen moottoritietä. Esimerkiksi opiskelija saattaa toteuttaa suunnitelmallista ja perinteistä asumisuran stereotypiaa noudattavaa asumispolkua opiskelija-asuntojärjestelmän sisällä. Toisaalta suunnitelmallisesti etenevä asumisura voi päättyä eroon, ja polku kääntyykin yhteisöllisen asumisen moottoritielle. Tässä sovellettu asumisen moottoritien käsite siis eroaa Claphamin et al. (2014) käyttämästä, sillä kyseisessä tutkimuksessa yksittäiset asumispolut luokiteltiin toisensa poissulkeviin kategorioihin tutkimusmenetelmästä johtuen.

Aineiston perusteella tunnistettiin kolme opiskelijoiden asumisen moottoritietä: opiskelija-asuminen, yhteisöllinen asuminen sekä asumisura. Näissä määrittävinä tekijöinä oli asumisen suunnitelmallisuus ja jatkuvuus, asumismuoto, hallintamuoto sekä sosiaalisen pääoman rooli. Moottoritiet esiintyivät haastatteluissa sekä päällekkäisinä että peräkkäisinä, eikä yhdenkään haastateltavan yksilöllistä polkua voi luokitella vain yhden otsikon alle. Haastatteluissa ilmeni enemmän tai vähemmän selkeitä siirtymiä polkujen välillä, ja käännekohtana oli usein jokin opiskelu- tai elämäntilanteeseen liittyvä tekijä, kuten vaihtojakso ulkomailla tai parisuhdetilanteen muutos.

Tunnistetut asumispolut eivät ole kaikenkattava listaus potentiaalisista opiskelijoiden asumisen moottoriteistä, vaan ainoastaan listaus niistä, jotka olivat riittävän selvästi tunnistettavissa käytettävissä olleesta aineistosta. Laajemmalla haastatteluaineistolla ja monipuolisemmalla kyselyaineistolla olisi todennäköisesti tunnistettavissa lisää opiskelijoille tyypillisiä moottoriteitä tai tarkempia alatyyppejä nyt tunnistettuihin. Jos aineisto olisi sisältänyt riittävästi havaintoja esimerkiksi aikuisopiskelijoista, alanvaihtajista ja perheellisistä opiskelijoista, näiltä olisi luultavasti tunnistettavissa omia asumisen moottoriteitään.

6.4.1 Opiskelija-asuminen asumisen moottoritienä

Opiskelija-asumisen moottoritiellä tarkoitetaan tilannetta, jossa opiskelija ratkoo asumistarpeitaan opiskelija-asuntojärjestelmän sisällä. Moottoritie nojaa kyselyaineiston pohjalta tehtyyn havaintoon, jonka mukaan opiskelija-asunnossa asunut on todennäköisempi muuttamaan sellaiseen myös jatkossa. Siksi opiskelija-asumisen moottoritie ei vielä synny yksittäisestä muutosta opiskelija-asuntoon tai asumisjaksosta sellaisessa, vaan edellyttää useamman opiskelija-asunnon sarjan.

Kuten edempänä todettiin¹⁵, opiskelija-asuminen tuottaa asukkaalle useimmiten merkittävän taloudellisen hyödyn. Se heijastui myös haastatteluissa yhdeksi syyksi hakeutua opiskelija-asuntoon – muttei suinkaan ainoaksi. Monelle opiskelija-asuntoon päätyneelle haastateltavalle opiskelija-asunto näyttäytyi yksinkertaisesti ilmiselvänä ratkaisuna esimerkiksi kavereiden tai isompien sisarusten esimerkin pohjalta.

”Ne ehkä tuntu silleen jotenkin kaikkein itsestäänselviltä et totta kai Hoas et se on ilmiselvää kun on opiskelija.”

Haastattelut osoittivat, ettei se, ettei opiskelija-asuntoa saa, johdu yksinomaan niiden rajallisesta tarjonnasta. Haastatteluissa tähän ilmeni ainakin kolme syytä. Opiskelija saattaa etsiä asuntoa rinnakkain sekä opiskelija-asuntotarjonnasta että vapailta markkinoilta, ja paras tarjokas löytyy opiskelija-asuntotarjonnan ulkopuolelta. Haastatteluissa nämä liittyivät lähinnä sosiaalisten verkostojen kautta tarjottuihin asuntoihin, jotka eivät välttämättä olleet avoimesti saatavilla markkinoilta samoilla ehdoilla. Toiseksi opiskelija-asuminen ei välttämättä yksinkertaisesti tule mieleen asumisratkaisuja harkittaessa. Vaikka opiskelija-asuntotarjonnasta tyypillisesti tiedotetaan, tieto voi hukkaa aloittavan opiskelijan informaatiotulvaan, ellei ratkaisu ole

¹⁵ Luvut 3.2 ja 4.1.4

tuttu esimerkiksi ystäväpiirin esimerkin kautta.

*”K: Mites, mietit sä tossa vaiheessa esimerkiks opiskelija-asunto puolta, pistit sä [opiskelija-asuntoyhteisölle] paperia?
V: Vast kun tuli opiskelija-aktiiviks niin tajus et mä en oo koskaan tiennyt semmost vaihtoehtoo, et mä oon varmaan aika huonosti lukuun kaikki nää paperit mitä mulle on tullu, ja myöskin et mun ystäväpiiri ja tuttavapiiri on kaikki asunu yksityisellä vuokra-asunnoil. Ei kukaan oo ollu opiskelija-asunnoissa, et vast sit myöhemmin, muutaman vuoden opiskeltuu niin mul esimerkiks yks kaveri [paikkakunta] meni opiskelija-asuntoihin, mut ei ollu sellast ajatusta tai kulttuuria et tämmöst vois edes hakee tai en mä, tienny et semmost vaihtoehtoo on”*

Kolmas tekijä liittyy mielikuviin opiskelija-asuntotarjonnasta. Jos ei usko sopivaa asuntoa löytyvän opiskelija-asuntotarjonnasta tai arvelee, että tällainen on mahdotonta saada, saatetaan opiskelija-asuntotarjonta sivuuttaa asunnonetsinnässä. Perustelin aiemmassa julkaisussani (Lehtoruusu 2016, s. 14) juuri tällä, miksi vain 65 prosenttia Aalto-yliopiston ylioppilaskunnan palvelukyselyn vastaajista piti erilaisia opiskelija-asuntoja mieluisimpana asuinmuotona.

*”K: Mainitsit noit sijainteja niin, mistä kautta te etsitte niitä et olikse se selkeetä että vapailta markkinoilta vai sitten myös opiskelija-asuntoo tai muuta?
V: Ei etsitty opiskelija-asuntoo ihan just sen takii että, läheisyys tai se on vaan hassus paikkaa Turussa ja, sit ei ehkä ollu hirveesti omaa opiskelijapiiriä asuu opiskelija-asunnoissa niin ehkä ei ollu siitä sellasii kokemuksii ystäviltä”*

Koska opiskelija-asumisen moottoritie edellyttää useampaa kuin yhtä opiskelija-asunnossa asuttua jaksoa, opiskelija-asumiseen päätyminen ohella on tarkasteltava, miksi pysytään opiskelija-asuntojärjestelmän sisällä. Haastatteluissa edullinen vuokra näyttäytyi yhtenä tekijänä, muttei suinkaan ainoana syynä. Opiskelija-asunnon halvempi hinta ei ollut haastateltaville niinkään keino kohottaa asumistasoa, vaan mahdollisti opintoja ilman töissä käyntiä tai oli ainoa ratkaisu – muuhun ei yksinkertaisesti ollut varaa. Tässä suhteessa haastattelut eivät niinkään piirtäneet kuvaa opiskelijoista asumisensa optimoijina vaan selviytyjinä.

Talouden rinnalla yllättävän tärkeiksi tekijöiksi nousivat asumisturva sekä asumisen ennustettavuus. Opiskelija-asuntoyhteisöjen käytännöt tukevat ennustettavuutta. Vaihdon jälkeen tiesi saavansa asunnon oikeaan aikaan, jos oli luopunut opiskelija-asunnosta ennen vaihtoa. Jos edessä oli muutto vaikkapa kämpäkaverin poismuuton takia, opiskelija-asuntoyhteisön jonotusjärjestelmä käytännössä takasi uuden asuinpaikan oikeaan aikaan, jos oli ymmärtänyt laittaa hakemuksensa ajoissa. Näin ollen jonotusjärjestelmä sekä sisäisten siirtojen mahdollisuus näyttäytyivät yllättävän tärkeäksi vetoimatekijäksi. On toisaalta ymmärrettävää, että asumisturvaa ja ennustettavuutta arvostetaan opiskeluiden aikaisessa nopeakäänteisessä asumisessa.

”kyl mä sanoisin et kyl myös se jonotuskäytäntö, et toki se sisäinen siirto - paikkaa jonossa mut oli myös se et se oli ennakoitu -- Niin, et se oli valmiiks pedattu tietyllä tavalla”

”mä tiesin taas että Hoasilta tulee kämppä, koska jos vaihdon ajaksi jätti sen yksiön pois niin sit ne lupaa et ne antaa vastavanhaisen sit kun tulee takas”

Jonotusjärjestelmän ja sisäisten siirtojen takia on periaatteessa mahdollista asua koko opiskeluaika opiskelija-asunnossa ja toteuttaa nousujohteista

asumisuraa järjestelmän sisällä. Näitä ei kuitenkaan ilmennyt haastatteluissa ja kyselyaineistossakin vain muutama. Yhteistä näille muutamalle oli verrattain pieni muuttojen määrä sekä tavoiteajassa edenneet opinnot. Tällaisen asumispolkujen harvinaisuutta voivat selittää useimpien opiskelijoiden vaikeasti ennustettavat elämäntilanteet sekä rajoitetut asumisajat. Opiskelija-asuntoyhteisö saattaa rajata asumisaikaa, jolloin opiskelija-asunnosta on muutettava pois, jos opinnot venähtävät tai eivät etene riittävästi – kuten monelle käy. Tätä ilmeni myös haastatteluissa.

Jonotusjärjestelmä ja sisäiset siirrot tukevat asumisuralla etenemistä opiskelija-asuntojärjestelmän sisällä. Tämä voi olla myös ongelma, jos opiskelijan toiveet eivät vastaa järjestelmän taustaoletuksia. Haastatteluissa kävi ilmi tilanne, jossa opiskelija-asuntoyhteisö oli rajannut asumisajat asuntotyypeittäin, mikä ajoi haastateltavan edullisesta solusta kalliimpaan yksioon. Haastateltava tiesi kertoa, että käytännöstä on sittemmin luovuttu. Tilanne osoittaa silti, ettei opiskelijoiden monimutkaisia asumistarpeita kannata yrittää sovittaa universaaliin asumisuran muottiin.

Hochstenbach & Boterman (2014, s. 271-273) havaitsivat, että tieto asuntomarkkinoista ja järjestelmästä (kulttuurinen pääoma) ja mahdollisuus odottaa edistivät nuorten mahdollisuuksia asuntomarkkinoilla. Haastatteluiden perusteella opiskelija-asuntojärjestelmässä navigointia edesauttavat järjestelmän tuntemus sekä ennustettavasti kehittyvä elämäntilanne. Tällöin tuleviin asumisen muutoksiin on mahdollista reagoida hakemalla ajoissa uutta asuntoa, ja toisaalta järjestelmän tuntemus auttaa tunnistamaan sen tarjoamat mahdollisuudet. Näiden puute voi katkaista putken opiskelija-asuntojärjestelmässä. Haastatteluissa ilmeni sekä osaavaa navigointia järjestelmässä, kuten eri opiskelija-asuntoyhteisöjen asumisaikojen hyödyntämistä peräkkäin, että tiedon puutetta. Eräs haastateltava jätti hakematta uutta opiskelija-asuntoa muuttaessaan yhteen kumppaninsa kanssa, koska arveli, ettei tämä ole ei-opiskelevan kumppanin kanssa mahdollista. Vaikka asunnon olisi todennäköisesti voinut saada, jo oletus katkaisi putken opis-

kelija-asunnoissa.

”Hän [poikaystäväen nimi] ei ollu opiskelija itse, et hän ei päässy. Mihinkään Hoasille just ei voitais muuttaa. Mä en muista et katottiinks me just ehkä sen verran et, oisko ollu mahdollista muuttaa Hoasille ja todettu et en mä muista mut jotenkin et, se ei tuntunu vaihtoehdolta”

6.4.2 Yhteisöllinen asuminen moottoritienä

Yhteisöllisen asumisen moottoritiellä tarkoitetaan asumispolkujen jaksoja, joihin sisältyy suunnitelmallista hakeutumista yhteisölliseen asumismuotoon. 44 prosenttia kyselyaineiston vastaajista oli asunut ainakin kerran jaetussa asunnossa. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että nämä opiskelijat kulkisivat yhteisöllisen asumisen moottoritietä. Yhteisöllisen asumisen moottoritietä määrittävät pidemmät, yhdessä tai useammassa asunnossa vietetyt yhteisöllisen asumisen jaksot, joissa ainakin jossain vaiheessa yhteisölliseen asumiseen on hakeuduttu nimenomaan yhteisöllisyyden perässä. Jos yhteisöllisen asumisen ainoa motiivi on kustannussäästö, kyseessä ei ole yhteisöllisen asumisen moottoritie. Sen sijaan yhteisöllisen asumisen moottoritiehen voi kuulua asumispolkuja, joissa osassa asumisratkaisuja yhteisölliseen asumiseen on päädytty taloudellisista syistä tai asuntojen heikon saatavuuden takia. Kuten muissakin tunnistetuissa asumisen moottoriteissa, yhteisöllisen asumisen moottoritieltä saatetaan välillä poiketa muihin asumisen ratkaisuihin. Esimerkiksi yhteisölliseen asumiseen tykästynyt saattaa välillä päätyä asumaan olosuhteitten takia yksin tai haluaa asua kumppanin kanssa. Tilanteen muuttuessa, esimerkiksi eron sattuessa, hakeudutaan jälleen asumaan kämppäkaverien kanssa.

Haastatteluaineistot osoittivat, että moni päätyy kokeilemaan yhteisöllistä asumista pakon edessä tai taloudellisista syistä. Keskeinen tekijä yhteisöllisen asumisen moottoritien näkökulmasta on, miten tämä ohjaa

myöhempiä valintoja: ohjaavatko positiiviset kokemukset hakeutumaan yhteisöllisiin asumismuotoihin jatkossa? Kyselyaineiston perusteella halu asua yksin on verrattain yleinen syy muuttaa pois jaetusta asunnosta – kaikille asumismuoto ei siis sovi. Toisaalta jaettujen asuntojen välillä muutettiin soluasunnoista kimppakämppiin, mikä viittaa, että näissä muutoissa tavoitellaan tietynlaista vuorovaikutteista asumisen jakamista valitun kämppäkaverin kanssa. Haastatteluaineisto osoitti, että osalle yhteisöllinen asumismuoto on toivottu ja tavoiteltu tilanne. Monen yhteisöllisen asumispolun voisikin kuvata tiivistetysti näin: päädytään, tykästyään, hakeudutaan.

”Kun mä oon lähteny opiskelemaan, ei mulla ollu kimppakämpäasuminen mielessäkään. Se oli yksiö mihin sit halus. Sit kun oli vaihtoehtoja et sit kun meni vaihtoon niin ei mulla ollu vaihtoehtoja ottaa, koska siellä olis ollu kallista asuu yksiossa. Sit oli jotenkin ajatus siitä et millasta se on asuu muiden kanssa niin vaikutti sit siihen miten mä Suomes päädyin asumaan sen vaihdon jälkeen. Se ehkä on ollu niit ensimmäisii silleen pakotetusti asumaan muiden kanssa ja ottaa muit huomioon. Sit kuitenkin ne hyvät puolet siin, et on ihmisiä läsnä koko aika. Ehkä se sit vaikutti siihen.”

Miten yhteisöllisen asumisen moottoriteille sitten päädytään? Kuten edellä todetaan, moni päätyy sattumalta. Haastateltaville ensikosketus yhteisölliseen asumiseen tuli esimerkiksi ensimmäisestä soluasunnosta tai ulkomailla vietetystä välivuodesta. Osalle käännekohta oli vaihto-opintovuosi, jossa päädyttiin kimppakämppään esimerkiksi useamman yksin tai kumppanin kanssa vietetyn vuoden jälkeen. Syynä asumismuodon valintaan oli taloudellinen tai käytännöllinen: muuta ei ollut saatavilla. Ensimmäisiin yhteisöllisiin asumismuotoihin päädyttiin useimmiten opiskelija-asuntojen hakemusmenettelyiden tai kimppa-asuntojen huoneita välittävien palvelui-

den kautta. Verkostot ja muu sosiaalinen pääoma ei useimmiten ollut oleellinen hakuprosessin kannalta, vaikka osassa hakuprosessiin saattoikin liittyä tulevien kämppäkavereiden haastattelu.

Kuten edellä todettiin, yksittäinen jakso yhteisöllisessä asumismuodossa ei vielä merkitse asumisen moottoritietä. Siksi on oleellista tarkastella, mikä saa hakeutumaan aktiivisesti juuri yhteisöllisiin asumismuotoihin ensikosketuksen jälkeen. Haastatteluissa näitä asumispolkuja yhdisti positiiviset kokemukset tai mielikuvat yhteisöllisestä asumisesta. Tätä tukivat toimiva vuorovaikutus kämppisten kesken, yhteiset pelisäännöt, yhteisöllisyyden mahdollistavat tilat sekä sosiaalinen luonne. Eskelän (2014, s. 71-72) kansainvälisiä opiskelijoita koskevat havainnot osoittavat vastaavasti, että sopivien tilojen puute sekä yksilölliset luonteenpiirteet voivat vähentää vuorovaikutusta.

"No mä oon aika sosiaalinen ihminen, et se on se yks. Siellä oli aina mukava ilmapiiri, ja myöskin se et tavallaan kaikki oli kotonaan. Vaikka istu siel olohuoneessa niin ei ollu mitenkään osallistumaan keskusteluun. Kaikki oli kuitenkin rennosti eikä tarvinnu ylläpitää semmost keskustelua tai olla siinä sosiaaliset tilanteissa aktiivinen koko ajan."

Jos vuorovaikutus puuttuu, kokemus yhteisöllisestä asumisesta on tuskin hyvä; yhteisöllinen asuminen tuskin toimii ilman yhteisöllisyyttä. Haastattelut alleviivasivat, miten sattumalta yhteisöt syntyvät ja miten herkkiä pienet asuinyhteisöt ovat muutoksille. Yksittäinen tai muutama asukas käynnistää puuttuvan yhteisöllisyyden, mutta toisaalta yksikin porukkaan huonosti sopiva voi heikentää ilmapiiriä kaikille. Tämä korostaa asukasvalinnan merkitystä onnistuneessa yhteisöllisessä asumisessa. Samaan viittaa myös kyse-lyaineistosta tehty havainto, jonka perusteella tyytyväisyys on keskimäärin korkeampaa kimppekämpissä kuin soluasunnoissa. Kämppekaverin valinta

oli toiseksi tärkein yhteisöllisen asumisen vetovoimatekijä myös Opiskelijan kaupunki -tutkimuksessa (Rytkönen & Saari, 2015, s. 31-33).

"-- ei se vaatinu kun sitä et sano moi siellä käytävällä niin joku oli jo sosiaalinen. Siellä ei ollu mitenkään erityisen paljon yhteishenkeä ennen sitä mut sit sinne tuli muutamii jotka sano moi. Taidettiin ehdottaa et 'hei mitä jos siivottais ens viikonloppu' kun se näytti aika hirveeltä se keittiö."

"[Kämppekaverin nimi] muutti pois ja sinne [tuli] uus kämppis. Se oli sinänsä ihan mukava, mut jotenkin sen energia oli taas vähän erilainen -- ei meil ollu mitään ongelmii mut selkeesti sellanen tietty harmonisuus jotenkin siitä ehkä hävis just sen takii. Koska meil kolmestaan oli ollu niin hyvä dynamiikka, olihan se varmasti hänellekin sit jälkikäteen ajateltuna vähän hankalaa silleen tulla. Jos siellä oli minä ja [kämppekaverin nimi] jotka oltiin kuitenkin parhaita kavereita ja sit hän tulee siihen kolmanneks niin se on myöskin hänelle ollu ehkä vähän haastava dynamiikka."

"No, kun se oli ihan mun mielestä soluasuminen oli ihan kivaa, toki siinä nyt oli vaan sit se, et se riippuu se soluasumisen kivuus riippuu aika paljon siitä et minkälaisii ne kämppikset on ja sit kun ei ite seurustellu niin sit, oli vapaa-aikaa ja sit se oli kuiteskin ihan mukavaa viettää kavereitten kaa aikaa, niin sit se oli jotenkin, mielikuva siitä et okei, et sitten kun on kimppekämppeä niin voi vähän enemmänkin tehdä niitten kavereitten kaa, tai niitten käyä, kun perus solukämppeiden kaa et sit urheilees tai järkkää jotain illallista kotona tai, tehdä jotain, muuta yhteistä kivaa tai jotain."

Miten yhteisöllisiin asumisratkaisuihin hakeudutaan, kun halu siihen on herännyt? Haastatteluissa tuli esiin kolme polkua: ensiksi löytyy sopiva kämpppis, jonka kanssa asuntoa haetaan yhdessä; asunto ensiksi, johon haetaan kämpppäkaveria itselle seuraksi; muutto olemassa olevaan kimppa-asuntoon poislähteneen tilalle. Tieto mahdollisuuksista tuli tuttavapiirin kautta tai sosiaalisen median palstoilta, jotka on tarkoitettu kämpppäkaverin etsintään. Näiden välimuotoina oli kämpppäkaverin etsiminen rajatummista, esimerkiksi samanhenkisten tai samaa alaa opiskelevien verkkoyhteisöistä. Kaikissa näissä sosiaalisella pääomalla oli tärkeä rooli. Usein kämpppäkaveri löytyi useimmiten juuri omien sosiaalisten verkostojen kautta. Silloin sosiaalisen verkoston täytyy olla riittävän laaja, jotta löytyy tuttava, joka on samanaikaisesti asunnon tarpeessa ja halukas muuttamaan kimppakämppään. Avoimiin kämpppäkaveri-ilmoituksiin vastattaessa pitää puolestaan tehdä hyvä vaikutus potentiaalisten kämpppäkaverien haastattelussa. Kimppakämppääsumiseen on siten helpompi hakeutua, jos on sosiaalinen ja laajalti verkostoitunut.

"Ykkösvaihtoehto mulla oli että kolmen hengen kimppakämppää jostain, semiläheltä Helsingin keskustaa. Mä en ihan hirveesti tehny duunii sen eteen että oisin yrittäny löytää kavereita, jotka ois muodostanu sen tai että oisin hirveesti huudellu siitä ja yrittäny. Siin oli ykkösajatuksena et ois yrittäny ite perustaa sen -- katella kämppää ja saada kämppikset sinne, kun ei ollu tiedossa kimppakämppää sieltä. Sitten joittenkin kavereitten kautta kuulin tosta yhestä kämppistä, että [nimi] etsii kämppistä"

Haastatteluissa kävi myös ilmi tilanteita, joissa yhteisölliseen asumisratkaisuun pyrittiin, muttei päästy. Syynä saattoi olla, ettei sopivaa kämpppäkaveria löytynyt, tai ettei kämpppäkaveriksi haluavan kanssa löydetä sopivaa asuntoa. Tämä on sikäli mielenkiintoista, että samaan aikaan soluasumisen

suosio opiskelija-asuntokannassa laskee (Kortelainen et al. 2018, s. 15, 46), mikä nostaa vajaakäyttöriskiä. Yhteisölliseen asumiseen näyttäisikin liittyvän kaksi erilaista kohtaanto-ongelmaa. Yhtäältä kimppa-asunnoille, joissa saa itse vaikuttaa kämpppäkaverin valintaan, olisi enemmän tarvetta, mutta soluasumisesta on ylitarjontaa. Toisaalta kohtaanto-ongelmat ovat kimppa-asumisen pullonkaula, kun kimppa-asumiseen päästäkseen pitää löytyä sekä sopivat kämpppäkaverit että sopiva asunto asunnontarpeen kannalta oikealla hetkellä. Tämä ei välttämättä onnistu tai edellyttää onnistuakseen laajat verkostot ja paljon aktiivisuutta.

"Kun mä sain sit kuulla et mä sain Suomest töitä, niin piti muuttaa tänne takasin. Mä olin silleen et, 'mä voisin ihan hyvin asuu kimppakämpässä'. Mä sellast yritinkin ettii mut, mä en löytäny sellast täydellistä kimppakämppää"

Kyselyaineiston perusteella kimppa-asujat ovat useammin tyytyväisiä asumiseensa, mutta se ei juurikaan heijastu asumisen kestoon. Miten siis yhteisöllinen asuminen päättyy silloin kun siihen on varta vasten hakeuduttu? Kahden hengen kimppakämpissä yhden muuttopäätös voi johtaa molempien muuttoon: kohtaanto-ongelman takia uutta sopivaa kämpppäkaveria ei löydy tilalle. Sen sijaan isommissa kimppakämpissä lähteneen tilalle etsittiin uusi asukas kenties koko yhteisön voimin – tällöin on myös laajemmat sosiaaliset verkostot valjastettuna etsintään. Haastatteluissa yhteisölliseen asumiseen tykästyneet muuttivat niistä pois useimmiten elämäntilanteen takia: muutto yhteen kumppanin kanssa tai yksin työn perässä niin, ettei uutta kimppakämppää löydy.

Kyselyaineiston perusteella 74 prosentissa muutoista jaetuista asunnoista kaksioihin syynä oli muutto yhteen kumppanin kanssa. Tämä oli tyypillinen syy myös niillä, jotka olivat varta vasten hakeutuneet yhteisölliseen asumismuotoon. Tämä ei kuitenkaan välttämättä lopettanut yhteisöllisen

asumisen polkua; se vain jäi tauolle. Mikäli yhteiselo kumppanin kanssa päättyi eroon, eron jälkeen saatettiin hakeutua jälleen jaettuun asuntoon. Tämä viittaisi, että positiiviset mielikuvat yhteisöllisestä asumisesta säilyvät ja voivat vaikuttaa asumisvalintoihin myöhemmin. Tällaista preferenssiä, jota ei ole elämäntilanteesta johtuen tai muuten mahdollista toteuttaa, kutsutaan latentiksi preferenssiksi (Hasu, 2017, s. 102).

6.4.3 Asumisura

Asumisuran moottoritie on suunnitelmallista etenemistä asumistilanteen kehittämiseksi. Muuttojen pääasiallinen syy on asumistilanteen kehittäminen. Suunnitelmallisuuden lisäksi asumisura edellyttää riittävä rahkeita suunnitelmien toteuttamiseksi. Asumisuran moottoritie vertautuu Hasun (2017, s. 152-153) määrittelemään optimoinnin asumisstrategiaan.

Asumisura ei välttämättä tarkoita stereotyyppistä kuvaa opiskelijan asumisurasta, eli vanhempien luota solujen ja yksiön kautta kumppanin kanssa yhteen. Tämä rajasi pois merkittävän osan opiskelijoista, joilla opinnot sijoittuvat muuhun elämänvaiheeseen. Keskeistä on tavoite, joka on yhteinen mahdollisen kumppanin kanssa.¹⁶ Tämä tavoite rinnastuu Kenyonin (1999, s. 85-86, 94-95) tunnistamaan kolmanteen kodin mielikuvaan ja Tuckerin (1994, s. 184) *ideaaliseen kotiin*. Erotuksena Kenyonin (1999) tutkimien brittiopiskelijoiden kodin mielikuvaan suomalaisten opiskelijoiden asumispoluilla tavoiteltava voi olla saavutettavissa jo opintojen aikana. Tavoite ei pysy samana läpi asumispolun. Kun yksi tavoiteltu asumisratkaisu on saavutettu, tavoitteet jalostuvat ja niitä tavoitellaan alati joko nykyistä asumista kehittä-

¹⁶ Kyse ei välttämättä ole kotitalouden tai asuntokunnan kesken jaetusta suunnitelmasta. Esimerkiksi vanhempiensa kotitalouteen ja asuntokuntaan kuuluva opiskelija voi suunnitella yhteistä asumisuraa ja itsenäistymisen polkua kumppaninsa kanssa jo ennen muuttoa yhteen. Itsenäisen asumisen jakso ennen muuttoa yhteen voi siis jo olla osa suunnitelmallista asumisuraa.

mällä tai muutoilla. Siinä mielessä tavoite rinnastuu Tuckerin (1994, s. 184) *ideaaliseen kotiin*, että se kehittyy jatkuvasti.

"Oltiin asuttu siin pari vuotta ja et kaikki nää huonot puolet oli tiedostettu. Sitten me oltiin alettu miettiä et voisikos ehkä alkaa pikkuhiljaa ettiin toista kämppää"

Suunnitelmallisuus edellyttää ennustettavaa elämäntilannetta. Äkilliset muutokset, kuten ero, pysyvää muuttoa edellyttävä opintoalan vaihto tai vuokrasopimuksen yllättävä irtisanominen voivat katkaista suunnitelmallisesti etenevän asumisuran. Ennustettava elämäntilanne mahdollistaa myös sopivien asumisratkaisujen odottamisen, kun muuttoa ei joudu toteuttamaan pakottavassa tilanteessa. Vaihto-opiskelujaksot ja työharjoittelut ovat yleinen osa opiskeluaikaa, eivätkä välttämättä poissulje asumisuraa. Kuten luvuissa 5.1 ja 5.3.3 todettiin, vaihtojaksot on mahdollista toteuttaa ennalta suunnitellen osana kumppanin kanssa yhteistä asumisuraa.

Suunnitelmien toteuttaminen edellyttää resursseja, joita voi tarkastella Hochstenbach & Botermanin (2014) tapaan erilaisten pääomien kautta. Taloudellinen pääoma, kuten esimerkiksi peritty asuntovarallisuus, ei ollut yhdellekään haastateltavista asumisuran kannalta ratkaiseva tekijä, vaikka vanhemmat olivat kyllä tukeneet monta haastateltavaa taloudellisesti. Osa asui jaksoja vanhempien omistamissa asunnoissa, mutta näiden vaikutus ei ulottunut asunnosta poismuuttoa pidemmälle.

Sen sijaan sosiaalinen pääoma, kuten laajat verkostot, auttoivat pääsemään kiinni edullisiin, pitkäaikaisiin ja laadukkaisiin asumisratkaisuihin. Kuten luvussa 5.4.1 todettiin, kulttuurinen pääoma – tieto järjestelmästä – helpottaa asumisuran rakentamista opiskelija-asuntojärjestelmässä. Sosiaalisten verkostojen kautta voi myös löytää tietoa ja osaamista asuntomarkkinoista ja siten kompensoida kokemattomuutta asuntomarkkinoilla.

"[Poikaystävä] äiti oli kiinteistövälittäjä niin oli sellanen kokemus et meil on apuu tässä. Mä en ollu sillon ikinä hankkinu, enkä itse asias vieläkään ole ikinä hankkinut täysin silleen vapailta markkinoilta, menny näyttöön ja sitten hakenut vuokra-asuntoa ja sit sen saanut. Se tuntu kans tosi kivalta et oli joku, joka tuns sen alan et joku joka tietää tästä enemmän. Ja, jonon oh. Ja sithän kävikin silleen et ensimmäinen kämpppä, minkä se meille vinkkas ja mitä mentiin kattomaan, se oli [asuinalue,] sellanen olik se 42-neliöinen, tai reilu 40-neliöinen kaksio, niin sinne sit muutettiin."

6.5 Haastatteluiden tulosten yhteenveto

Haastatteluiden perusteella syvennettiin kyselyaineistosta tehtyjä havaintoja. Haastatteluaineiston perusteella tarkasteltiin kahta asumispolkujen makrotason tyypittelyä: asumisen strategiat ja asumisen moottoritiet. Asumisen moottoriteillä tarkoitetaan useamman yksilöllisen asumispolun varrella toistuvaa yhdenmukaisen asumiskäyttäytymisen jatkumoa. Näitä tunnistettiin kolme: opiskelija-asuminen, yhteisöllinen asuminen sekä asumisura. Lisäksi tarkasteltiin opiskelijoiden soveltamia asumisen strategioita kolmessa eri elämäntilanteessa: itsenäistyminen vanhempien luota, asuntokuntien muutokset sekä vaihto-opiskelu ja muut poikkeusjaksot. Asumisen strategioilla tarkoitetaan samaan tilanteeseen liittyvää, useammassa asumispolussa toistuvaa käyttäytymismallia.

Nopeasti muuttuvien elämäntilanteiden tiheä muuttotahti ei poissulje suunnitelmallisuutta. Tehtyjen suunnitelmien aikajänne saattaa kuitenkin olla lyhyt, tai ulottua useamman muuttotilanteen ylitse, mistä jälkimmäinen haastaa perinteisiä muuttokäyttäytymisen mallintamistapoja (esimerkiksi Clark & Onaka 1983 ja Wong 2002, s. 224). Haastattelut osoittivat, etteivät muuttuvat suunnitelmat ja yllätykset eivät ole vain negatiivisia asumispolun häiriöitä, vaan myös positiivisia mahdollisuuksia, joihin hanakasti tartutaan:

työ- ja opiskelumahdollisuuksia tai sosiaalisten verkostojen kautta tarjottuja asuntoja.

Lähtökohtaisesta väliaikaisuudesta huolimatta opiskeluiden aikainen asunto mielletään kodiksi, vaikka vanhempien koti saattoi säilyä kotina sen rinnalla. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita aktiivista pesänrakennusta; osalle koti on suunnitelmallisesti kämpppä – nukkumapaikka ja arjen tukikohta. Toisaalta kodin rakentaminen voi yhtä lailla olla suunnitelmallinen ja harkittu prosessi, jossa otetaan tilaa haltuun esimerkiksi sisustamalla. Tämä korostui pariskuntien muuttaessa yhteen, mutta myös jaetusta kimpakämpästä syntyy koti samoin eväin: pysyvyys sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan elinympäristöön.

Muutto omilleen vanhempien luota nähdään lähtökohtaisesti pysyväksi, vaikka sinne saatetaankin palata poikkeustilanteissa. Tämä eroaa lähtökohtaisesti Ford, Rugg ja Burrowsin (2002, s. 2465) tunnistamasta brittiläisestä opiskelijan asumispolusta, jossa palattiin säännöllisesti vanhempien luo. Tästä huolimatta vanhempien koti voi säilyä osana opiskelijan asuntoportfoliota: varasto huonekaluille, omasta asunnosta puuttuvia lisätoimintoja, kuten sauna, sekä viime kädessä turva, jos asuminen ei poikkeustilanteessa muuten järjesty.

Myös muutot yhteen kumppanin kanssa nähtiin lähtökohtaisesti pysyviksi: jatkossa asumista suunniteltaisiin pariskuntana. Yhteinen suunnittelu ei kuitenkaan tarkoita aina yhteistä asutokuntaa. Pariskunnat saattoivat suunnitella asuvansa ensiksi erillään ennen muuttoa yhteen ja toisaalta yhteen muuton jälkeen saatettiin muuttaa – lähtökohtaisesti väliaikaisesti – erilleen eroamatta esimerkiksi vaihto-opiskelun takia. Haastattelut tukivat kyselyaineiston havaintoa erilaisista yhteen muuttamisen tilanteista: osa muutoista on suunnitelmallisia, osa käytännön ratkaisu haastavaan asumistilanteeseen.

Vaihto-opiskelu ja muut erikoisjaksot, kuten koti- tai ulkomaan työharjoittelu, ovat asumisen shokkeja, joissa ollaan valmiita hyväksymään

normaaleista odotuksista poikkeava asuminen. Näistä saadut kokemukset voivat siksi myös mullistaa asumiskäyttäytymistä; ne voivat olla asumispolkujen käännekohtia.

Haastattelut selittivät kyselyaineiston perusteella tehtyä havaintoa, että opiskelija-asunnot kertyvät samojen asumispolkujen varrelle. Haastatteluiden perusteella tätä selitti taloudellisten tekijöiden rinnalla asumisen turva ja mahdollisuus tyydyttää muuttuvia asumistarpeita opiskelija-asuntojärjestelmän sisällä. Tätä tukivat opiskelija-asuntojen jonotusjärjestelmä ja sisäisten siirtyminen priorisointi. Toisaalta monimutkaiset asukasvalintakäytännöt johtavat siihen, että tieto järjestelmän toiminnasta, kulttuurinen pääoma, vaikuttaa kykyyn navigoida järjestelmän sisällä.

Vaikka monelle se ei sovi, osa tykääntyy yhteisölliseen asumiseen siinä määrin, että hakeutuu siihen aktiivisesti. Tätä edeltävät haastatteluiden perusteella tyypillisesti positiiviset kokemukset yhteisöllisestä asumisesta opiskelijasoluista tai vaihto-opintojaksolta. Harvalla kuitenkaan juuri yhteisöllisyys on aktiivinen vetovoimatekijä ensimmäiseen jaettuun asuntoon muuttaessa. Siksi yhteisöllisen asumisen moottoritielle päädyttiin, mutta positiivisten kokemusten myötä yhteisöllisiin asumismuotoihin hakeuduttiin myös jatkossa. Yhteisöllisen asumisen toiveet eivät läheskään aina toteudu. Moni haastatteluissa käsitelty positiivinen yhteisöllisen asumisen kokemus liittyi kimppa-asumiseen, johon oli päädytty sosiaalisen verkostojen kautta. Yhteisöllinen asumisen moottoritie nojaakin vahvasti opiskelijan sosiaaliseen pääomaan, jonka kautta löytyy kimppakämpämahdollisuus ja kämppakaveri pois muuttavan tilalle.

Sosiaalinen pääoma on asuntomarkkinoilla taloudelliseen pääomaan rinnastettava etu, joka auttaa asumistoiveiden toteuttamisessa. Sosiaalisen pääoman, esimerkiksi laajojen verkostojen, kautta voi päästä käsiksi houkutteleviin asumisratkaisuihin, jotka eivät ole tarjolla samoilla ehdoilla markkinoilla. Tämä yhdessä suunnitelmallisuuden ja ennustettavan elämäntilanteen kanssa auttaa toteuttamaan nousujohteista asumisuraa.

7 Pohdinta ja suositukset jatkotutkimukselle

7.1 Opiskelijoiden monenkirjavat asumispolut haastavat tutkimusta ja tukijärjestelmiä

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että nykyistä monipuolisempi ymmärrys opiskelijoiden asumisesta on tarpeen julkisessa keskustelussa ja politiikkatoimien tueksi. Opiskelijoiden asumispolut ovat moninaisia kuten myös niihin vaikuttavat tekijät. Yhden muotin ratkaisut eivät sovi moninaisten elämäntilanteiden kirjoon. Kun näihin ratkaisuihin vielä vaikuttaa pelkkää yksioikoista talousajattelua monimutkaisempi harkinta sekä taloudellisen pääoman ohella sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma, opiskelijoiden ei pidä olettaa reagoivan yksiulotteisesti kannustimien, kuten tukipolitiikan muutoksiin. Tämä haastaa pohtimaan asumisen tutkimuksessa tehtäviä oletuksia sekä opiskelijoiden nykyisten sääntely- ja tukirakenteiden toimintaa.

Opiskelijat eivät välttämättä aktiivisesti optimoi asumistaan, mutta muuttavat tiheästi ja mukautuvat ketterästi muuttuviin tilanteisiin. Vaikka aktiivinen asumisen optimointi vaikuttaa harvinaiselta, se ei poissulje politiikkamuutosten vaikutusta opiskelijoiden asumiskäyttäytymiseen. Nopeiden elämänmuutosten vuoksi opiskelijat muuttavat tiheästi ja kunkin muuton kohdalla ratkaisu tehdään silloisessa – kenties muuttuneessa – kontekstissa. Siksi tukimuutokset ja muut politiikkaratkaisut heijastuvat opiskelijoihin lyhyessä ajassa, vaikkeivat opiskelijat aktiivisesti optimoisikaan asumistaan niiden perusteella. Vaikka asumiskäyttäytymisen todettaisiinkin muuttuneen politiikkatoimen jälkeen, havainnon perusteella ei silti pidä yksinkertaistaa käytöksen muutosta pelkästään politiikkatoimen aiheutta-

maksi. Tämä alleviivaa, että niin opiskelijoiden asumiskäyttäytymistä kuin politiikkatoimien vaikutusta on arvioitava niiden todellisissa ja usein monimutkaisissa kontekstissa.

Tulosten perusteella tiheä muuttorytmi ei poissulje suunnitelmallisuutta eikä toisaalta suunnitelmallisuuden puute ole välttämättä merkki asumisen ongelmista. Opiskelijat voivat suunnitella asumistaan usean muuton ylitse, mutta näidenkään suunnitelmien horisontti ei välttämättä ulotu ajallisesti pitkälle hehtisessä elämänvaiheessa. Suunnitelmat eivät aina toteudu, mutta syynä ei välttämättä ole negatiivinen rajoite, vaan positiivinen mahdollisuus. Haastatteluissa korostuivatkin juuri positiiviset yllätykset: esimerkiksi sosiaalisten verkostojen kautta tarjotut asunnot ja työtarjoukset. Tutkimuksen tulokset maalaavat melko valoisan kuvan opiskelijoiden asumispoluista – viime kädessä kaikki järjestyy. Se, että asuminen on aina ratkennut tavalla tai toisella, ei tarkoita, etteikö asumisen epävarmuus voisi ahdistaa opiskelijoita. Epävarmuus on saattanut ahdistaa tapahtumahetkellä, vaikkei se kävisikään ilmi myöhemmin – tilanteen ratkettua – tehdyssä haastattelussa.

Julkisessa keskustelussa ja aiemmissa tutkimuksissa taloudellisten tekijöiden merkitys korostuu opiskelijoiden asumisratkaisuisissa. Tämän työn tulokset osoittavat, että muita pääoman muotoja tulisi tarkastella taloudellisen pääoman rinnalla. Sosiaalisen pääoman, kuten laajojen verkostojen avulla voi päästä käsiksi edullisiin ja laadukkaisiin asumisratkaisuihin, jotka eivät ole avoimesti tarjolla samoilla ehdoilla. Verkostot vaikuttivat myös keskeisesti kimppa-asumisen mahdollisuuksiin. Kulttuurinen pääoma, kuten tieto asumisen järjestelmistä vaikutti mahdollisuuksiin opiskelija-asuntojärjestelmän sisällä. Erilaisten pääomien vaikutus on mielenkiintoista myös asuntopolitiikan näkökulmasta: taloudellisten tekijöiden merkitystä tasataan asumistuella ja omakustannushintaisilla opiskelija-asunnoilla, mutta miten tasata sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman vaikutuksia?

Opiskelija-asuntojen kasautuminen tiettyjen yksilöiden asumispoluille – opiskelija-asumisen siiloutuminen – on uusi havainto. Sitä ei kuitenkaan

pidä sekoittaa muussa tuetussa asuntokannassa havaittuun lukitusvaikutukseen (*lock-in effect*, Eerola & Saarimaa 2015, s. 21-22, 25). Kyse ei ole siitä, että opiskelijat jäisivät opiskelija-asuntoon, vaikka taloudellinen asema olisi kohentunut; opiskelija-asuminen on joka tapauksessa opiskeluun sidottua ja siten määräaikaista. Opiskelija-asunnosta saatu laskennallinen hyöty ei aineistossa juuri vaikuttanut asumisaikoihin. Siiloutumisilmiö on osittain seurausta opiskelija-asuntoyhteisöjen jonotuskäytännöistä ja sisäisistä siirtymistä. Käytännöistä johtuen kahdesta samassa asemassa olevasta opiskelijasta sen, joka asuu entuudestaan opiskelija-asunnossa, on helpompi päästä vapautuvaan opiskelija-asuntoon kuin sellaisen, joka asuu järjestelmän ulkopuolella. Siksi opiskelija-asunnot kasautuvat samojen yksilöiden poluille, kun järjestelmään päätyneet pääsevät etenemään sen sisällä.

Havainto opiskelija-asumisen siiloutumisesta haastaa pohtimaan opiskelija-asuntojen asukasvalintakäytäntöjä. Yhtäältä nykykäytäntö tarjoaa asumisturvaa ja ennustettavuutta nopeasti muuttuvien asumis- ja elämäntilanteiden säilyttämässä elämänvaiheessa. Se voi myös johtaa parempaan käyttöasteeseen, kun vähemmän kysyttyihin asuntoihin kannattaa muuttaa sisäisen siirtymän toivossa. Asuntokanta voi olla tehokkaammassa käytössä, kun järjestelmän sisällä on helppo muuttaa sopivampaan asuntoon elämäntilanteen muuttuessa: ei esimerkiksi kannata pantata opiskelijajaksiötä, jos on mahdollisuus muuttaa kumppanin kanssa yhteen opiskelijakaksioon. Toisaalta sen myötä opiskelija-asunnoista saatava etu kasautuu niille, jotka ovat ymmärtäneet hakeutua ja päässeet opiskelija-asuntoon, sekä niille, joilla on hyvä kyky navigoida järjestelmässä. Opiskelija-asunnoista saatava etu voisi jakautua tasaisemmin poistamalla jonotusjärjestelmä sekä etu sisäisille siirtyjille, mutta se toteutuisi asumisturvan, käyttöasteen ja asuntokannan tehokkaan käytön kustannuksella. Niin nykykäytännössä kuin sen muuttamisessa on puolensa, mikä osoittaa, että asumisvalintakäytännöt ovat viime kädessä erilaisten positiivisten tavoitteiden välistä punnintaa.

Toinen opiskelija-asuntoyhteisöjä ja ARAn asukasvalintaohjeistusta kos-

keva arvovalinta liittyy asukasvalintaan kimppa-asunnoissa. Kyselyaineisto osoitti, että kimppa-asuminen indikoi soluasumista korkeampaa asumistyytyväisyyttä jaetuissa asunnoissa. Mahdollisuus valita kämppäkaveri on tärkeä yhteisöllisen asumisen vetovoimatekijä. Opiskelija-asunnoissa tämä ei usein ole mahdollista, mikä saattaa selittää, miksi haastatteluissa kimppa-asujiksi aktiivisesti hakeutuneet hakeutuivat sellaisiksi useimmiten opiskelija-asuntojärjestelmän ulkopuolella. Jos oman kämppäkaverin valintaa helpotetaan puhtaasti sosiaaliseen ja taloudelliseen tarveharkintaan perustuvan asukasvalinnan kustannuksella, yhteisöllisen asumisen kysyntä ja viihtyisyys voisi parantua. Toisaalta tällöin sosiaalinen pääoma, kuten laajat verkostot, vaikuttaisi myös mahdollisuuksiin päästä opiskelija-asuntoon.

Kotitalous ei välttämättä ole mielekäs tutkimuksen tai tukipolitiikan perusyksikkö opiskelijoilla. Monen asumispolku on polveilevampi kuin perinteinen kuva opiskelijoiden asumispolusta – vanhempien luota itsenäisen kotitalouden kautta kumppanin kanssa yhteen. Silti mielikuva lineaarisesta asumisurasta ohjaa päätöksentekoa: esimerkiksi muutto yhteen kumppanin kanssa nähdään lähtökohtaisesti pysyvänä ratkaisuna, jonka jälkeen asumisen valinnat tehtäisiin yhdessä pariskuntana. Moni parisuhde päättyy kuitenkin eroon, mutta tulokset myös osoittivat, että pariskunta saattaa muuttaa erilleen eroamatta esimerkiksi vaihto-opintojen takia. Opiskelijoilla kotitaloudet ja asuntokunnat eivät siis välttämättä muodosta pysyvää asumisen perusyksikköä. Tulokset myös osoittavat, ettei muutto yhteen kumppanin kanssa ole aina suunnitelmallinen askel parisuhteessa, vaan käytännön ratkaisu asumisen ongelmiin.

Nämä havainnot ovat mielenkiintoisia niin asumisen tutkimuksen kuin opiskelijoiden tukipolitiikan kannalta. Asumispolkujen viitekehyksen perusyksikkönä on kotitalous, joskin Clapham (2005, s. 26) huomioi sen muodostuvan yksilöistä. Muuttotutkimus on alkanut tutkia ja mallintaa kotitalouksien sisäisiä päätöksentekomekanismeja (Dieleman, 2001, s. 254-255). Tulokset viittaavat, että itsenäisten asumispolkujen alkumetreillä tarkastelu

tulisi kohdistaa pikemminkin yksilöihin kotitalouksien sijaan. Yleinen asumistuki on ruokakuntakohtainen etuus, jolloin ruokakunnan saama tuki riippuu molempien tuloista. Ruokakuntakohtaisuuden myötä muutto yhteen ei enää ole yhtä yksioikoinen ratkaisu asumisen pulmiin kuin aiemmin, mikä voi nostaa kynnystä muuttaa yhteen ongelmatilanteissa.

Myös asumispäätösten suunnittelua koskevat havainnot haastavat kotitalouksien roolia asumistutkimuksen perusyksikkönä. Asumisurissa muutoilla askelletaan kohti kulloinkin toivottua asumistapaa, kulloistakin *ideaalista kotia*, joka voi olla yksilön oma tavoite tai jaettu kumppanin kanssa. Tässäkään kotitalous tai asutokunta ei ole mielekäs yksikkö, sillä pariskunnan yhteisen asumisuran suunnittelu saattaa alkaa jo ennen yhteen muuttoja, esimerkiksi päättämällä muuttaa vanhempien kodeista ensiksi erilleen. Tämä havainto muistuttaa, että yhteisen päätöksenteon yksikkö voi myös olla pariskunta tai perhe, joka ei muodosta yhteistä asutokuntaa.

Itsenäistymistä ja kodin kokemusta koskevat tulokset viittaavat, että opiskelijoiden asuminen Suomessa poikkeaa – kenties muiden Pohjoismaiden kanssa – laajemmin tutkitusta brittiläisestä kontekstista. Suomessa opiskelijat itsenäistyvät varhain, vanhempien luo palataan vain poikkeustilanteissa ja opiskeluiden aikaiset asunnot mielletään kodeiksi. Itsenäistyminen on tästä huolimatta asteittainen prosessi, joka alkaa ennen muuttoja omilleen ja jatkuu sen jälkeen. Vanhempien kodilla voi olla rooli opiskelijoiden asumisen kokemuksissa, vaikkei siihen systemaattisesti palattaisi: se voi toimia turvaverkkona ja apuna, siten ehkä lievittää ahdistusta vaikeissa asumistilanteissa.

Hasun (2017) tutkimus osoittaa, että asumisen valinnat ja preferenssit ovat kontekstuaalisia – riippuvat tilanteesta. Siksi ei riitä, että asuntotarjontaa kehitetään vastaamaan kohderyhmän preferenssijakaumaa, vaan on tarkasteltava, minkälaisia preferenssejä erilaisissa muuttotilanteissa esiintyy. Asumispolkujen ja erilaisten muuttotilanteiden tunnistaminen ja tyypittely voivat auttaa asettamaan preferenssit kontekstiinsa. Tästä voi olla hyötyä

asuntotarjonnan suunnittelussa: jos tietty muuttotilannetyyppi ja asumispolun vaihe on yleinen ja siihen tyypillisesti liitetyt preferenssit tunnetaan, tähän tunnistettuun tarpeeseen on mahdollista vastata tarjonnassa. Tulokset viittaisivat, että valtaosa opiskelijoiden muutoista johtuisi elämäntilanteista. Minkälaiset asumistoiveet ja tarpeet näihin elämäntilanteisiin liittyvät? Tosin osa muutoista tehtiin puhtaasti asumistilanteen parantamiseksi. Mitkä ovat sellaisia tekijöitä, joiden takia ollaan valmiita muuttamaan puhtaasti asumisen takia? Tulosten perusteella muutto jaetusta asunnosta yksioon on ainakin yksi näistä. Tässä työssä onnistuttiin tunnistamaan joitain opiskelijoiden tyypillisiä muuttotilanteita, mutta tutkimusasetelmasta johtuen niiden yleisyyttä perusjoukossa ei ollut mahdollista arvioida. Tämä olisikin perusteltu aihe jatkotutkimukselle.

Opiskelijoiden asumispolkujen ymmärtäminen voi auttaa kohdentamaan asuntotarjontaa. Tyypillisesti opiskelija-asuntoyhteisöjen yhteisöllisen asuminen on keskittynyt alkuvaiheen opiskelijoihin ja Suomeen tullessiin kansainvälisiin opiskelijoihin. Tulokset osoittivat, että vaihto-opinnot ja muut poikkeusjaksot ovat asumisen shokkitilanteita, joista kertyvät kokemukset heijastuvat myöhempiin asumisratkaisuihin. Siksi ne voivat olla asumispolkujen käännekohtia, joissa yhdeltä asumisen moottoritieltä kääntyy toiselle. Tämä viittaisi, että vaihtojaksolta palaavien parissa voisi olla kysyntää yhteisöllisille asumisratkaisuille, jos tarjontaa on kohdistettu tämän ryhmän tarpeisiin. Tämän selvittämiseksi tarvittaisiin kuitenkin lisää tutkimusta vaihdosta palaavien asumistoiveista.

7.2 Valitun tutkimusmenetelmän arviointi ja suositukset

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli arvioida, miten kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen aineiston yhdistäminen onnistuu asumispolkuja käsittelevässä tutkimuksessa. Valittu menetelmä oli toimiva. Haastattelut mahdollistivat yksittäisiin kokemuksiin perustuvat yksityiskohtaiset havainnot ja

kyselyaineisto mahdollisti niiden asettamisen laajempaan kontekstiin. Vaikka haastattelut suoritettiin vasta kun kyselyaineisto oli pääosin analysoitu, haastatteluiden analysointi edellytti myös paluuta kyselyaineiston äärelle. Menetelmä olisi ollut vielä hedelmällisempi, jos kyselyaineisto olisi ollut tilastollisesti edustava, mikä ei tämän työn puitteissa ollut mahdollista. Riittävän laaja ja edustava aineisto olisi myös voinut mahdollistaa perusjoukon pienempien osajoukkojen, kuten kansainvälisten opiskelijoiden, aikuisopiskelijoiden tai perheellisten opiskelijoiden asumispolkujen tarkastelun.

Yksi valitun lähestymistavan vahvuus oli pitkittäistarkastelu. Asuminen ei selity riittävästi pistemäisellä tarkastelutavalla. Toisaalta vuosien takaisten asumistilanteiden muistelusta johtuen haastatteluissa ja kyselyissä saatua aineistoon on suhtauduttava kriittisesti. Vastaajat saattavat asettaa aiemmat valintansa myöhemmän asumispolun määrittämään kontekstiin, jolloin myöhemmin tapahtuvalla tiedonkeruulla ei välttämättä päästä käsiksi aitoihin valinnan hetkellä käytyihin prosesseihin.

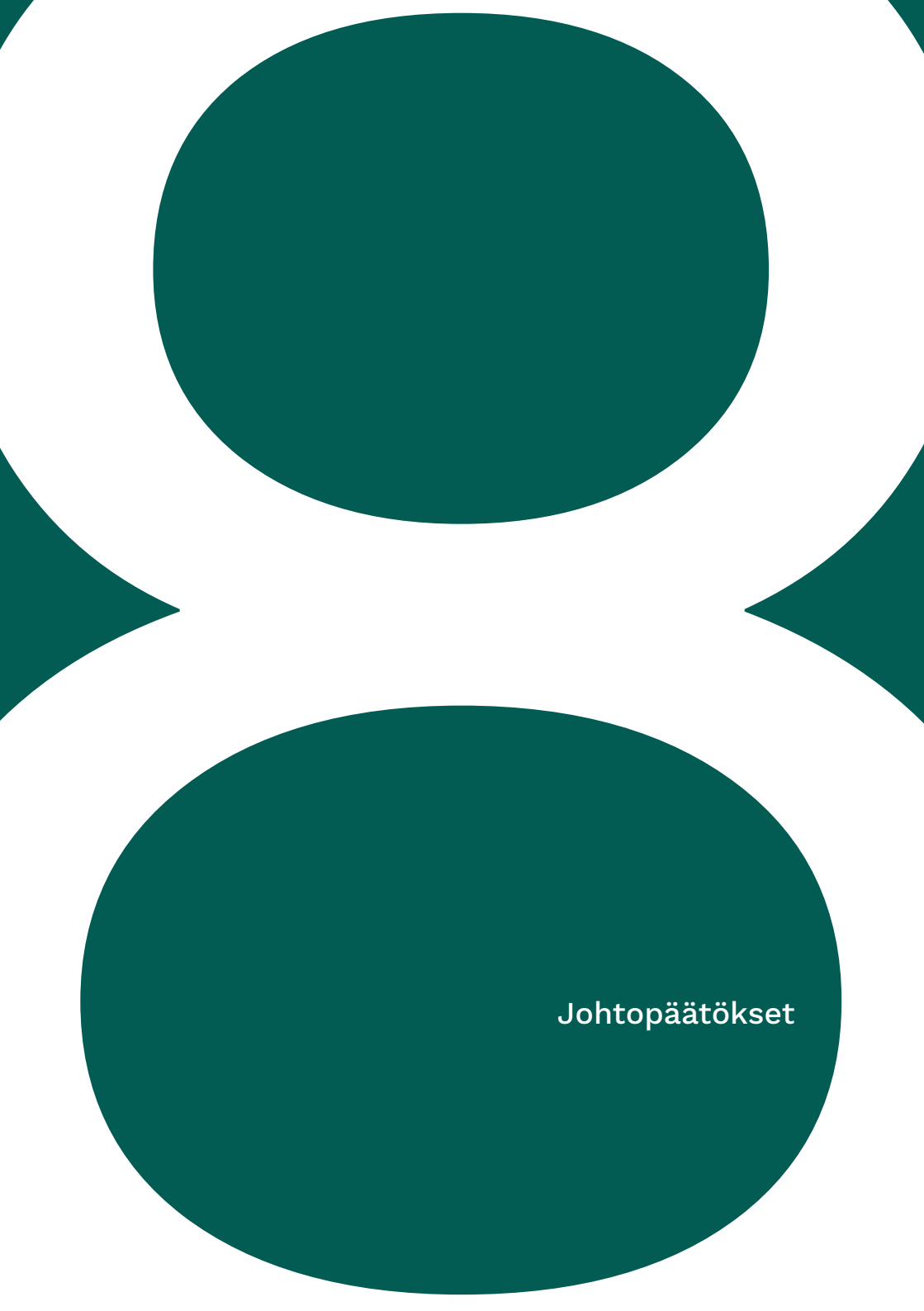
Merkittävä osa muutoista selittyi elämäntilanteen muutoksilla. Siksi elämäntilanteen, kuten työ- ja opiskelutilanteen sekä taloudellisen aseman kartoittaminen asumispolun rinnalla olisi keskeistä. Jos aineiston keruussa keskitytään vain muuttotilanteisiin, elämäntilanteiden muutokset, jotka eivät johda suoraan muuttoon, jäävät havaitsematta. Jos erilaisia elämän- ja taloustilanteiden muutoksia selvittäisi asumishistorian rinnalla, aineiston keruusta tulee kohtuuttoman raskas, mikä voi vähentää vastausmääriä ja heikentää aineiston luotettavuutta. Opiskelijoiden kasvavasta heterogeenisuudesta huolimatta opiskeluaika on selkeä ja toistuvia piirteitä sisältävä elämänvaihe. Siksi opiskelijat ovat tästä näkökulmasta helppo ryhmä. Toisaalta opiskelijoiden asumispoluista saadut tulokset osoittavat, etteivät opiskelijoiden alku ja päätepiste ole välttämättä asumispolun kannalta keskeisimpiä vaiheita. Siksi jatkotutkimuksissa olisi perusteltua laajentaa tarkastelu nuoriin ylipäänsä. Tällöin olisi löydettävä keino kartoittaa elämäntilanteiden ja taloudellisen aseman muutoksia asumishistorian rinnalla.

Asumishistorioiden pitkittäinen tarkastelu kyselyillä tuottaa laajan ja monikäyttöisen aineiston. Tämän työn puitteissa oli mahdollista raapaista vain pintaa siitä, mitä kaikkea kerätyn aineiston pohjalta voisi tutkia. Siksi asumishistoriaa käsittelevät pitkittäistutkimukset olisi mielekästä toteuttaa laajempina hankkeina, joissa samaa aineisto hyödynnettäisiin useammassa tutkimuksessa. Tämän työn aineiston keruussa ei oltu huomioitu aineiston myöhempiä käyttömahdollisuuksia, joten vastaajilta ei ollut pyydetty suositumusta aineiston jatkokäyttöön. Siksi aineistoa pyrittiin tarkastelemaan mahdollisimman monipuolisesti sen sijaan, että keskityttäisiin yksittäisiin – sinällään mielenkiintoisiin – aihepiireihin. Jatkossa vastaavan tyyppisten aineistojen keruussa tulisi ehdottomasti huomioida käyttö myös muihin tutkimustarkoituksiin.

Pitkittäistarkastelun ja kvantitatiivisen aineiston etuna on, että niiden pohjalta on mahdollista tunnistaa eri asumispolkuja yhdistäviä tekijöitä. Tutkimuksen tulokset alleviivaavat, että asumispolkujen aggregaattitason tarkasteluissa on tarvetta niin teoreettiselle käsitteiden tarkennukselle kuin tutkimusmenetelmien kehitykselle. Hasun (2017, s. 151-158) käyttämä *asumisstrategiat*-käsite ja Claphamin (2005, s. 33-34) kehittämä *asumisen moottoritie* -käsite edellyttävät molemmat tarkennusta. Tässä työssä näitä käsitteitä on käytetty eri tarkoituksissa: asumisstrategioilla tarkoitettiin eri yksilöiden asumispoluissa toistuvaa toimintamallia tietyssä elämänvaiheessa, kun taas asumisen moottoritiet olivat eri asumispoluilla toistuvia samanlaisen asumiskäyttäytymisen jatkumoa. Hasu (2017, s. 151) puolestaan ei tee näiden välillä eroa, mutta määrittelee aineistostaan tunnistamansa asumisen moottoritiet asumiskäyttäytymisen strategioiksi. Hasun (ibid.) aineiston perusteella siis asumiskäyttäytymisen strategiat voisivat liittyä jopa yksittäiseen asunnonvalintatilanteeseen. Clapham (2005, s. 33-34) ei alun perin määritellyt asumisen moottoritien käsitettä tarkemmin, mutta Clapham et al. (2014) viittaisi, että kyse on nimenomaan useamman asumisratkaisun jatkumoista. Tämän työn tulokset viittaavat, että asumispolkujen yhteneväi-

syyksiä on mahdollista tarkastella useamman erilaisen aggregaattitason käsitteen kautta.

Haastatteluista kävi ilmi, että yksilön asumispolku saattaa muuttua merkittävästi opintojen aikana. Keskeisiä käännekohtia olivat vaihtojaksot sekä erotilanteet. Tämä haastaa Clapham et al. (2014) käyttämän tavan tyypitellä nuorten asumispolkuja koko kokonaisten polkujen perusteella. Jatkotutkimuksessa olisi perusteltua kehittää menetelmiä, jossa tyypitellään tilastollisesti eri mittaisia asumispolkujen jaksoja kokonaisten polkujen sijaan.

Johtopäätökset

8 Johtopäätökset

Tutkimuksen tulokset osoittivat, ettei julkisesta keskustelusta välittyvä yksiulotteinen kuva opiskelijoiden asumiskäyttäytymisestä vastaa todellisuutta. Opiskelijoiden asumiskäyttäytymistä ei useimmiten ohjannut aktiivinen optimointi, vaan sopeutuminen nopeasti muuttuviin elämäntilanteisiin. Muuttopäätöstä ja asunnon valintaa ohjasivat usein moninaiset päällekkäiset motiivit: pakottavassakin muuttotilanteessa voitiin onnistua parantamaan asumistasoa ja eri opiskelijat saattoivat ratkoa samaa tilannetta hyvin erilaisilla asumisen strategioilla.

Opiskelijoiden asumispolut ovat moninaisia, mutta tutkimuksessa tunnistettiin kolme erilaista tyyppiä, *asumisen moottoritietä*, niiden joukosta: yhteisöllinen asuminen, asumisura sekä opiskelija-asumisen moottoritiet. Nämä esiintyivät yksittäisillä asumispoluilla sisäkkäin ja peräkkäin, eivätkä tunnistetut polut suinkaan muodosta kaikenkattavaa kuvaa opiskelijoiden potentiaalisista asumispolkutyypeistä. Siirtymät erilaisten polkujen välillä korostuivat elämäntilanteiden käännekohdissa, kuten vaihtojaksojen ja erotilanteiden yhteydessä.

Vaikka yhteisöllisen asumismuotoon päädyttiin sattumalta, siitä saadut positiiviset kokemukset voivat kannustaa hakeutumaan yhteisöllisiin asumismuotoihin jatkossa. Aineistosta tunnistetun yhteisöllisen asumisen moottoritien voisikin kiteyttää: päädytään, tykästytään, hakeudutaan. Nousujohteinen asumisura saattoi olla opiskelijallekin mahdollinen, mutta se edellytti ennustettavia elämäntilanteita, kuten vakaata parisuhdetta, suunnitelmallisuutta sekä riittäviä resursseja suunnitelmien toteuttamiseksi. Opiskelija-asunnoissa asuvat päätyivät muita todennäköisemmin niihin myös jatkossa. Näin syntyviä opiskelija-asumisen moottoriteitä ylläpitivät opiskelija-asuntoyhteisöjen asukasvalintakäytännöt, mutta niihin vaikut-

tivat myös opiskelijan kyky navigoida opiskelija-asuntojärjestelmässä sekä opiskelija-asumisen tarjoama taloudellinen etu, ennustettavuus ja asumis-
turva.

Näennäisen samanlaisista elämäntilanteistaan huolimatta opiskelijoilla on hyvin erilaisia asumisen polkuja. Käytetty aineisto ei mahdollistanut kunnollista paneutumista erilaisiin pienempiin opiskelijaryhmiin, kuten kansainvälisiin opiskelijoihin, perheellisiin opiskelijoihin, alan vaihtajiin tai aikuisopiskelijoihin. Aineistossa tästä huolimatta havaittu asumispolkujen moninaisuus viittaisi, että opiskelijoiden asumispolkujen kirjo on vieläkin laajempi, kuin mitä aineiston perusteella oli mahdollisuus tunnistaa. Käytetty aineisto ei ollut edustava suhteessa perusjoukkoon, joten tunnistettujen polkujen yleisyyttä kaikkien opiskelijoiden parissa ei ollut mahdollista arvioida. Siksi opiskelijoiden asumispolkuja olisi perusteltua tutkia jatkossa aineistolla, joka olisi tilastollisesti edustava ja kattaisi myös nyt aineiston katveeseen jääneet osajoukot.

Asumispolkujen viitekehysten ja valitun tutkimusmenetelmän avulla oli mahdollista tunnistaa monta sellaista piirrettä, jotka ovat jääneet aiemmissa opiskelijoiden asumista käsitelleissä tutkimuksissa pimentoon. Näitä olivat esimerkiksi erilaisten pääomien vaikutus, asumisen suunnittelu tai sattumanvaraisuus sekä asumiseen ja kotiin liitetyt merkitykset.

Aiemmissa tutkimuksissa on korostunut taloudellisten tekijöiden merkitys opiskelijoiden asumisratkaisuisissa, mutta tulosten perusteella sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman vaikutuksia tulisi tarkastella taloudellisten resurssien rinnalla.

Nopeasta muuttotahdista huolimatta opiskelijoiden asuminen voi olla suunnitelmallista. Asumisratkaisuja suunnitellaan useamman muuton ylitse. Suunnittelemattomat sattumat eivät ole välttämättä merkki asumisen ongelmista, vaan aktiivista tарттumista eteen tuleviin mahdollisuuksiin, kuten tarjottuihin asuntoihin tai työ- ja opiskelumahdollisuuksiin.

Opiskelijat mieltävät opiskeluiden aikaiset asuntonsa pääasiassa kodeik-

si. Muutto omilleen miellettiin lähtökohtaisesti pysyväksi ja vanhempien luo palattiin lähinnä ongelmatilanteissa. Silti vanhempien koti saattoi säilyä pidempään osana opiskelijan asuntoportfoliota ja toimia turvaverkkona ongelmatilanteissa.

Muutto yhteen kumppanin kanssa saattoi olla pitkän yhteisen suunnittelun tulos, käytännön sanelema järkiratkaisu tai keino ratkoa asumisen ongelmaa. Yhteen muuttaminen nähtiin lähtökohtaisesti pysyvänä, askeleena eteenpäin lineaarisella asumisuralla, minkä jälkeen asumisratkaisut tehtiin yhdessä. Silti osa päättyi eroon, mutta yhteinen asuminen saattoi myös päättyä ilman eroa, kun erille muutettiin esimerkiksi vaihto-opintojen takia.

Tutkimuksen perusteella kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen aineiston yhdistäminen avaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia asumispolkujen viitekehksen tutkimuksessa. Näiden mahdollisuuksia hyödyntäminen edellyttää kuitenkin tutkimusmenetelmien kehittämistä sekä asumispolkujen makrotason käsitteiden tarkentamista.

Lähteet

9 Lähteet

Lainsäädäntö ja viranomaislähteet

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (2019). *Asukasvalintaopas*. Saatavilla:

[http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Asukasvalintaopas\(34134\)](http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Asukasvalintaopas(34134)).

Viitattu 15.6.2019

Asetus asuin-, majoitus- ja työtiloista (1008/2017). Annettu Helsingissä 20.12.2017

Valtioneuvoston asetus asukkaiden valinnasta arava- ja korkotukivuokra-asuntoihin. 166/2008. Annettu Helsingissä 20.3.2008

Vipunen, Opetushallinnon tilastopalvelu 2018. Yliopistokoulutuksen opiskelijat. Luettavissa: https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-yliopisto.xlsb Luettu: 29.12.2018

Vipunen, Opetushallinnon tilastopalvelu 2018. Ammattikorkeakoulujen opiskelijat. Luettavissa: https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammattikorkeakoulutuksen%20opiskelijat-%20n%C3%A4k%C3%B6kulma%20amk.xlsb Luettu: 29.12.2018

Julkaisemattomat lähteet

Suomen opiskelija-asunnot SOA ry. (2018) *Tietoja ja tilastoja* 2017.

Kirjalliset lähteet

Aalto-yliopiston ylioppilaskunta. (2018a). *Asuntojen pisteytysohje*. Saatavissa: <https://ayy.fi/asuminen/saannot/hakemusten-pisteytys/> Viitattu 10.3.2019.

Aalto-yliopiston ylioppilaskunta. (2018b). *Asumisen ohjesääntö*. Saatavissa: <https://ayy.fi/asuminen/saannot/asumisen-ohjesaanto/> Viitattu 16.3.2019.

Aassve, A., Arpino, B., & Billari, F. C. (2013). *Age norms on leaving home: Multilevel evidence from the European Social Survey*. *Environment and Planning A*, 45(2), 383-401.

Abramsson, M., Borgegård, L. E., & Fransson, U. (2002). *Housing careers: Immigrants in local Swedish housing markets*. *Housing Studies*, 17(3), 445-464.

Busch-Geertsema, V., Edgar, W., O'Sullivan, E., & Pleace, N. (2010). *Homelessness and homeless policies in Europe: Lessons from research*. In Conference on homelessness (Vol. 9, p. 10).

Clapham, D. (2005). *The meaning of housing: A pathways approach*. Policy Press.

Clapham, D., Mackie, P., Orford, S., Thomas, I., & Buckley, K. (2014). *The housing pathways of young people in the UK*. *Environment and Planning A*, 46(8), 2016-2031.

Clark, W. A., & Onaka, J. L. (1983). *Life cycle and housing adjustment as explanations of residential mobility*. *Urban studies*, 20(1), 47-57.

- Coulter, R., & Scott, J. (2015). *What motivates residential mobility? Re-examining self-reported reasons for desiring and making residential moves*. Population, Space and Place, 21(4), 354-371.
- Després, C. (1991). *The meaning of home: Literature review and directions for future research and theoretical development*. Journal of architectural and Planning Research, 96-115.
- Dieleman, F. M. (2001). *Modelling residential mobility; a review of recent trends in research*. Journal of housing and the built environment, 16(3-4), 249-265.
- Eerola, E., & Saarimaa, T. (2015). *Who benefits from public housing?*. Bank of Finland Research Discussion Paper, (30).
- Eurostudent-konsortio (2018) *Eurostudent VI* [sähköinen tietoaaineisto]. Haettu osoitteesta <http://database.eurostudent.eu/>
- Eskelä, E. (2014). *Asuminen ja paikalliset sosiaaliset suhteet: kansainvälisten opiskelijoiden näkökulma*. Terra 126 (2014): 2.
- Eskelä, E. (2015). *Housing talent: Residential satisfaction among skilled migrants in the Helsinki metropolitan area*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Ford, J., Rugg, J., & Burrows, R. (2002). *Conceptualising the contemporary role of housing in the transition to adult life in England*. Urban studies, 39(13), 2455-2467.
- Halfacree, K. H., & Boyle, P. J. (1993). *The challenge facing migration research: the case for a biographical approach*. Progress in Human Geography, 17(3), 333-348.
- Hartikainen, M., Nenonen, S. & Kiviniemi, P. (2017). *Ratkaisumalleja tulevaisuuden opiskelija-asumiseen*. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta.
- Hasu, E. 2010. *Asumisen päätöksiä – tunteella vai järjellä?* Teoksessa Juntto, A. (toim.). *Asumisen unelmat ja arki*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press. s. 59-90.
- Hasu, E. (2017). *Asumisen valinnat ja päätöksenteko paljastettuina: ”Mitä kaikkea me ei tajuttukaan kun tähän muutettiin ja mökistä luovuttiin”*. Väitöskirja, Aalto-yliopisto.
- Hauschildt, K., Vögtle, E. M., Gwosc, C. (2018). *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe*, Eurostudent VI 2016-2018, Synopsis of Indicators. German Centre for Higher Education Research and Science Studies (DZHW). Saatavissa: http://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VI_Synopsis_of_Indicators.pdf
- Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö (2016). *Toimintakertomus 2015*. Saatavissa: <https://www.hoas.fi/globalassets/hoas-osion-liitteet/hoas-hallituksen-toimintakertomus-2015.pdf>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hochstenbach, C., & Boterman, W. R. (2015). *Navigating the field of housing: Housing pathways of young people in Amsterdam*. Journal of Housing and the Built Environment, 30(2), 257-274.

- Hämäläinen, U., Juutilainen, V. P., & Hellsten, K. (2007). *Lukiolaisten ja amatillista perustutkintoa suorittavien elämäntilanne ja toimeentulo*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia, 87. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3336/tutkimuksia87.pdf?sequence=2&origin=publication_detail
- Jørgensen, C. J. (2016). *The space of the family: Emotions, economy and materiality in homeownership*. Housing, Theory and Society, 33(1), 98–113.
- Juntto, A., Viita, A., Toivonen, S., & Koro-Kanerva, M. (2010). *Vuokra-asunto Helsingissä sijoituksena ja kotina. Vuokranantaja- ja vuokralaiskyselyn tuloksia*. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Kemppainen, T. & Raninen, J. (2011a). *Aalto-yliopiston opiskelijoiden asuminen – Nykytilanne, toiveet ja vieraskielisten opiskelijoiden tilanne*. Otus työpaperi 3/2011.
- Kemppainen, T., Raninen, J. (2011b). *Opiskelijan palveluksessa – AYY:n palvelus 2011*. Espoo. Aalto-yliopiston ylioppilaskunta, Aalto-yliopisto, Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus.
- Kilpeläinen, P., Kostiainen, E., & Laakso, S. (2015). *Toiveet ja todellisuus*. Ympäristöministeriön julkaisuja 2/2015
- Kenyon, L. (1999) *'A home from home'*, teoksessa Chapman & J. Hockey (toim.). *Ideal Homes? Social Change and Domestic Life*, Lontoo: Routledge, s. 84-95.
- Korhonen, R. (2003). *Opiskelija-asuntojen tuotantotarvelaskelma 2003-2012*. opetus- ja kulttuuriministeriö.

- Kortelainen, J. (2017). *Korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmat pääkaupunkiseudulla*. Pro-gradu, Helsingin yliopisto
- Kortelainen, J., Korhonen, N., Keinänen, J., Wennberg, M. (2018) *Opiskelija-asumisen tuotantotarveselvitys*. Ympäristöministeriön julkaisuja 20/2018
- Kostiainen, E., & Laakso, S. (2015). *Helsinkiäisten asunnottomuuspolut*. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen Raportteja 1/2015
- Lapintie, K., & Hasu, E. 2010. *Asumisen monet kulttuurit*. Anneli Juntto (toim.). *Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Lehtoruusu, L. (2016). *Asumispreferenssit opiskelija-asuntotuotannossa: Aalto-yliopiston opiskelijoiden asumispreferenssiselvitys*. Kandidaatintyö. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.
- Lempinen Petri (2001). *Opiskelijalle rakentamassa - Turun ylioppilaskylä haaveesta asuinalueeksi 1958-1980*. 1. painos. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs. 247 s. ISBN 952-5282-10-4.
- Lu, M. (1999). *Determinants of Residential Satisfaction – Ordered Logit vs. Regression Models*. Growth and Change. Vol. 30. s. 247–287
- Mallett, S. (2004). *Understanding home: a critical review of the literature*. The sociological review, 52(1), 62-89.
- Metsola, T. (15.8.2017). *Asumistuen muutokset ohjaavat opiskelijat asumaan kalliimmin*. Mielipidekirjoitus. Turun Sanomat. Saatavissa: <https://www.ts.fi/mielipiteet/lukijoilta/3616479/Asumistuen+muutokset+ohjaavat+opiskelijat+asumaan+kalliimmin>

- Molin, E., Oppewal, H., & Timmermans, H. (1996). *Predicting consumer response to new housing: A stated choice experiment*. Netherlands Journal of Housing and the Built Environment, 11(3), 297-311.
- Niedomysl, T. (2011). *How migration motives change over migration distance: Evidence on variation across socio-economic and demographic groups*. Regional Studies, 45(6), 843-855.
- Oinonen, E. (2013) *Nuorten kotoa muuttamisen trendit Euroopassa*. Hyvinvointikatsaus 4/2013.
- Oksanen, K. (20.8.2018). *Suomalaisia miniasuntoja kauhistellaan jo ulkomailla, sanoo kaupunkiprofessori Mari Vaattovaara – "Köyhille rakennetaan hellahuoneita"*. Helsingin Sanomat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005796869.html>
- Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö (Otus) & Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto (SAKKI ry): *Amisbarometri 2017* [sähköinen tietoineisto]. <http://www.amisbarometri.fi/aineisto/>
- Partanen, J. (2015). *Näkökulmia korkeakouluopiskelijoiden asumiseen: tutkielma Tampereen korkeakouluissa opiskelevien asumistyytyväisyyteen yhteydessä olevista tekijöistä*. Pro-gradu, Tampereen yliopisto.
- Partanen, J. (2016). *Tampereen korkeakouluopiskelijoiden asuminen 2016*. Tampereen kaupunki. Saatavissa: https://www.tampere.fi/tiedostot/t/ZXPfdJ4mZ/Tampereen_korkeakouluopiskelijoiden_asuminen_2016.pdf
- Potila, A. K., Moisio, J., Ahti-Miettinen, O., Pyy-Martikainen, M., & Virtanen, V. (2017). *Opiskelijatutkimus 2017*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:37

- Rossi, Peter H. (1955). *Why Families Move*. Sage Publications, Inc.
- Rowlands, R., & Gurney, C. M. (2000). *Young people's perceptions of housing tenure: a case study in the socialization of tenure prejudice*. Housing, theory and society, 17(3), 121-130.
- Rugg, J., Ford, J., & Burrows, R. (2004). *Housing advantage? The role of student renting in the constitution of housing biographies in the United Kingdom*. Journal of Youth Studies, 7(1), 19-34.
- Rytönen, M. & Saari, J. (2015). *Opiskelijan kaupunki. Täysraportti*. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.
- Ryynänen, M. (2016). *Student housing as real estate investment class*. Diplomityö, Aalto-yliopisto.
- Saari, J. (2016). *Tiedonkeruun toteutus*. Teoksessa Villa, T. (toim.). (2016). *Opiskelijabarometri 2014*. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin. Otus 55/2016
- Saari, J., & Syrjänen, P. (2018). *Opiskelijoiden elämäntilanteet ja niiden esiintyvyys eri koulutusaloilla*. Eurostudent VI-tutkimuksen artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:17
- Saarinen, J. (30.7.2017). *Uudistus ajaa opiskelijoita asumaan yksin: avoliitossa menettää tuhat euroa vuodessa – tai jopa tuet kokonaan*. Aamulehti. Saatavissa: <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/uudistus-ajaa-opiskelijoita-asumaan-yksin-avoliitossa-menettaa-tuhat-euroa-vuodessa-tai-jopa-tuet-kokonaan-200286723>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto* [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>. (Viitattu 24.06.2019.)

Sedig, M. (2012) Opiskelija-asumisselvitys 2012. Ympäristöministeriö. Saatavissa: [https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Tiedotteet_2012/Selvitys_Lisaa_uustuotantoa_erityisesti_\(1177\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Tiedotteet_2012/Selvitys_Lisaa_uustuotantoa_erityisesti_(1177))

Siltamäki, T. (5.8.2018). *Opiskelija ei saa asua liian hyvin tai syödä avokadoa, koska aikuisten mielestä opiskelijalla kuuluu olla vähän kurjaa*. Helsingin Sanomat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005779001.html>

Thomsen, J. (2007). *Home experiences in student housing: About institutional character and temporary homes*. Journal of Youth studies, 10(5), 577-596.

Thomsen, J., & Eikemo, T. A. (2010). *Aspects of student housing satisfaction: a quantitative study*. Journal of Housing and the Built Environment, 25(3), 273-293.

Tucker, A. (1994). *In search of home*. Journal of applied philosophy, 11(2), 181-187.

Uusitalo, R. (2016). *Opintotuen uudistaminen*. Selvitysmiehen raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:7. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75482/okm07.pdf?sequence=1>

Vieno, A. & Saari, J. (2013) *Korkeakoulutukseen hakeutumisen motivaatiot ja kestävä koulutusvalinta*. Teoksessa Juhani Saari & Heidi Kettunen (toim.) *Opiskelijabarometri 2012. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin*. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus 39/2013, 79–87.

Villa, T. (toim.). (2016). *Opiskelijabarometri 2014. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin*. Otus 55/2016.

Wong, G. K. (2002). *A conceptual model of the household's housing Decision-Making process: The economic perspective*. Review of Urban & Regional Development Studies, 14(3), 217-234.

Yee, W., & Van Arsdol, M. D. (1977). *Residential mobility, age, and the life cycle*. Journal of Gerontology, 32(2), 211-221.

Liitteet

10 Liitteet

Taulukko 1 Vastaajat ammattikorkeakouluittain	55
Taulukko 2 Vastaajat yliopistoittain.pdf	56
Taulukko 3 Vastaajien opintoalat	58
Kuvaaja 1 Vastaajien syntymävuodet	58
Kuvaaja 1 Vastaajien syntymävuodet	59
Kuvaaja 2 Vastaajien opiskelunaikaiset asunnot	61
Taulukko 4 Vastaajien opiskelunaikaiset asumisratkaisut	62
Kuvaaja 3 Vastaajien nykyinen tai viimeinen opiskelunaikainen asu- mismuoto suhteessa Opiskelijatutkimus 2017 -aineistoon	63
Taulukko 5 Vastaajien nykyinen tai viimeinen opiskelunaikainen asu- mismuoto verrattuna Opiskelijabarometri 2014 -aineistoon	64
Taulukko 6 Keskimääräiset asumisajat jaoteltuina asunnon järjestys- numeron perusteella	73
Taulukko 7 Ensimmäinen opiskelunaikaisen asunnon asumisaika ennen opintojen alkua	74
Taulukko 8 Vastaajien keskimääräiset asumisajat ja asuntojen määrän mukaan	76
Taulukko 9 Asumisen keskimääräinen kesto eri asumismuodoissa ..	79
Taulukko 10 Asumisen keskimääräinen kesto hallintamuodoittain ..	81
Taulukko 11 Asumisen keskimääräinen kesto asuntotyypeittäin. Van- hempien luona vietettyä aikaa ei huomioitu	81
Taulukko 12 Asumisajan ja tyytyväisyyden korrelaatio asuntotyypeit-	

täin.	84
Taulukko 13 Tyytyväisyys ja asumisaika jaetuissa asunnoissa ((ei huo- mioida vanhempien luona asumista tai nykyisiä asuntoja))	86
Taulukko 14 Keskimääräiset asumisajat paikkakunnan mukaan	87
Taulukko 15 Keskimääräiset asumisajat vastaajan nykyisen oppilai- toksen mukaan	88
Kuvaaja 4 Opiskelija-asuntojen asumisajat ja opiskelija-asunnoista saatava laskennallinen hyöty	90
Taulukko 16 Hallintamuodot asumisratkaisun järjestysluvun mukaan	92
Taulukko 17 Asumismuoto asumisratkaisun järjestysluvun mukaan ..	92
Taulukko 18 Asuntotyyppi asumisratkaisujen järjestysluvun mukaan	93
Taulukko 19 Todennäköisyys muuttaa opiskelija-asuntoon suhteessa aiempien opiskelija-asuntojen määrään ja asunnon järjestysnumeroon	95
Taulukko 20 Yleisimmät muuttotilanteet hallintamuodon ja asunto- tyypin mukaan	97
Taulukko 21 Tunnistetut muuttotilannetyypit	109
Taulukko 22 Ensimmäisen opiskelunaikaisen asunnon asumismuoto ja asumisen kesto ennen opintojen alkua	138
Kuvaaja 5 Asunnon valintaperusteet, kun ”muuton syynä muutto omilleen vanhempien luota”	145

Liite 2: Kyselylomake

Opiskelijoiden asumispolut Suomessa

Tervetuloa vastaamaan opiskelijoiden asumista koskevaan kyselyyn!

Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa vastaajien opiskelunaikaista asumishistoriaa. Kysely on suunnattu parhaillaan opiskeleville tai hiljattain valmistuneille. Ensimmäisenä kysytään taustatietoja opinnoista ja opiskeluajasta. Sen jälkeen kysytään aikajärjestyksessä opiskeluiden aikaisista asumisratkaisuisi, aina asunnosta, jossa asuit opintojesi alkaessa nykyiseen asuntoosi tai asuntoon, jossa asuit valmistuessasi.

Kysely on osa diplomityötä, joka tehdään yhteistyössä Suomen opiskelija-asunnot SOA ry:n kanssa.

Kiitoksia jo etukäteen vastauksista!

Ystävällisin terveisin,
Lauri Lehtoruusu

Valitse kieli / Välj språk / Choose you language *

- ☐ Suomi
- ☐ Svenska
- ☐ English

Taustatiedot

Syntymävuosi

Ilmoita syntymävuotesi muodossa vvvv (esim. 1988).

4 merkkiä jäljellä

Sukupuoli

- ☐ Nainen
- ☐ Mies
- ☐ Muu
- ☐ En halua ilmoittaa

Mitä tutkintoa suoritat parhaillaan tai minkä tutkinnon olet hiljattain suorittanut?

Mikäli opintosi ovat kesken, ilmoita parhaillaan kesken oleva tutkinto. Mikäli olet päättänyt opintosi, ilmoita viimeisenä suorittamasi tutkinto.

- ☐ Alempi korkeakoulututkinto ammattikorkeakoulussa
- ☐ Ylempi korkeakoulututkinto ammattikorkeakoulussa
- ☐ Alempi korkeakoulututkinto yliopistossa
- ☐ Ylempi korkeakoulututkinto yliopistossa

Opintoala

Minkä alan opintoja suoritat parhailaan tai mikäli olet valmistunut, minkä alan tutkinnon suorittit viimeisenä.

Ammattikorkeakoulu

- ☐ Humanistinen ja kasvatusala
- ☐ Kulttuuriala
- ☐ Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
- ☐ Luonnontieteiden ala
- ☐ Tekniikan ja liikenteen ala
- ☐ Luonnonvara- ja ympäristöala
- ☐ Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- ☐ Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Yliopisto

- ☐ Eläinlääketieteellinen ala
- ☐ Farmasian ala
- ☐ Hammaslääketieteen ala

- ☐ Humanistinen ala
- ☐ Kasvatustieteellinen ala
- ☐ Kauppatieteellinen ala
- ☐ Kuvataiteen ala
- ☐ Liikuntatieteellinen ala
- ☐ Luonnontieteellinen ala
- ☐ Lääketieteellinen ala
- ☐ Maatalous-metsätieteellinen ala
- ☐ Musiikin ala
- ☐ Oikeustieteellinen ala
- ☐ Psykologian ala
- ☐ Taideteollinen ala
- ☐ Tanssiala
- ☐ Teatteriala
- ☐ Teknillistieteellinen ala
- ☐ Teologian ala
- ☐ Terveystieteiden ala
- ☐ Yhteiskuntatieteellinen ala

Oppilaitos

Missä korkeakoulussa opiskelet parhaillaan tai, mikäli ole valmistunut, mistä oppilaitoksesta olet viimeksi suorittanut tutkinnon?

- ☐ Aalto-yliopisto
- ☐ Centria-ammattikorkeakoulu
- ☐ Diakonia-ammattikorkeakoulu
- ☐ Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
- ☐ Helsingin yliopisto
- ☐ Humanistinen ammattikorkeak.
- ☐ Hämeen ammattikorkeakoulu
- ☐ Itä-Suomen yliopisto

- ☐ Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- ☐ Jyväskylän yliopisto
- ☐ Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
- ☐ Kajaanin ammattikorkeakoulu
- ☐ Karelia-ammattikorkeakoulu
- ☐ Lahden ammattikorkeakoulu
- ☐ Lapin ammattikorkeakoulu
- ☐ Lapin yliopisto
- ☐ Lappeenrannan tekn. yliopisto
- ☐ Laurea-ammattikorkeakoulu
- ☐ Metropolia Ammattikorkeakoulu
- ☐ Oulun ammattikorkeakoulu
- ☐ Oulun yliopisto
- ☐ Saimaan ammattikorkeakoulu
- ☐ Satakunnan ammattikorkeakoulu
- ☐ Savonia-ammattikorkeakoulu
- ☐ Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- ☐ Svenska handelshögskolan
- ☐ Taideyliopisto
- ☐ Tampereen ammattikorkeakoulu
- ☐ Tampereen tekn. yliopisto
- ☐ Tampereen yliopisto
- ☐ Turun ammattikorkeakoulu
- ☐ Turun yliopisto
- ☐ Vaasan ammattikorkeakoulu
- ☐ Vaasan yliopisto
- ☐ Yrkeshögskolan Arcada
- ☐ Yrkeshögskolan Novia
- ☐ Åbo Akademi
- ☐ Muu, mikä?

Milloin aloitit korkeakouluopinnot ensimmäistä kertaa?

Vastaa muodossa kk/vvvv

7 merkkiä jäljellä

Montako vuotta olet opiskellut korkeakouluopintoja?

Nykyistä tutkintoa

Yhteensä

Opintojen vaihe

Missä vaiheessa nykyiset opintosi mielestäsi ovat? Ilmoita vaihe koskien tällä hetkellä suorittamaasi tutkintoa (esimerkiksi maisterin tutkinto).

- ☐ Alkuvaihe
- ☐ Keskivaihe
- ☐ Loppuvaihe
- ☐ Valmistunut

Lisätietoja

Haluatko lisätä tai tarkentaa jotain ylläoleviin vastauksiin liittyen?

[Asunnon järjestysnumero] opiskelunaikainen asunto

Kerro tässä [asunnon järjestysnumero] opiskelunaikaisesta asunnostasi.

Paikkakunta

Asumisaika

Kerro, milloin muutit asuntoon ja sieltä pois muodossa kk/vvvv.

Alku

Loppu

Asumismuoto

- ☐ Yksin omassa taloudessani tai soluasunnossa
- ☐ kimppakämpässä
- ☐ Puolison kanssa (avo- tai avioliitossa / rekisteröidyssä parisuhteessa)
- ☐ Yksin lapsen / lasten kanssa
- ☐ Puolison ja lapsen / lasten kanssa
- ☐ Vanhempieni tai sukulaisteni luona
- ☐ Asunnoton
- ☐ Muu

Asunnon hallintamuoto

- ☐ Vuokralla opiskelija-asunnossa
- ☐ Vuokralla vapailta markkinoilta vuokratussa asunnossa
- ☐ Vuokralla muuten kuin yllä mainituissa (kaupungin vuokra-asunnot, nuorisoasunnot, kolmannelta sektorilta vuokratut muut kuin opiskelija-asunnot)

- ☐ Itse omistamassani tai yhdessä puolison kanssa omistamassamme asunnossa
- ☐ Vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamassa asunnossa
- ☐ Asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa
- ☐ Muu _____

Asuntotyyppi

- ☐ Huone omalla kylpyhuoneella jaetusta asunnosta
- ☐ Huone kaksioista jaetulla kylpyhuoneella
- ☐ Huone kolmiosta jaetulla kylpyhuoneella
- ☐ Huone neljän tai useamman huoneen asunnosta jaetulla kylpyhuoneella
- ☐ Yksiö
- ☐ Kaksio
- ☐ Kolmio
- ☐ Neljän tai useamman huoneen asunto
- ☐ Muu _____

Muuton syyt

Mi(t)kä oli(vat) syy(t) muuttoon, kun muutit tähän asuntoon? Valitse kaikkien vaihtoehtojen joukosta enintään kolme kuvaavinta.

Asunto-olot

- ☐ Halu muuttaa sopivampaan sijaintiin
- ☐ Halu muuttaa sopivampaan asuntoon
- ☐ Halu muuttaa sopivamman hintaiseen asuntoon
- ☐ Halu vaihtaa hallintamuotoa (esimerkiksi siirtyminen omistusasujaksi)

Opiskelu- ja työtilanteen muutokset

- ☐ Muutto työn perässä

- ☐ Muutto opiskelupaikan perässä
- ☐ Vaihto-opiskelu

Elämän- ja asumistilanteen muutokset

- ☐ Muutto yhteen kumppanin kanssa
- ☐ Muutto yhteen kämppäkaverin kanssa
- ☐ Ero parisuhteesta
- ☐ Halusin asua yksin (esimerkiksi muutto soluasunnosta)
- ☐ Muutto omilleen vanhempien luota
- ☐ Kämppiksen poismuutto
- ☐ Perheenisäys

Muut syyt

- ☐ Vuokrasopimuksen irtisanomien vuokranantajan toimesta
- ☐ Vuokrasopimuksen purku tai häätö
- ☐ Määräaikaisen vuokrasopimuksen tai asumisajan päättyminen
- ☐ Minulla ei ollut enää varaa edelliseen asuntooni
- ☐ Muutto pois remontin alta
- ☐ Muutto vanhempien tai sukulaisten mukana
- ☐ Muu _____

Miksi päädyit juuri tähän asuntoon?

Valitse kaikkien vaihtoehtojen joukosta enintään kolme keskeisintä syytä tärkeysjärjestyksessä.

	Tärkein	Toiseksi tärkein	Kolmanneksi tärkein
Asunto			
Asunto oli sopivan kokoinen			
Asunto hyvässä kunnossa			
Tarvitsin kalustetun asunnon			
Muu asunnon ominaisuus, mikä?			
Sijainti			
Hyvät liikenneyhteydet opiskelu- ja tai työpaikalle			
Lähellä keskustaa			
Lähellä opiskelupaikkaa			
Asuinalue vastasi toiveitani			
Muu sijaintiin liittyvä ominaisuus, mikä?			
Asuinyhteisö			
Pääsin asumaan haluamieni ihmisten (kämpis / kumppani) kanssa			
Pääsin asumaan yksin			
Talous			
Asunto sopi budjettiini			
Asunto vaikutti taloudellisesti järkevältä ratkaisulta			
Hakuprosessi			
Asunto oli vapaana oikeaan aikaan			
Asuntoa tarjottiin minulle (esimerkiksi ystävän tai sukulaisen toimesta)			
Vanhempien tai sukulaisten päätös			
Olin jonottanut kyseistä tai vastaavaa asuntoa			
Muutto yhteen kumppanin asuntoon			
Muuta sopivaa ei ollut tarjolla			
Muu syy, mikä?			

Tyytyväisyys asumistilanteeseen

Kuinka tyytyväinen olit kokonaisuudessaan asumistilanteeseesi?

En lainkaan tyytyväinen 1 2 3 4 5 Erittäin tyytyväinen
☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Lisätietoja

Tähän voi täydentää yllä antamiasi vastauksia

Onko tämä nykyinen asuntosi tai viimeinen opiskelunaikainen asuntosi? *

Valitsemalla kyllä siirryt kyselyn loppuun.

- ☐ Kyllä
☐ Ei

Opiskelijoiden asumispolut Suomessa

Kiitoksia vastauksistasi. Muista painaa lopuksi lähetä -nappia, jotta vastauksesi tallentuvat.

Osa kyselyyn vastanneista pyydetään tarkentavaan haastatteluun. Mikäli olet käytettävissä haastatteluun, voit antaa yhteystietosi ohessa. Kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan 20 kpl Finnkinon lahjakortteja. Mikäli haluat osallistua arvontaan, anna sähköpostiosoitteesi ohessa.

Yhteystiedot haastattelua varten

Annettuja yhteystietoja käytetään haastateltavien kontaktointiin. Yhteystiedot säilytetään kyselyaineiston yhteydessä tutkimuksen valmistumiseen saakka, minkä jälkeen ne poistetaan aineiston anonymisoinnin yhteydessä. Lisätietoja rekisteriselosteesta.

Sähköposti

Puhelinnumero

Yhteystiedot palkintojen arvontaa varten.

Anna tähän sähköpostiosoitteesi, jos haluat osallistua XX:n arvontaan. Arvontaa varten luovutetut sähköpostiositteet erotellaan muusta vastausaineistosta ja poistetaan arvonnän suorittamisen jälkeen. Arvonnassa voittaneille ilmoitetaan henkilökohtaisesti.

Sähköposti

Tiivistelmä

Tekijä: Lauri Lehtoruusu

Työn nimi: Opiskelijoiden asumispolut Suomessa

Laitos: Arkkitehtuurin laitos

Työn valvoja: Professori Kimmo Lapintie

Työn ohjaaja: Elina Eskelä, FT (kaupunkimaantiede), suunnittelija,
Helsingin kaupungin kaupunginkanslia

Vuosi: 2019

Sivuja: 197 + 15 liitesivua

Kieli: Suomi

Tämä diplomityö tarkastelee korkeakouluopiskelijoiden asumispolkuja Suomessa. Tarkoituksena on syventää ymmärrystä opiskelijoiden asumiskäyttäytymisestä ja asumisvalinnoista ja siten haastaa julkisesta keskustelusta välittyvää yksinkertaistavaa kuvaa opiskelijoiden asumisesta. Työn teoreettisena viitekehyksenä toimii David Claphamin kehittämä asumispolkujen käsite, jossa asumista lähestytään ajallisena jatkumona ja asukkaan omien kokemusten kautta.

Tutkimuksen aineistona käytettiin opiskelijoiden asumishistoriaa kartoittavaa kyselyaineistoa (N=1459) sekä vastanneiden joukosta poimittujen opiskelijoiden teemahaastatteluita (N=8). Aineiston pohjalta analysoitiin tyypillisiä muuttotilanteita, asunnon valintaperusteita sekä asumiskäyttäytymistä tietyissä elämänvaiheissa.

Tulosten perusteella opiskelijat muuttavat etusijassa elämäntilanteeseen liittyvistä syistä. Opiskeluiden aikaiset asunnot mielletään pääasiassa koodeiksi, mutta lapsuudenkoti voi silti säilyä osana opiskelijan opiskelunaikaisesta asuntoportfoliosta, mikä realisoituu etenkin ongelmatilanteissa. Opiskelijoiden asumispolut ovat moninaisia, mutta niiden joukosta on mahdollista tunnistaa ainakin kolme *asumisen moottoritietä*: opiskelija-asumisen polku,

asumisura ja yhteisöllisen asumisen polku. Nämä voivat esiintyä yksittäisen opiskelijan asumispolulla peräkkäin ja limittäin. Opiskelijat saattavat suunnitella tulevaa asumistaan usean asumisratkaisun päähän, mutta myös positiivisilla ja negatiivisilla yllätyksillä on myös iso rooli. Taloudellisten tekijöiden ohella sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma vaikuttavat opiskelijoiden asemaan asuntomarkkinoilla.

Työ osoittaa, että kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen yhdistäminen on hedelmällistä asumispolkujen tutkimuksessa. Tämä kuitenkin edellyttää tutkimusmenetelmien kehittämistä sekä asumispolkujen makrotason käsitteiden tarkempaa määrittelyä.

Avainsanat: Asumispolut, opiskelijat, opiskelija-asuminen, asumisen moottoritiet, asumiskäyttäytyminen

Abstract

Author: Lauri Lehtoruusu

Title of Thesis: Opiskelijoiden asumispolut Suomessa (Students' Housing Pathways In Finland)

Department: Department of Architecture

Thesis supervisor: Professori Kimmo Lapintie

Thesis advisor: Elina Eskelä, Ph.D. (Urban Geography), Planner, City Of Helsinki

Year: 2019

Number of pages: 197 + 15 appendix pages

Language: Finnish

This thesis focuses on higher education students' housing pathways in Finland. The aim is to deepen our understanding on students' housing behaviour and housing choices as well as to challenge oversimplified notions of students' housing pervasive in public discussion. The concept of housing pathways functions as the theoretical framework of the study. The housing pathways approach studies housing as a continuous interaction between household and its consumption of housing and focuses on the experiences of the individual.

The research was based on a survey (N=1459) that mapped students' housing biographies as well as thematic interviews (N=8) conducted with students picked from amongst the respondents of the survey. Based on these, students' migration behavior, housing choice criteria and housing behaviour in key life cycle junctions were analysed.

Based on the result, students primarily move on account of social and work or study related reasons. Students mostly perceive their housing during studies as homes, although childhood homes can remain as part of their housing portfolio, which can be utilized when experiencing housing

difficulties. Although students have diverse housing pathways, it is possible to discern at least three types, *housing motorways*: student housing pathway, housing career and communal housing pathway. These can occur successively or alongside one another along one's individual housing pathway. Students can plan their housing ahead over several different circumstances, but both positive and negative coincidences also play a major part. Social and cultural capital influence student success on the housing market alongside financial factors.

The study proves that combining quantitative and qualitative research approaches can be fruitful in researching housing pathways. However, suitable research methodologies need further development and concepts for analysing the aggregate level of housing pathways require more accurate definition.

Keywords: Housing pathways, students, student housing, housing motorways, housing behavior

